BESCHRIJVING

VAN

SURINAME.

BESCHRIJVING

VAN

S U R I N A M E,

HISTORISCH-, GEOGRAPHISCH- EN STATISTISCH OVERZIGT,

UIT OFFICIELE BRONNEN BIJEENGEBRAGT

DOOR

JHR. C. A. VAN SIJPESTEIJN,

1e LUITENANT DER ARTILLERIE, ADJUDANT VAN Z. E. DEN HEER GOUVERNEUR VAN SURINAME

TE 's GRAVENHAGE, BIJ
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.
1854.

GEDRUKT BIJ DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Bij het zich meer en meer vestigen der aandacht van mijne Landgenooten op de schoone, doch te weinig bekende kolonie Suriname, *kwam het mij wenschelijk, ja zelfs noodzakelijk voor, dat er een werk bestond waardoor men tot eene juiste en volledige kennis van dat land zou kunnen geraken.*

Er is wel is waar zeer veel over Suriname *geschreven; doch de meeste dier werken zijn verouderd, en anderen zijn van eenen te specialen aard, om als algemeen handboek te te kunnen dienen.*

Het volledigste werk over de geschiedenis en den aardrijkskundigen toestand der kolonie is dat van Hartsinck; *doch het is reeds in het jaar* 1770 *gedrukt. In lateren tijd is door de uitgave van den* Surinaamschen Almanak *door het Departement Paramaribo van de Maatschappij:* Tot nut van 't Algemeen, *wel eenigzins voorzien in de behoefte aan nieuwe en belangrijke bijzonderheden omtrent de kolonie, doch in het jaar* 1848 *is ook dat jaarboekje opgehouden te verschijnen.*

In dat zelfde jaar is echter de Regering begonnen met jaarlijks een uitvoerig verslag nopens den toestand van Suriname *in te dienen, en worden er sedert dien tijd jaarlijks aan het Gouvernement uitvoerige divisie-staten ingezonden.*

Die verslagen en staten, welke vele bijzonderheden hebben doen kennen, waarna men in vroegere opgaven te vergeefs zou zoeken, zijn mij van groot nut geweest bij het zamenstellen van dit werk, waarin ik getracht heb zoo volledig mogelijk te schetsen den toestand der kolonie in het jaar 1853, *ook in vergelijking met dien van vroegere jaren.*

De voornaamste bronnen daartoe verder door mij geraadpleegd, zijn vooreerst de belangrijke stukken berustende op het Gouvernements archief te Paramaribo, *en de rijke schat van boeken over de kolonie handelende, in het bezit van den Heer* van Emden, *welke allen in de achter dit werk geplaatste* Lijst der werken over Suriname (Bijlage n°. VI) *voorkomen.*

Ik neem deze gelegenheid te baat om aan dien Heer mijnen opregten dank te betuigen voor zijne welwillendheid; alsmede om hulde te brengen aan de verpligtende medewerking van de Heeren Mr. H. C. Focke *en* F. A. C. Dumontier, *die mij door hunne belangrijke mededeelingen over plantkunde, weêrkundige waarnemingen en statistiek, gegewigtige diensten hebben bewezen.*

C. A. VAN SIJPESTEIJN.

Paramaribo,
Januarij 1854.

INHOUD.

INLEIDING.

ALGEMEENE BESCHRIJVING VAN GUIANA.

HOOFDSTUK I.

KORT OVERZIGT DER GESCHIEDENIS VAN SURINAME.

HOOFDSTUK II.

AARDRIJKSKUNDIGE BESCHRIJVING VAN SURINAME.

HOOFDSTUK III.

OVERZIGT BETREKKELIJK DE BEVOLKING, INRIGTING EN HET BESTUUR DER PLANTAGES, ENZ. VAN SURINAME.

HOOFDSTUK IV.

WIJZE VAN BEHEER.

HOOFDSTUK V.

LANDBOUW EN NIJVERHEID.

BIJLAGEN.

ERRATA.

Bladz.	1,	*staat:* op den 12en October,	*lees:* op den 12en October 1492.		
„	5,	regel 14 v. o.	*staat:* in 1629,	*lees:*	in 1625.
„	5,	„ 12 v. o.	„ in 1627,	„	in 1628.
„	6,	„ 16 v. b.	„ voor 30 jaren,	„	voor 25 jaren.
„	25,	„ 9 v. o.	„ Le Bienaimée,	„	La Bienaimée.
„	45,	„ 10 v. b.	„ de Frederici,	„	de Friderici.
„	110,	boven den staat,	„ DIVISIE BENEDEN-,	„	DIVISIE BOVEN-.
„	110,	6e kolom	„ Administrateuren in Nederland	„	Administrateuren in Suriname.
„	112,	6e „			
„	142,	6e „			

INLEIDING.

Suriname of *Nederlandsch-Guiana*, de belangrijkste onzer West-Indische bezittingen, is een gedeelte van de noord-oostelijke kust van *Zuid-Amerika*, en wel meer bepaald van de strook lands bekend onder den naam van *Guiana* of *Wilde kust*, begrepen tusschen den *Orinoco-* en de *Amazonen* rivier, die door den *Rio-Negro* of de *Zwarte* rivier, eene nevenrivier van den *Amazone* of *Maranon*, en door den *Cassiquiare* met elkander in gemeenschap zijn gesteld.

De naam: *Guijana*, *Guiana* of *Guaïjana* wordt gezegd van eene kleine nevenrivier van den *Orinoco* te zijn ontleend, en in de eerste berigten wordt het door de Spanjaarden, als *Guaïjana* (welken naam het in de Spaansche taal nog voert), of ook naar de oorspronkelijke bewoners of Indianen, als *Caribani* genoemd.

Van het westen naar het oosten wordt deze kust verdeeld in de navermelde gedeelten, als:

1°. de eigenlijke *Wilde kust* of *Spaansch-Guiana*,

2°. *Britsch-Guiana*,

3°. *Nederlandsch-Guiana*,

4°. *Fransch-Guiana*, en

5°. *Portugeesch-Guiana*

1°. *Spaansch-Guiana*, vroeger eene bezitting van *Spanje*, maakt sedert den Zuid-Amerikaanschen vrijheidsoorlog een gedeelte uit van de republiek *Venezuela.* Zij strekt zich uit langs de oevers van den *Orinoco* tot aan den *Rio-Negro* en wordt bijna uitsluitend bewoond door woeste en weinig bekende Indiaansche volkstammen.

Ten oosten grenst zij aan *Britsch-Guiana*, en wel aan de vroegere Nederlandsche kolonie *Essequebo.* De vraag of de rivier de *Barima*, de *Morocco* of wel een gedeelte der rivier *Essequebo* als grens moet worden aangenomen, is lang onbeslist gebleven (1). Volgens een in het jaar 1841, op last van het Gouvernement van *Venezuela* uitgegeven atlas door A. Codazzi, schijnt dat Gouvernement de rivier *Morocco* als grens aan te nemen, hoewel bij de aanduiding van die grens is vermeld, dat de strook gronds tusschen de *Morocco* en de *Essequebo* wordt beschouwd als door de Engelschen onwettig te zijn in bezit genomen.

De eerste togten der Europeanen in de binnenlanden van *Zuid-Amerika* hebben bijna uitsluitend in dit gedeelte van *Guiana* langs den *Orinoco* plaats gehad, ten gevolge van het gerucht omtrent het bestaan van een goudland (Eldorado) aan de oevers van het meer *Parima.*

De noodlottige uitslag van de meeste dezer togten is genoeg bekend; echter hebben zij veel bijgedragen om deze streken te leeren kennen.

St. Thomas de Guiana of *Angostura* aan den *Orinoco* is tegenwoordig de voornaamste stad in *Spaansch-Guiana.*

2°. *Engelsch-* of *Britsch-Guiana*, bestaande uit de eertijds Nederlandsche koloniën *Essequebo*, *Demerarij* en *Berbice;* afgescheiden van *Nederlandsch-Guiana* door de *Corantijn*, van *Venezuela* door de *Morocco* en de *Essequebo*, en van

---

(1) Men zie hierover: *A description of British-Guiana, etc.* by R. H. Schomburgk. *London*, 1840, p. 2; en *Reisen in Guiana*, von Sir Robert en Richard Schomburgk.

Braziliën door de *Ruppununi* en het *Acarahi* gebergte.

Van deze bezittingen der West-Indische Kompagnie was *Berbice* in 1678 erkend als den eigendom der familie VAN PEERE te *Vlissingen*, die, ten gevolge van de door de Fransche brandschattingen in het jaar 1712 geledene verliezen, in het jaar 1714 drie vierde gedeelten daarvan afstonden aan het huis van HOORN EN C°.

De kolonie *Demerarij* werd in het jaar 1745 aangelegd, en bleef, als de eigendom der West-Indische Kompagnie, onder het beheer der reeds in het begin der 17e eeuw aangelegde kolonie *Essequebo*.

Deze kolonien werden in Maart 1781 door de Engelschen onder Sir GEORGE RODNEY in bezit genomen; in het jaar 1782 door de Franschen onder KERSAINT veroverd, en eindelijk bij den vrede, in het jaar 1783 gesloten, aan *Nederland* teruggegeven; doch reeds in het jaar 1796 door de Engelschen weder afgenomen.

Hoewel, na den vrede van *Amiëns* in het jaar 1802, deze kolonien weder in het bezit geraakten van *Nederland* werden ze evenwel in het jaar 1803 door de Engelschen weder veroverd, en bij de Londensche Conventie van den 14en Augustus 1814 voor goed aan *Engeland* afgestaan.

Tot den 21en Julij 1831 is *Berbice*, met de hoofdplaats *Nieuw-Amsterdam*, als een afzonderlijk graafschap (county) bestuurd geworden; doch sedert dien tijd zijn alle vermelde kolonien onder een hoofdbestuur gevestigd te *Georgetown*, voorheen *Stabroek* genaamd, tot eene kolonie, *British-Guiana* genaamd, vereenigd geworden.

De vrijverklaring der slaven op den 1en Augustus 1838 heeft in die kolonie eene groote verandering te weeg gebragt.

3°. *Nederlandsch-Guiana* of *Suriname*, door de rivier *de Corantijn* van *Britsch-*, en door de rivier *de Marowijne* van *Fransch-Guiana* gescheiden; hoewel omtrent de laatstver-

melde grens verschil van inzigten bestaat, waarover in dit werk nader is gehandeld.

4°. *Fransch-Guiana* of *Caijenne* met de hoofdstad van dien naam. Deze bezitting is het eerst door de Franschen in het jaar 1635 bezet, in het jaar 1653 door hen weder verlaten en daarna door de Nederlanders bewoond geworden.

Deze werden in het jaar 1664 door de Franschen verjaagd, doch namen er weder bezit van in het jaar 1672.

Sedert het jaar 1676, toen zij door D'ESTRÉES nogmaals op de Nederlanders werd veroverd, is zij ongestoord in het bezit der Franschen gebleven. In het jaar 1848 zijn de slaven aldaar vrij verklaard, en toen, even als dit plaats had op het einde der 18e eeuw, werd het als een verbanningsoord aangewezen. Omtrent de grensscheiding met *Portugeesch-Guiana* bestaat een verschil, dat tot heden niet is beslist. Volgens de Franschen zou de rivier *de Oijapock* of *Vincent-Pinzon*, welke bij den vrede van *Utrecht* als grens aangewezen is, bij kaap-*Noord;* volgens de Brazilianen zou die rivier zich bij kaap-*Oranje* in den Oceaan storten; hetgeen een verschil van eenige mijlen lengte kustland geeft (1).

5°. *Portugeesch-Guiana*, een gedeelte van het Keizerrijk *Braziliën* hetwelk zich uitstrekt langs den linkeroever van den *Maranon*, tot aan den *Rio-Negro*, en alzoo de geheele zuidelijke grens der overige gedeelten van *Guiana* uitmaakt.

De geheele landstreek *Guiana* is doorsneden door ontelbare rivieren en kreeken, welke zich voor het grootste gedeelte in den Oceaan ontlasten.

Men treft daarin aan de oorspronkelijke bewoners van *Zuid-Amerika*, de zoogenaamde Indianen, die, verdeeld in

---

(1) Men zie hierover: *Mémoire sur la fixation des limites des Guianes Française et Portugaise*, par A. DE HUMBOLDT, (SCHOELL, *Archives historiques* etc., 1818 I, p. 48—58).

een zeer groot aantal stammen, zoowel in gestalte en uiterlijk voorkomen, als in taal, zeden en gewoonten, van elkander zijn onderscheiden (1).

Alleen die stammen, welke de lage, moerassige kusten bewonen, zijn ons bekend. Van de overige is niets anders bekend dan hetgeen daarvan is opgeteekend in de berigten van de Spaansche zendelingen, die vroeger langs den *Amazone* en den *Orinico* deze volken trachten te bekeeren.

Na de vrijverklaring van *Venezuela* zijn de meeste zendelingsposten ingetrokken: waardoor thans zelden berigten uit de binnenlanden verkregen worden.

Van de binnenlanden is over het algemeen weinig bekend. Omtrent die van *Spaansch-* en *Britsch-Guiana*, zijn evenwel meer volledige berigten medegedeeld in de reizen van A. von Humboldt (1799—1804), W. Hielhouse (1831), Kapitein Owen (1833), en vooral van Sir Robert- en Richard Schomburgk (1835—1839 en 1841—1845), en omtrent die van *Essequebo* vindt men bijzonderheden in het verhaal van de reis, welke de chirurgijn Nicolaas Horstman *van Hildersheim* in het jaar 1739 op kosten van het bestuur heeft gedaan.

In *Suriname* is tot het leeren kennen der binnenlanden niets verrigt: zoodat die dan ook zeer weinig bekend zijn; en tot nog toe zijn daarin ook geene gedenkteekenen van vroegere bevolking gevonden, zoo als die, welke door Schomburgk en anderen in de overige gedeelten van *Guiana* zijn ontdekt geworden.

Hoewel dus de volksstammen, die de binnenlanden van *Suriname* bewonen, veelal onbekend zijn, zoo worden evenwel onder hen genoemd de stammen der *Trio*'s en *Accouriërs* (2).

(1) Men zie hierover Hartsinck, *Beschrijving van Guiana*, I, Hoofdstuk 2—7.

(2) Door de boschnegers worden te *Paramaribo* soms door de laatst vermelde Indianen afgerigte jagthonden, *Accouri-honden* genaamd, tegen hooge prijzen verkocht.

In alle kustlanden van *Guiana* worden de navermelde zwervende stammen aangetroffen, als:

De *Arrowakka's* of *Arawaak's*, de *Caraïben* of *Caribisi*, de *Warrauw's* of *Guarano's*, allen met den naam *Bokken* bestempeld, terwijl bovendien nog worden vermeld, in *Britsch-Guiana*, de *Macusi's*, *Wapisiana's*, *Atorai's*, enz., in *Cayenne*, de *Galibi's* (1) en *Oijampi's*.

---

(1) Waarschijnlijk dezelfde stam als de in *Suriname* voorkomende *Caraïben*.

HOOFDSTUK I.

KORT OVERZIGT DER GESCHIEDENIS VAN SURINAME.

EERSTE TIJDVAK.

Van de ontdekking van Amerika tot den vrede van Breda. (1492—1667).

Op den 12[en] October had CRISTOPHORUS COLUMBO het nieuwe werelddeel ontdekt; hierdoor werd eene geheel andere rigting aan de scheepvaart gegeven. Menigvuldige zeetogten werden naar het nieuw ontdekte land ondernomen, vooral nadat in 1499 AMERICUS VESPUCCI met zijne onderbevelhebbers ALONZO DE OJEDA en JUAN DE LA COSA het vaste land van *Zuid-Amerika* bezocht, en naar zich liet noemen. Hoewel vele tegenstrijdigheden in de berigten omtrent de ontdekking van *Guiana* worden aangetroffen, houdt men het er voor, dat dit bezoek in 1499 het eerste is geweest (1). In 1500 deed VINCENT JUAN PINÇON het eerst de *Amazonenrivier* of *Marânon* en het gedeelte der *Kust van Guiana*, tusschen deze en de *Oijapock*, kennen. VASCO NUNEZ BALBOA bezocht *Guiana* eenige jaren later, en gaf omtrent de kustlanden eenige meer naauwkeurige

(1) Zie HARTSINCK, Deel I, Hoofdst. XIV.

berigten. Omstreeks dezen tijd verspreidden vele Spanjaarden, op goud belust, het gerucht van het bestaan van een zeer groot *meer*, dat van *Parima*, in de binnenlanden van *Guiana*, welks bodem, zoo zij zeiden, veel goud en edelgesteenten bevatte. Deze geruchten gaven aanleiding tot de fabel van het *Eldorado*, welke velen uitlokte, dit goudland bij uitnemendheid op te zoeken. Duizende gelukzoekers, vooral Spanjaarden, vonden hier den dood, en deze togten, meestal op en nabij den *Orinoco* met onbegrijpelijke doorzettingskracht ondernomen, hadden wel is waar geenszins den gewenschten uitslag, doch leerden toch deze streken meer kennen. Reeds in 1580 zond eene vereeniging van Zeeuwsche kooplieden schepen naar *Guiana's* kusten, om handel te drijven tusschen den *Orinoco* en *Marânon*, waartoe hun bijzondere voorregten werden toegestaan, bij Resolutien der Algemeene Staten van 10 en 14 Junij en 7 en 22 Julij 1581 (1). Men vindt zelfs daarin aangeteekend dat zij eene kleine *nederzetting*, onder den naam van *Nieuw Zeeland*, hadden aangelegd aan den mond van den *Pomeroon*.

Na eenen vergeefschen togt, tot bereiking van het *Eldorado*, nam Sir Walter Raleigh (2) de *Kust van Guiana*, in 1595, in bezit. Zekere Domingo de Vera geeft voor dat hij reeds in 1593, op den 23 April, in naam van den Koning van *Spanje*, bezit van de geheele *Kust van Guiana* zou hebben genomen. De toen daarvan gemaakte akte door den Secretaris Rodriguez de Coranza komt voor in de reizen van Corréal en bij Hartsinck, I, blz. 133. Laurens Keimes, door Raleigh uit *Engeland* gezonden, heeft

(1) Zie J. de Laat, *Beschrijvingen van West-Indien.*

(2) Deze ridderlijke en avontuurlijke vlootvoogd heeft vele vruchtelooze reizen naar het *Eldorado* ondernomen, en zeer veel bijgedragen tot de kennis dezer streken en den roem der Engelsche wapenen. Hij stierf op het schavot te *Westminster* den 29 October 1618. Zie *Relation de la Guyane par* Walter Raleigh, *dans les voyages de* Corréal, Amsterdam, 1722, chez J. F. Bernard en Hartsinck, Hoofdst. XV.

de geheele *Kust van Guiana* in 1596 regelmatig bezocht, en 67 rivieren in zijne beschrijving opgenoemd. De berigten, omtrent de eerste vestiging van Europeanen op deze kusten, zijn zeer uiteenloopend; men vindt onder anderen aangeteekend, dat de Kapitein CHARLES LEIGH, in 1604, met zijn schip de *Olijfplant*, aan de rivier *Wïapoko* (*Oïjapock?*) aangekomen zijnde, zich aldaar op den berg *Huntley* (1) nederzette. Hoewel in 1605 en 1606 versterkingen, waaronder ook Zeeuwen, aldaar aankwamen, brak deze volkplanting in 1606 reeds weder op (2). Het schijnt dat aldaar eenige Engelschen gebleven of teruggekomen zijn, dewijl deze in 1634 door DAVID PIETERSZ DE VRIES (3), die eene volkplanting in *Cayenne* ging stichten, werden ontmoet. Anderen willen dat 60 Engelschen, onder den Kapitein MARÉCHAL, zich in 1630 in *Suriname* vestigden, en als de eerste Europesche bewoners van deze kolonie moeten worden aangemerkt; hoewel men zonder grond aanneemt, dat Portugezen of Franschen reeds vroeger aldaar gevestigd zijn geweest. MARÉCHAL vestigde zich aan de *Suriname* (door hem *groote Coma* genaamd) en stichtte een blokhuisje bij het vlek *Thorarica*, op de plaats waar nu de plantage *Waterland* is gelegen.

Deze Engelschen legden zich geheel toe op de tabakskultuur, en het schijnt dat zij reeds de, naar den Kapitein MARÉCHAL genoemde *Maréchalskreek*, bereikt hebben. Deze kolonie werd ook in 1634 door DE VRIES bezocht, terwijl in 1640 zich 65 Franschen, onder den Kapitein DE NOAILLY, uit *Cayenne* in *Suriname* kwamen vestigen, doch die spoedig wegens ongezondheid, vertrokken. De willekeurige handel-

(1) Door hem aldus genoemd naar een zijner onderhebbende schepen.

(2) Zie de reizen van VAN DER AA, A°. 1601—1606.

(3) Deze DE VRIES, Artilleriemeester van *West-Vriesland* en het *Noorder-kwartier*, zeilde 10 Julij 1634 uit *Texel* met het schip *Koning David* en 30 planters. Zie reize van D. P. DE VRIES, HOORN en HARTSINCK, I, blz. 203.

wijzen van den Gouverneur van *Cayenne* den Heer PONCET DE BRETIGNY hadden aldaar vele misnoegden gemaakt, en ook op voorstel van hem vertrokken deze Franschen, half gedwongen, uit *Cayenne* naar *Suriname* (1). Deze vestiging, waarschijnlijk waar nu *Paramaribo* ligt, doet het vermoeden ontstaan, zooals ook door de Franschen in 1654 is beweerd, dat toen het steenen fort, nu *Zeelandia* genaamd, is aangelegd.

Na het vertrek van Graaf JOHAN MAURITS VAN NASSAU uit *Brazilië* in 1644 werden de Joden aldaar zeer vervolgd, en verscheidene van deze kwamen zich aan de boven-*Suriname* vestigen, onder hun opperhoofd DAVID NASSY (2), alwaar zij de grondleggers waren van de voormaals zoo bloeijende *Joden Savanna*. Ook uit *Nederland* en *Cayenne* kwamen toen hier eenige Joden zich vestigen. Het schijnt dat een goed getal slaven, uit *Brazilië* medegebragt, den voornaamsten rijkdom uitmaakte van deze nederzetting.

De vrijheden aan deze Joodsche bewoners in *Cayenne* toegestaan, waaronder het uitspreken van regt tot eene zekere som door hunne eigene hoofden enz., werden in *Suriname* door de Engelschen, en later ook door het Nederlandsch bestuur bekrachtigd. (Zie *Essai historique*, I., pag. 79).

De hier bovenvermelde kolonisten schijnen de eersten te zijn, die *voor vast* in *Suriname* zijn gebleven, terwijl de aanhoudende gevechten met oorlogzuchtige Indianen, en de ongezondheid der, toen met digte wouden en moerassen bedekte kusten, als de oorzaken kunnen worden beschouwd van het geheel verlaten der kust door Europeanen van het midden der XVIe tot het begin der XVIIe eeuw.

---

(1) Zie hierover en over DE BRETIGNY, die later door Indianen vermoord werd, *Notice historique sur la Guyane Française*, par H. TERNAUX COMPAUS, en *Essai historique*, tom. I.

(2) Zie over deze eerste vestigingen HARTSINCK, *Les Hollandais au Brésil*, etc. par P. M. NETSCHER, pag. 142 en note 85 et 90.

Alvorens de geschiedenis van *Suriname* te vervolgen, zal het noodig zijn de oprigting te vermelden, en tevens de verdere lotgevallen na te gaan, der West-Indische Compagnie; daar toch grootendeels aan deze, de opkomst en de verdere bloei, ook van *Suriname*, te danken zijn.

Aangemoedigd door de voordeelen der, in 1602 opgerigte O.-I. Compagnie, werden er in de *Nederlanden* vele pogingen aangewend, om even zoo eene W.-I. Maatschappij tot stand te brengen. Vele tegenkantingen, vooral van den Lands-Advocaat JOHAN VAN OLDENBARNEVELD, hielden de oprigting tegen, tot dat na de hervatting der vijandelijkheden met *Spanje*, bij octrooi van den 3 Junij 1621, eene W.-I. Compagnie voor den tijd van 24 jaren werd opgerigt, met gelijke regten als de Oost-Indische, en onder het opperbewind der Algemeene Staten. Hoewel, zoo als boven is gezegd, reeds in 1580 eenige vaart op deze kusten met Nederlandsche schepen heeft plaats gevonden, is sedert dit tijdstip meer bepaald de vaart op de West-Indien begonnen.

Er werden vloten uitgerust met het doel den Spanjaarden afbreuk te doen en buit te behalen; reeds in 1624 werd dan ook *St. Salvador* in *Brazilië* veroverd, waarbij, ofschoon het in 1629 door de Spanjaarden werd hernomen, rijken buit was gevonden. Door het nemen der *Spaansche zilvervloot* in 1627, door den Admiraal PIETER PIETERSZOON HEIN, steeg het kapitaal der Compagnie zoodanig, dat zij tot groote magtsontwikkeling in staat was. *Curaçao* werd in 1634 genomen, nadat HENDRIK CORNELISZOON LONCQ in 1630 *Fernambuc* in *Brazilië* had veroverd. In deze, toen zeer bloeijende bezitting, werd het gezag der Compagnie vooral gevestigd door Graaf JOHAN MAURITS VAN NASSAU-SIEGEN, die aldaar op 32jarigen leeftijd in 1636 als Gouverneur-Generaal aankwam. Toen hij in 1644 naar *Nederland* terugkeerde, verloren wij spoedig al onze bezittingen in *Brazilië;* bij den vrede van *Munster* in 1648, werden ons alleen drie sterkten overgelaten, die ook

spoedig daarna door de Portugezen werden veroverd.

Deze en vele andere geleden verliezen waren oorzaak dat de voormaals zoo bloeijende West-Indische Compagnie zoodanig in schulden geraakte, dat de Maatschappij, wier octrooi in 1669 moest vernieuwd worden; door een besluit der Staten, op den 20 September 1674 werd vernietigd, en eene nieuwe Maatschappij, met een octrooi voor 25 jaren, of van 1675—1700, werd opgerigt. De schuld der oude Compagnie werd op 30, en het kapitaal der deelgenooten op 15 ten honderd geschat. Van dien tijd hielden de groote voordeelen op, die de eerste zoo bloeijende W.-I. Compagnie hadden opgeleverd.

De rente-uitdeelingen stegen later nooit boven 10, en daalden zelfs omstreeks 1740 beneden $2^1/_2$ ten honderd, waardoor de waarde der aandeelen toen ook tot op 40 ten honderd was gedaald. Dit octrooi werd telkens voor 30 jaren verlengd, totdat de Maatschappij, door een besluit der Algemeene Staten in 1791, geheel werd ontbonden, op voordragt van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL.

De menigvuldige klagten over haar bestuur in de kolonien, en tevens over de slechte betalingen, hadden aanleiding tot dezen maatregel gegeven. Daarop werd een Raad van kolonien benoemd, en de vaart op de West-Indische kolonien voor alle Nederlanders met gelijke regten opengesteld.

In 1669 had FREDERIK CASIMIR, Graaf van *Hanau*, onderhandelingen aangegaan met de West-Indische Compagnie, tot het oprigten van eene Hoogduitsche kolonie op de kusten van *Guiana*. De acte van overeenkomst dienaangaande, gesloten op 18 Julij 1669, is te vinden bij HARTSINCK, blz. 217 enz.; doch „op verzoek van eenige Vorsten” is er nooit iets van deze kolonie tot stand gekomen.

Reeds sedert de inbezitneming dezer kusten waren de verschillende eigenaren der kolonien in *Guiana* in voortdurenden twist met de W.-I. Compagnie, de Staten van

Zeeland, de Algemeene Staten enz.: voornamelijk had zulks plaats met de nu Engelsche kolonien *Essequebo*, *Demerarij* en *Berbice:* doch daar het geenzins het doel is deze geschiedenis te behandelen, zullen wij, al deze onderlinge twisten daarlatende, ons geheel en al bepalen, tot hetgeen betrekking heeft op *Suriname*, en dit ter bestemder plaatse aangeven.

In 1650 rustte Lord WILLOUGHBY, Graaf van *Parham*, op eigene kosten twee schepen uit, welke door hem naar *Suriname* werden gezonden. Met toestemming der Indianen vestigden de hiermede aangebragte Engelschen zich aldaar. *Paramaribo* werd door hen vergroot, en tot vereenigingspunt aangenomen. Zoo men wil, ontving dit toen dien naam naar Lord PARHAM, terwijl anderen dien van Indiaansche woorden afleiden. Hout, tabak en suiker werden door de nieuwe kolonisten gekapt, van de Indianen ingeruild of geplant, en van tijd tot tijd zond Lord PARHAM een schip, tot het afhalen van die voortbrengselen.

De Engelschen vonden in de *Commewijne* (door hen als *kleine Coma* aangegeven) ook eene volkplanting van Nederlanders (door hen *Flamands* genoemd), die veel handel met de Indianen dreven, en waarschijnlijk uit *Cayenne* waren gevlugt. Ook de, in de *Boven-Suriname* gevestigde Joden werden door de Engelschen aangetroffen en zeer goed behandeld, zelfs in al hunne priviligien gehandhaafd.

Men vindt vermeld, dat in dezen tijd de Indianen, die in grooten getale aan de *Wanica* (nu *Para*, waarschijnlijk van *Parham*,) woonden, naar de *Coppename* terugtrokken. In 1652 kwam Lord PARHAM zelf in *Suriname*, droeg veel bij tot den vooruitgang en bloei der nieuwe kolonie, doch vertrok kort daarna als Gouverneur-Generaal der West-Indische eilanden naar *Barbadoz.*

Eenige Franschen onder BRAGLIONE en DUPLESSIS, in 1654 uit *Cayenne* door de Gallibische Indianen verdreven, vlugtten in *Suriname*, en werden zeer goed door den bevelhebber Majoor RUFF ontvangen. Het aantal Engelsche bewoners werd toen op 350 begroot, doch dit aantal steeg aanzienlijk in korten tijd, zoodat men bij G. WARREN, in zijne beschrijving van *Suriname*, leest, dat in 1665 reeds 40 à 50 suikerplantages bestonden. Uit de omstandigheid dat deze plantages over eene oppervlakte van slechts 30 Engelsche mijlen waren verspreid, blijkt reeds genoegzaam dat hierdoor maar zeer kleine suikeraanplantingen moeten worden verstaan. Bij akte van Koning KAREL II van *Engeland*, te vinden bij HARTSINCK, Dl. II, bl. 522 enz., werd de volle eigendom der landen en kusten van *Suriname* op den 2en Junij 1662 geschonken, aan Sir FRANCIS WILLOUGHBY, Graaf van *Parham*, en aan LAURENS HIDE, tweeden zoon van den Grootkanselier Graaf VAN CLARENDON.

In 1666 werden door de Zeeuwen uitgerust drie groote schepen, onder den admiraal ABRAHAM KRIJNSSEN (1), bemand met 390 soldaten, onder de kapiteins PHILIP JULIUS LICHTENBERGH en MAURITS DE RAMA. Deze schepen kwamen den 28en Februarij 1667 op de rivier *Suriname*, en maakten zich na korten wederstand meester van het fort nabij *Paramaribo*, dat door den Gouverneur WILLIAM BIAM bij verdrag werd overgegeven. KRIJNSSEN vertrok, na eenen op de Engelschen behaalden buit van vier tonnen gouds naar het Vaderland te hebben opgezonden, spoedig naar *Berbice* en *Essequebo*, 120 man, onder den Kapitein MAURITS DE RAMA, als „bevelhebber van *Paramaribo*" achterlatende in het fort, aan hetwelk de naam van *Zeelandia* werd gegeven, en dat met 15 stukken geschut werd bewapend.

---

(1) Zie over hem DE LA RUE, *Heldhaftig Zeeland*, en DE JONGE, *Geschiedenis van het Nederl. Zeewezen*, II, 2de st. bl. 393.

Na eenen roemrijken togt kwam KRIJNSSEN behouden in *Nederland* terug, en werd voor zijne goede diensten beloond met eene gouden keten met medaille, terwijl de overige Kapiteins, waaronder LICHTENBERGH en DE RAMA, met medailles en bevordering werden begiftigd; alles bij Resolutie der Alg. Staten van 22 October 1667.

Op den 31en Julij 1667 werd de vrede van *Breda* gesloten, en daarbij het bezit van *Suriname* aan de Nederlanders gewaarborgd.

De kolonie *Nieuw-Nederland* in *Noord-Amerika* werd daarentegen aan de Engelschen afgestaan.

TWEEDE TIJDVAK.

Van den vrede van Breda tot den vrede van Amiëns, of van 1667—1802.

Hoewel, bij den vrede van *Breda*, *Suriname* als eene Nederlandsche bezitting was erkend, zeilde eene Engelsche vloot, onder den Kapitein JOHN HERMANS, na op de kust een konvooi te hebben bemagtigd, den 18en October 1667 de rivier *Suriname* op, en beschoot het fort *Zeelandia* hevig.

Na eene dappere verdediging, waarbij vele der belegerden sneuvelden en negen stukken geschut onbruikbaar werden geschoten, ging het fort *Zeelandia*, en daardoor de geheele kolonie, bij verdrag over. Sommige lezingen geven aan, dat alleen door verraad de sterkte overging; doch dit is minder waarschijnlijk, als men leest dat er eene bruikbare bres in het fort was geschoten.

Bij deze verdediging werden zeer goede diensten bewezen door eenige Franschen onder den gewezen Gouverneur van *Cayenne*, den ridder DE LEZY, broeder van den Heer DE LA BARRE, waarvan later melding zal worden gemaakt. Deze

waren ook door HERMANS uit *Cayenne* verdreven, en hadden reeds de tijding van diens vermoedelijke aankomst in *Suriname* gebragt. In het werk: *Notice historique sur la Guyane Française* van H. TERNAUX-COMPANS 1843, bl. 72, wordt dit aantal Franschen op 200 begroot, en daarin tevens ten onregte de overgave aan verraad toegeschreven. DE RAMA werd met de bezetting gevankelijk naar *Barbadoz* gevoerd, en de kolonie op eene deerniswaardige wijze geplunderd.

Sir HENRY WILLOUGHBY, zoon van den Gouverneur van *Barbadoz*, kwam nog met eenige schepen die ellende vermeerderen. Hij vernielde de plantages, stak verscheidene suikermolens in den brand en voerde, zooveel in zijn vermogen was, slaven, goederen en al wat waarde had naar de Engelsche eilanden; zelfs nog nadat door het Engelsche Gouvernement orders aan hem waren gezonden om dit na te laten, en om de schaden te herstellen. De veelvuldige klagten over deze ongehoorde vredebreuk en willekeurige handelingen gaven aanleiding tot strenge maatregelen; zoodat WILLOUGHBY, nadat hem op den 8en Julij 1668 nogmaals door KAREL II hiertoe bepaalden last was gegeven, eindelijk toegaf en vertrok. KRIJNSSEN, de dappere veroveraar in 1667, nam toen weder bezit van deze kusten, zooals blijkt uit eenen, in het archief van *Suriname* berustenden brief, uit *Thorarica* geschreven op 18 Nov. 1668, waarin KRIJNSSEN zich teekent „Commandeur van *Zuriname*, enz.”

Het bezit van *Suriname* werd ten overvloede bij Artikels V en VII van het tractaat van *Westminster* (Febr. 1674) aan onzen Staat gewaarborgd.

Daarbij was, even als bij het 3de artikel van den Bredaschen vrede, bepaald dat „de kolonie zou worden overgegeven, zooals zij door de Engelschen was bezeten.”

Bij den giftbrief van KAREL II aan WILLOUGHBY was voor de grenzen bepaald „Westelijk, ééne Engelsche mijl van of voorbij den *Coppename*, en oostelijk ééne Engelsche mijl van of voorbij den *Marowijne* enz.” De Admiraal

Krijnssen, toen niet met deze omstandigheid bekend, schreef den 5en April 1667 aan den Gouverneur van *Cayenne*, "dat de volkplanting van *Suriname* zich uitstrekte van den oostkant der rivier *Marowijne*, tot den westkant der rivier *Coppename.*" Later, beter ingelicht, werd echter tusschen den Heer Antoine Le Febure, Heer *de la Barre*, Raad van Z. K. Majesteit van *Frankrijk* en Luit.-Generaal in *Amerika*, en den Heer Abraham Krijnssen, Kommandeur der kolonie *Suriname*, eene overeenkomst gesloten op den 18en November 1688, waarbij de *Sinamarij* als grens werd aangenomen, omdat eene door 24 Franschen bezette sterkte aan de oevers der *Sinamarij*, door deze in 1654 verlaten en door Engelschen was bezet (1).

Daar *Suriname* door Zeeuwsche schepen onder Krijnssen was bemagtigd, eigenden zich nu de Staten van *Zeeland* het gezag toe over deze volkplanting, en benoemden Philip Julius Lichtenbergh tot bevelhebber der kolonie. Over deze benoeming ontstond verschil met de Algemeene Staten, die echter, bij resolutie van den 26en November 1668, de keuze op Lichtenbergh, bekrachtigden. Deze stak reeds den 4en December 1668 in zee, zonder zelfs den eed te hebben afgelegd, terwijl bepaald werd dat deze hem zou worden afgenomen bij zijne aankomst in *Suriname* door Krijnssen, die reeds daarhenen was vertrokken, of door den hoogst in gezag aldaar aanwezigen persoon. Bij de aankomst van den Gouverneur vond hij Krijnssen ook aldaar, en legde op den 16en Februarij 1669 den eed in zijne handen af. De oneenigheden tusschen de Algemeene Staten en die van Zeeland, over den eigendom en het gezag van *Suriname*, duurden voort, totdat alle moeijelijkheden uit den weg ge-

(1) Zie Hartsinck, Dl. II, bl. 560 enz. en P. Fermin, *Tableau historique* etc. *de Surinam*, bl. 231. Von Sack, *Reize naar Suriname*, Dl. II, bl. 70 en Luzac, *Hollandsch Rijkdom*, Dl. I, pag. 297.

ruimd werden door eene overeenkomst, gesloten den 29[en] Januarij 1672, waarbij het beheer en de eigendom aan *Zeeland*, doch het oppergezag, onder de verpligting om voor de verdediging te zorgen, aan de algemeene staten werd toegekend.

De Zeeuwen gaven nu aan de stad den naam van *Surinaamsburg* of *Nieuw-Middelburg*, welke naam nimmer dien van *Paramaribo* heeft kunnen verdringen. De inwoners der kolonie hadden zeer veel te lijden door de gedurige aanvallen van oorlogzuchtige Indianen, vooral van den stam der Caraïben, waardoor alle vooruitgang gestremd en den kolonisten alle moed benomen werd. De pogingen, door den Gouverneur Lichtenbergh ter hunner bedwinging aangewend, konden slechts weinig die geheel onvoorziene en ongeregelde aanvallen verhinderen; en ook reeds in het begin van 1671 was deze Gouverneur genoodzaakt, wegens ongesteldheid, naar *Nederland* terug te keeren, hetgeen blijkt uit zijne, in het archief aanwezige missive aan de Staten geschreven uit *Paramaribo*, 10 Januarij 1671. In alle werken over *Suriname* is vermeld dat Lichtenbergh in April 1678 te *Paramaribo* overleed, welk beweren niet juist is, aangezien hij sedert zijn vertrek in 1671, niet in *Suriname* is teruggekeerd. In den veldtogt van 1672 onderscheidde hij zich zeer gunstig als Luitenant-Kolonel, Kommandant van de *Klundert* (1).

Nergens vindt men melding gemaakt van deze bijzonderheid of van de veranderingen, die in het bestuur van *Suriname* tot de aankomst van den Gouverneur Heinsius (2) in 1678 hebben plaats gevonden.

---

(1) Zie de verdediging van *Nederland* in 1672 en 1673, door de 1ste Luitenants-Ingenieur van Sypesteyn en de Bordes, Dl. II, bl. 127.

(2) Wordt ook Heijnsius genoemd, en was op 7 September 1677 reeds provisioneel tot Gouverneur benoemd door de Staten van *Zeeland*.

Uit de onderzoekingen, in het van dien tijd zeer onvolledige archief van *Suriname*, blijkt, dat LICHTENBERGH, onder den titel van „Luitenant-Gouverneur”, werd opgevolgd door den Kapitein PIETER VERSTERRE, Kommandeur en Raad van politie, die aldaar het eerst voorkomt als Luitenant-Gouverneur, 8 April 1672, en overleed den 22en Maart 1677. ABEL THISSO, Raad van politie, nam toen het bestuur onder denzelfden titel waar, en wel van 1 April 1677 tot 22 December 1677, het Gouvernement overgevende aan den uit *Nederland* aangekomen' Kapitein TOBIAS ADRIAENSSEN, die aldaar tot Gouverneur was benoemd, onder den titel van „Kapitein-Kommandeur der provintie „van *Suriname*”, doch reeds in Maart 1678 naar Nederland terugkeerde.

Door de gedurige twisten over *Suriname*, tusschen de Algemeene Staten en die van *Zeeland*, werden de belangen dezer volkplanting zoodanig verzuimd, dat Prins WILLEM III, aan wien de souvereiniteit van *Suriname* was opgedragen, zich de zaken aantrok. Hoewel de daarover aangeknoopte onderhandelingen nimmer vervolgd zijn, benoemde de Prins zijn' gewezen Secretaris, PIERRE DU MOULIN, bij commissie van 6 Maart 1676, om daarheen te vertrekken als „*bevel-„hebber*”. Deze DU MOULIN stierf echter in 1676 vóór zijn vertrek, en alle bemoeijingen van den Prins zijn toen geëindigd.

Bij resolutie der Algemeene Staten van 15 Januarij 1678 was benoemd tot Gouverneur JOHANNES HEINSIUS, vroeger vermeld, die in 1653 Secretaris van den Raad van justitie in *Brazilië* was geweest. Deze nam in December 1678 het bestuur over van den Raad van politie ABEL THISSO, die dit, na het vertrek van ADRIAENSSEN, weder had waargenomen.

De roem, door HEINSIUS in vroegere betrekkingen verworven, had hooggespannen verwachtingen in deze ongelukkige tijden doen ontstaan, doch spoedig was een alge-

meen misnoegen het bewijs dat deze verwachting niet vervuld was.

Reeds in 1679 werd, door eenige belanghebbenden in *Suriname*, een krachtig smeekschrift aan de Algemeene Staten ingezonden, waarin sterk werd aangedrongen op hulp en bijstand tegen de drukkende invallen der Indianen, en waarin voorstellen tot versterking der krijgsmagt werden gedaan.

Eerst in 1680, toen in verscheidene brieven van den Gouverneur HEINSIUS een treurig tafereel van den toestand der kolonie was opgehangen, en door dezen tevens op onmiddellijke versterking werd aangedrongen, zond *Zeeland* slechts 150 man, die reeds in 1682 terugkeerden.

HEINSIUS stierf te *Paramaribo* in April 1680; na diens dood matigden zich de 12 Raden van politie het gezag in de kolonie aan, doch hebben de Kommandeurs E. VAN HEMERT, en na diens dood, in September 1680, LAURENS VERBOOM, in werkelijkheid bestuurd. Door de vele klagten en moeijelijkheden afgeschrikt, wilden de Staten van *Zeeland* zich van den eigendom der kolonie *Suriname* ontdoen, en raakten hierover in onderhandelingen, die hun beslag kregen door een contract geteekend 6 Junij 1682, waarbij zij hunnen eigendom voor *f* 260,000 verkochten aan de West-Indische Kompagnie, welke 23 September 1682 van de Algemeene Staten een vernieuwd octrooi verkreeg voor 10 jaren (1). Reeds op den 31en Mei 1683 verkocht de W.-I. Kompagnie twéé derden der kolonie, daar zij zag dat de kosten te hoog liepen om zich alleen staande te kunnen houden. De stad *Amsterdam* en de Heer CORNELIS VAN AERSSEN *van Sommelsdijk* kochten ieder één derde, terwijl de laatste zich verbond om zelf als Gouverneur naar *Suriname* te vertrekken.

De nieuwe eigenaars noemen zich in hun contract *de*

---

(1) Zie dit octrooi bij J. D. HERLEIN, bl. 26 enz. en bij HARTSINCK, II, 623 enz.

geoctroijeerde societeit van Suriname, welke benaming steeds is bijgebleven.

De Staten-Generaal behielden het oppergezag over *Suriname*, en verbonden zich bij te dragen tot de verdediging, waartoe dadelijk 300 man uitgelezene troepen werden aangewezen.

De Heer VAN AERSSEN maakte zich gereed tot vertrek, en scheepte zich reeds den 3en September 1683 in, aan boord van den *Jonge Pieter*.

CORNELIS VAN AERSSEN, Heer van *Sommelsdijk*, *Plaat*, *Bommel*, *Spijk*, enz. (1), kwam den 24en November 1683 te *Paramaribo* aan. Van dit tijdstip af begon een nieuw leven voor de kolonie, en deze Gouverneur mag wel als den grondlegger van lateren bloei en welvaart worden aangemerkt. De vroegere Gouverneurs, waarvan zeer weinig is bekend, worden dan ook door velen niet als zoodanig aangemerkt, zoodat men in verscheidene werken, doch onjuist, vindt aangeteekend, dat VAN AERSSEN de eerste Gouverneur is geweest.

Bij de overname van het bestuur van den Kommandeur VERBOOM vond de nieuwe Gouverneur de geheele kolonie verscheurd door twisten en oneenigheden. De stad *Paramaribo* bestond toen slechts uit een dertigtal huizen van weinig belang, „meest kroegen,” terwijl de algemeene toestand der kolonie allertreurigst was. De Gouverneur van *Sommelsdijk* schreef dan ook in zijne eerste missive aan de bewindhebbers, in dato 16 Januarij 1684:

„Het ongeluk van de provincie van *Zeeland* en van de „kolonie is de trouweloosheid geweest van de Gouverneurs „en regeerders, die haere voordeelen hebben gezocht en „gemaackt tot koste ende nadeel van de gemeene lands„middelen; de provincie van *Zeeland* niet hebbende geno„ten het zesde part van hare geregtigheden enz.”

(1) Zie over hem bijlage, n°. I.

Door krachtdadige inspanning gelukte het dezen doortastenden en strengen doch regtvaardigen landvoogd, dien toestand aanmerkelijk te verbeteren. Wijze verordeningen werden uitgevaardigd, waardoor de ongehoorde mishandelingen van slaven, die vroeger plaats vonden, onder meer andere misbruiken werden tegengegaan, terwijl een ingestelde Raad van politie en justitie, voor de handhaving dezer vele, nuttige wetten moest waken. De soldaten vroeger, door hun losbandig gedrag, eene plaag voor de inwoners, werden door VAN AERSSEN gebezigd tot het verrigten van zwaar werk, waaronder het uitdelven der Sommelsdijksche kreek, en het aanleggen en opwerpen van twee forten tegen de invallen der Indianen, als het voornaamste is aangeteekend.

Het eene fort, aan de zamenvloeijing van de *Commewijne* en *Cottica*, op een zeer voordeelig punt aangelegd, eerst *Cottica*, later naar den Gouverneur het fort *Sommelsdijk* genoemd, bestond uit eenen regelmatigen vijfhoek: het werd in 1685 naar het plan van den Ingenieur ROBERT PAAUW daargesteld. Het andere was een versterkt blokhuis, door borstweringen en palissaden omringd, aan de monding der *Parakreek* (1). Het garnizoen bestond later grootendeels uit misdadigers, die, op voorstel van den Heer *van Sommelsdijk*, en ingevolge de Resolutie der Algemeene Staten van 20 Julij 1684, uit de tuchthuizen naar *Suriname* werden gezonden.

De Indianen of oorspronkelijke bewoners van *Zuid-Amerika*, toen reeds *bokken* genaamd, hadden steeds hunne onverwachte plunderingen voortgezet; doch toen de Gouverneur zelf, in 1684, aan het hoofd van eenige krijgsmagt met goed gevolg hen aanviel, en tot aan den *Coppename* vervolgde, had dit zoodanige uitwerking, dat er

(1) Dit fortje, op de plaats waar nu de plantage *Houttuin* ligt, werd eerst omstreeks 1740 verlaten, en komt nog voor op de kaart bij HERLEIN, 1718.

een vrede met deze stammen werd gesloten, waarbij de *Caraïben*, *Arrowokka's* en *Warrauw's* als vrije lieden werden erkend. Sedert dien tijd zijn de vijandelijkheden met deze Indianen nagenoeg geheel geëindigd.

In 1685 werd ook door de Joden, onder SAMUEL NASSY, met toestemming van den Gouverneur, aan den regter-Suriname-oever, een dorp aangelegd, dat den naam kreeg van *Joden-Savanna*, terwijl de vroeger door hen bewoonde plaats, iets hooger aan de *Suriname* gelegen, toen verlaten werd.

Van de vroegere welvaart en den rijkdom, die dit vlek spoedig mogten ten deel vallen, zijn de steenen synagoge en de nog prachtige grafsteenen thans de eenige overblijfselen.

De Gouverneur zond zijn' zoon, de Heer VAN CHÂTILLON, met gewapende manschappen ter vervolging van weggeloopene soldaten; de meesten werden door hem teruggebragt. Wat echter van meer belang kon geacht worden, de cacaoboom, door hem gevonden, werd toen voor het eerst in *Suriname* gebragt.

Later zond de Gouverneur nog eenen Officier met 5 soldaten in de binnenlanden, ten einde, zoo mogelijk, het meer *Parima* te bereiken. Eerst na zijnen dood teruggekomen, meldden deze weinig belangrijks, daar zij te veel moeijelijkheden hadden ondervonden om ver door te dringen.

Het zware werk, dat de Gouverneur eischte van den zamengeraapten hoop, die het garnizoen vormde, gaf aanleiding tot ontevredenheid, welke tot muiterij oversloeg toen de rantsoenen, bij gebrek aan toevoer van levensmiddelen, moesten verminderd worden. Eene eerste muiterij, waarbij de soldaten weigerden te werken zonder verhoogd rantsoen, werd door den algemeen beminden Kommandeur VERBOOM gestild; doch twee dagen later, den 19^{en} Julij 1688 kwam een hoop muitelingen, (zoo als bij HERLEIN wordt vermeld 11 man sterk), op hoogen toon van den Gou-

verneur, terwijl hij met den Kommandeur VERBOOM in eene oranje-laan voor het gouvernementshuis wandelde, vermeerdering van rantsoen en vermindering van werk eischen.

VAN AERSSEN, een zeer oploopend mensch, wilde tot antwoord zijnen degen trekken, doch bij het opheffen van zijnen arm, viel hij reeds levenloos neder, door zes en veertig wonden doorboord. De Heer VERBOOM overleed door eene wonde in den buik doodelijk getroffen, negen dagen later. Dit vreesselijk voorval vond plaats des morgens ten acht ure, nabij de nog bestaande welput (1).

De muitelingen plunderden nu het magazijn, namen het fort *Zeelandia* in en benoemden Opperhoofden.

De Kapitein ABRAHAM VAN VREDENBURCH (2) begaf zich onmiddellijk op het vernemen der tijding naar het fort, om aldaar de muitelingen te onderwerpen, doordien hij als Bevelhebber der troepen moest optreden, door het verwonden van den Kommandeur VERBOOM. De muitelingen schoten op hem, en namen hem met den Luitenant DE RAYNEVAL en den Secretaris DE GRAAFF gevangen in het fort.

Denzelfden avond begroeven de muitelingen met krijgseer het lijk van den vermoorden Landvoogd binnen het fort. Onmogelijk kan de toen bestaande verwarring geschetst worden. De muiters waren nu nagenoeg meester van de geheele kolonie, en de Raad van politie was genoodzaakt, tot beveiliging van het leven der ingezetenen, een verdrag met hen te sluiten, waarbij hun geheele kwijtschelding werd verleend.

Eindelijk gelukte het den Kapitein VAN VREDENBURCH uit het fort te ontkomen, en dit zelfs door de rebellen te

(1) In bijlage n°. II zijn medegedeeld de in het archief van *Suriname* bestaande brieven, waarin de Raad van politie kennis van dit voorval geeft aan de Staten en aan Mevr. VAN AERSSEN.

(2) Hij was de zoon van WILLEM, Raad in de vroedschap te *Rotterdam* en van CLARA VAN WOUW, en is gehuwd geweest met JACOBA PIETERSON. In de meeste werken over *Suriname* wordt hij vermeld als te zijn genaamd, VAN VREDENBURG, VREDENBERG of VREEDENBURG.

doen ontruimen, terwijl later de meesten op een schip werden gevat. Hoewel nog groote verwarring in *Suriname* heerschte, werd op last van den Raad van politie den 23^{en} Julij een dank- en bededag gehouden. In strijd met het vroeger, met de oproerige soldaten gesloten verdrag, werden den 3^{en} Augustus drie der belhamels geradbraakt en acht gehangen (1).

Gedurende het korte tijdsbestek van zijn vijfjarig verblijf was door den Gouverneur VAN SOMMELSDIJK goede orde in alle takken van bestuur gebragt, in tegenoverstelling der vóór zijne aankomst heerschende wanorde en ongebondenheid, terwijl ook onder hem een einde kwam aan de zoo vernielende aanvallen der Indianen, waardoor vroeger alle ontwikkeling was tegengehouden. Men vindt dan ook aangeteekend, dat het aantal plantages onder zijn bestuur van 50 tot 200 was geklommen, hoewel daarmede zeker slechts zeer kleine inrigtingen zijn bedoeld. In de werken van HERLEIN en PISTORIUS komen uitvoerige beschrijvingen voor van het karakter van den Gouverneur VAN AERSSEN. Zijne soberheid, werkzaamheid en zijn goede trouw worden daarin hoogelijk geprezen, zijn oploopend en misschien te doortastend karakter berokkende hem echter vele vijanden. Dit blijkt vooral uit de zoo ridderlijke wijze, waarop hij de in *Suriname* verspreidde lasterlijke aantijgingen van zich afweerde. Hij liet namelijk bij trompetgeschal en bij trommelslag, den 30^{en} Junij 1687, eene publicatie uitvaardigen, waarin hij iedereen opriep, die hem iets ten laste wilde leggen, ten einde voor het Hof, alwaar de Gouverneur als bijzonder persoon zou verschijnen, in October die beschuldigingen vol te houden, zijnde hij bereid daarvoor de noodige „*satisfactie*" te geven (2).

(1) Zie dit alles uitvoerig bij HARTSINCK II, bl. 651 enz., in de *Beschrijving van Suriname* van J. D. H. 1718, en bij PISTORIUS.

(2) Zie deze publicatie, genomen uit de in het archief van *Suriname* voorhandene notulen van het Hof van politie, bijlage n°. III.

Toen ook de tweede en derde dezer ridderlijke oproepingen onbeantwoord bleven, hoewel in de derde, den 7en Januarij 1688 afgekondigd, bepaald de zitting van het Hof van 5 April als plaats van onpartijdige beoordeeling dier beschuldigingen was aangegeven, liet hij in de notulen van het hof van den 6en April dit voorval opteekenen, met regt de anonyme aantijgingen als laster van zich afwerpende.

Toen de Staten van Zeeland hem beschuldigden (1) van oogluikend de Roomsch-Katholijke godsdienst te beschermen, en „dat men in de kolonie *Suriname* geene predikanten „had, maar integendeel toeliet, dat den Paapschen gods„dienst aldaar in de kolonie wierde geoeffent, en onder „anderen een paapjen omtrent het fort, dat gesegt wierde, „door zijne klugten en fabeltjens de Papisten, oock India„nen en ons eygen volck tot syn gehoor te trekken enz.„, antwoordde VAN AERSSEN aan de Heeren Directeuren van de geoctroijeerde Societeit van *Suriname:*

„Edele groot achtbare Heeren!

„Met schipper JOHANNES PLAS hebbe aan de Staten van „*Zeeland* toegesonden de beenderen van de drie alhier over„ledene Papen, welcke sy gelieven Geestelycke te noemen; „met een brief waarvan hiernevens de copie gaat. Ick ge„loove dat soo een kist vol dukaten haar beter contentement „en vergenoegen soude doen, maar dat zyn vrughten die „tot nogh toe hier niet en wassen, doch hoope dat by „faute van dien, d'abondantie van suyckeren haar schreeu„wende keelen zal versoeten en versachten, en met syroop „en julep haar van hare rasende koortsen genesen en

(1) Zie hierover TEENSTRA, *de landbouw in Suriname*, I, bl. 33 en HARTSINCK, bl. 646 enz.

"haar dan betere kennisse doen bekomen van het geene "hier passeert."

"Waarmede:

"Edele etc.

"UE. groot achtb. onderdanige dienaar,
C. VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK."

"Actum *Suriname*, 5 September 1687."

Ten gevolge der hevige klagten van de *Staten van Zeeland* aan de *Staten-Generaal* over deze handelwijze van VAN AERSSEN, werden de beenderen naar *Suriname* terug gezonden, en aldaar begraven. Andere beschuldigingen uit *Nederland* tegen hem ingebragt, werden even afdoende door hem beantwoord, en men kan uit nog meer zoodanige bescheiden zijn ruw maar opregt karakter leeren kennen.

De Kapitein VAN VREDENBURCH zond, den 13en September 1688, aan de Raden van politie, die zich, na den dood van den Kommandeur VERBOOM, den 28en Julij, het gezag hadden aangematigd vooral door den invloed van den Fiskaal G. MUENIX, een protest in tegen deze handeling, daar aan hem het regt van opvolging van den Kommandeur toekwam. Reeds den 14en September nam hij, ten gevolge van het aanbod van den Raad, zitting en werden de zaken gezamenlijk door hen afgedaan. VAN VREDENBURCH gaf hierin toe om de reeds bestaande verwarring en oneenigheid niet te vermeerderen, maar behield zich zijn regt voor, zich in de notulen steeds teekenende "ongepraejudicieerd zijnen rang."

Niet zoodra was de tijding van het droevig uiteinde van den Gouverneur VAN AERSSEN in *Nederland* bekend, of men bood den Heer VAN CHÂTILLON, Luitenant ter zee, zoon van den vermoorden Landvoogd, aan, om derwaarts als opvolger te vertrekken. Te droevige herinneringen waren voor Mevrouw VAN AERSSEN en voor hem daaraan verbonden, en na rijp beraad bedankte hij voor de eer.

Reeds den 20^{en} December 1688 werd toen de Heer JAN VAN SCHARPHUISEN (1) tot Gouverneur benoemd, die spoedig met troepen derwaarts vertrok aan boord van de *Princesse-roijaal*, gevoerd door Kapitein D. WILLEMSZ KOK. De Heer VAN CHÂTILLON vergezelde den nieuwbenoemden Gouverneur op deze reis, daar zijne tegenwoordigheid, tot regeling van de nalatenschap zijns vaders, aldaar werd vereischt.

JAN VAN SCHARPHUISEN was vroeger in *Suriname* geweest en was eigenaar eener plantage aan de *Boven-Suriname*, alwaar hij het eerste voorbeeld van goede bedelving heeft gegeven. Hij komt voor in 1677 als Raad van politie en Heemraad van *Thorarica.*

Na eene zeer onvoorspoedige reis, waarbij het behoud veelal aan de bedaardheid van den Gouverneur en van den Heer VAN CHÂTILLON te danken was, kwam de *Princesse-roijaal* den 8^{en} Maart 1689 vóór de *Suriname*, en stapten zij den 11^{en} Maart aan wal.

Reeds den 12^{en} werd het bestuur door VAN SCHARPHUISEN overgenomen, en begon deze onmiddellijk, zoo veel mogelijk de verdeeldheden te stillen, die de geheele maatschappij sedert den dood van den Heer VAN SOMMELSDIJK hadden geschokt. Vooral bij de Joodsche ingezetenen was de oneenigheid zeer hoog gestegen, door de willekeurige handelingen van den Burger-Kapitein SAMUEL COHEN NASSY.

Een afzonderlijk Collegie van civiele justitie werd door den Gouverneur benoemd, en de verbetering der vestingwerken was juist voorgenomen, toen, reeds den 6^{en} Mei van dit jaar, eene Fransche vloot van 9 oorlogschepen en ééne bombardeergaljoot onder den Admiraal DU CASSE, onverwacht de rivier opzeilde. De uitmuntende beschikkingen, met de weinige ter dienste staande verdedigingsmiddelen genomen, waren oorzaak dat, na een hevig bombardement van het fort

(1) Deze wordt meestal JOHAN of JAN VAN SCHERPENHUISEN genoemd; doch hij teekende zich JAN VAN SCHARPHUISEN.

Zeelandia den 8^{en}, 9^{en} en 10^{en} Mei, de Franschen genoodzaakt waren geheel ontredderd en met verlies terug te trekken. Hun voornemen, om nog de *Commewijne* in te varen, werd op het zien der goede maatregelen, door de Nederlandsche koopvaardijvloot genomen, opgegeven, en den 12^{en} stak de Fransche vloot in verwarring weder in zee. Een hunner schepen, met 24 stukken geschut en 160 man van het garnizoen van *Cayenne*, raakte, twee maanden later daarhenen terug varende, in den modder, en werd op genade aan de Nederlanders overgegeven. Bij deze roemrijke verdediging van *Suriname* heeft de Gouverneur zich in persoon aan boord der gewapende koopvaardijschepen onderscheiden, terwijl de brave François van Aerssen van Châtillon door zijn voorbeeld veel tot den goeden afloop heeft bijgedragen. Den 10^{en} Mei werd hij door het te vroeg afgaan van een stuk geschut, dat hij met zijnen kamerdienaar bediende, zwaar aan zijne handen en zijn aangezigt gekwetst, van welke wonden hij echter gelukkig herstelde.

Algemeen was de deelneming bij dit ongeval, daar de Heer van Châtillon zich zeer bemind had weten te maken. De goede diensten van den Kapitein Nassy worden ook zeer geroemd in de „*Essai historique*”; maar in het verhaal van dezen aanval bij Hartsinck wordt geene melding van hem gemaakt.

Er bestond eene groote partijzucht van de Joden tegen den Gouverneur van Scharphuisen, en toen deze aanleiding tot moeijelijkheden in zijn bestuur gaf, besloot hij zijn ontslag te vragen. Inmiddels was de Heer van Châtillon spoedig na zijn herstel naar Nederland vertrokken, en deed aldaar, vooral op aanzoek van zijne moeder, moeite om zich van den eigendom van *Suriname* te ontdoen.

De Societeit, aan wien het aandeel te koop werd geboden, wilde hier niet toe overgaan, maar den 12^{en} Februarij 1692 gaf Mevrouw van Aerssen kennis aan den Burgemeester van *Amsterdam*, dat Koning Willem III van

Engeland haar aandeel had gekocht. Deze koop schijnt echter niet te zijn doorgegaan, daar, den 19[en] April 1770, de stad *Amsterdam* van de erven VAN SOMMELSDIJK, hun aandeel kocht voor de som van *ƒ* 700,000 te betalen in drie termijnen.

In *Nederland* was tot Gouverneur benoemd Mr. PAULUS VAN DER VEEN, die den 14[en] Mei 1696 het bestuur overnam van VAN SCHARPHUISEN. Deze vertrok naar *Nederland* met het schip *Brigdamme*, welk schip op de reis door Fransche kapers werd genomen, zijnde sedert 1669 de oorlog met Frankrijk uitgebroken. SCHARPHUISEN werd gevangen te *St. Malo* binnengebragt, doch reeds den 27[en] October werd hem vrijheid gegeven naar *Nederland* te vertrekken. Aldaar was reeds eene beschuldiging van den Joodschen Kapitein NASSY tegen hem ingekomen, waarop hij zich voor de Staten heeft verantwoord. Deze stukken zijn onder de titels van *„Punten en articulen”* en *„Bericht en antwoord „van den Gouverneur* JAN VAN SCHERPENHUISEN”, gedrukt te *Amsterdam* bij de Wed[e] AART DIRKZOON OOSSAAN, 1697.

Onder den Gouverneur VAN DER VEEN genoot de kolonie eene gewenschte rust, en begon zich de landbouw meer en meer uit te breiden. Reeds toen schijnen zich wegloopers tot gevaarlijke benden te hebben gevormd, daar men vindt aangeteekend dat een Directeur VAN DER KAMP in 1702 door hen vermoord werd. De wegloopers hadden wel reeds onder den Gouverneur VAN SOMMELSDIJK hunne woonplaatsen aan de *Coppename*, maar waren toen weerloos en in kleinen getale.

Ten aanzien van den opvolger van den Gouverneur VAN DER VEEN loopen de berigten uiteen. Sommigen melden als zoodanig WILLEM DE GOIJER, anderen WILLEM DE GRUIJTER, welke laatste naam de ware schijnt te zijn (1), daar Mr. JOHAN

(1) Zie hierover TEENSTRA, I, blz. 38, HARTSINCK, blz. 706 en 894, en *Essai historique*, tom. I.

DE GOIJER het gouvernement eerst den 19^{en} Januarij 1710 heeft aanvaard.

In 1696 had eene Fransche vloot te *Cayenne*, versterkt door een groot gedeelte van het garnizoen, het voornemen opgevat *Suriname* te bemagtigen. Door het aantreffen van twee groote oorlogschepen aan den mond der rivier afgeschrikt, gaven zij toen hun voornemen op; doch onder den Gouverneur JOHAN DE GOIJER kwamen, den 8^{en} Junij 1712, twee Fransche vaartuigen onder den Admiraal JACQUES CASSARD de *Suriname* opzeilen. De algemeene geestdrift ontwaakte even als in 1689, en de schepen waren genoodzaakt reeds den 14^{en} zee te kiezen. Dit was echter slechts de voorbode van eene ramp, onder de gevolgen waarvan de kolonie eene halve eeuw gebukt ging.

Reeds den 8^{en} October 1712 kwam CASSARD met 8 groote oorlogschepen en 30 kleine vaartuigen, waarop 3000 man soldaten, de *Suriname* weder opzeilen. Deze schepen waren:

Le Neptune	van	74	stukken	onder	den Admir. CASSARD,
Le Téméraire	〃	60	〃	〃	DE BAUDEVILLE,
Le Rubis	〃	56	〃		den ridd. DE BEAUDINARD,
La Vestale	〃	48	〃	〃	LA HAYE,
La Parfaite	〃	48	〃	〃	DE MAILLET,
La Méduse	〃	36	〃	〃	D'HÉRICOURT,
Le Bienaimée	〃	8	〃	〃	DE BUTY,
en *Le St.François*	〃	6	〃	〃	DE BRATON.

De 3000 man landingstroepen waren onder bevel van de Heeren DE GOTTEVILLE-BELLE-ILE, DE BRETEUIL, D'ÉPINOY en DE SORGUES.

In de werken van HARTSINCK en van HERLEIN blz. 60, is deze inval van CASSARD zeer uitvoerig beschreven.

De Franschen beschoten den volgenden dag *Paramaribo*, alwaar alles tot eene hardnekkige verdediging was ingerigt,

hevig. Daar hun vuur krachtig werd beantwoord, trokken zij eenigzins terug, wierpen later slechts van tijd tot tijd bommen in de stad, landden op de plantages, alwaar de Nederlanders niet in staat waren hun het hoofd te bieden, doch verwijderden zich na verscheidene kleine schermutselingen.

Eene onderhandeling werd door de Franschen voorgeslagen, en den 27^{en} October kwam eene overeenkomst op de, aan den Raad van politie P. Amsincq behoorende plantage *Meerzorg* tot stand. Alhier was het hoofdkwartier der Franschen, 300 man sterk, gevestigd.

Eene vreesselijke brandschatting, bedragende ruim één derde der waarde van alle bezittingen, werd daar door de Franschen bedongen, en ook betaald met suiker, slaven, goud, zilver enz., tot een bedrag van *f* 747,350 Surin. of *f* 622,800 Ned. courant, zoo als blijkt uit de, door Cassard den 6^{en} December 1712 afgegeven kwitantie. Uit deze uitvoerige kwitantie en rekening, voorkomende bij Hartsinck, II, blz. 720, blijkt, dat er toen zijn uitgevoerd 734 negerslaven, berekend tegen *f* 350, terwijl er ook nog zijn uitgevoerd *„roode slaven of Indianen voor f* 2300". Cassard vertrok daarop den 12^{en} December, doch had in November van dat jaar ook de kolonie *Berbice*, door een gedeelte van zijn eskader onder den Baron de Mouans, zoodanig gebrandschat, dat de eigenaars van *Peere*, de aldaar afgegeven wissels niet wilden betalen en de kolonie aan de Franschen overlieten. Hierop volgde in 1714 eene overeenkomst tusschen de reeders en eene Amsterdamsche Maatschappij (van Hoorn en Comp.), waarbij aan deze tegen betaling der wissels, de eigendom van *Berbice* verbleef. Ook *Curaçao* werd in 1713 door Cassard gebrandschat, waarna hij den 22^{en} Maart dit eiland verliet. Treurig waren de gevolgen van deze ramp voor *Suriname*, want daar de opgebragte som over de onbemiddelde inwoners moest verdeeld

worden, gaf de betaling aanleiding tot zeer vele moeijelijkheden en hevige tweespalt tusschen de ingezetenen en het Gouvernement. De Staten-Generaal maandden bij verscheidene resolutien de inwoners aan tot nakoming hunner verpligtingen in alle opzigten, terwijl deze daarentegen bij de Staten sterk aandrongen op het voltallig maken der bezetting en het aanleggen van nieuwe versterkingen, ingevolge de door de Algemeene Staten aangenomene verpligting. Niet ten onregte werd dan ook door de inwoners deze ramp geheel aan het niet nakomen van deze verpligting der Staten toegeschreven.

De Ingenieur DRAAK (1) werd daarop door de Staten naar *Suriname* gezonden om een uitvoerig verslag omtrent de verdediging in te leveren.

Na vele moeijelijkheden werd tot de versterking van *Suriname* besloten, en tevens de noodige bezetting aangewezen bij een verdrag, gesloten den 8[en] December 1733, tusschen de gemagtigden van de Directeuren der Societeit en van de Raden van politie, welk verdrag door eene resolutie der Algemeene-Staten van 19 December 1733 werd goedgekeurd en bekrachtigd.

De Gouverneur DE GOIJER overleed in Julij 1715, en werd met zeer groote plegtigheid in het fort *Zeelandia* begraven, volgens HERLEIN *„tot groote droeffenis der gemeente."*

Zoo als hiervoren is vermeld, waren reeds voorlang negerslaven, veelal door mishandelingen daartoe aangezet, in de bosschen gevlugt, en hadden van tijd tot tijd eene vijandige houding aangenomen. In 1713 en 1715 werden weder plantages aangevallen en de blanken vermoord. Het aantal wegloopers werd nu op eene onrustwekkende wijze vermeerderd, doordien, tijdens den noodlottigen inval van CASSARD, vele eige-

---

(1) Waarschijnlijk HENDRIK DRAAK, die, bij commissie van den 9den Januarij 1708, tot Ingenieur in *Nederland* was benoemd.

naren, vooral in de rivier *Suriname*, hunne negers aanzetteden, zich in het bosch te begeven, onder beding van na de onlusten terug te keeren.

Velen dezer negers, aan de vrijheid gewend, bleven echter in de bosschen en vereenigden zich met de vroegere wegloopers tot geregelde benden, die de plantages aanvielen. Zoo werden onder den Gouverneur TEMMINCK verscheidene plantages in de *Commewijne*, onder DE CHEUSSES verscheidene in de *Para* en *Tempatie* geplunderd, verbrand, en veelal ook de blanken vermoord.

Deze vermeerdering der wegloopers (marrons), na den inval van CASSARD, mag wel als een der ongelukkigste gevolgen van deze ramp voor *Suriname* beschouwd worden, daar toch hierin de kiem gezocht moet worden der oorlogen tegen de boschnegers, die de kolonie *Suriname* in het midden der XVIIIde eeuw zoo nabij haren ondergang bragten.

Ter beteugeling dier benden werden de beschikbare middelen steeds aangewend, en ook de premiën voor het opvangen van wegloopers van *f* 5 verhoogd tot *f* 25. De bijzondere togten tegen hen werden aangemoedigd door belooningen tot een bedrag van *f* 1500, en eindelijk werd bij plakkaat van 22 Julij 1721 door den Gouverneur COUTIER, de doodstraf tegen hen ingesteld.

Den 28en Julij 1730 ontzagen zij zich niet de plantage *Berg-en-daal*, toebehoorende aan den Gouverneur DE CHEUSSES, geregeld aan te vallen, te plunderen en een groot gedeelte der vrouwen mede te voeren; doch, door de trouw en dapperheid der, van het werk terugkeerende negers, werden zij achterhaald, en onverwachts aangevallen; al het genomene werd naar *Berg-en-daal* teruggebragt.

Meer geregelde boschtogten werden nu, in grooten getale, tegen hen ondernomen, waarvan die, onder den Vaandrig SWALLENBERG en onder den Burger-Luitenant ABR. LEMMERS, in *Boven-Cottica* in 1730, onder den Luitenant DE BOISGUIGNON in 1731, en onder den Raad van politie PISTO-

rius (1) in 1733 als de voornaamste kunnen genoemd worden. Door deze aanhoudende verstoring was voor het oogenblik de rust der planters eenigzins verzekerd, en eene gewenschte ontwikkeling van den landbouw mogelijk geworden.

Reeds van de eerste tijden eener vestiging, was het suikerriet in *Suriname* van de eilanden overgebragt en aangeplant, doch omstreeks dezen tijd werd ook reeds koffij, katoen en cacao aldaar in groote hoeveelheden gevonden. De Gouverneur-generaal van Neerlands-Indië H. Zwaardecroon had in 1718 de eerste koffij van *Mocha* op *Java* overgebragt, en eenige planten waren door de goede zorgen van den Burgemeester Nicolaas Witsen in den kruidtuin te *Amsterdam* aangekweekt. In 1719 werden van daar eenige planten naar *Suriname* gezonden, hoewel anderen beweren dat een zilversmid Hansbach, of wel de kuiper de Neale de eerste planten in *Suriname* zoude hebben gebragt.

Op de plantage *Nieuwe-Levant*, behoorende aan de Neale, werd de eerste koffij aangekweekt; doch weldra werd de aanplanting algemeen en dit voortbrengsel den grondslag van *Suriname*'s latere welvaart en bloei. Men vindt vermeld dat in 1724 de eerste koffij, in 1733 de eerste cacao en in 1735 de eerste katoen te *Amsterdam* uit *Suriname* werd gebragt. De katoenkultuur werd later op groote schaal in de lage kustlanden voortgezet, nadat op de plantage *Felix* voor het eerst goede aanplantingen waren gedaan in 1752. Koffij en cacao plantsoenen werden ook uit *Suriname* in *Berbice* gebragt. Zoo werd den Gouverneur Coutier in 1721 een fraai rijpaard ten geschenke aangeboden, voor de verzending der eerste cacaoplant naar *Berbice*.

---

(1) Deze togt is ook door hem beschreven in zijne *Korte en zakelijke beschrijving van de kolonie Suriname*. Te Amsterdam, bij Theodorus Craijenschot, 1763.

Ten gevolge der resolutie over de verdediging van *Suriname*, genomen den 19en December 1733, werd besloten tot den aanleg van het fort *Nieuw-Amsterdam.*

Verscheidene Ingenieurs waren daartoe uit *Nederland* gezonden, die de voordeelige ligging van dit fort als de hoofdzaak beschouwende, zich de moeite en kosten getroostten voor de kolonie, om het op eene modderbank, toen tijgershol genaamd, te bouwen.

De eerste steen van dit fort, hetwelk in 1747 voltooid is, werd in 1734 gelegd door den Gouverneur J. A. M. DE CHEUSSES.

De Ingenieur DES MARETS (1) werd in 1739 uit *Suriname* naar *Berbice* gezonden, ten einde aldaar de vestingwerken op te nemen en te verbeteren.

De buitengewoon menigvuldige veranderingen in het bestuur, door het plotseling overlijden van verschillende Gouverneurs, waren oorzaak dat in het korte tijdsbestek van hun beheer weinig belangrijks is gedaan of voorgevallen.

In het tijdvak van 12 Augustus 1731 tot 24 Augustus 1738 zijn in *Suriname* aangebragt 13012 negerslaven, waarover toen klagten werden ingeleverd.

De W. I. Kompagnie had zich, namelijk bij het octrooi van 1730, verbonden tot het leveren van minstens 2500 slaven jaarlijks, zoodat er in 7 jaren een te kort van 4488 was ontstaan. Deze verbindtenis der W. I. Kompagnie was nog bekrachtigd bij de vernieuwing van het octrooi in 1762.

Ook duurden de moeijelijkheden, over het betalen der brandschatting van CASSARD ontstaan, steeds voort, waardoor zelfs eene merkbaar vijandige houding tegen de bestuurders was ontstaan. Na een kort beheer vol onaangename verwikkelingen werd dan ook, in 1742, de Gouverneur-

---

(1) Waarschijnlijk PIERRE DOMINIQUE DES MARETS, die, bij commissie van den 21 December 1712, in *Nederland* tot Ingenieur was aangesteld.

Generaal VAN DE SCHEPPER (1) ontslagen, ten gevolge van tegen hem ingekomene beschuldigingen van misbruik van magt.

Mr. JOAN JACOB MAURICIUS, in *Nederland* aangesteld, kwam toen te *Paramaribo* aan. Men stelde zich veel goeds voor van zijne buitengewone bekwaamheden, doch spoedig braken de oneenigheden in hevige mate uit. Na bekomene magtiging der Staten in Mei 1750, zond Prins WILLEM IV, den Generaal Baron VON SPÖRCKE met een Regement uitgelezene troepen, sterk 600 man, en twee Kommissarissen, Mr. JERONIMO DE SWART-STEENIS en Mr. KAREL BOSSCHAART, naar Suriname, ten einde naar bevind van zaken te handelen en zoo noodig den Heer MAURICIUS naar *Nederland* ter verantwoording te zenden. In dit geval moest de Heer VON SPÖRCKE, die als Opperbevelhebber en Eersten Kommissaris was aangesteld, als Gouverneur optreden.

De Gouverneur MAURICIUS gaf het bestuur ook aan hem over, en deed zijne verantwoording in *Nederland*; doch bekwam zijn *eervol ontslag* niet vóór Augustus 1753. Over eene buitengewoon lange procedure tusschen hem en SALOMON DUPLESSIS c. s., is nog een folio boek in druk aanwezig.

Onder den Gouverneur MAURICIUS was eene Mijnkompagnie opgerigt met octrooi van den 5en September 1742 van de Staten aan W. HACK c. s. (2), welke Kompagnie, na eenige jaren te hebben gewerkt, door het ongelukkig omkomen van 42 arbeiders in eenen gebrekkigen mijngang te *Berg-en-daal* ontmoedigd, zich later tot het vellen van hout bepaalde, en spoedig geheel te niet ging. Eene der menigvuldige tegen MAURICIUS ingebragte punten van bezwaar

---

(1) Hij was de eerste die den titel van Gouverneur-generaal voerde.

(2) Zie dit octrooi bij HARTSINCK, II, bl. 744 enz. en *Reizen* van VON SACK, III, blz. 124 enz., alwaar vele bijzonderheden daarover zijn opgeteekend.

was de volmagt, gegeven aan den Kapitein-luitenant C. O. Creutz, tot het sluiten van eenen vrede met de boschnegers, volgens de aan hem medegegevene bepalingen, ter gelegenheid van eene ondernomene boschpatrouille.

Dit middel, reeds door de Engelschen met goed gevolg op het eiland *Jamaïca* gebezigd, was door den Gouverneur aangegeven, toen het beteugelen dier woeste benden dagelijks moeijelijker werd. De inwoners beschouwden daarentegen het sluiten van eenen vrede met de wegloopers algemeen als de erkenning hunner zwakheid, en tevens als den ondergang der kolonie.

De Kapitein Creutz kwam, na eenen ten genoege van den Gouverneur volbragten togt, den 11en December 1749 te *Paramaribo* terug.

Met ongeveer 1600 wegloopers in de *Boven-Suriname* was namelijk den 20en September 1749 de eerste vrede gesloten.

Door den Gouverneur Mauricius was ook de redoute *Purmerend* aangelegd, waardoor het binnenvaren der *Suriname*, in verband met het vuur uit het fort *Nieuw-Amsterdam*, zeer kon worden bemoeijelijkt. Bij akte der Algemeene-Staten van 6 Maart 1748 was eene overeenkomst tot stand gekomen, waarin was bepaald dat de nu voltooide forten steeds in goeden staat van tegenweer onderhouden, doch het fort *Sommelsdijk* verlaten zou worden, zooals toen ook is geschied.

De beide Kommissarissen vertrokken naar *Nederland* om verslag van hunne bevinding te doen. De Baron von Spörcke bleef als Gouverneur achter, en overleed reeds den 7en September 1752.

Eene, in 1747 aangevangene, en onder dezen Gouverneur voortgezette proeve van kolonisatie met Paltzerboeren, aan het Oranjepad in de *Boven-Suriname*, mislukte geheel. De menigvuldige, pogingen door von Spörcke aangewend om deze proeve, waarbij later nog door hem, met ruime onder-

steuning, eenige Zwitsersche familien waren gevoegd, op te beuren, waren niet in staat eene geheele ontbinding, reeds in het volgende jaar, te voorkomen. Het oorspronkelijke plan van deze onderneming was reeds in 1729 voorgesteld, en in 1734 door SPANGENBERGH vernieuwd.

Na den dood van VON SPÖRCKE nam de Kommandeur CROMMELIN het bestuur waar, gedurende den tijd dat de, in *Nederland* benoemde, Gouverneur PIETER ALBERT VAN DER MEER nog niet in *Suriname* was aangekomen. Ter betere verdediging van het vaarwater op de *Suriname*-rivier werd de redoute *Leijden* onder zijn bestuur aangelegd. VAN DER MEER overleed reeds in Augustus 1756, waarop de Fiskaal J. NEPVEU het bestuur aanvaardde, daar de Kommandeur CROMMELIN met verlof naar *Europa* was vertrokken. De opvolging in het bestuur, bij onverwachten dood des Gouverneurs, had reeds dikwijls aanleiding tot botsing gegeven, doch de bepaling was voor goed aangenomen, dat de Kommandeur of Bevelhebber der troepen steeds als opvolger van den Bestuurder moest optreden. Zeer spoedig kwam WIGBOLD CROMMELIN terug, en aanvaardde dan ook het Gouvernement den 21en Januarij 1757, waarop hij door de Staten-Generaal, bij besluit van 2 Maart van dat jaar, als Gouverneur-Generaal werd bevestigd.

Sedert het eerste, in 1749 met eenige boschnegers geslotene, verdrag waren de andere negers, zoo als de inwoners voorspeld hadden, zoo stoutmoedig geworden, dat zij in Augustus 1750 de overbrengers der geschenken aan de bevredigde negers, onder den heer PICOLET daarhenen gaande, overvielen en allen vermoordden.

Gedurige aanvallen, plunderingen en moorden op de afgelegene plantages, onder het gevreesde opperhoofd SAMSAM ondernomen, konden niet genoegzaam door de menigvuldige patrouilles worden verhinderd. In Februarij 1757 barstte een vreesselijke opstand uit onder de negerslaven in de *Tempatiekreek*, toen één der eigenaren, de Heer MARTIN,

zijne negers, die hout kapten en eenige vrijheden genoten ten gevolge van hunne goede hulp tegen de wegloopers, van daar naar eene suikerplantage in de benedenlanden wilde overbrengen. De opstand werd spoedig algemeen; de negers plunderden alle plantages in die kreek, vermoordden of mishandelden alle aanwezige blanken, en vereenigden zich in grooten getale met de wegloopers in de *Boven-Suriname.* Allen (meer dan 1600 man) stelden zich daar onder het opperhoofd Arabij.

De hagchelijke toestand der kolonie deed toen met algemeene stemmen in den Raad het voorstel goedkeuren, om over eenen vrede met de wegloopers te onderhandelen, nadat in 1758 twee vertrouwde negers, bij Arabij gezonden, de zaak hadden voorbereid.

Daarop werden deze onderhandelingen voortgezet, en eindelijk in 1761 de vrede gesloten met den stam, die zich aan de *Marowijne* vestigde. Deze vrede, ingevolge de medegegevene instructien gesloten, werd plegtig bezworen tusschen den Majoor Meijer en het Opperhoofd Pamo, op de plantage *Auka*, aan de *Boven-Suriname.*

Bij dit verdrag (te vinden bij Hartsinck, II, bl. 780 enz.) was deze stam onder den naam van bevredigde boschnegers van *Auka* (nog Aucaners genoemd) erkend als vrije lieden, en waren hun woonplaatsen naar keuze, mits genoegzaam verwijderd van de plantages, toegestaan. Zij verbonden zich onder anderen om de wegloopers te verdrijven, en tegen vastgestelde premiën uit te leveren.

Hun opperhoofd moest door de Regering als zoodanig worden erkend, terwijl gijzelaars (Ostagiers) werden uitgeleverd. Onder zekere voorwaarden werd hun ook, tot een bepaald aantal te gelijk, toegestaan *Paramaribo* te bezoeken. De andere voorwaarden van minder belang, zoo als het uitdeelen van geschenken, het regelen van hun inwendig bestuur enz., zijn in genoemd verdrag aangeteekend. De wegloopers aan de *Boven-Saramacca* gaven, door het voor-

beeld der Aucaners uitgelokt, hunnen wensch te kennen, ook met hen eenen vrede te sluiten.

De Heer Louis Nepveu zich aangeboden hebbende om over dezen vrede te onderhandelen, vertrok derwaarts. Het gevolg van deze onderhandeling was, dat reeds den 19en Sept. 1732 de vrede werd gesloten met dezen stam, die toen woonde aan de *Boven-Saramacca*, doch die nu gevestigd is aan de *Boven-Suriname*, en bekend is als Saramaccaners. De Heer Louis Nepveu had met twee Indianen reeds in 1747, voor het eerst binnen door, de *Commewijne*, *Cottica* en *Wanekreek* vervolgende, den doortogt naar de rivier *Marowijne* door de *Coermotibokreek* gevonden; terwijl hij zich in 1749 met de patrouille, onder den Kapitein-Luitenant Creutz, zeer gunstig had onderscheiden. Na het sluiten van den vrede ontving hij tot belooning der bewezene diensten eene jaarwedde van *f* 500, benevens eene gratificatie van *f* 1200 ter bestrijding van reiskosten, en een stuk zilver tot aandenken. Hoewel nu de twee voornaamste stammen bevredigd waren, en hunne verpligtingen nakwamen, waren nog vele benden wegloopers in de bosschen gereed om de plunderingen te hervatten, zoodra het oogenblik hun gunstig zou schijnen. De hagchelijke toestand, waarin de kolonie verkeerd had, was dus wel voor het oogenblik verbeterd, maar de geslotene vreden hadden tevens de onmagt van het Bestuur verraden, om de boschnegers geheel met de wapenen te onderwerpen.

Het zenden der Kommissarissen en troepen uit *Nederland* in 1750, ten gevolge der onaangenaamheden met den Gouverneur Mauricius, had vele onkosten veroorzaakt. De Staten legden aan de inwoners van *Suriname* de boete op, om deze onkosten te bestrijden; doch deze maatregel vond algemeene tegenkanting aldaar. Deze kosten moesten, namelijk voor $^3/_4$, geheel door de ingezetenen gedragen, en door eene nieuwe buitengewone belasting, onder de benaming van *hoofdgeld*, bestreden worden. Eene menigte klagten

en smeekschriften werden aan de Staten ingezonden, en de opgelegde lasten werden niet betaald (1). De togten, tegen de wegloopers ondernomen, hadden bovendien ook groote onkosten veroorzaakt.

Hierdoor ontstond in *Suriname* zoodanige schaarschte aan geld, dat de Gouverneur, met algemeene goedkeuring van de Leden van den Raad, in 1763 en 1764 moest overgaan tot het aanmaken van papieren geld tot een gezamenlijk bedrag van *ƒ* 400,000.

Den 18[en] April 1763 werd *Paramaribo* door eenen zwaren brand geteisterd, en in 1763 en 1764 rigtten pokken, door een slavenschip aangebragt, groote verwoestingen, vooral onder de negers, aan.

Al deze tegenspoeden werden nog verergerd door de tijdingen uit de naburige Nederlandsche kolonie *Berbice* ontvangen.

Aldaar was den 23[en] Februarij 1763 een allerhevigste opstand onder de negers uitgebroken, die spoedig algemeen werd. De weinige troepen trokken met de blanken in het fort *Nassau* terug, doch in eenen krijgsraad werd besloten dit fort te verlaten, daar het niet te verdedigen was. Toen men het fort *Nassau* daarop in de lucht had doen springen, zochten de meeste blanken, veelal nog door eene toen heerschende ziekte aangetast, de vlugt op de weinige koopvaardijschepen: alleen aan den buitengewonen moed en de volharding van den Gouverneur Wolfert Simon van Hogenheim was het behoud der kolonie te danken. Deze bleef toch, hoewel ziek en nagenoeg van allen verlaten, op de gouvernements-plantage *de Dageraad*, aan de gedurige aanvallen der oproerige negers blootgesteld, stand houden. Door dit standvastige besluit werd het verlaten der kolonie, waartoe anders zeker zou zijn overgegaan, tegen gehouden. Van Hogenheim had onverwijld om hulp naar *Suriname*

---

(1) Zie deze verzoekschriften bij Hartsinck, II, bl. 856 enz.

geschreven, en zoodra deze tijding aldaar was aangekomen, zond de Gouverneur CROMMELIN, hoewel zelf in moeijelijke omstandigheden verkeerende, hem 100 man hulptroepen, onder de Kapiteins VAN RIJSSEL en BERNARD TEXIER.

Deze troepen waren aldaar van groote dienst, en kwamen juist bij tijds om de plundering van *de Dageraad* te voorkomen. Hoewel later nog eenige hulp uit *St. Eustatius* kwam opdagen, bleef de toestand van *Berbice*, vooral door hevige ziekten en desertien der soldaten, wanhopend, totdat in October 1763 eene aanzienlijke krijgsmagt, onder den Kolonel DE SALVE aan boord van verscheidene oorlogschepen uit *Nederland* gezonden, een einde aan dezen weêrloozen toestand maakte. Twee en dertig der belhamels werden ter dood veroordeeld welke straf werd volvoerd den 15en Junij 1764 (1).

Door den Gouverneur CROMMELIN was in het jaar 1758 een begin gemaakt met het bouwen van het nog bestaande Militair hospitaal aan de *Gravenstraat* te *Paramaribo*, waardoor in eene dringende behoefte zou worden voorzien.

Eene resolutie van de Algemeene Staten van den 20en Februarij 1767 bepaalde dat de voortbrengselen uit *Suriname* naar *Nederland*, uitsluitend met *in Nederland* gebouwde schepen van Nederlandsche victualie voorzien, mogten worden overgevoerd, op verbeurte van *f* 6000 ten voordeele van dit Militair Hospitaal. Deze maatregel, toen genomen om den inlandschen scheepsbouw te bevorderen, werd reeds den 11en April eenigzins gewijzigd.

De kolonie had eenige jaren rust mogen genieten, ten gevolge der geslotene vreden van 1760 en 1762; doch in Februarij vereenigden zich de benden nog onbevredigde negers en plunderden weder verscheidene plantages. Van de beschik-

---

(1) De bijzonderheden van dezen vreesselijken doch merkwaardigen opstand zijn uitvoerig beschreven bij HARTSINCK, I, bl. 365—520.

bare middelen ter hunner bedwinging werd zooveel mogelijk gebruik gemaakt, en vele togten werden in de bosschen ondernomen. Deze voldeden echter slechts gedeeltelijk, daar het aantal wegloopers telkens aangroeide, terwijl zij slechts moeijelijk in die onmetelijke en ondoordringbare bosschen konden worden opgespoord. De Gouverneur NEPVEU, die inmiddels CROMMELIN was opgevolgd, ging in 1772 over tot het oprigten van een vrijkorps, dat nu nog als koloniale guides bestaat, getrokken uit de beste en sterkste plantage-negers. Deze werden ten getale van 300 tegen hooge prijzen van de eigenaren gekocht en vrijgegeven. Onder hunnen aanvoerder, den braven Luitenant-Kolonel P. S. STOELMAN, bewezen deze negers, weldra voor de boschtogten onmisbaar geworden, de uitstekendste diensten aan de kolonie. Te gelijker tijd drong de Gouverneur NEPVEU in *Nederland* aan op versterking, ten einde in staat te zijn deze roofgierige en wraakzuchtige benden te beteugelen.

Reeds in Februarij 1773 kwam de gevraagde versterking, bestaande uit 800 soldaten onder bevel van den Kolonel FOURGEOUD, te *Paramaribo* aan. Deze maakte zich onverwijld gereed om de negers te vervolgen, die in 1772 weder verscheidene plantages hadden geplunderd of verbrand.

LOUIS HENRY FOURGEOUD, Zwitser van geboorte, had met roem deel genomen aan de krijgsverrigtingen, tot demping van den opstand in *Berbice* in 1763, en was aldaar als Majoor-Kommandant achtergelaten, bij het vertrek van den Generaal (toen Kolonel) DE SALVE. Door zijne veelvuldige goede diensten onderscheiden en geëerd, stond hij in groot aanzien bij Prins WILLEM V. Hoewel uit alle aanteekeningen blijkt dat zijn oploopend karakter hem vele vijanden bezorgde, ontzeggen zelfs deze hem niet den roem, van met onverzettelijken moed en met volharding geene gevaren, vermoeijenissen of ontberingen te hebben ontzien.

De geheele in *Suriname* beschikbare magt, bestaande uit 2300 geoefende soldaten, nam nu deel aan de boschtogten,

die met inspanning van alle krachten, ter uitroeijing der wegloopers, werden aangevoerd door de Kolonels Fourgeoud en Stoelman. Deze vele en langdurige togten, de vernieling van kampen en kostgronden enz., zijn onder anderen zeer uitvoerig beschreven door den Kapitein J. G. Stedman, daarbij tegenwoordig geweest zijnde. Omgekeerd zijn ook vele aanvallen van wegloopers op plantages, vooral onder de aanvoerders Bonni en Baron, met alle daarbij gepleegde gruwelen opgeteekend.

Vele ontberingen en vermoeijenissen zijn steeds aan zulke boschtogten verbonden, dewijl de negers in die ondoordringbare wouden moeijelijk te vinden, en nog moeijelijker te overvallen zijn. De beschrijving dezer togten levert een zeer eentoonig verhaal op, waarin de opsomming der verwoeste dorpen of geplunderde plantages de eenige verscheidenheid is.

Tegen de meening van den Kolonel Fourgeoud besloot de Gouverneur Nepveu over te gaan tot het aanleggen van een groot kordon van binnenlandsche verdediging, rondom de geheele kolonie, ten einde op deze wijze aan de benden wegloopers het indringen in de bewoonde kolonie te beletten. Na bekomen magtiging van de Staten werd dit kordon begonnen in 1774. Met onbegrijpelijke moeite, kosten en inspanning van den Gouverneur, die veel tegenstand moest ondervinden, werd dit kordon voltooid, en vormde na de voltooijing eenen zeer goeden militairen weg, rondom het bebouwde gedeelte der kolonie, van de *Joden-Savanna* aan de *Boven-Suriname* tot de zee. Deze weg was geheel bezet door troepen, verdeeld op de hoofd- en mindere posten, terwijl om het kwart-uur gaans een piket was geplaatst, hetwelk steeds de gemeenschap moest onderhouden.

De groote hitte en de vele ontberingen op de boschtogten deden vooral bij de nieuw aangekomene troepen menigvuldige ziekten ontstaan, waardoor de voortvarende Fourgeoud genoodzaakt was de krijgsverrigtingen eenigzins te

staken; doch den 10[en] Januarij 1775 kwam eene nieuwe versterking van 240 man, onder bevel van den Kolonel SIBORG, en den 17[en] Februarij nog 240 man te *Paramaribo* aan.

De boschtogten werden nu op groote schaal hervat, en de wegloopers, onder hun algemeen opperhoofd BONNI, van alle zijden vervolgd, werden tot over de *Marowijne* gejaagd.

Toen in December 1776 weder eene versterking van 350 man uit *Nederland* aankwam, werd met de geheele beschikbare magt een laatste togt ondernomen, met zoodanig goed gevolg dat de Kolonel FOURGEOUD berigtte, dat alle wegloopers onderworpen, of over de *Marowijne* gejaagd waren. In 1776 werden door den Gouverneur NEPVEU nog aangeworven twee kompagnien vrije negers, aan welke een vaandel werd uitgereikt.

Toen alle voorzorgen waren genomen voor het vervolg, vertrokken de hulptroepen met den Kolonel FOURGEOUD naar *Nederland*, den 1[en] April 1777, tot groot genoegen van den Gouverneur, die steeds met FOURGEOUD in hevigen onmin had geleefd (1).

De vernielende oorlogen met de boschnegers, die de kolonie zoo nabij haren val hadden gebragt, konden toen gezegd worden te zijn geëindigd. Later zijn echter nog verscheidene plantages geplunderd, door nog onbevredigde doch verstrooide benden wegloopers, en was daardoor een gedurig waken noodzakelijk.

De buitengewone kostbaarheid van de gedane krijgsverrigtingen, vooral ook van het aanleggen en onderhouden van het kordon van verdediging, was oorzaak dat door gedurige leeningen in *Nederland* deze uitgaven moesten worden bestreden: deze leeningen werden zelfs tot een gezamenlijk bedrag van 60 millioenen gulden opgevoerd (2).

(1) Zie hierover V. P. MALOUET, *Compte rendu de mon voyage à Surinam* (1776).

(2) Men vindt vermeld dat de Burgemeester van *Amsterdam*, DEUTZ, de eerste was, die geld voor *Suriname* beschikbaar stelde tegen eene rente van 6 ten honderd.

Hierdoor geraakte alles in verval; de stijgende prijzen der voortbrengselen en de invoer van slaven (1) hielden alleen dezen achteruitgang nog eenigzins tegen.

Na het vertrek der hulptroepen werd het vrijkorps of de zoogenaamde guides steeds voltallig gehouden, zelfs van tijd tot tijd uitgebreid. In dit korps, en ook in het goed onderhoudene militair kordon van verdediging, was toen de voornaamste beveiliging tegen de aanvallen der nog verstrooide benden wegloopers gelegen.

De Gouverneur NEPVEU overleed te *Paramaribo* den 27[en] Februarij 1779 in 60jarigen ouderdom, den roem nalatende van, met alle krachten en met eene lofwaardige standvastigheid, zijne beste pogingen voor het behoud van *Suriname* te hebben aangewend. Deze Gouverneur had 45 jaren in *Suriname* doorgebragt, en alle betrekkingen doorloopen. In 1734 in de kolonie gekomen, werd hij in 1751 Secretaris, in 1754 tweede —, en in 1761 eerste Fiskaal, totdat hij, na het vertrek van CROMMELIN in 1769, als Gouverneur optrad.

De Kommandeur BERNARD TEXIER, die zich bij den opstand in *Berbice* in 1763 als Kapitein-Kommandant der Surinaamsche hulptroepen zeer gunstig had onderscheiden, aanvaardde nu het bestuur. Toen er in December 1780 een oorlog met *Engeland* uitbrak, was men in *Suriname* zeer beducht voor eenen aanval. *St. Eustatius*, toen de stapelplaats van den geheelen West-Indischen handel, met *Saba* en *St. Martin*, was reeds in Februarij 1781, en *Essequebo*, *Demerary* en *Berbice* in Maart door de Engelschen onder den Admiraal Sir GEORGE RODNEY veroverd. De boschnegers, sedert de bevrediging hunne verpligtingen trouw nakomende, boden hunne diensten in 1781 aan, met zooveel goeden wil, dat men 46 van hen als soldaten

(1) In het jaar 1775 alleen waren door 10 schepen een aantal van 2356 slaven in *Suriname* gevoerd.

aannam, en deze den 26^{en} Maart van dat jaar naar het fort *Nieuw-Amsterdam* zond, om de zwakke bezetting aldaar te versterken.

De door de Engelschen genomene naburige kolonien werden spoedig door Franschen, onder den Admiraal KERSAINT, hernomen en aan de Nederlanders teruggegeven. Dit Fransche eskader kwam ook in Januarij 1782 deze kolonie, die zoo gelukkig was geweest niet in Engelsche handen te vallen, bezoeken. TEXIER, wiens bestuur zich kenmerkte door wijsheid en voorzigtigheid, overleed reeds den 25^{en} September 1783. De Fiskaal WICHERS was algemeen bemind en aan zijnen goeden invloed schrijft men algemeen de toen heerschende rust en welvaart toe.

Hoewel in sommige werken is vermeld dat in 1780 de eerste Moravische broeders zich in *Suriname* kwamen vestigen, blijkt het dat reeds in 1735 zich zendelingen van die gemeeente, echter alleen bij de Indiaansche bevolking werkzaam, met het bekeeren dier heidenen hadden bezig gehouden. De moeijelijkheden, aan het opzoeken dezer nomaden verbonden, waren groot, terwijl in 1740, met toestemming van het bestuur in *Paramaribo* gevestigd, andere broeders aldaar met handel of handenarbeid de kosten hiervan bestreden.

In het jaar 1748 werd de eerste Indiaansche leerling zijnde eene vrouw van den stam der Arrowaka's, gedoopt.

De belangrijke nederzetting der Moravische broeders aan den *Corantijn*, alwaar zij eene gemeente van ruim 300 Indianen hadden vereenigd, was door eenen zamenloop van ongelukkige omstandigheden, geheel uit elkander gegaan.

In 1757 was toen op *Saron* aan de *Boven-Saramacca* door de Moravische broeders eene Indiaansche gemeente gesticht van bijna 200 zielen, waarvan de gebouwen reeds in 1761 door benden wegloopers werden vernield en de gemeente verstrooid werd. Nog andere nederzettingen werden vernield, totdat in 1808 door gedurig ondervondene tegenspoeden de

pogingen tot het bekeeren der Indianen geheel ophielden.

In 1765 was reeds onder de Saramaccaner boschnegers eene poging tot bekeering aangewend, welke eene nederzetting onder hen ten gevolge had. Door dezelfde tegenspoeden, als die bij de Indianen, werd deze in 1813 ook opgebroken, en werd die later nog wel, doch met weinig goed gevolg, beproefd.

In 1776, den 21en Julij, werd de eerste negerslaaf door de Moravische broeders gedoopt, en als lid der gemeente aangenomen. Toen deze stap eens met goedkeuring van den Gouverneur Nepveu was gedaan, breidde zich het onderwijs in de godsdienst bij de slaven zoodanig uit, dat in 1788 te *Paramaribo* een kerkje werd gebouwd, dat later verscheidene malen moest worden vergroot.

In het jaar 1776 werd voor het eerst op eene plantage, en wel op *Fairfield*, onderwijs aan de slaven gegeven, terwijl op den post *Sommelsdijk* in 1785 eene geregelde nederzetting door de Moravische broeders werd aangelegd, welke tot 1817 in stand bleef.

Hoewel Texier zich door eene gematigde verdraagzaamheid algemeen bemind had gemaakt, werden op zijne plegtige begrafenis door eenige Joden grove ongeregeldheden gepleegd, die aanleiding tot onaangename maatregelen ten opzigte van dit volk gaven.

Daar de Fiskaal Wichers met verlof in *Nederland* was, nam de Boekhouder Mr. W. J. Beeldsnijder Matroos het bestuur waar, tot dat de in *Nederland* benoemde Gouverneur Wichers in December 1784 teruggekeerd was. Dezen was voor het eerst de titel toegekend van Gouverneur-Generaal en tevens Generaal-Majoor.

Met groote plegtigheid en in tegenwoordigheid van den Gouverneur werd den 12en October 1785 het eeuwfeest gevierd van het bestaan der *Joden-Savanna* (1).

---

(1) Zie de *beschrijving van het jubelfeest van* 1784. Te *Amsterdam* bij H. Willen en Cornelis Dronsberg, 1 dl. gr. 8°. 1786.

In de jaren 1789 en 1790 had men weder de vernieling van eenige plantages door de wegloopers van Bonni te betreuren. Spoedig werden deze strooptogten echter geheel beteugeld door de goede maatregelen, genomen door den Gouverneur, die in den toenmaligen Luitenant-Kolonel, Kommandant der troepen, J. H. de Friderici grooten steun vond. Deze had zich als Kapitein bij de togten onder Fourgeoud bijzonder verdienstelijk gemaakt, en werd toen reeds algemeen als een uitstekend Officier vermeld.

In ditzelfde jaar 1790 woedden de kinderpokken allerhevigst, vooral onder de slavenbevolking. Het merkbare verlies aan landbouwers hierdoor veroorzaakt, werkte zeer nadeelig op den algemeenen toestand der kolonie. Ook begon zich de vreesselijke ziekte der melaatschheid of lepra (boasie) op eene zoo onrustbarende wijze voort te planten, dat de Luthersche gemeente zich den 28en Augustus 1786 tot den Gouverneur wendde, met het verzoek om maatregelen tegen de uitbreiding dier ziekte te willen nemen. In Mei 1790 verschenen de eerste verordeningen, bij besluit, tegen deze ziekte, welk besluit door een ander van 16 Augustus gewijzigd werd. De Gouverneur koos het établissement *Voorzorg* aan de *Saramacca* uit, tot een afzonderingsoord der besmette slaven; welke plaats, bij besluit van 28 December 1790 daartoe aangewezen, in gereedheid gebragt, en den 21en December 1791 voor het eerst door zieke negers bevolkt werd.

De Gouverneur Wichers verzocht en bekwam zijn eervol ontslag. Hij vertrok naar *Nederland* den 15en Junij 1790, het bestuur overgevende aan den Kommandeur de Friderici.

Jurriaan François de Friderici werd den 24en Augustus 1792 als Gouverneur-Generaal, tevens Generaal-Majoor der infanterie enz., plegtig ingehuldigd. Door en door met de belangen der kolonie bekend, wendde hij zijne beste pogingen met kennis van zaken aan, om welvaart en bloei te bevorderen.

De verachterde stand der geldmiddelen had echter reeds lang de welvaart der kolonie ondermijnd, en de pogingen van verscheidene opvolgende Gouverneurs waren onmagtig om dezen te verbeteren. De onrustige en moeijelijke tijden in *Nederland* waren oorzaak dat men ook dáár niets tot opbeuring der steeds verwaarloosde kolonie *Suriname* ondernam.

Deze toestand in *Nederland*, vooral ook toen aldaar in 1795 de revolutie was uitgebroken, verlamde alle krachtige pogingen van de Frederici. De Generaals Pichegru, Barthélémy en eenige andere naar *Cayenne* gebannen Franschen kwamen, van daar ontvlugt, in Junij 1793 te *Paramaribo* aan, werden zeer goed door den Gouverneur ontvangen, en vertrokken, na een kort verblijf, meest allen over *Noord-Amerika* naar *Engeland* (1).

Den 13en Augustus 1799 bragt de Gouverneur in den Raad eenen brief van de Hoofden der Bataafsche Republiek, waarbij zij hem aanmaanden de kolonie in hunnen naam te blijven beheeren. Een gelijke brief, uit *Engeland* van Prins Willem V ontvangen, magtigde hem evenzoo om in H. D. naam het bestuur te blijven waarnemen, met uitnoodiging om de in aantogt zijnde Engelschen als vrienden te ontvangen.

Deze tegenstrijdige bevelen waren oorzaak van eene langdurige beraadslaging. De Gouverneur, hevig Oranjegezind, moest eindelijk toegeven aan het eenstemmig advies van den Raad, en de Bataafsche Republiek werd als Souverein erkend. Zeer spoedig kwam echter eene Engelsche vloot onder den Admiraal Seymour opzeilen, en de kolonie ging reeds den 17en Augustus 1799 bij verdrag aan de Engelschen over.

Het protectoraat van den Koning van *Engeland*, George III,

---

(1) Zie hunne lotgevallen uitvoerig beschreven bij Teenstra, *de Landbouw*, enz. I, blz. 55, en het aldaar aangehaalde dagverhaal van Ramel, *Utrecht*, 1799.

werd bij dit verdrag erkend, terwijl DE FRIDERICI in zijne betrekking als Gouverneur door de Engelschen werd gehandhaafd. Den 10^en September van dit jaar werd door alle ambtenaren, in tegenwoordigheid van den Engelschen bevelhebber, de eed aan GEORGE III afgelegd, waarop de vloot weder den 11^en September vertrok.

DE FRIDERICI bleef op deze wijze de kolonie rustig beheeren, totdat den 27^en Maart 1802 de vrede van *Amiens* werd geteekend, waarbij de veroverde kolonien, behalve *Ceijlon*, door de Engelschen moesten worden teruggegeven.

DERDE TIJDVAK.

Van den vrede van Amiens (27 *Maart* 1802), *tot op onzen tijd.*

Suriname was dus weder geheel eene Nederlandsche bezitting, en moest onder het opperbestuur der Bataafsche Republiek gebragt worden. Daartoe werd de Kapitein ter zee O. W. BLOIS VAN TRESLONG met een eskader en 1100 man troepen naar *Suriname* gezonden, alwaar hij den 23^en November 1802 aankwam. Eene Engelsche vloot, onder den Admiraal CAMPBELL aldaar aanwezig, vertrok reeds den 2^en December, nadat BLOIS VAN TRESLONG met de Raden van politie W. A. VAN OMMEREN en D. BREDERODE het bestuur hadden aanvaard. De Gouverneur DE FRIDERICI was den 4^en December voorloopig gesuspendeerd, van welken maatregel onverwijld aan het Bestuur in *Nederland* kennis werd gegeven. Aldaar werd toen tot Gouverneur-Generaal aangesteld de Heer PIERRE BERRANGER, vroeger Secretaris van den Gouverneur DE FRIDERICI, die spoedig vertrok en in December 1803 te *Paramaribo* aankwam.

Reeds den 28^en April 1804 ging de kolonie *Suriname* echter weder bij verdrag over aan de Engelschen, onder Sir

Charles Green en Samuel Hood. Deze overgave geschiedde, zoo men wil, bij verraad, daar de redoute *Leijden* zeer goed verdedigd werd, en het fort *Nieuw-Amsterdam*, ofschoon in zeer goeden en veel beteren staat van tegenweer dan vroeger, zonder slag of stoot werd overgegeven,

Sir Charles Green werd den 8^{en} Mei 1804 als Gouverneur ingehuldigd.

Vijf Engelsche Gouverneurs volgden elkander zeer spoedig op, terwijl de kolonie onder hun bestuur in bloei en welvaart niet is vooruitgegaan. Door het afschaffen van den slavenhandel werkte de vermindering aan werkbare handen zelfs nadeelig op den landbouw. De Gouverneur Graaf Bentinck overleed te *Paramaribo* den 8^{en} November 1811, en de oud-Gouverneur J. J. de Friderici, die zich na zijne aftreding geheel aan den landbouw wijdde, zijnde eigenaar van verscheidene plantages, overleed den 11^{en} October 1812 aldaar.

Bij de conventie te Londen, gesloten den 13^{en} Augustus 1814, bekrachtigd door den vrede van *Parijs*, 20 November 1815, had *Engeland* zich verbonden aan *Nederland* alle veroverde bezittingen, behalve *Berbice*, *Demerarij*, *Essequebo* en de *Kaap de Goede Hoop*, terug te geven, terwijl *Nederland* zich verbond, met alle middelen den slavenhandel tegen te gaan.

De Generaal-Majoor Willem Benjamin van Panhuijs werd tot Gouverneur-Generaal van *Suriname* benoemd, en een eskader, onder den Admiraal van Braam, met ongeveer 1000 man Nederlandsche troepen stak in zee, om hem naar deze kolonie te brengen.

Den 27^{en} Februarij 1816 werd het bestuur door van Panhuijs overgenomen, die echter reeds den 19^{en} Julij van dit jaar overleed. De Fiskaal Vaillant nam het bestuur waar tot in 1822, toen hij naar *Nederland* vertrok, alwaar hij in 1849 als lid van den Hoogen Raad overleed.

Onder zijn bestuur had *Suriname* vele rampen te doorstaan.

In 1819 woedden de kinderpokken hevig, terwijl in November van dit jaar, door den Gouverneur in persoon, hevige ontstane geschillen tusschen de militairen en burgers moesten gedempt worden. Daar de slavenhandel nog stil werd voortgezet, liet *Engeland* zich hieraan zoodanig gelegen leggen, dat in October 1819 twee Engelsche Kommissarissen tot wering van dien handel zich te *Paramaribo* vestigden, ingevolge eene overeenkomst tusschen beide volkeren, waarbij een gemengd Geregtshof was ingesteld.

In Januarij 1821 werd *Paramaribo* door eenen allerhevigsten brand verwoest en het grootste gedeelte der meest houten huizen daardoor in de asch gelegd (1). Ook werd een voorgenomen opstand der slaven te *Nickerie* in dit jaar verijdeld; de schuldigen werden verraden en gestraft.

De Heer VAILLANT verliet *Suriname* in 1822, het bestuur overgevende aan den, tot *Gouverneur van Suriname* benoemden Generaal-Majoor A. DE VEER, onder wiens rustig bestuur den 1[en] Januarij 1827 nieuw papierengeld werd ingevoerd, terwijl iets later de particuliere West-Indische bank werd opgerigt.

Den 28[en] April 1828 kwam de Generaal-Majoor J. VAN DEN BOSCH, Kommissaris-Generaal der West-Indische bezittingen, te *Paramaribo* aan. Den 20[en] Mei van dit jaar werd het bestuur door den Gouverneur A. DE VEER, met een eervol ontslag aftredende, overgegeven aan den benoemden *Gouverneur-Generaal van de Nederl. West-Indische bezittingen*, P. K. CANTZ'LAAR, Schout-bij-nacht en Gouverneur van *Curaçao.* De Gouverneur DE VEER bleef te *Paramaribo* wonen, en overleed aldaar algemeen betreurd, den 2[en] Februarij 1838.

Door de geheele nieuwe regeling van het bestuur, zijnde te *Paramaribo* nu de zetel daarvan voor de geheele West-

---

(1) Zie hierover eene beschrijving van dien brand, door Mr. A. F. LAMMENS, uitgegeven bij LEENEMAN en VAN DER KROE te *Amst.* 1821.

Indien gevestigd, waren vele verordeningen uitgevaardigd, die met den 1en Augustus 1828 in werking werden gebragt. De Heer VAN DEN BOSCH vertrok dienzelfden dag naar de *Nederlanden.*

In het jaar 1829 werden twee veroverde kaperschepen te *Paramaribo* gebragt, waardoor een langdurig en ingewikkeld proces ontstond. Den 13en October werd het vonnis uitgesproken (1).

De Gouverneur-Generaal CANTZ'LAAR, in 1831 overleden, werd in het bestuur opgevolgd door den Fiskaal of Procureur-Generaal VAN HEECKEREN, die den 6en Mei 1832 als Gouverneur-Generaal met den rang van Generaal-Majoor werd bevestigd en ingehuldigd. Den 3en September van dit jaar werd *Paramaribo* wederom door een' zwaren brand geteisterd.

In de laatste jaren waren weder eenige plantages door wegloopers aangevallen, waardoor gedurige boschpatrouilles moesten worden uitgezonden.

In 1833 werd aan de kolonie groote schade toegebragt door het opgelegde embargo, ten gevolge der vijandelijkheden met *Frankrijk.*

In 1835 werd *Suriname* bezocht door Z. K. H. Prins HENDRIK der *Nederlanden*, aan boord van Z. M. fregat *de Maas.* De Gouverneur VAN HEECKEREN vertrok den 5en Junij 1838 met verlof naar *Nederland*, doch overleed te *Curaçao* den 15en Junij 1838.

De Gouverneur-Generaal, Schout-bij-nacht J. C. RIJK, nam den 16en Julij 1839 het bestuur over van den waarnemenden Gouverneur DE KANTER.

Na een kort bestuur vertrok de Heer RIJK, tot Directeur-Generaal der Marine benoemd, weder naar *Nederland*, opgevolgd wordende door den Secretaris-Generaal bij het

---

(1) Zie deze geschiedenis uitvoerig bij TEENSTRA, *de Landbouw*, I, blz. 69 enz.

Ministerie van Kolonien B. J. ELIAS, terwijl de Heer DE KANTER het bestuur tot diens komst waarnam. Onder het bestuur van den Gouverneur ELIAS werd de kolonisatie te *Groningen* aan de *Saramacca* aangevangen.

Na een kort bestuur vroeg de Heer ELIAS dringend om zijn ontslag, en bekwam dit den 12en April 1845, wordende in zijne plaats tot *Gouverneur van Suriname* benoemd de Kolonel, Baron R. F. VAN RADERS, Gouverneur van *Curaçao*.

Het bestuur van *Suriname* was nu weder afgezonderd van dat der eilanden, zoodat *Paramaribo* thans niet meer de zetel van het bestuur der W.-I. bezittingen is.

Den 9en October 1845 kwam de Gouverneur VAN RADERS te *Paramaribo* aan, en nam reeds den 13en October het bestuur van den Procureur-Generaal DE KANTER over.

Onder zijn bestuur werd, bij Koninklijk besluit van 6 Februarij 1847, bepaald, dat al het bankpapier van *Suriname* zou ingetrokken, en daarvoor Nederlandsche muntspecien zouden uitgegeven worden, zoo als ook heeft plaats gevonden, en bij Publicatie van 23 Maart 1848 werd de handel en de vaart op *Suriname*, voor alle volkeren opengesteld.

In het jaar 1851 brak eene ziekte (1) in *Suriname* uit, die, gedurende verscheidene maanden woedende, vele slagtoffers, vooral onder de militairen en schepelingen, ten grave sleepte.

De Gouverneur VAN RADERS, bij Koninklijk besluit van 29 December 1851 eervol ontslagen zijnde, vertrok den 8en April 1852 naar *Nederland*, het bestuur den 1en Maart aan den Procureur-Generaal DE KANTER overgegeven hebbende, die echter reeds op den 14en Junij overleed.

---

(1) Zie hierover F. A. C. DUMONTIER, *Overzigt der epidemie van de gele koorts in Suriname*, (1851) enz. In het *Nederl. Lancet*, IIIe serie, 1e jaarg. blz. 668.

Het oudste lid van den kolonialen Raad, de Heer C. BARENDS, nam toen het bestuur waar, tot dat de nieuw benoemde Gouverneur Jhr. J. G. O. S. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, die den 18en Junij met het schip *Cortgene*, Kapitein SCOTT, te *Paramaribo* aankwam, den 22en Junij het bestuur aanvaard had.

HOOFDSTUK II.

AARDRIJKSKUNDIGE BESCHRIJVING VAN SURINAME. (1)

---

a. Ligging. Zoo als in de Inleiding werd vermeld, is de kolonie *Suriname*, of liever *Nederlandsch Guiana*, een gedeelte van de, onder den naam van *Guiana* bekende strook lands, op de noord-oostelijke kust van *Zuid-Amerika.*

De kolonie *Suriname* ligt tusschen ongeveer 57° en 54° W. L. van *Greenwich*, en tusschen 6° en 2° N. B.

b. Grenzen. Ten noorden wordt zij begrensd door den Atlantischen Oceaan, loopende de kust in eene rigting nagenoeg oost en west;

ten oosten wordt de rivier de *Marowijne* (in het Fransch *Maroui*) als de grensscheiding tusschen Nederlandsch- en Fransch *Guiana* aangenomen, hoewel een daaromtrent bestaand verschil van gevoelen nog niet genoegzaam is uitgewezen. Reeds in het jaar 1850 is dienaangaande eene briefwisseling met het Fransch Bestuur aangevangen, welke nog tot geen gewenscht einde is gebragt. Het ware wenschelijk dat hieromtrent eene schikking getroffen wierd.

Ten gevolge der, den 18en November 1688 geslotene over-

---

(1) Een groot gedeelte van deze aardrijkskundige beschrijving is door den schrijver aan het Gouvernement van *Suriname* ingezonden, en opgenomen in het *Koloniaal verslag over* 1852.

eenkomst, waarvan hiervoren is melding gemaakt, zou toch de *Sinamarij* als grens moeten worden aangemerkt, hoewel van de andere zijde het sedert eeuwen ongestoorde bezit van den regter-*Marowijne oever* van de Franschen, bij de overgave in 1816, deze rivier stilzwijgend als de grens heeft doen aanmerken.

Ten zuiden is de grensscheiding nimmer bepaald of afgebakend, doordien de bewoners niet ver in de binnenlanden zijn doorgedrongen.

Hoewel dus omtrent deze binnenlanden de berigten ontbreken, wordt in de meeste aardrijkskundige werken als zuidelijke grens aangenomen het gebergte *Tumucumaque*, waaruit de meeste Surinaamsche rivieren zouden ontspringen.

Deze grensscheiding, overeenkomende met nagenoeg 2° N. B., zal vooreerst wel niet betwist worden.

De strook lands, tusschen dit gebergte en de kust, beslaat stellig eene oppervlakte van driemaal de breedte der, tot dus verre ooit door Europeanen bezochte streek, terwijl er nog een zeker even groote afstand tusschen dat gebergte en de eerste Braziliaansche nederzetting zal overblijven. Ten zuiden wordt *Suriname* dus door genoemd gebergte van Portugeesch- of Braziliaansch *Guiana* afgescheiden.

Ten westen is de rivier de *Corantijn* de grensscheiding tusschen Nederlandsch- en Britsch *Guiana*. Eertijds was deze grens afgebakend door eenen paal, halverwege tusschen de rivieren de *Corantijn* en de *Berbice* geplaatst, ingevolge overeenkomst tusschen de Gouverneurs van Aerssen *van Sommelsdijk* en van Peere (ook eigenaar van *Berbice*). Later werd als grensscheiding aangenomen eene lijn, loopende in eene rigting Z. t. W. door den mond der *Duivelskreek*, vallende in zee drie mijlen van de *Berbice rivier*. Hierdoor ontstane verschillen werden uitgemaakt door eene overeenkomst, in 1799 gesloten tusschen de Gouverneurs de Friderici en van Batenburg, waarbij de rivier *de Corantijn* als grensscheiding werd aangenomen. Deze natuurlijke grens-

scheiding is, bij de overgave door de Engelschen in 1816, alzoo behouden.

De *noordelijke* en *westelijke* grenzen zijn dus geheel bepaald. De *zuidelijke* grens is aangenomen doch nimmer afgebakend, terwijl de *oostelijke* wel afgebakend doch niet op vaste gronden geheel als zoodanig erkend is.

c. Grondgebied of oppervlakte. Het grondgebied, door de aangegevene grenzen bepaald, vormt de Nederlandsche bezitting, hoewel slechts een gering gedeelte daarvan bekend en nog zeer weinig van dit bekende gedeelte bebouwd of bewoond is. De oppervlakte beslaat ruim 2500 □ geogr. mijlen; in sommige opgaven, onder anderen in die van den Luit.-ter-Zee MELVILL VAN CARNBÉE, opgenomen in de Koloniale Verslagen, is de oppervlakte gesteld op 2812.5 □ geogr. mijlen, overeenkomende met 12.5 □ graden.

De grootste oppervlakte van het eenigzins bekende of bezochte gedeelte moet gesteld worden op 700 □ geogr. mijlen (1), zijnde daarbij *Victoria* (5° 2′ N. B.) als het meest zuidelijke, goed gekende punt aangenomen. Het gedeelte der kolonie, dat thans aan nog in bebouwing zijnde plantages is uitgegeven, bedraagt nog geene 400,000 Surin. akkers, nagenoeg overeenkomende met 30 □ geogr. mijlen, terwijl het daarvan bebouwde gedeelte slechts 125,000 Surin. akkers of 10 □ geogr. mijlen bedraagt.

d. Naamsoorsprong. Over den naamsoorsprong loopen de denkbeelden zeer uiteen. Algemeen leidt men den naam af van de rivier de *Suriname*, in de vroegste berigten *groote Coma* genoemd, en reeds spoedig als *Zuriname*, *Serraname* enz. aangegeven, welke namen hoogstwaarschijnlijk door de Indianen gegeven zijn. Anderen willen dezen naam zelfs

(1) *Nederland* beslaat eene oppervlakte van 585 □ geogr. mijlen.

ontleenen van eenen Indiaanschen stam, de *Surinen*, nu wonende aan de *Amazonen rivier*, die voormaals deze kusten zouden hebben bezocht of bewoond. De Engelschen eindelijk melden dat Lord WILLOUGHBY de landstreek, in 1650 ter eere van Lord SURREY in bezit genomen hebbende, naar hem noemde, en wel *Surrey-ham*, later verbasterd in *Surinam*.

e. Natuurlijke gesteldheid. De bodem der kolonie *Suriname*, zich in hooge mate kenmerkende door vruchtbaarheid, wordt als van zelve verdeeld in het oorspronkelijke terrein en in het aangeslibde gedeelte.

Ofschoon in vroegere jaren, bij de eerste vestigingen van Europeanen, de hoogere gedeelten der kolonie bewoond werden, zijn later uitsluitend de meer vruchtbare lage landen in bebouwing gebragt, waardoor deze bovenlanden nu ook nagenoeg geheel door Europeanen verlaten zijn.

Eene uitvoerige geologische beschrijving der kolonie te geven, is niet mogelijk, daar nog nimmer een onderzoek de daartoe noodige bijzonderheden heeft doen kennen. De leden der Duitsche Kommissie, nu in *Suriname* aanwezig, zullen misschien hiertoe veel kunnen bijdragen. Hoe hoogstbelangrijk zoodanig geologisch onderzoek zou zijn, is reeds vroeger door ons aangetoond (1). Van de rivieren is alleen *de Suriname* met betrekking tot die gesteldheid eenigzins meer onderzocht. Bij de *Joden-Savanna* vertoont zich de oorspronkelijke bodem; hij is aldaar een overblijfsel van verweêring van een granitisch gesteente, nog aan den voet der helling te voorschijn komende. De *Savanna*, aldaar, bestaat uit een helder wit kwartszand, uit die verweêring overgebleven, terwijl de veldspath en glimmer weggespoeld en in de laagten nedergezet zijn.

Hooger op komen verscheidene rotsblokken aan de oevers

(1) Zie *het Surinaamsche hout* enz. Breda 1851.

en in de rivier tot *Berg-en-daal* voor; allen het karakter van graniet behoudende.

Zoo vindt men vóór *Moederszorg* eene rots uit kwarts en veldspath, vóór *Morea* ééne geheel uit glimmer bestaande. De zoogenaamde blaauwe berg bestaat grootendeels uit groensteen (gabbro), door verweêring overgaande in diorit, met magneetijzersteen vermengd, verder uit kleiachtige roodijzersteen, roode kiezelijzersteen, naar jaspis hellende, of uit bruinijzersteen. De hoogten, aan beide oevers der *Suriname* bij *Berg-en-daal* voorkomende, schijnen in vroegeren tijd zamenhangend geweest, doch door den vloed, die zich aldaar eenen weg heeft gebaand, gescheiden te zijn. Op de hoogte tegenover den blaauwen berg bemerkt men dan ook dezelfde ijzerhoudende verweêringsvoortbrengselen. Aan den voet van den blaauwen berg en in de rivier hooger op komen rotsen voor, meestal van helder witte, fijn- of grofkorrelige kwarts.

Het aantal van deze rotsen vermeerdert steeds, totdat zij de vaart in deze rivier nagenoeg belemmeren; zij bestaan tot de *Sarakreek* veelal uit kwarts.

In de *Sarakreek* treft men schoone *graniet* aan, terwijl op andere plaatsen *siniet*, *gneiss*, enz. wordt aangetroffen. Boven de *Sarakreek* is de *Suriname* nog zeer weinig bezocht.

Van den blaauwen berg zijn hooge gebergten, waarschijnlijk van vulkanischen oorsprong, in eene gemiddeld zuidelijke rigting zigtbaar. Deze bestaan waarschijnlijk uit *basalt*, *diabase* of *graniet.*

De geologische beschrijving van de naburige kolonie *Britsch Guiana*, door Schomburgk geeft nagenoeg gelijke uitkomsten. Sporen van vroegere bevolking zijn op de rotsen in *Suriname* niet aangetroffen in den vorm van figuren of karakters, zooals die door genoemden schrijver worden vermeld (1). Men vindt echter op de rotsen in grooten getale

---

(1) Zie de *Reizen van* Robert Schomburgh, 1835 –1839, o. a. bl. 297.

uithollingen; waarschijnlijk de plaatsen waar de vroegere bewoners hunne steenen strijdbijlen, nog in *Suriname* voorkomende, hebben geslepen.

Behalve ijzerhoudende mineralen zijn in de laatste jaren geene ertsen gezocht of toevallig aangetroffen. Zoo als in het eerste hoofdstuk is vermeld, heeft vroeger eene mineraalkompagnie, bij *Victoria* werkzaam geweest, geene goede zaken gemaakt, en is dan ook spoedig ontbonden. Sedert heeft alle onderzoek naar edele metalen opgehouden, en worden thans alleen nog de roode en witte *Marowijnsteenen* door de Indianen uit die rivier aangebragt en gebezigd.

In de rots vóór *Moederszorg* zijn ook kleine granaatsteenen in menigte aangetroffen op eene reis, onlangs door den Schrijver met de leden der Duitsche kommissie in de *Boven-Suriname* gedaan.

Van de zeekust tot de *Joden-Savanna* wordt de bodem geheel gevormd door aangeslibden grond of door de neêrploffing uit het afstroomende water. Deze alluviale gronden, in hooge mate vruchtbaar, worden tegenwoordig nagenoeg uitsluitend voor den landbouw gebezigd.

De lage landen vormen langs de geheele kust eene strook, zich met ongelijke breedte van de *Marowijne* tot de *Corantijn* uitstrekkende. Veelal liggen deze landen met hooge tijen en springvloeden onder water, en moet men door dijken en inpoldering het brakke rivierwater buiten houden, terwijl ook deze inpoldering dienstig is om het overtollige boschwater te loozen.

De buitengewoon breede rivieren, in deze kustlanden voorkomende, worden gevoed door de kreeken, welke veelal het water uit de bosschen en moerassen daarin loozen.

In deze aangeslibde gronden worden ook, in evenwijdige rigting met de kust, zand- en schulp*ritsen* aangetroffen, zijnde overblijfselen van vroegere stranden.

De gesteldheid van den bodem van *Suriname* doet zich

voornamelijk kennen door eenen nimmer verwelkenden en weelderigen plantengroei. De plantengroei in de lage, aangeslibde gronden is geheel onderscheiden van dien in de oorspronkelijke binnenlanden. Langs de oevers der rivieren treft men, in de lage landen, meest *mangro-* (*Rhizophora Mangle*) en *parwa*-boomen (*Avicennia*), aan; voorts *Laguncularia racemosa gaertn.*, *Bucida Buceras*, *L.*, *Entenda chiliantha D. C.*, *Drepanocarpus lunatus* G. F. W. Meijer, *Mullera moniliformis*, *L. f.*, *Brachypteris borealis*, *A. de Juss.*, *Dodecas Surinamensis*, *L. f.*, *Bignonia incarnata L.*, *Echitis biflora*, *crinum erubescens* enz.

De thans nog bestaande suiker-, koffij- en cacaoplantages zijn uitsluitend in dit gedeelte langs de rivieren en kreeken, de katoenplantages het digst aan zee gelegen. *Banannen* (*Musa Paradisiaca*, *L.*,) het geliefkoosde voedsel der negers, *rijst* (*Orijza sativa*, *L.*) *taijers* (*Caladium esculentum*), *patatten* (*batatas edulis choisij*) en *maïs* (*Zea Maijs L.*), worden hier hoofdzakelijk als voedingsmiddelen geteeld, en komen dan ook uitmuntend voort. Op de zand- en schulpritsen vertoont zich een eenigzins gewijzigde plantengroei, welke, aan dien in de binnenlanden naderbij komende, eene aangename verscheidenheid te weeg brengt.

In de bosschen vindt men nog op vele plaatsen zwampen of moerassen, die invloed op den plantengroei uitoefenen.

De flora der bosschen en kappewierie's (1), opene vlakten en beplante gronden van dezen gordel, bestaan over het algemeen, voornamelijk uit de familien der:

Leguminosae, *Compositae*, *Rubiaceae*, *Piperaceae*, *Melastomaceae*, *Convolvulaceae*, *Malvaceae*, *Loranthaceae*, *Euphorbiaceae*, *Solanaceae*, *Apocynaceae*, *Asclepiadeae*, *Verbenaceae*, *Scrophulariaceae*, *Malpighiaceae*, *Bignoniaceae*, *Borragineae*, *Onagrariae*, *Sapindaceae*, *Passiflorae*,

(1) Door *kappewierie's* verstaat men in *Suriname* verlatene, vroeger bewerkte gronden met kreupelhout bewassen.

Acanthaceae, *Urticeae*, *Commelyneae*, *Aroïdeae*, *Grassen*, *Cyperaceae* en *Varens*. Andere familien worden er in mindere getalen vertegenwoordigd.

Van Palmen treft men, — behalve de ingevoerde *Cocos nucifera*, *Elaeis quineensis* en *Oreodoxa regia*, welke laatste thans reeds van zelve uit kreupelhout opslaat, — *Euterpe oleracea Mart.* (in goede veenaarde), *Desmoncus horridus Splitg.* en *Astrocaryum Awara* (op zandige gronden), *Bactris minax Miq.* (in de kappewierie), en *Manicaria saccifera Gaertn.* bij uitsluiting aan de *Saramacca* en belendende kreeken, aan.

Van Orchideeën vindt men slechts op de ritsen en bij *Paramaribo* eenigen uit de *genera Stelis*, *Pleurothallis*, *Epidendrum*, *Isochilus Schomburgkia*, *Oncidium*, *Cymbidium*, *Masdevallia* enz. Ook *Goodyera* en *Habenaria* in zandgronden. Het oorspronkelijke terrein kenmerkt zich echter door eenen anderen plantengroei langs de rivieren. De Mangro- en Parwa-boomen maken plaats voor *Pterocarpus suberosus L.*, *Carolinea princeps D. C. Cacoucia coccinea*, *Tabebuia fluviatilis* en vele anderen.

Het wezen van dezen plantengroei is niet zoo scherp gekenteekend als dat van dien aan de benedenrivieren.

Mocco-Mocco (*Caladium arborescens* en *aculeatum*) komen echter zoowel hier als in het alluviale gedeelte voor. De grond, niet meer zoo geschikt voor de *bananne*, eigent zich daarentegen beter voor de *Yams* en *Napi* (*Dioscorea-sativa*, *alata*, *brasiliensis*). *Cassave*, zoo zoete (*Janipha Loefflingii*), als bittere (*Manihot utilissima*), *Arrowroot* (*Maranta Indica*, *M. arundinacea*), *Pienda's* (*Arachis hypogaea L.*), komen hier beter voort dan in de benedenlanden. Rijst wordt door de boschnegers als een geliefkoosd voedsel veel geteeld. In de bosschen en op de zandige vlakten (savanna's) komen het veelvuldigst voor:

Laurineae, *Myrtaceae*, *Leguminosae* (daaronder vooral de geslachten *Cassiae*, *Ingae*, *Andirae*), *Rubiaceae*, *Apo-*

cynaceae, *Malpighiaceae*, *Euphorbiaceae*, *Sapotaceae*, *Anonaceae*, *Bignoniaceae*, *Melastomaceae*, *Passifloreae*, *Convolvulaceae*, *Compositae*, *Acanthaceae*; *Piperaceae*, *Solaneae*, *Urticeae*, *Marantaceae*, *Palmen*, *Aroïdeae*, *Bromeliaceae*, *Orchideae*, *Grassen*, *Cyperaceae*, en *Varens*, waaronder ook boomachtige, als *Alsophila* en *Hemitelia*.

Onder de Palmen munten hier uit: *Maximiliana regia Mart.*, *Oenocarpus bacaba Mart.*, *Bactris paraensis Splitg.* en *Bactris sciophila Miq.;* in de bosschen, en hooger op ook *Iriartea exorrhiza* op steenachtige gronden; *Mauritia flexuosa L. f.* in de opene vlakten en langs de rivieren. *Astrocaryum Awara* vertoont zich zoowel hier als beneden, waar de bodem zandig is. De orchideën schijnen bijzonder aan het district *Para* de voorkeur te geven, waar zij zich in groote verscheidenheid, vooral op boomstammen en takken, vertoonen.

Even menigvuldig als de voortbrengselen van het plantenrijk in deze gewesten voorkomen, zijn ook die van het dierenrijk aldaar verspreid.

Eene beschrijving, of zelfs eene onvolledige opsomming van de voorkomende diersoorten, zou de grenzen van dit werk verre overschrijden. Eene bloote aanstipping daarvan zal echter niet overbodig zijn.

Onder de verscheurende dieren komen in de eerste plaats in aanmerking, de gevlekte (jaguar) en de roode tijger (conguar) (*Felis Onça L.* en *F. concolor L.*). Een zwarte tijger komt hier ook, doch zeldzaam voor, terwijl meer soorten van tijgerkatten worden aangetroffen. De wilde hond of krabbedago (*Procyon cancrivorus L.*) en de Awari of buidelrat (*Didelphis marsupialis L.*) azen vooral op tam gevogelte. Overigens zijn de voornaamste viervoetige dieren, meestal een goed wildbraad opleverende, de zoogenaamde buffel (*Tapirus Americanus L.*), eenige soorten van herten, onder anderen *Cervus Mexicanus L.*, de groote miereneter

(*Myrmecophaga jubata L.*), de pingo en de pakier (*Dicotyles labiatus Cuv.* en *D. torquatus Cuv.*), het watervarken (*Hydrochaerus capybara Cuv.*), de zoogenaamde haas (*Coelogenys Paca F. Cuv.*), het zoogenaamde konijn (*Chloromys agouti F. Cuv.*), het stekelvarken (*Hystrix prehensilis L.*), het schildvarken (*Dasypus*), de luijaard (*Bradypus*) en vele anderen.

Onder de zoogdieren verdienen ook de zeekoe (*Trichechus manatus L.*), die alleen in de beneden-rivieren wordt aangetroffen, en de waterhond (*Lutra Brasiliensis Gm.*) vermelding.

Het aantal soorten van apen en vogels, die de uitgestrekte bosschen bevolken, is te groot om hier te kunnen vermelden.

Onder de vele aan de kust, in de rivieren, kreeken en zwampen gevangen wordende visschen vindt men zeer smakelijke soorten. Ook de zee- en landschildpadden worden genuttigd.

Onder de slangen komen de ratelslang (*Crotalus horridus L.*), de Oerockoekoe slang (*Crotalus mutus L.*) en de *bóa*-soorten voornamelijk in aanmerking.

Van de hagedissen zal het genoeg zijn onder de vele soorten te vermelden de Kaïman (*Crocodilus sclerops Schn.*) en de Leguaan (*Lacerta Iguana L.*).

Het aantal insecten-soorten is talloos. Hoezeer de schoonste vlinders en kapellen in grooten getale voorkomen, behooren vele soorten van mieren, houtluizen (*Termites*), muskieten, vliegen, wespen, kakkerlakken, duizendbeenen, schorpioenen en spinnen, tot de plagen van dit gewest. Niet minder lastig en onaangenaam zijn: de Mompier (*Simulium Latr.*), Crapa (*Acarus Ricinus, L.*), Patatte luis (*Acarus catatas L.*) en Sika (*Pulex penetrans L.*).

f. Luchtgesteldheid. De luchtgesteldheid van *Suriname* kenmerkt zich door vochtigheid en warmte. Het gebeurt

veeltijds dat de dampkring volkomen met waterdamp verzadigd is. De betrekkelijke vochtigheid van den dampkring is gemiddeld 0.825, bij eene gemiddelde jaarlijksche warmte van 26°.5 Celsius of 79°.7 Fahrenheit.

De weêrsgesteldheid is veelal afhankelijk van wind en regen; beiden naarmate der jaargetijden zeer verschillend.

Vier jaargetijden wisselen elkander af; zij zijn onderscheiden in eenen kleinen en grooten regen-, en in eenen kleinen en grooten droogen tijd. De eerste valt doorgaans met half November in, en duurt voort tot in Februarij. In Februarij en Maart heeft men den kleinen droogen tijd, welke ééne maand tot zes weken aanhoudt, en door den grooten regentijd wordt opgevolgd. Deze duurt gewoonlijk van April tot op het laatst van Julij. De regenbuijen zijn alsdan ware plasregens, welke soms dagen achtereen aanhouden, en gewoonlijk vergezeld gaan van frissche Noorden en Noord-Oosten winden. Op het einde van dit jaargetijde waaijen echter veelal drukkende en ongezonde Zuid-Oosten winden.

Regelmatige land- en zeewinden heeft men hier niet. Gewoonlijk echter waaijen gedurende den nacht en morgenstond landwinden, terwijl gewoonlijk eerst in den voormiddag de zeebries of passaatwind doorkomt. Deze, tot den avond aanhoudende, maakt alsdan veelal plaats voor den tegenovergestelden luchtstroom. In het midden van den grooten regentijd komen de zeewinden eerst tegen één of twee ure des namiddags door, terwijl zij in December en Januarij, wanneer de zon de grootste zuidelijke afwijking heeft, dikwijls dag en nacht doorwaaijen. Alsdan nemen zij doorgaans tegen tien of elf ure des voormiddags in kracht toe, tegen den avond weder merkelijk verflaauwende.

De drooge tijd wordt voorafgegaan door ligte, veranderlijke en drukkende winden, gewoonlijk vergezeld van onweêrsbuijen, uit het Zuiden opkomende. Des morgens neemt men dan bij volkomene windstilte buitengewoon sterken

dauw waar. In den droogen tijd zelve heeft men ook gedurende den nacht sterken dauw, die in de digt bewassene bosschen en andere oorden, waar de luchtstroom wordt weggenomen, als dikke mist of nevel eenigen tijd blijft voortduren.

De overgangen der jaargetijden worden *kenteringen* genaamd, en zijn, zoo men beweert, niet meer zoo scherp afgeteekend als vroeger. Deze kenteringen worden algemeen als het ongezondste tijdperk beschouwd.

In elk der verschillende jaargetijden verandert de thermometer- en barometerstand vrij regelmatig. Het grootste verschil van warmte, tusschen het heetste en koelste van het etmaal waargenomen, is 14°,4 C′ en 26° F.

De hoogste thermometersstand in de schaduw was 35°,6 C of 96°,1 F.

In het schijnsel der zon waargenomen, klom die tot 36°,6 C of 98° F,

In het zand tot 40°,2 C of 104°,4 F,

In het water tot 36°,2 C of 97°,2 F,

de beide laatsten echter aan de zon blootgesteld geweest zijnde.

Deze waarnemingen zijn te *Paramaribo* gedaan, terwijl in de bovenlanden, waar alle luchtstroom door de hooge bosschen wordt belet, belangrijk hoogere standen zijn opgeteekend. De laagste stand, te *Paramaribo* waargenomen, is 21° C of 70° F, welke laagste stand even na zonsopgang zou voorkomen. De betrekkelijke vochtigheid van den dampkring in *Suriname* is gemiddeld 0,825, terwijl menigmaal is opgeteekend dat deze geheel met waterdamp verzadigd was.

De hoogste waargenomen barometerstand bedroeg 771 mm., de laagste 756 mm., terwijl de grootste waargenomene wisseling slechts 15 mm. bedroeg.

Tweemaal in het etmaal bereikt de barometer zijnen hoogsten, en tweemaal zijnen laagsten stand.

De hoogste valt in des morgens tusschen 9 u. 30′ en 10 u. 30′, en des avonds tusschen 9 en 10 ure.

De laagste stand des morgens tusschen 4 en 5 ure en des namiddags tusschen 4 u. 30′ en 5 u. 30′.

Deze opgaven zijn ontleend aan de waarnemingen, sedert eenige jaren gedaan door den Officier van Gezondheid 2de kl. F. A. C. Dumontier. Deze waarnemingen, reeds gedeeltelijk in druk verschenen, geven geene geheel overeenstemmende uitkomsten met de door Dieperink vroeger bekend gemaakte.

De navolgende staten doen nog eenige bijzonderheden daaromtrent kennen.

Waarnemingen met den psychrometer van August.

Gedurende 1851 *te fort* Nieuw-Amsterdam, *door* F. A. C. Dumontier.

Maanden.	Temperatuur. Drooge thermometer in °.	Temperatuur. Vochtige thermometer C.	Drukking van den, in den dampkring voorhanden waterdamp in. mm.	Betrekkelijke vochtigheid.	Dauwpunt.	Digtheid van den, in den dampkring voorhanden waterdamp in grammen, per kub. meter.	Gevallen regens, totaal in 1 maand.	*Aanmerkingen.*
Januarij . .	26.0	23.8	20.24	0.8278	22.7	19.669	0.187	
Februarij .	25.8	23.7	20.18	0.8349	22.7	19.630	0.153	
Maart . . .	26.3	24.2	20.80	0.8363	23.2	20.198	0.129	
April. . . .	26.1	24.4	21.29	0.8658	23.6	20.685	0.416	
Mei	26.5	24.4	21.04	0.8362	23.4	20.414	0.340	
Junij	25.9	24.5	21.60	0.8885	23.8	21.000	0.241	
Julij	26.1	23.9	20.35	0.8276	22.8	19.772	0.171	
Augustus .	26.8	24.3	20.69	0.8085	23.1	20.055	0.101	
September.	26.9	24.3	20.63	0.8014	23.0	19.983	0.129	
October . .	27.5	24.3	20.27	0.7612	22.7	19.602	0.043	
November .	26.7	24.8	21.69	0.8526	23.9	21.037	0.072	
December .	26.2	24.0	20.49	0.8285	22.9	19.892	0.143	
Gemiddeld.	26°.4C of 79°.5F	24°.2C of 75°.5F	20.115	0.8284	23°.2C of 73°.8F	20.72	2.125	

Gedurende 1852 *te* Paramaribo.

MAANDEN.	TEMPERATUUR. Drooge thermometer in °.	TEMPERATUUR. Vochtige thermometer C.	Drukking van den, in den damkring voorhanden waterdamp in mm.	Betrekkelijke vochtigheid.	Dauwpunt.	Digtheid van den, in den dampkring voorhanden waterdamp in grammen per kub. meter.	Gevallen regens, totaal in 1 maand.	*Aanmerkingen.*
Januarij . .	26.1	23.7	20.00	0.8052	22.5	19.236	0.093	in 13 dagen waarin regen gevallen is.
Februarij .	25.7	23.7	20.24	0.8422	22.7	19.696	0.303	,, 13 ,,
Maart . .	26.1	24.0	20.55	0.8353	23.0	19.956	0.201	,, 13 ,,
April . . .	26.3	24.2	20.80	0.8379	23.2	20.237	0.190	,, 14 ,,
Mei . . .	26.4	24.5	21.50	0.8596	23.8	20.873	0.251	,, 14 ,,
Junij . . .	25.5	24.2	21.27	0.8952	23.6	20.613	0.357	,, 25 ,,
Julij . . .	26.6	24.3	20.81	0.8225	23.2	20.187	0.137	,, 18 ,,
Augustus .	27.7	24.6	20.72	0.7606	23.1	19.795	0.055	,, 9 ,,
September .	27.9	24.8	20.98	0.7702	23.3	20.255	0.031	,, 5 ,,
October . .	27.6	24.1	19.84	0.7408	22.4	20.619	0.067	,, 8 ,,
November .	27.0	25.1	22.08	0.8531	24.2	21.384	0.306	,, 20 ,,
December .	25.8	24.3	21.28	0.8804	23.6	20.699	0.301	,, 20 ,,
Gemiddeld .	26°.4C of 79°.5F	24°.2C of 75°.5F	20.68	0.8223	23°.1C of 73°.6F	20.075	2.292	in 172 regendagen.

Aardbevingen komen in *Suriname* zeer zelden voor; hoewel in de geschiedenis der kolonie van eenige schokken melding gemaakt wordt. Door de ligging in de nabijheid van den evenaar, verschillen dag en nacht slechts weinig van elkander; zij duren van 6 tot 6 uur.

De waterstand en de getijen zijn van grooten invloed in *Suriname*, doordien alle gemeenschap te water moet geschieden.

De springvloeden worden buitendien aangewend tot het in beweging brengen van die molens der suikerplantages, welke van waterwerken voorzien zijn. In den regentijd klimt de waterstand in de bovenlanden aanmerkelijk, terwijl aldaar steeds val wordt waargenomen.

Ook in de benedenlanden is de eb langer van duur in

den regentijd dan anders. Het verval van water kan met doode tijen op 8, doch met springtijen wel op 10 à 11 voet worden geschat.

Langs de geheele kust van *Suriname* loopt een doorgaande Westelijke stroom, aan welken, vereenigd met de doorgaans Noordelijke en Noordoostelijke winden, de belangrijke afspoelingen van sommige gedeelten dezer kust moet worden toegeschreven.

g. Bergen, meren, savanna's, moerassen. Bergen en meren komen in het ons bekende gedeelte van *Suriname* niet voor, zijnde het gebergte *Tumucumaque*, zoo als boven is vermeld, nimmer van hier bezocht.

De *Blaauwe-berg*, de hoogste der bezochte heuvels, wordt geschat op hoogstens 400 Rh. voet (ruim 125 el). Van daar kan wel een hoog gebergte in Zuidelijke rigting worden gezien, doch dit is mede nimmer bezocht.

Hoewel geene meren in *Suriname* voorkomen, treft men veelal in de onmetelijke bosschen uitgestrekte moerassen (zwampen) aan, waarvan het water zich wel gedeeltelijk door de kreken ontlast, doch aan welker bestaan veelal de ongezondheid der nog onbebouwde bovenlanden moet worden toegeschreven.

Deze moerassen maken het doordringen in de bosschen hoogst moeijelijk.

Onder Savanna's verstaat men geheel opene ruime vlakten, in de bosschen voorkomende. Men treft die vooral in de bovenlanden aan; zij zijn, meestal in den droogen tijd, met een dor gras bedekt. Waarschijnlijk zijn deze Savanna's door de vroegere Indianen bewoond geweest; jaarlijksche brand belet aldaar het opkomen van het kreupelgewas. Van de rivier de *Suriname* tot aan de *Coppename* wordt een geheele gordel van deze Savanna's aangetroffen, in eene, nagenoeg aan de kust evenwijdige strekking. De *Joden-Savanna*, die aan de *Para*, *Boven-Saramacca*, *Coesowine* en

Tibitie behooren tot dezen gordel en worden veelal door Indianen bewoond.

h. Verdeeling. Suriname wordt verdeeld in *oude-* en *nieuwe* kolonie; men noemt oude kolonie het gedeelte begrepen tusschen de *Marowijne* en *Coppename*, en nieuwe kolonie, dat gelegen tusschen de *Coppename* en de *Corantijn*, welke de beide districten *Nickerie* en *Coronie* bevat. Reeds van de vroegste tijden is de oude kolonie verdeeld in divisien, door letters onderscheiden en naar de daarin gelegene rivieren genoemd. In 1816 is bij reglement deze verdeeling vastgesteld, doch dit is gewijzigd in 1842, bij de invoering van het nog werkende reglement op de verdeeling van *Suriname* in divisien enz., vastgesteld bij K. B. van den 8en October 1835, N.° 3 en opgenomen in het Gouvernements Blad van 1842, N.° 3.

Daarbij wordt de oude kolonie verdeeld in de stad *Paramaribo*, met hare buitenwijken en gronden, en in 8 divisien, als:

L.a A. *Boven-Suriname en Thorarica.*
B. *Para.*
C. *Boven-Commewijne.*
D. *Boven-Cottica* en *Perica.*
E. *Beneden-Commewijne.*
F. *Beneden-Cottica.*
G. *Matappica.*
en H. *Saramacca.*

welke namen allen aan in de divisien gelegene rivieren of kreken zijn ontleend.

Over iedere divisie is onder den Gouverneur het beheer opgedragen aan eenen *heemraad*, tevens lid van den kolonialen Raad.

In iedere divisie is eene gewapende burgermagt, waarover het bevel wordt gevoerd door den Burger-Kapitein

onder zich hebbende één 1e luitenant en twee 2e luitenants.

Aan dezen Burger-Kapitein is bij dit reglement onder anderen opgedragen, de handhaving der politie, het bijhouden der registers van den burgerlijken stand, enz. in zijne divisie.

De zoogenaamde nieuwe kolonie, welke zich uitstrekt van de zamenvloeijing der rivieren *Coppename* en *Saramacca* tot de rivier de *Corantijn*, wordt verdeeld in twee districten. Bij het reglement op het beheer van deze districten, vastgesteld bij Publicatie van den 9en Maart 1836, voorkomende in het Gouvernements Blad 1836, N.° 2, zijn daaraan de namen van *opper-* en *neder-district Nickerie* gegeven. Deze namen zijn later, bij Publicatie van den 10en October 1851, Gouvernements Blad 1851, N.° 10, veranderd in *Coronie* en *Nickerie*. Bij voornoemd reglement is bepaald dat het bestuur in deze districten zal worden gevoerd door Landdrosten, bijgestaan, voor ieder district, door drie Hoofd-ingelanden. Deze districten hebben ook eene landelijke schutterij, waarover de Landdrosten het bevel voeren.

De plantages zijn in deze divisien verspreid, zoo als in de hier achter gevoegde staten is vermeld. Daaruit blijkt, dat de divisiën *Beneden-Cottica*, *Boven-Suriname*, en *Boven-Cottica* en *Perica* het meest bewoond zijn, hoewel de bevolking der plantages in de *Beneden-Commewijne* met betrekking tot hare oppervlakte groot is.

i. Rivieren. De geheele kolonie is doorsneden met rivieren en kreken.

De groote rivieren storten zich allen nagenoeg paarsgewijze in zee, en hebben veelal eene rigting van het Zuiden naar het Noorden. De kreken storten zich meerendeels in de groote rivieren, enkelen in zee, terwijl de meesten als eene afwatering der moerassen of zwampen moeten worden beschouwd.

De belangrijkste rivieren zijn:

A. De *Suriname*, het eerst hier genoemd omdat de kolonie zelve dien naam draagt,

B. De *Commewijne*, (in vroegere berigten *Icoteica* genoemd), welke zich ongeveer 1½ mijl afstands van de zee in de *Suriname* ontlast,

C. De *Marowijne*, ten Oosten van de *Suriname*, en voor als nog de grens van *Fransch-Guiana*,

D. De *Saramacca*, ten westen van de *Suriname*,

E. De *Coppename*, vroeger *Cupuname* genoemd, welke met de *Saramacca* ééne uitwatering in zee heeft,

en F. De *Corantijn*, welke de Westelijke grens der kolonie vormt, en waarin zich de *Nickerie* bij de monding uitstort.

Van deze belangrijke rivieren, kunnen de navolgende bijzonderheden worden vermeld.

A. De *Suriname*, vroeger ook *Sername* genoemd, is de belangrijkste van allen, door de meerdere bevolking van hare oevers dan van die der andere rivieren; ook is zij het meest bezocht en bekend.

Het vaarwater, vóór de monding door 4 tonnen afgebakend, laat schepen van 18 à 19 voeten diepgang toe, hoewel dit vaarwater aldaar naauw is. Voor diepgeladene schepen moeten springvloeden worden afgewacht.

De regterhoek der *Suriname* bij de monding (1) wordt *Braamspunt* genoemd, waarvoor eene zandbank ligt, die door de gedurige N. W. stroomen afspoelt, en dikwijls van plaats verandert. Te voren was op *Braamspunt* eene re-

(1) Tegen de gewoonte is bij de beschrijving der *Surinaamsche* rivieren met de monding aangevangen. De volkomen onbekendheid met den hoogeren loop en met den oorsprong hebben den schrijver genoopt, daarom met het meest bekende gedeelte te beginnen.

doute met eene baak en seininrigting, welke *redoute-Braams-punt* eerst achteruit gebragt, en later geheel verlaten is. Door het gemis aan merken voor de zeevarenden doet zich de behoefte aan een vuurschip dagelijks gevoelen. De naam van *Braamspunt* wordt afgeleid van *Parham's punt*, naar Lord WILLOUGBIJ, Graaf van *Parham*. De rivier opvarende, treft men $1^1/_2$ mijl van de zee aan den regteroever de monding der *Commewijne* aan; op de delta, door deze zamenvloeijing daargesteld, is het fort *Nieuw-Amsterdam* aangelegd. Eene mijl verder de rivier opvarende, komt men aan *Paramaribo*, de hoofdstad der kolonie, aan den linkeroever op eene schulprits gebouwd, en door het fort *Zeelandia* gedekt. Door de breedte der rivier bestaat hier eene schoone en veilige ankerplaats voor de schepen.

Voor schepen van 8 à 10 voet diepgang blijft de rivier bevaarbaar tot aan *l'Espérance*, zijnde de laatste suikerplantage, alwaar eene zandbank, midden in de rivier, het vaarwater belemmert.

Eene mijl boven *l'Espérance*, aan den regteroever, treft men de Militaire post *Gelderland* aan den voet eener hoogte aan. Deze hoogte vormt eene uitgestrekte Savanna van wit kwartszand, waarop het nu vervallene Joodsche dorp is aangelegd. Hooger opvarende wordt de rivier iets smaller, en het vaarwater belemmerd door rotsen en klippen, daarin voorkomende.

Ongeveer 12 geographische mijlen afstands hemelsbreedte van de zee treft men aan den linkeroever den zoogenaamden *Blaauwen-berg* aan, waarvan de hoogste kruin 350 à 400 voet (110 à 125 el) is verheven boven den waterspiegel.

Verder wordt de rivier steeds moeijelijker te bevaren, en eenige mijlen hooger op treft men het laatst door Europeanen bewoonde punt aan, *Victoria* genaamd. Alhier woont de posthouder bij de *Saramaccaner* boschnegers;

eene kleine houtplantage is nog als een overblijfsel der vroegere Mineraal kompagnie daar in stand gebleven.

Hooger op wordt de rivier weinig bezocht, zoodat van den verderen loop niet veel bekend is.

Het buitengewoon moeijelijke en gevaarlijke vaarwater, te midden van klippen, watervallen en banken, maakt de reis alleen met ligte boschneger corjalen (1) mogelijk. De onwil en het wantrouwen der boschnegers vergrooten veel de moeijelijkheden gepaard aan het bevaren der rivier boven *Victoria*, terwijl de reis zonder hunne hulp onmogelijk is. Te land is eene reis door die zware bosschen ondoenlijk en dus bepalen zich de berigten tot het nog door *Moravische* broeders bewoonde dorp *Nieuw-Bambeij* (*Gansé*).

De boschnegers bewonen nog hooger op gelegene dorpen, doch zij schijnen volgens hunne opgaven nimmer den oorsprong der *Suriname* te hebben ontdekt. Zoo men zegt, ontspringt deze rivier zeer hoog op, uit het *Tumucumaque* gebergte.

B. De *Commewijne*, in de vroegste berigten de *Kleine-Coma* (*Coma-wini*), of *Icoteica* genoemd, is eene breede en diepe rivier, welke evenwijdig aan de zeekust loopt, en zich in de *Suriname* ontlast. Vóór de monding ligt eene modderbank, welke, daar zij zich ver vóór het fort *Nieuw-Amsterdam* uitstrekt, schepen van eenigen diepgang noodzaakt, steeds tot het invaren der *Commewijne* het hoogste getij af te wachten.

Bij het etablissement, vroeger fort *Sommelsdijk*, wordt de rivier in twee armen verdeeld, na alvorens de *Orelanakreek* te hebben opgenomen.

De eene arm, in eene zuidelijke rigting loopende, behoudt den naam van *Boven-Commewijne*; de andere in

(1) *Corjaal* (*Cano*) noemt men in *Suriname* een zeer ligt vaartuig, bestaande uit een' uitgeholden boomstam van ligt hout, meest wane of ceder.

eene aan de zeekust evenwijdige rigting blijvende voortloopen, krijgt den naam van *Cottica.*

De *Boven-Commewijne* blijft tot eene aanmerkelijke hoogte bevaarbaar, en neemt verscheidene kreken in zich op.

De *Cottica* wordt later weder verdeeld in *Perica*, in eene zuidelijke rigting loopende, en in *Boven-Cottica*, de oorspronkelijke rigting blijvende behouden, evenwijdig aan de kust. Deze beide armen nemen weder verscheidene kreken op.

Opmerkelijk is het dat deze rivieren, en vooral de *Commewijne* en *Cottica*, tot eene zoo aanmerkelijke hoogte bevaarbaar blijven, en zelfs eene aanzienlijke diepte behouden. Zoo is b. v. de *Boven-Cottica*, bij de vereeniging met de *Koopmanskreek*, bij eene aanmerkelijke breedte nog ruim 30 voet diep, en heeft de *Boven-Commewijne*, bij de *Peninica* minstens dezelfde diepte.

De *Boven-Cottica* neemt onder anderen de *Koopmans-* en *Cassipoerekreken* op, en wordt verdeeld in *Cottica-kreek*, die zuidelijk haren oorsprong neemt, en in *Coermotibokreek*, die in eene oostelijke rigting voortloopt, en later weder in 2 armen verdeeld wordt. De eene arm, *Wanekreek*, loopt in oostelijke rigting, en stelt door de *Levaartenvaart* en de *Coermotibokreek* eene gemeenschap dáár met de rivier de *Marowijne.* Deze *Levaartenvaart* eene uitgestrekte moeras, was vroeger voor groote roeivaartuigen bevaarbaar, doch is nu alleen in den regentijd, en nog slechts met zeer ligte corjalen te gebruiken. Deze gemeenschap werd voor het eerst in 1747 ontdekt door den heer Louis Nepveu, die met slechts 2 Indianen naar de *Marowijne* is doorgekomen.

C. *De Marowijne*, eene van de belangrijkste en grootste rivieren van *Guiana*, is nog zeer weinig, en niet ver landwaarts in, bekend. Door de vele zandbanken vóór de monding en de rotsen in de rivier is het vaarwater, althans nu het nog weinig bekend is, moeijelijk en gevaarlijk.

De oevers van de lagere gedeelten van deze rivier zijn bewoond door eenige Indianen, terwijl aan die van de hoogere gedeelten, boven de vereeniging met de *Tapanahoni*, aan de *Jokakreek*, de Aucaner-boschnegers, in vele dorpen verspreid, wonen. Eenige van deze dorpen zijn, hoewel zelden, door Europeanen bezocht, die echter nimmer daar boven hebben kunnen doordringen.

Van den oorsprong der *Marowijne* is dus niets bekend. De boschnegers handelen met de, in de *Boven-Marowijne* wonende Indianen, doch hunne berigten zijn zeer onzeker en verward. Aan de *Lava*, de oostelijke arm bij de verdeeling in twee takken, waarvan de westelijke, onder anderen de *Tapanahoni* nog opneemt, wonen de *Bonninegers* op Fransch grondgebied.

Nabij de verdeeling in deze twee armen ligt op een eiland het dorp *Poligoedoe*, alwaar zich in 1805 eenige negersoldaten hebben gevestigd, die, op de post *Oranibo* in bezetting zijnde, aldaar de blanken vermoordden, en de magazijnen plunderden. Naar de *Marowijne* trekkende, overvielen zij ook de militaire post *Armina*. De daar in bezetting liggende guides voegden zich bij hen, en na de bewoners vermoord en alles geplunderd te hebben, trokken zij naar dit eiland, en voerden zelfs vier stukjes geschut mede. Hunne afstammelingen wonen nu aldaar en zijn ondergeschikt aan de Aucaner-boschnegers. Vroeger was de *Marowijne* bezet door twee militaire posten: *Armina*, nabij den waterval van dien naam, en *Prins Willem Frederik Hendrik*, nabij de monding. Beide posten zijn in 1841 opgebroken, en sedert is de *Marowijne* nog slechts door eenige Europeanen bewoond, die zich op de etablissementen *Montecattini's-oord* en *Albina* bevinden en zich met houtvelling en houthandel onledig houden. Op *Albina* zijn nu Duitsche landverhuizers aangekomen (zie Hoofdstuk III, *kolonisatie*).

D. De *Saramacca*, vroeger ook *Suramacca* genoemd, is eene zeer groote, bevaarbare rivier, die van hare monding,

eerst eene oostelijke en daarna eene zuidelijke rigting volgt. Omtrent den hoogeren loop van deze rivier ontbreken ook de berigten, en de oorsprong uit het gebergte is mede geheel onbekend. De *Becoe- en Moessinga* boschnegers wonen aan de *Boven-Saramacca*, welke nog verdeeld is in twee armen, waarvan de eene bekend als *Ponnama.*

Hoewel de vruchtbare gronden aan de *Beneden-Saramacca* veelal uitgemeten en uitgegeven zijn, zijn de oevers van deze rivier slechts zeer weinig bewoond.

Aan den linkeroever ligt de Gouvernements-plantage *Catharina-Sophia*, en eenige mijlen hooger op, aan dezen zelfden oever, het établissement der nu ontbondene kolonisatie te *Groningen*, nabij de vroeger ontworpene stad *Columbia.*

Daar tegenover ligt *Voorzorg*, in 1788 tot afzonderingsplaats der melaatschen aangelegd; later zijn deze zieken naar *Batavia* in de *Coppename* overgebragt. *Voorzorg*, daarna eene Gouvernements-suiker-plantage, is bij het aanleggen der kolonisatie in 1845 ook gedeeltelijk bebouwd en bewoond.

Groningen was eertijds eene militaire post; men heeft aldaar zelfs een begin gemaakt eene sterkte uit schulpsteen aan te leggen.

E. De *Coppename*, vroeger *Cupuname*, is eene der merkwaardigste rivieren van *Suriname* door hare aanzienlijke neventakken en den rijkdom van hare oevers aan edelaardig timmerhout. Deze rivier, met de *Samaracca* ééne monding in zee hebbende, volgt dadelijk eene zuidelijke rigting en behoudt lang eene aanmerkelijke breedte en diepte. Ongeveer ééne mijl van de monding vindt men aan den regteroever het établissement *Batavia*, afzonderingsplaats der melaatschen.

Sedert de overbrenging der negers van de houtvelling *Andresa* naar de Gouvernements-plantage *Catharina-Sophia*, zijn de oevers van deze rivier, behalve *Batavia*, slechts nog door enkele Indianen bewoond.

F. De *Corantijn* strekt tot grensscheiding tusschen *Ne-*

derlandsch- en *Britsch Guiana*, en is door Nederlanders zeer weinig onderzocht.

De Engelsche reiziger R. H. Schomburgk echter heeft deze merkwaardige rivier zeer hoog opgevaren, beschreven en in kaart gebragt.

Vroeger was hier een établissement door Moravische broeders, tot bekeering der Indianen, aangelegd, doch sedert nagenoeg eene eeuw is dit établissement en daardoor de geheele rivier, door de Europeanen verlaten.

De *Nickerie*, eene vrij breede en diepe rivier, stort zich aan den regteroever, bij de monding, in de *Corantijn*, en vormt aan den Nederlandschen oever de *Nickeriepunt*, waarop het vlek *Nieuw-Rotterdam* is aangelegd.

Behalve deze zoo belangrijke rivieren, treft men zeer vele kreken aan, die zich daarin ontlasten, en waarvan vele, door breedte en diepte, den naam van rivier zouden kunnen dragen, en die veelal zelve door andere kleinere kreken gevoed worden. De voornaamste van deze kreken worden door de navermelde rivieren opgenomen.

A. *De Suriname* neemt, van de monding gerekend, *ter regterzijde* op;

1. *De Jonkermanskreek.*
2. *De Pauluskreek*, eene weinig bevolkte, met de
3. *Surnauskreek* in gemeenschap staande;
4. *De Cassipoerekreek*, nabij de *Joden-Savanna*,
5. *De Sarakreek*, bewoond door eenen afgezonderden boschnegerstam, behoorende tot de Aucaners.

Zij neemt *ter linkerzijde* op:

1. *De Boomskreek*,
2. *De Sommelsdijksche kreek*, die door de voorstad *Zeelandia* achter *Paramaribo* loopt
3. *De Domine'skreek*, door een gedolven kanaal met de

Wanicakreek verbonden, en daardoor gemeenschap met de *Saramacca* daarstellende.

4. *De Para* (zoo het schijnt vroeger *Wanica*), veelal als rivier genoemd, een hoogst belangrijke, bevaarbare stroom, die, in eene zuidelijke rigting loopende, in verscheidene armen verdeeld wordt; als de *Carolina-*, *Coropina-*, *Tawaricoerekreken* enz.
5. *De Appowakka-* en *Siparipabokreken.*
6. *De Maréchalskreek*, eene breede en belangrijke kreek, en nog vele andere kleinere kreken.

B. *De Commewijne* wordt verdeeld, zoo als is vermeld, in verscheidene armen, en neemt benevens die armen de volgende kreken op.

Ter regterzijde:

1. *De Matappicakreek*, of wel zoogenaamd *Groot-Matappica*, in eene noordelijke rigting loopende.

   Deze wordt verdeeld in *Warappakreek*, die, de noordelijke rigting volgende, zich door een gedolven kanaal in zee ontlast, terwijl de andere arm *Klein-Matappica* eene oostelijke rigting volgt. Deze neemt de *Cabbes-* en *Tapoeripakreken* op, volgt daarna weder eene noordelijke rigting, en stort zich ook in zee.

   De arm der *Commewijne*, die, de oostelijke rigting houdende, den naam van *Cottica* draagt, neemt ter regterzijde de *Paramaricakreek* op, en heeft wederom door de *Motkreek* en iets hooger door de *Vredenburger-* of *Oranjekreek*, gemeenschap met de zee.

   Later wordt de *Cottica* weder, zoo als boven is vermeld, verdeeld in *Koopmanskreek*, *Wanekreek*, *Cotticakreek* en *Coermotibo.*

Ter linkerzijde neemt de *Commewijne* en hare armen de navermelde kreken op:

1. De *Orelana- Orleans-* of *Hoerkelenakreek.*

en 2. De *Commetewane*, eene belangrijke kreek, waarvan de oevers goed bevolkt zijn.

Bij het etablissement *Sommelsdijk* volgt de *Boven-Commewijne* eene zuidelijke rigting en neemt op, *ter regterzijde*,

De *Peninica-* en *Tempatiekreken*, waarvan de oevers vroeger zeer bevolkt waren, doch sedert ruim eene halve eeuw geheel verlaten zijn.

Ter linkerzijde,

1. De *Caramaccakreek.*
2. De *Cassewinica*, eene vrij breede, goed bevaarbare, doch nagenoeg geheel verlatene kreek, met verscheidene zijtakken.
3. De *Mapana.*
4. De *Commewijnekreek.*

De *Cottica* wordt, zoo als vermeld is, nog in *Perica*, eene breede bevaarbare rivier, en *Boven-Cottica* verdeeld, na alvorens, ter linkerzijde door de *Craskreek* eene gemeenschap met de *Boven-Commewijne* te hebben verkregen.

C. De *Marowijne* neemt op ons grondgebied of *ter linkerzijde*, op:

De *Coermotibo*, en benevens vele andere kleine en nagenoeg onbekende armen, de *Tapanahoni* en de *Jokakreek.*

D. De *Saramacca* neemt weinig kreken op; als de eenige belangrijke kan genoemd worden, de *Wanicakreek* ter regterzijde.

De andere kreken in de bovenlanden zijn veelal door Indiaansche namen bekend, en worden zeer weinig bezocht.

E. De *Coppename* onderscheidt zich voornamelijk door de breede, bevaarbare en aanzienlijke rivieren, die zij opneemt.

Ter regterzijde:

1. De *Coesowine*, eene zeer breede, diepe rivier, die vele kreken in zich opneemt, doch, door de buitengewoon vele bogten in haren lagen loop, moeijelijk te bevaren is. Hoo-

ger op blijft zij belangrijk diep en is daar, als binnenwater, zeer merkwaardig, vooral door de buitengewone vischrijkheid, en de vele uitgestrekte en diepe kommen, aldaar voorkomende. Vroeger nagenoeg onbekend, en de oevers nog geheel onbewoond, is hare belangrijkheid door de onderzoekingen van den Heer Westphal in 1845 en 1846 gebleken, en sedert dien tijd is zij verscheidene malen onderzocht. Door eene kleine doorgraving zou zeer gemakkelijk gemeenschap te water met de *Saramacca* kunnen worden daargesteld.

Bij het onderzoek naar een terrein geschikt voor Europesche kolonisatie is in de laatste jaren veelal het oog op de *Coesowine* gevestigd.

2. De *Tibitie*, door de Indianen ook *Woa-Tibitie* genaamd.

Deze breede rivier blijft veel hooger dan de *Coesowine* bevaarbaar, heeft weinig kronkelingen, en neemt zeer vele merkwaardige neventakken op. Ook deze rivier is door den Heer Westphal als belangrijk aangegeven, en later door den schrijver zeer hoog op onderzocht. Hoewel aldaar de klippen het vaarwater belemmeren, blijft de diepte aanzienlijk.

De oevers van deze belangrijke en zeer weinig gekende nevenrivier zijn alleen door eenige *Karboeger-Indianen* bewoond, hoewel waarschijnlijk in de bovenlanden, tusschen deze rivier en de *Coppename*, vele onbevredigde boschnegers wonen, van welke deze Indianen, door vermenging met *Caraïben*, afstammelingen zouden zijn.

Ter linkerzijde neemt de *Coppename* de *Wayombo* op, zijnde eene diepe rivier, die, in westelijke rigting loopende, weder vele neventakken opneemt. Van deze stellen de *Arrawarra-* en *Maratakka* eene gemeenschap met de *Nickerie-rivier* daar, zoodat men te water van de *Coppename*, binnen door, de *Corantijn* kan bereiken. De oevers der *Wayombo*, slechts oppervlakkig bekend en niet veel bezocht, worden uitsluitend door Indianen bewoond, terwijl van de neventakken alleen de namen bekend zijn.

F. Van de neventakken van de *Corantijn* kan alleen de

Nickerie genoemd worden, daar van de anderen, welke zonder eenig belang zijn, alleen de *Nannijkreek* bij name bekend is.

Dit zijn de belangrijkste der door rivieren opgenomene kreken. Nog eenige ontlasten zich regtstreeks in den Oceaan, en stellen aldus de afwatering van het bosch- en moeraswater in zee daar, zoo als bovengenoemde kreken, die in de hoofdrivieren daarstellen.

Van het oosten naar het westen zijn de belangrijkste de *Wia-Wia* en de *Saraminakreken*, benevens vele kleinere, waarvan aan de kust van *Coronie*, verscheidene door kanalen verbreed en bevaarbaar gemaakt zijn.

k. Kanalen, wegen en middelen van vervoer. Door de talrijkheid van rivieren en kreken, waarmede het geheele grondgebied van *Suriname*, en vooral het bewoonde kustgedeelte doorsneden is, wordt de gemeenschap te water naar alle deelen der kolonie gemakkelijk gemaakt. Van deze gunstige gesteldheid van het terrein is in de vorige eeuw door de bewoners nog meer partij getrokken door het graven van kanalen.

Onder deze kunnen als de voornaamsten genoemd worden:

1. *Het kanaal van Saramacca*, hetwelk deze rivier met de *Suriname*, en wel door de *Dominé's-* en *Wanicakreken* vereenigt.

De weg van de eene kreek tot de andere is door een gegraven kanaal zonder sluizen, bevaarbaar gemaakt.

Daar het door aanslibbing onbruikbaar zou worden, moet dit kanaal jaarlijks met veel moeite worden onderhouden.

2. De *doorsnede naar Para*, zijnde eene verlenging en verbreeding der *Bannisterkreek*, waardoor de *Suriname* en *Para* vereenigd worden.

3. De gegraven gedeelten der *Matappica-*, *Warappa-*, *Tapoeripa-*, *Orelana-* en *Jonkermanskreken.*

4. De gegraven kanalen der plantages te *Coronie.*

5. De doorsneden in de *Commewijne* en *Cottica*, waardoor het omvaren van belangrijke bogten wordt vermeden.

Vele andere voorgestelde of ontworpene kanalen zouden nog opgenoemd kunnen worden. De Nederlanders hebben zich hier, even als in *Demerarij*, steeds door deze nuttige werken onderscheiden.

Wegen komen daarentegen in *Suriname* zeer weinig voor. Langs de meeste plantages loopt wel een gemeenschapspad, doch dit is veelal slecht onderhouden en hoogstens voor ruiters bruikbaar. Door het jaarlijks verminderen van het aantal bewoonde plantages, wordt dan ook dit onderhoud bezwaarlijk en onnoodig, zoodat tegenwoordig nagenoeg uitsluitend alle gemeenschap te water geschiedt, en wel voor de passagiers met *tentbooten*, met 4, 6 of 8 roeijers bemand, en voor het vervoer van voortbrengselen met zware en logge vaartuigen, *ponten* genoemd. Alleen langs de zeezijde te *Coronie* is een goede rijweg, ongeveer 8 uren lang; de voortbrengselen worden allen met schoeners van daar naar *Paramaribo* vervoerd.

Het is eene merkwaardige omstandigheid, dat men in *Suriname* van de *Marowijne* naar de *Corantijn* kan varen, nagenoeg zonder de zee te zien, in een vaarwater, dat (behalve het kanaal van *Saramacca*), ter lengte van ruim 60 uren gaans, geheel van natuurlijken oorsprong is.

Van *Paramaribo* is eene vrij geregelde kustvaart naar *Nickerie*, *Coronie*, *Demerarij* en *Cayenne*, veelal met Nederlandsche of Engelsche schoeners; de vaart op Nederland wordt bijna uitsluitend met Nederlandsche schepen gedaan. Tweemaal 's maands bestaat nog de gelegenheid om over *Demerarij*, met de mail-stoomboot, passagiers en brieven van en naar Europa te vervoeren.

Eene koloniale stoomboot, in Nederland in aanbouw, wordt spoedig in *Suriname* verwacht, en zal zeker veel bijdragen om de gemeenschap tusschen de gedeelten der kolonie gemakkelijk te maken. Sedert lang doet zich dan

ook reeds de behoefte aan eenige vooral niet diepgaande stoomvaartuigen in *Suriname* gevoelen.

l. Plaatsbeschrijving. De hoofdplaats *Paramaribo*, met 16,000 inwoners, aan den linkeroever der rivier *de Suriname* op eene schulprits gebouwd, is tevens de eenige in deze kolonie bestaande stad. Door hare opene ligging, hare welonderhoudene waterloozingen, en reinheid harer breede, regtlijnige, veelal met oranjeboomen beplante straten, wordt zij tegenwoordig voor de meest gezonde verblijfplaats voor Europeanen in *Guiana* gehouden.

Het wapen van *Paramaribo* en ook van *Suriname* bestaat uit een zeilend driemastschip, door twee Indianen gehouden, met het devies: *Justitia*, *Pietas*, *Fides* (1). Toen de kolonie de eigendom was van de geoctroijeerde Societeit van *Suriname*, waren daarbij gevoegd de wapens van *Amsterdam* en van de familie van Aerssen van Sommelsdijk.

De lengte en breedte van *Paramaribo* is aan den Gouvernements-trap:

55° 12′ 54″ Wester Lengte van Greenwich,
en 5° 44′ 30″ Noorder Breedte.

Anderen geven voor de kerk aldaar:

55° 13′ 15″ (Vos) of 55° 13′ (Pilaar) W. L.
en 5° 44′ 20″ (Vos) N. B.

Omtrent den naamsoorsprong van *Paramaribo* loopen de berigten ook zeer uiteen. Sommigen leiden dien af van Parham (Lord Willoughby), anderen van een Indiaansch woord, welk laatste beweren wordt bevestigd door de geheel Indiaansche lettergreep *ibo* (2) (woonplaats).

De Zeeuwen noemden de stad in 1672 *Nieuw-Middelburg*, doch deze naam is geheel vergeten en nimmer gebezigd.

(1) Zie het wapen op de kaart.

(2) Zoo bestaan *Waijampibo*, *Waijcoribo*, *Cannawippibo*, *Mopentibo* en vele anderen.

Volgens de naauwkeurigste aanteekeningen werd *Paramaribo* het eerst door Indianen bewoond, en in 1640 door Franschen onder PONCET DE BRETIGNY meer opgebouwd en van een fort voorzien.

In 1650 door de Engelschen onder WILLOUGHBY vergroot, bleef het sints dien tijd steeds de zetel van het bestuur, hoewel toen het vlek *Thorarica* of *Santo-Bridges* ook bewoond was.

Bij de aankomst van SOMMELSDIJK in 1683, bestond de stad, volgens zijn schrijven, slechts uit „27 huizen, meest kroegen".

Omstreeks 1750 werd de stad aanmerkelijk uitgebreid, tot aan de steenbakkersgracht, terwijl in 1772 het terrein tot aan de drambrandersgracht werd uitgegeven en bebouwd.

Onder het bestuur van den Gouverneur WICHERS, omstreeks 1790, steeg *Paramaribo* tot haren hoogsten trap van welvaart; het bestond toen uit ruim 1100 huizen. De grond van de voorstad *Zeelandia* of *Combé* (1e buitenwijk) werd door hem uitgegeven, doch eerst in 1799 bebouwd.

Paramaribo is aan de noordzijde gedekt door het fort *Zeelandia*, en wordt verdeeld in zes wijken, onderscheiden door letters van A tot F, en in twee buitenwijken.

De huizen zijn, op weinige uitzonderingen na, van hout gebouwd, terwijl men op vele plaatsen nog de sporen kan aantreffen der twee noodlottige branden, die in 1821 en in 1832 een groot deel dier houten huizen in de asch legden.

De voornaamste gebouwen zijn:

Het *Gouvernementshuis*, staande op een ruim plein nabij het fort *Zeelandia.* Dit gebouw, vroeger slechts klein en geheel van hout, werd in 1730 van steen opgebouwd en vergroot door den Gouverneur KAREL DE CHEUSSES, hoewel reeds de eerste verdieping, in 1707 onder DE GOIJER was vergroot.

In 1787 door den Gouverneur WICHERS weder veranderd, en van de benedengalerij voorzien zijnde, werd het na

dien tijd onderscheidene malen verbouwd, voornamelijk in 1834 door den Gouverneur VAN HEECKEREN.

Op dit plein zijn nog verscheidene andere gebouwen, welke tot landskantoren ingerigt zijn, als:

1e. Het *steenen Geregtshof*, in 1774 gebouwd en in 1794 geheel veranderd. Den 9en September 1793 werd door den Gouverneur DE FRIDERICI met veel plegtigheid de eerste steen daarvan gelegd.

Dit gebouw werd in 1804 op nieuw veranderd en verbeterd.

2e. Het zoogenaamde *Stadhuis*, zijnde een steenen met een' toren voorzien gebouw, waarin de kantoren van de administratie van finantien, van den Ontvanger, van de gezworen Klerken, en van het Kollegie van kleine zaken zijn geplaatst. Van dit gebouw, in 1841 voltooid, werd de eerste steen gelegd, den 25en Junij 1836, door den Gouverneur VAN HEECKEREN.

Het oude stadhuis is in 1821 geheel verbrand.

3e. De *Gouvernements-secretarij*, zijnde een in lateren tijd aangekocht houten gebouw.

De kerken, welke men te *Paramaribo* aantreft, zijn de navermelde:

1. De *Hervormde kerk*, een achthoekig steenen gebouw, waarvan den 5en Februarij 1834, door den Gouverneur VAN HEECKEREN, de eerste steen werd gelegd. Den 5en Julij 1835 werd dit gebouw ingewijd.

De vroeger bestaan hebbende kerk, in 1811 voltooid, is in 1821 geheel verbrand. Den 26en Junij 1810 was daarvan de eerste steen gelegd. Twee merkwaardige gedenkteekenen van de overledene Gouverneurs DE FRIDERICI en BENTINCK zijn daarin verloren gegaan.

2. De *Luthersche kerk*, in 1744 gebouwd, verbrandde in 1832 geheel. Een nieuw steenen gebouw werd den 6en Julij 1834 ingewijd.

3. De *Kerk der Moravische broeders*, een ruim, hoog

en luchtig gebouw, in 1827 begonnen en den 21^{en} Julij 1828 plegtig ingewijd.

4. De *Roomsch-Katholijke kerk*, een houten gebouw, dat vroeger tot schouwburg diende; zij is den 4^{en} Maart 1826 ingewijd, en voor de dienst geopend.

De oude Roomsch-Katholijke kerk, in 1785 gebouwd, doch op bevel van den Gouverneur DE FRIDERICI van 1791—1799 gesloten geweest zijnde, verbrandde geheel in 1821.

5. De *Hoogduitsche-synagoge*, een zeer ruim, fraai gebouw, waarvan de eerste steen in 1835 door Prins HENDRIK der *Nederlanden* is gelegd, werd den 5^{en} Mei 1837 plegtig ingewijd. Van de oude synagoge, in 1835 afgebroken, was de eerste steen gelegd den 14^{en} April 1775.

6. De *Portugesche-synagoge*, in 1729 gebouwd en onlangs belangrijk hersteld.

In de stad vindt men nog vele andere gebouwen verspreid, als:

1. Het *Militair-hospitaal*, gebouwd door den Gouverneur CROMMELIN in 1758—1760, en geheel hersteld in 1849. Dit welingerigte gebouw dient, sedert dat in 1821 het toen afzonderlijk bestaande gasthuis verbrand is, ook tot burger-hospitaal.

2. Het *steenen Waaggebouw*, tevens dienende tot entrepôt, waarvan den 9^{en} Julij 1822, door den Gouverneur DE VEER, de eerste steen is gelegd.

3. Het gebouw van het tooneelgezelschap *Thalia*, waarvan de eerste steen werd gelegd den 5^{en} Mei 1838.

4. Het gebouw der *Wees- en curatele kamer*, zijnde een in lateren tijd aangekocht huis van hout, dat ook voor de zittingen van het gemeentebestuur is gebezigd.

5. De *Burger-hoofdwacht*, op het Kerkplein.

6. De *loge Concordia*, een groot, wel onderhouden houten gebouw, in 1773 ingewijd.

Deze zijn de voornaamste gebouwen; na den noodlottigen

brand van 1821 zijn in plaats van vele der verbrande gebouwen geene andere opgerigt; hierdoor zijn verscheidene nuttige inrigtingen verloren gegaan, onder anderen: het *Luthersch-diaconiehuis* voor bejaarden, het *Hervormd-weeshuis*, de *Militaire-schouwburg* enz.

Vroeger had *Suriname* ook eenen plantentuin (*Hortis Surinamensis*), waartoe de grond, *Maria's-lust*, in 1793 door den Heer C. Smit werd gekocht. Deze plantentuin, in het laatst der XVIIIe eeuw nog zeer bloeijende, raakte in het begin der XIXe eeuw in verval, en werd in 1817 verkocht.

De straten van *Paramaribo* zijn veelal breed en regt, allen met puin of schulpen bedekt. De reinheid der straten te *Paramaribo* wordt bevorderd door eene soort van gieren, aldaar *stinkvogels* genaamd (*Cathartes aura*), welke vogels, in menigte aanwezig, steeds alle onreinheden weghalen.

Vele pleinen, ook eenige grachten, maar vooral een bijzonder groot aantal begraafplaatsen worden in de stad gevonden.

De vroeger bloeijende en bevolkte voorsteden zijn nu slechts zeer weinig bewoond, en verkeeren in vervallen toestand.

De *Nickeriepunt* of *Nieuw-Rotterdam*, zou nog als vlek kunnen worden aangegeven. De voornaamste gebouwen aldaar zijn: de *kerk*, de *kazerne*, de *woningen der ambtenaren* en de *infirmerie*, benevens eenige goedgebouwde particuliere huizen.

De *Joden-Savanna*, vroeger een welvarend dorp, is nu nagenoeg verlaten, en het aantal huizen vermindert jaarlijks. De vervallen steenen synagoge, in 1686 gebouwd, en de prachtige nog aanwezige grafsteenen, zijn de eenige sporen van vroegere welvaart.

Verder is de bevolking van *Suriname* op de plantages verspreid, zoo als uit de bijgevoegde staten kan worden opgemaakt. Onder deze plantages zijn er eenige met eene bevolking van ongeveer 600 hoofden; deze zouden dus,

in andere omstandigheden, reeds als vlekken kunnen worden beschouwd.

De ontworpene stad *Columbia* aan de *Saramacca*, en het nabij gelegen établissement *Groningen*, zijn thans verlaten.

Alleen verdient nog als vlek genoemd te worden *Batavia* aan de *Coppename*, de afzonderingsplaats der melaatschen, met eene bevolking van 500 menschen. Vroeger was *Voorzorg* aan de *Saramacca* daartoe gebezigd, doch het wegloopen der zieken deed naar eene meer afgezonderde plaats uitzien. *Batavia* daartoe verkozen, werd onder het bestuur van den Gouverneur DE VEER aangelegd, en in het jaar 1823 voor het eerst bevolkt.

Eene zeer goedgebouwde Roomsch-Katholijke kerk, toegewijd aan ST. ROCH, werd den 7en Februarij 1836, voor de dienst geopend. Aldaar is steeds een pastoor aanwezig; en tot zijnen dood heeft de overleden Bisschop J. GROOFF, al het mogelijke gedaan, om het lot der ongelukkige bewoners op alle wijzen te verzachten.

In vroege berigten vindt men nog vermeld het vlek *Thorarica* of *Santo-Bridges*, door de Engelschen aangelegd, op de plaats, waar nu de plantage *Waterland* is gelegen; doch dit is sedert meer dan eene eeuw verlaten.

m. Maten en gewigten. Het nieuwe stelsel van maten en gewigten is in *Suriname* nog niet ingevoerd, maar aldaar worden de navermelde maten en gewigten gebruikt, als:

Lengtematen. De Amsterdamsche el = 0.68781 Ned. el; voor de landmaat, de ketting van 66 voet Rhijnl. = 20.7544 Ned. el; voor houtwaren, de Rhijnl. voet = 12 duim Rhijnl. = 0.3139465 Ned. el.

Vlaktematen. De Surinaamsche akker = 10 vierkante kettingen = 43650 □ Rhijnl. voeten = 4294,83 □ Ned. el = 43 □ Ned. roeden bijna: waaruit volgt dat 1 Ned. bunder = 2,329 Surinaamsche akkers is.

De □ Geogr. mijl = 5487 bunders = 12775 Surin. akkers.

Ligchamelijke- en inhoudsmaten voor droogewaren. Voor deze zijn in *Suriname* geene bepaalde maten in gebruik, daar veelal alles zonder maat of gewigt, bij kist of stuk wordt verkocht. Het brandhout wordt verkocht bij vademen van 5 of 6 voet Rhijnl. in het vierkant, bij eene diepte van 3 voet Rhijnl.

De eerste van deze vademen komt overeen met ongeveer 2½, de andere met ongeveer 3½ kub. el of wisse.

Voor natte waren. Algemeen is als maat in gebruik de *Gallon* = 3,78875 Ned. kan, of ook wel de Amsterdamsche pint = 0.60625 Ned. kan.

Gewigten. Het Amsterdamsche pond = 0.49409 Ned ℔, hoewel door de Engelschen en de Noord-Amerikanen ook gebruikt wordt het Engelsche pond = 0,45361 Ned. ℔.

Muntspeciën. In *Suriname* is geen papieren geld in omloop, sedert, ten gevolge van het bepaalde bij Besluit van 6 Februarij 1847, al het bankpapier is ingewisseld, en daarvoor Nederlandsche muntspeciën zijn uitgegeven. Het Nederlandsche zilvergeld is het gewone betaalmiddel, hoewel ook nog veel Amerikaansche, Bolwiaansche en Mexicaansche dollars, de laatsten tegen *f* 2.55, en Fransche vijffrancstukken, tegen *f* 2.37, in omloop zijn. Ook Amerikaansch goudgeld komt in groote hoeveelheid voor.

n. Verdediging. De kolonie *Suriname* wordt tegen eenen buitenlandschen vijand verdedigd door het fort *Nieuw-Amsterdam*, op eenen zeer lagen moerassigen kleigrond aangelegd.

Dit, voor de verdediging gunstig gelegen punt werd, hoewel zeer moerassig, gekozen tot het aanleggen dezer sterkte, welke in 1734 begonnen, in 1747 voltooid is.

Het vaarwater noodzaakt de schepen om zeer nabij langs het fort te varen, en de voorgelegene modderbank belet de schepen en zelfs de platgeboomde vaartuigen buiten dit vaar-

water de wallen te naderen. Het fort heeft eene regelmatig vijfhoekige gedaante en is met breede grachten en aarden wallen omringd.

De moerassige gesteldheid van den grond is echter oorzaak dat die wallen aanmerkelijk zijn verzakt, waardoor veel van het kommandement verloren is gegaan. In dit fort vindt men eene goede kazerne, een kruidmagazijn, een laboratorium, eenen constructiewinkel, een arsenaal en verscheidene officierswoningen. Het dient tevens tot bewaring der tot dwangarbeid veroordeelden. Door de opene ligging heeft dit fort zich steeds als eene gezonde verblijfplaats doen kennen. Tot de verdediging der kolonie droegen vroeger de kruisvuren uit de nu verlatene redouten *Leijden* en *Purmerend*, die aan de andere oevers der *Suriname-* en *Commewijne*-rivieren aangelegd waren, veel bij. Vooral de redoute *Leijden* gaf, door de voorgelegene batterij *Friderici*, een krachtig vuur op het vaarwater, dat door zijne rigting de schepen noodzaakte lang onder dit vuur te blijven. Beide redouten zijn wegens de kostbaarheid van onderhoud en het gebrek aan bezetting verlaten; zelfs de bedekte weg van het fort *Nieuw-Amsterdam* is, zoowel om dezelfde reden als door het verlies van het kommandement van den hoofdwal, geheel ontwapend en verlaten.

Door den Gouverneur van Sommelsdijk werden nog 2 forten aangelegd. Het eene *Cottica*, daarna *Sommelsdijk* genoemd (1), werd in 1685 gebouwd, om de toen veelal in de *Boven-Commewijne* en *Boven-Cottica* wonende kolonisten tegen buitenlandsche vijanden te beschermen. Bij het aanleggen van het fort *Nieuw-Amsterdam* werd tot het verlaten van deze sterkte besloten; de wallen daarvan zijn nog zigtbaar.

Het andere was een versterkt blokhuis met 4 halve bastions, aan de monding van de *Para*, waar nu de plantage

(1) Dit fort was ook tijdelijk de woonplaats van den Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijk.

Houttuin ligt. Dit fortje, gebouwd om *Paramaribo* tegen de invallen der Indianen te beschermen, en bewapend met vier stukjes geschut, werd in 1740 verlaten.

Het fort *Zeelandia* beschermt *Paramaribo* en schijnt door de Franschen in 1640 te zijn aangelegd. Na 1650 werd het door de Engelschen vergroot, in 1667 door DE RAMA met 120 soldaten en 15 stukken geschut bezet, en bekwam toen den naam van *Zeelandia*. Het steenen fort zelve heeft den vorm van eenen kleinen vijfhoek, en is van schulpsteen opgetrokken; thans zijn de gevangenen daarin geplaatst. Rondom dit kleine steenen fort zijn aarden wallen en eene gracht, die de overige gebouwen insluiten, van welke gebouwen de steenen kazerne (gebouwd in 1790) en de officierswoningen de belangrijkste zijn.

Dit fort wordt aan de zuidzijde door het Gouvernementsplein van de stad gescheiden.

De verdedigings-middelen der kolonie bestonden in vroegere jaren, behalve uit de vermelde forten nog uit een *kordon van binnenlandsche defensie*, met belangrijke kosten en met veel inspanning door den Gouverneur NEPVEU in 1774 aangelegd, tegen de invallen der benden weggeloopenen.

Ten gevolge van het bestaan van dit kordon kwam er een einde aan de vernielende oorlogen, die de kolonie destijds zoo nabij haren ondergang bragten.

Dit kordon bestond uit eenen goed onderhouden militairen weg, loopende van de *Boven-Suriname* (*Gelderland*) tot de zee (*Oranje*), en werd beschermd door hoofdposten en piketten.

Bovendien waren toen de *Boven-Suriname* en *Saramacca* vereenigd door het *Oranjepad*, van *Rama* tot *Saron*, hetwelk ook door posten bezet was.

Buiten deze aaneengeschakelde wegen waren nog een aantal afgezonderd gelegene posten, in alle gedeelten der kolonie verspreid.

De buitengewoon groote kosten aan het onderhouden van

dit kordon en aan de verspreide posten verbonden, en de onmogelijkheid om deze met de geringe sterkte der troepen naar behooren te bezetten, hebben eindelijk tot het geheel verlaten van dit kordon doen overgaan. Bij de rustige verstandhouding, waarin de kolonie sints vele jaren met de boschnegers en wegloopers verkeert, zijn slechts eenige weinige afgezonderd gelegene posten zonder de minste gemeenschap, bezet gebleven. Deze posten zijn veelal zwak bezet, en dienen alleen om de rust in de divisien te beveiligen of om de contrôle der boschnegers te bevorderen.

Deze nog bezette posten en piketten zijn:

In de *Boven-Cottica*, de post *Monbijou* met de onderhoorige piketten:

Vredenburg, in de *Oranjekreek*,

Belair, in de *Perica*, en

Brandwacht, in de *Motkreek* aan zee, om de vlag te toonen aan binnenkomende schepen.

In de *Boven-Commewijne*, de post *l'Espérance*,

Aan de vereeniging van de *Commewijne* en *Cottica*, het établissement *Sommelsdijk*,

In de *Boven-Suriname*, de post *Gelderland*,

In de *Para*, de post *Republiek*,

In de *Saramacca*, de post *Nassau*.

In de beide districten *Nickerie* en *Coronie* ligt, zoo als reeds vermeld is, ook eene bezetting.

Alle andere posten zijn in vroegeren en lateren tijd verlaten.

HOOFDSTUK III.

OVERZIGT BETREKKELIJK DE BEVOLKING, INRIGTING EN HET BESTUUR DER PLANTAGES ENZ. VAN SURINAME.

De kolonie *Suriname*, of liever *Nederlandsch-Guiana*, wordt bewoond door *Europeanen* en *Afrikanen*, benevens afstammelingen van beide. De oorspronkelijke bewoners, *Indianen* of *bokken* genoemd, tot een zeer gering getal, die een nomaden-leven leiden, weggesmolten, kunnen evenmin als de bevredigde boschnegers, die eene soort van onafhankelijken staat vormen, tot de werkelijke bevolking gerekend worden. Deze beide volken leven in vrede met de overige bewoners, veelal afgezonderd in de bovenlanden. De bevolking van *Suriname* wordt in twee hoofdklassen verdeeld: *vrije-* en *niet-vrije* personen. De bevolking der laatstvermelde klasse ondergaat jaarlijks eene merkbare vermindering door vrijgeven (manumitteren); dit aantal vrijgevingen vermeerdert elk jaar aanzienlijk.

De wijk- en slavenregisters voor *Paramaribo* en de divisiestaten, die éénmaal 's jaars ingezonden worden, zijn de bronnen, waaruit de sterkte der bevolking moet worden opgemaakt. De verschillen, die in de opgaven van eenige jaren vergeleken met elkander, en ook in die van elk jaar in het bijzonder, worden opgemerkt, toonen genoegzaam aan dat het onmogelijk is met volkomen juistheid die sterkte op te geven.

De onnaauwkeurige of verkeerde opgaven in deze wijk- en divisiestaten zijn daarvan oorzaak, en hoewel jaarlijks verbeteringen in beide worden opgemerkt, zal de bekend gemaakte sterkte der bevolking steeds als eene benadering moeten beschouwd worden.

a. Bevolking van Paramaribo. Volgens de wijkregisters bestond de *vrije* bevolking van *Paramaribo* en van hare buitenwijken den 1en Januarij 1853 uit 10564 inwoners, als:

4557 van het mannelijk geslacht,
en 6007 〃 〃 vrouwelijk 〃

Hoewel nu in de laatste jaren geene opgaven zijn gedaan, welke den verschillenden landaard, de godsdienst, enz. kunnen doen kennen, kan ter beoordeeling hiervan strekken, eene zeer uitvoerige opneming, in 1831 door het toen bestaande gemeentebestuur van *Paramaribo* bewerkstelligd en bekend gemaakt, welke is vermeld in *〃de landbouw enz.〃* van TEENSTRA, II, bl. 203. Uit dezen staat blijkt onder anderen, dat de *vrije* bevolking van *Paramaribo* den 1en Januarij 1831 bestond uit: 6685 inwoners,

waarvan 2934 van het mannelijk geslacht,
en 3751 〃 〃 vrouwelijk 〃

De *geheele* bevolking van *Paramaribo* bestond den 1en Januarij 1853 uit 16,031 inwoners, waarvan 5467 slaven.

Van deze waren 2076 van het mannelijk geslacht,
en 3391 〃 〃 vrouwelijk 〃

Dit aantal slaven kan echter niet met juistheid bepaald worden, daar steeds een zeer ongelijk aantal plantagenegers, als roeijers of tot vervoer van voortbrengselen enz. voor korteren of langeren tijd aldaar aanwezig, niet als bewoners aangegeven zijn.

Hieruit volgt dat er te *Paramaribo* steeds meer slaven zijn, dan het vermelde aantal, en dat 16000 inwoners dus ook het geringste is, waarop men de bevolking kan rekenen.

Betrekkelijk de bevolking van *Paramaribo* in vroegere jaren zijn de berigten schaarsch en onvolledig. De voornaamste opgaven daaromtrent zijn hieronder vermeld.

Jaartal.	VRIJEN.			NIET-VRIJEN			TOTAAL.		TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
	Geslacht. Mannelijk.	Geslacht. Vrouwelijk.	TOTAAL.	Geslacht. Mannelijk.	Geslacht. Vrouwelijk.	TOTAAL.	Geslacht. Mannelijk.	Geslacht. Vrouwelijk.		
1790	. .	. .	3000	. .	. .	12000	. .	. .	18000	*Sur. alm. van* 1791. (Zeer onvolledige opgave).
1811	. .	. .	4405	. .	. .	10197	. .	. .	14602	Zie v. SACK, II, bl. 155.
1825	. .	. .	5833	. .	. .	12010	. .	. .	17843	Zie *Aant. over Sur.* bl. 117.
1831	2934	3751	6685	4065	4515	8580	6999	8266	15265	1 Januarij. Opgave van het gemeentebestuur. Zie uitvoerig bij TEENSTRA, *de landbouw*, II, bl. 101, 203 en tabel B en C.
1839	. .	. .	. . .	. .	. .	. . .	6994	8008	15002	1 Januarij. Zie *de kolonist*, I, bl. 157.
1847	3450	4372	7822	2097	3347	5444	5547	7719	13266	1 Januarij. Getrokken uit de wijk- en slavenregisters.
1848	4103	5304	9407	2673	4190	6363	6776	9494	16270	
1849	4125	5258	9383	2852	4483	7335	6977	9741	16718	
1850	4259	5504	9763	2795	4306	7101	7054	9810	16864	1 Januarij. Volgens de algemeene verslagen.
1851	4459	5740	10199	2394	3745	6139	6853	9485	16338	
1852	4351	5823	10174	2134	3535	5669	6485	9358	15843	
1853	4557	6007	10564	2076	3391	5467	6633	9398	16031	

De jaarlijksche vermeerdering van het aantal vrije bewoners is belangrijk; zij ontstaat vooral door het in de laatste jaren grootere getal vrijgevingen. De vergelijking van het getal manumissien of vrijgevingen met de geboorten en sterften, geeft echter niet juist de vermeerdering of vermindering der bevolking aan. Deze onnaauwkeurigheid wordt opgehelderd door de bovenaangehaalde omstandigheid, dat de opgaven, hoewel jaarlijks verbeterende, niet geheel juist zijn.

Het aantal vrijgevingen bedroeg, van 1 Januarij 1846 tot 1 Januarij 1853,

673 van het mannelijk geslacht,
en 1061 〃 〃 vrouwelijk 〃
te zamen 1734 of gemiddeld 247 ieder jaar.

AANTAL VRIJGEVINGEN.

GEDURENDE	GESLACHT.		TE ZAMEN.
	Mannelijk.	Vrouwelijk.	
1838	36	48	84
1840	. . . .	. . . .	196
1841	. . . .	. . . .	131
1842	. . . .	. . . .	159
1843	. . . .	. . . .	139
1844	. . . .	. . . .	149
1848	. . . .	. . . .	238
1849	103	146	249
1850	. . . .	. . . .	258
1851	133	198	331
1852	115	166	281

Uit dezen staat blijkt, hoe belangrijk het aantal vrijgevingen jaarlijks vermeerdert.

Uit de opgave der bevolking van *Paramaribo* in 1848 kan men nagaan welk aanzienlijk verschil de sinds 1847 verbeterde registers daarin hebben te weeg gebragt. Sedert dien tijd kunnen deze dan ook als veel juister worden aangenomen.

b. Bevolking der divisien en districten. De bevolking der 8 divisien, vormende de oude —, en van de districten *Nickerie* en *Coronie*, vormende de zoogenaamde nieuwe kolonie, wordt opgemaakt uit de staten, die jaarlijks aan het Gouvernement worden ingeleverd. Deze staten, divisie's gewijze hierachter gerangschikt, doen alle bijzonderheden, zoo als die zich den 1^en Januarij 1853 voordeden, kennen. Ook omtrent de verdeeling der kolonie in divisien den landbouw, enz. zijn in deze staten opgaven overgenomen, die hier hunne eigenaardige plaats vinden.

De vrije bevolking in de divisien bestaat grootendeels uit eigenaren, huurders, directeuren met hunne gezinnen, blankofficieren of opzigters, ingenieurs enz. op de plantages. De niet-vrije bevolking uit landbouwers, huisbedienden, handwerkslieden enz., welke aldaar werkzaam zijn. De negers, die, aan eene plantage verbonden, op naam van deze in de slavenregisters zijn ingeschreven, worden *plantageslaven* genoemd, in tegenoverstelling van *privéslaven*, die, ofschoon soms op plantages werkzaam, op naam van particulieren zijn ingeschreven.

DIVISIE BOVEN-SURINAME EN THORARICA. L^e. A.

Heemraad, de Ed. Gr. Achtb. Heer F. L. Pichot, te *Paramaribo*.
Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
R. Humphreys, ... Plant. *Meerzorg*.
1e Luitenant, " " " "
J. P. Kampf, ... " *'t Yland*.
2^e Luitenant, " " " "
D. de Meinertzhagen, ... " *Bleijendal*.
2^e Luitenant, " " " "
H. G. Kuster, ... " *de Hoop*.
2^e Luitenant, " " " "
P. A. Waakhuizen . . . . " *St. Barbara*.

Deze divisie bestaat uit de vroegere divisiën *Thorarica* (A), *Suriname* (A, A), en uit de oude *Joodsche divisie* (A, A, A). Deze laatste had vroeger een afzonderlijk bestuur.

"Deze divisie L^e. A zal zich, in het afvaren der rivier *Suriname*, aan haren regteroever uitstrekken van den houtgrond *Remoncour*, of zoodanigen anderen grond of plantage, als nader hooger op weder in bewerking mogt komen, tot en met de plantage *Voorburg*, en aan den linkeroever, van den houtgrond *Victoria*, tot aan de doorsnede naar de *Para*."

(Zie het Reglement op de verdeeling van *Suriname* in divisiën enz. Kon. besluit 8 Oct. 1835, n°. 3, opgenomen in het Gouv. blad 1842, n°. 3, hoofdst. I, art. 4.)

In deze divisie ligt de militaire post *Gelderland*, nabij de *Joden-Savanna*, bezet door 1 Officier en 24 man; de vroeger bezette posten *Hughesburg* en *Victoria* zijn nu verlaten; de laatste post is de woonplaats van den posthouder bij de *Saramaccaner*-boschnegers. De *Joden-Savanna*, vroeger een welvarend dorp, is nu slechts door eenige personen bewoond, betrekkelijk welke personen opgaven te *Paramaribo* worden gedaan; daar zij veelal maar een gedeelte van het jaar in de *Joden-Savanna* doorbrengen.

Van eenige kleine gronden, waar hout of kost wordt bewerkt, zijn geene opgaven ingekomen, bijv. van het nu verlaten ingenieur-établissement *Clevia*, van den grond *Phedra*, bewoond door den Heer Westphal, enz.

Litt. A. DIVISIE BOVEN-SURINAME

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Rivier Suriname regts in 't afvaren.	Voorburg . . .	1	H. Rojer, privé en n. ux.	. . . . .	J. B. Evertsz.	P. C. Brakke.
	Susanna'sdal . .	2	J. Lyon.	. . . . .	Mr. Barnet Lyon.	S. Lyon Jr.
	Lust en Rust. .	5	J. B. Evertsz'.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Dordrecht. . .	6	Erven L. P. Bienfait.	Louis Bienfait en Zn.	J. J. Frouin en J. C. van Weede.	C. D. Brakke.
	Jagtlust . . .	7	Mr. Barnet Lyon.	. . . . .	De eigenaar.	Th. de Niefeld.
	Meerzorg . . .	8	Erven P. Amzing.	P. Poel en Zn. Broen en Cie. en G.C. Bosch Reitz.	J. F. Roux, R. Humphreys, D. M. Uhlenkamp, F. L. Pichot en J. Frouin.	R. Humphreys.
	Peperpot . . .	10	Bl. C. L. de Veer.	. . . . .	G. Duijckinck en M. S. de Veer.	M. S. de Veer.
	La Liberté . .	11	Th. van Schaak.	De eigenaar.	J. Frouin, F. J. Domhoff en J. H. Bernhard.	J. H. Bernhard.
Pauluskreek.	't Yland . . .	12	Bon de Vos van Steenwijk en Bon van der Borch.	G. C. Bosch Reitz.	F. L. Pichot en J. P. Kampf.	J. P. Kampf.
	Bleijendal . . .	14	Fonds Wed. J.S. van de Poll.	Wed. J.S. van de Poll.	J. Frouin en W. Humphreys.	D. de Meinertzhagen.
Rivier Suriname regts in 't afvaren.	De Hoop . . .	16	Fonds van Fraissinet en van Baak.	De eigenaren.	J. Frouin en C. Barends.	H. G. Kuster.
	Petersburg . .	17	Sir John Young Bart.	. . . . .	W. E. Ruhmann en W. Humphreys.	W. J. Wilmans.
	Vreeland . . .	18	Fonds W. G. Deutz.	J. en H. van Marselis.	E. van Emden, H. G. Roux en P. Maij.	Jacq. Monsanto.
	Maagdenburg. .	20	P. Wachter en Zonen, qq.	P. Wachter en Zonen.	B. C. van den Ende en D. M. Uhlenkamp.	M. C. Lionarons.
	Merveille . . .	21	C. E. Smit.	De eigenaar.	H. G. Roux en A. van Velzen.	F. J. Blooker.
	St. Barbara . .	24	Fonds onder directie van Broen en Comp.	Broen en Cie.	G. C. B. Weissenbruch en H. G. Roux.	P. A. Waakhuizen.
	St. Eustatius . .	26	Rodo le Chevalier.	J. J. Poncelet en Zoon.	H. A. Tirion en D. W. Croockewit.	G.F.G. de Hoog.
	Groot Châtillon .	30	Bl. D B., 1/4 en Bl. E. B. de Mesquita 3/4	. . . . .	J. J. B. de Mesquita en Wed. M. de la Parra.	J. J. Bruin van Rozenburg.

THORARICA.

concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS — VAN PLANTAGE — Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	PRIVÉ — Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	Aanmerkingen.
0	Suiker	Stoom	2	63	67	130	. .	. .	. .	130	
0	Suiker	Stoom	7	86	93	179	9	8	17	196	De slaven van *Waycoribo* zijn hier overgebragt en 33 Portugezen van Madeira zijn hier werkzaam.
0	Kost		3	20	32	52	13	13	26	78	
0	Suiker	Stoom	2	80	71	151	. .	. .	. .	151	
5	Koffij		3	106	105	211	. .	. .	. .	211	Hier is eene Gouvernements-seinpost.
0	Suiker	Stoom	4	141	177	318	. .	. .	. .	318	
5	Kost		1	. .	. .	. .	41	32	73	73	Hiertoe behoort ook *Mopentibo*.
3	Suiker	Water-werk	2	41	42	83	15	19	34	117	
0	Suiker	Stoom	3	77	95	172	. .	. .	. .	172	Hier is de Divisie-heelmeester G. J. Volkers gevestigd.
3	Suiker	Paarden	2	45	37	82	18	31	49	131	Voor den molen zijn 20 paarden en 19 muilezels. Hier wordt thans eene stoommachine opgezet.
0	Suiker	Water-werk	3	75	68	143	. .	. .	. .	143	Vroeger *Genève*.
5	Suiker	Stoom	3	89	102	191	56	46	102	293	Vroeger *Edam* en *Liège*.
0	Suiker	Stoom	3	101	105	206	40	39	79	285	
3	Suiker	Water-werk	3	41	44	85	12	2	14	99	De directeur is na dien tijd vervangen door L. Kemper.
0	Suiker		2	79	86	165	. .	. .	. .	165	Het suikerriet wordt afgemalen op de plantage *Maagdenburg*, bij vast contract, zijnde de molen verbrand in 1848.
0	Suiker	Water-werk	6	171	199	370	. .	. .	. .	370	Hier is de Divisie-heelmeester C. G. F. Schreiber gevestigd.
0	Suiker	Stoom	3	74	95	169	. .	. .	. .	169	
5	Suiker	Stoom	2	118	111	229	29	17	46	275	

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEURE
Rivier Suriname regts in 't afvaren.	Rac-à-Rac . .	31	Erven Jackson, Erven van den Lande en J. Zaal.	. . . . . .	H. G. Roux en A. van Velzen.	P. F. J. Petgol
	Portorico . .		Gouvernement.	. . . . . .	Verpacht aan J. B. de Mesquita Arrias.	J. B. Mesqui Arrias.
	De goedevrede	33	Hugh Wright en Th. Green.	. . . . . .	H. Wright en Th. Green.	James Dougla
	Toledo . . .	34	J. J. en L. A. de Mesquita.	. . . . . .	De eigenaren.	A. C. Gillard
	Morea . . .	37	L. Liwijn.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar
Rivier Suriname links in 't afvaren.	Victoria. . .	40	J. J. B. de Mesquita.	. . . . . .	De eigenaar.	Jos. Albarban Jzn.
	Bergendal . .	39	Erven Couderc, B. Rothuijs, Bl. Wed. J. Muller en M. D. Sânches.	. . . . . .	H. A. Tirion, A. Kennedy, F. L. Pichot, M. D. Sanches en F. D. Day.	J. J. Vrolijk
	Nooit-gedacht.		F. G. Henkel, n. ux.	. . . . . .	F. G. Henkel.	M. G. Vervuu
	Worsteling Jacobs . . .	48	M. D. en Wed. D. Sanches.	. . . . . .	M. D. Sanches.	J. Lindeboon
	La Diligence .		S. de la Parra, E. van Emden, S. H. en G. de la Parra en Bl. S. H. de la Parra.	. . . . . .	S. de la Parra en E. van Emden.	A. Garcia Wij gaard.
	Aijo	a 49	R. D. en R. Henriques Cotino.	. . . . . .	A. J. H. Cotino.	A. J. H. Coti
	L'Espérance .	49	Minderjarige kinderen van J. Tijndall.	Charbon en Zn.	H. J. Blancke.	D. J. de Barri
	Guinesche vriendschap .	55	S. de la Parra.	. . . . . .	De eigenaar.	J. G. Fonsec
	De drie Gebroeders . .	57	E. van Emden, S. H. en Mej. G. de la Parra.	. . . . . .	E. van Emden.	J. G. van Emde
	Klein Curaçao.	56	Bl. Charrurier.	. . . . . .	Wed. C. H. Gallez.	W. G. Stugr.

	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.		
0	Suiker	Water-werk	2	28	34	62	. .	. .	. .	62	
0	Kost-grond	. . . .	4	. .	. .	. .	3	1	4	4	
1	Suiker	Stoom	4	72	51	123	120	185	305	428	
0	Suiker	Stoom	1	55	46	101	. .	. .	. .	101	Vroeger *Rodebank*.
0 ll.	Hout	. . . .	4	. .	. .	. .	3	1	4	4	
in ek	Hout	. . . .	1	27	25	52	1	. .	1	53	Behoorde vroeger aan de *Mineraal-kompagnie.*
0	Hout	. . . .	3	145	150	295	. .	. .	. .	295	Ligt aan den voet van den *Blaauwen-berg.* Ook hier is eene kerk der Moravische broeders.
	Kost	. . . .	3	2	2	4	. .	. .	. .	4	
0	Hout		7	7	3	10	2	. .	2	12	Was vroeger steenspringerij en houtgrond van het Gouvernement.
	Hout	. . . .	2	27	31	58	. .	. .	. .	58	De grootte der concessie is niet opgegeven.
·0	Hout	. . . .	7	. .	. .	. .	5	3	8	8	
00	Suiker	Stoom	6	61	61	122	. .	. .	. .	122	
22	Suiker	Water-werk	1	52	39	91	10	. .	10	101	
00	Suiker	Stoom	3	114	137	251	15	7	22	273	Ook hier is een kerkgebouw der Moravische broeders.
50	Kost-grond	. . . .	2	. .	. .	. .	2	1	3	3	

RECAPITULATIE DER DIVISIE BOVEN-SURINAME EN THORARICA. Litt. A.

Het aantal plantages en gronden, waarvan opgave is gedaan in deze divisie, is 33.

Van deze zijn: 21 suikerplantages, als:

13 met stoommachines
6 met waterrad
1 met paarden
1 zonder molen (Merveille).

1 koffijplantage
6 houtplantages
en 5 kostgronden.

Het aantal vrije bewoners is 104, waarvan 84 van het mannelijk- en 20 van het vrouwelijk geslacht.

Het aantal plantageslaven is 4105, waarvan 1997 van het mannelijk- en 2108 van het vrouwelijk geslacht.

Het aantal privéslaven is 799, waarvan 394 van het mannelijk- en 405 van het vrouwelijk geslacht.

Het geheele aantal der niet-vrije bewoners in deze divisie is dus 4904, waarvan 2391 van het mannelijk- en 2513 van het vrouwelijk geslacht.

DIVISIE PARA. Litt. B.

Heemraad, de Edel Groot Achtbare Heer Mr. G. J. A. Bosch Reitz, te *Paramaribo.*

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
J. D. Horst, ... Plant. *la Rencontre.*

1^e^ Luitenant, 〃 〃 〃 〃
A. van Velzen . . . . 〃 *Tout-lui-faut.*

2^e^ Luitenant, 〃 〃 〃 〃
F. Wolff . . . . 〃 *Overtoom.*

2^e^ Luitenant, 〃 〃 〃 〃
T. J. Eijken Sluijters . . . . . . 〃 *Geijersvlijt.*

2^e^ Luitenant, 〃 〃 〃 〃
J. E. H. Hubert, ... 〃 *Dijkveld.*

2^e^ Luitenant, 〃 〃 〃 〃
J. J. Spiering, ... 〃 *Morgenstond.*

〃De divisie *Para* zal aanvang nemen bij de doorsnede der rivier *Suriname* naar *Para*, en met insluiting der geheele *Para-kreek*, langs den linkeroever der rivier *Suriname*, met uitsluiting der stad *Paramaribo* en haren omtrek, voortloopen tot aan de verlatene redoute *Purmerend.*〃

〃Deze divisie zal alzoo bevatten:

1. Het gedolven kanaal tusschen de *Suriname* en de *Para.*
2. De *Carolinakreek.*
3. De *Coropinakreek.*
4. De *Tawaricoerekreek.*
5. De *Pararacweg.*
6. De *Boomskreek.*

en 7. Het verlengde pad van *Wanica.*〃

(Zie vorenverm. Reglem. art. 4).

In deze divisie ligt de militaire post *Republiek*, bezet door 1 Officier en 24 man.

Nog vele kleine gronden aan den *Pararac-weg*, in het pad van *Wanica* gelegen, zijn als bijzonder eigendom aangegeven, maar niet meer bebouwd.

Litt. B. DIVIS

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEU
Rivier de Suriname links in 't afvaren.	Leonsberg. . .	1	Ab. W. Oppenheimer $^1/_2$, Alb. W. Oppenheimer $^1/_4$ en J. Oppenheimer, geb. Abrahamsz $^1/_4$.	. . . . .	Albert W. Oppenheimer.	F. E. Abend
	Clevia . . .	2	J. J. Ooijkaas Jr. privé en n. ux.	. . . . .	J. J. Ooijkaas Jr.	Nellenste
	De Morgenstond.	3	J. J. Spiering.	. . . . .	De eigenaar.	De eigena
	Geijersvlijt en Johannishoop. .	5	B. D. Jansen en Eijken Sluijters.	J. van Halmael.	J. F. Roux, J. F. Betten en F. J. Eijken Sluijters.	T. Jansen Eijken Sluij
	Uit- en 'thuis. .	7	J. W. Tafares.	. . . . .	De eigenaar.	De eigena
	Mon plaisir . .	8	Helena Welstach.	. . . . .	H. Welstach.	L. A. de Mes
	Elizabeth'shof. .	9	E. J. S. Stuger.	. . . . .	De eigenaar.	. . . .
	Nooit volmaakt .	10	A. G. Rehme.	. . . . .	De eigenaar.	De eigena
	Grond Combé .	11	M. T. van Wolff.	. . . . .	De eigenaar.	De eigena
	Ma Retraite . .	12	S. A. Samuels.	. . . . .	De eigenaar.	De eigena
	Tourtonne. . .	13	Wed. Beverleij.	. . . . .	De eigenares.	F. B. Manck
Rivier de Suriname links in 't afvaren.	Beekhuizen . .	14	Moravische broederschap.	. . . . .	H. W. Pfenniger.	Paul Jürgen
	Livorno. . . .	15	Erv. L. E. H. Torbergen, G. C. B. Weissenbruch, B. D. J. Eijken Sluijters, A. J. H. Berthoud en C. J. van West.	. . . . .	J. F. en H. G. Roux, J. F. Betten, S. J. van West en T. J. Eijken Sluijters.	J. H. Jacks
	Dijkveld . . .	16	Erven Fontane, geb. Roepel.	. . . . .	C. de Jongh en F. L. Pichot.	J. E. H. Hub
	Tout-lui-faut . .	17	Mevr. Douair. van de Spiegel en D. J. Heeneman $^5/_6$ en G. D. Maes $^1/_6$.	C. E. van Goor en G. D. Maes.	J. F. Roux en A. van Velzen.	A. van Velz
	Houttuin . . .	18	G. E. Bosch Reitz, geb. Kuvel.	G. C. Bosch Reitz.	Mr. G. J. A. Bosch Reitz en A. F. Heijdt.	G. C. F. Leu
	Ornamibo . . .	19	Erven D. Jansen en Eijken Sluijters.	J. van Halmael en C°.	J. F. Roux, J. F. Betten en T. J. Eijken Sluijters.	J. F. Bette

A R A.

concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
326	Koffij	....	1	25	36	61	..	..	..	61	
300	Kweek-grond	....	4	1	..	1	..	..	..	1	
000	Koffij	...	4	20	13	33	..	..	..	33	
970	Koffij en cacao	....	8	48	50	98	23	24	47	145	
200	Kost-grond	....	6	2	..	2	..	..	..	2	
100	Kost-grond	....	1	1	2	3	5	1	6	9	Sedert dien tijd verkocht aan den heer S. SOESMAN Jr.
200	Kost-grond	....	..	5	4	9	..	..	..	9	Vroeger was hier eene steenbakkerij.
100	Kost-grond	....	4	..	..	..	2	6	8	8	
50	Kost-grond	....	12	..	..	..	1	..	1	1	
585	Koffij	....	7	1	..	1	19	22	41	42	
1500	Koffij en cacao	....	3	2	1	3	29	34	63	66	Is sedert dien tijd verkocht aan den heer C. R. BERNER, terwijl de heer DAZER Directeur is geworden.
2001	Kweek-grond	....	23	..	..	..	3	..	3	3	Centrale school der Moravische broeders.
1500	Suiker	Paardenwerk	2	51	56	107	2	3	5	112	Voor den molen zijn 22 paarden en 8 muilezels.
1200	Suiker	Stoom	3	146	153	299	..	..	..	299	De magt van *Vrouwenvlijt* is hierbij gebragt.
2000	Suiker	waterwerk	2	42	33	75	2	8	10	85	
2297	Suiker	Stoom	3	85	135	220	3	2	5	225	
4100	Suiker	Stoom	5	11	5	16	88	83	171	187	De negers van *Vredenburg* zijn hieronder begrepen.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEURS
Rivier Suriname links in 't afvaren.	Boxel	20	B. Conolly $^{6}/_{9}$, wed. P. Haijnes $^{1}/_{9}$, Th. Green $^{1}/_{9}$ en J. Robinson en H. Wright $^{1}/_{9}$.	. . . . .	A. Christie, Th. Green en H. Wright.	G. P. van Utrecht.
	Domburg . . .		W. F. en P. J. Arons.	. . . . .	P. H. Arons.	J. J. Emanuel
	La Rencontre. .	23	Erv. Graaf de Neale.	vanHeukelom en Vollenhoven.	C. de Jongh en P. R. Planteau.	J. D. Horst.
	Adrichem . . .	24	Fonds Krook van Harpen.	De eigenaren.	N. J. C. Baars en H. J. Blancke.	J. van Velzen
	Waterland. . .	25				
	Accabario . . .	26	Th. van Schaak.	De eigenaar.	J. H. Bernhard, F. J. Domhoff en J. F. Frouin.	F. J. Domhoff
Para links in 't afvaren.	Vredenburg . .	18	B. J. Eijken Sluijters.	zie Ornamibo.	zie Ornamibo.	Verhuurd aan Petronella Nemele.
	Altona		B. E. F. Beijer.	. . . . .	J. Machielsen.	J. A. Jacott (huurder).
	Onverdacht c. a.	35	J. F. Werges.	. . . . .	De eigenaar.	C. Grönert.
	Onoribo . . .	36	Erven P. C. Nobel.	R. le Chevalier enz.	H. A. Tirion, D. W. Croockewit, C. N. v. Enspeijck Kleijnhoff, B. C. van den Ende en N. J. C. Baars.	J. J. Heydorn
	Osembo . . .	37	Erven F. Beudeker.	. . . . .	A. Wildeboer en H. R. Gummels seq.	H. E. van Meerten.
	Onverwacht . .	38	A. F. Lammens Jr.	. . . . .	A. Wildeboer.	C. J. Abendanon
	Overtoom, Vreeland en Indigoveld	39	Sal. de la Parra.	. . . . .	De eigenaar.	F. Wolff.
	Matuaribo . . .		J. H. Meinahlers.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Berlijn	54	B. J. Balfour.	. . . . .	W. E. Kuhmann.	J. Keesen.
	L'Inquiétude . .	57	A. W. Oppenheimer.	. . . . .	De eigenaar.	J. C. Stuger.

concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
200	Suiker	Water-werk	3	49	62	111	. .	1	1	112	Hier werken 28 Portugezen van Madeira.
035	Kweek-grond	. . . .	5	. .	. .	. .	1	. .	1	1	Was vroeger eene suikerplantage: de negers zijn op *Petersburg* gebragt.
500	Suiker	Water-werk	6	42	43	85	23	37	60	145	De negers van de *Nieuwe Levant* zijn sedert dien tijd alhier overgebragt.
300	Suiker	. . . .	. .	23	32	55	. .	. .	. .	55	De negers werken op *Waterland*.
		Water-werk	3	32	35	67	. .	. .	. .	67	Op deze plaats was vroeger het vlekje *Thorarica* of *Santo-Bridges* gelegen.
380	Suiker	Water-werk	2	58	60	118	9	18	27	145	
200	Kost-grond	. . . .	2	. .	. .	. .	1	. .	1	1	Was vroeger eene suikerplantage waarvan de slaven op *Ornamibo* zijn gebragt.
000	Kost-grond	. . . .	3	. .	. .	. .	5	5	10	10	
724	Hout	. . . .	2	2	1	3	7	1	8	11	Deze plantage heeft vele concessien in deze divisie, waardoor het aantal akkers zoo groot is opgegeven.
000	Hout	. . . .	1	38	53	91	. .	. .	. .	91	Nog vele andere concessien tot een bedrag van ruim 10,000 akkers.
5000	Hout	. . . .	2	80	72	152	. .	. .	. .	152	Nog andere concessien onder sequestratie der P. W. I. Bank.
3000	Hout	. . . .	2	79	85	164	. .	. .	. .	164	De Directeur is vervangen door TIMMER.
3790	Hout	. . . .	2	100	93	193	. .	. .	. .	193	Deze gezamenlijke concessie bestaat uit vele afzonderlijke gronden. *Indigoveld* ligt aan de *Tawaricoerekreek*.
1000	Kost-grond	. . . .	4	. .	. .	. .	. .	. .	. .		
5800	Hout	. . . .	8	171	187	358	. .	. .	. .	358	Nog meer concessien tot een bedrag van ruim 13000 akkers. De plantage is later verpacht aan den heer W. SHIELDS, die tevens Administr. en Directeur is geworden.
3062	Hout	. . . .	1	14	28	42	. .	. .	. .	42	Ligt aan de *Carolinakreek*.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Coropina-kreek. Para regts in 't afvaren.	Hanover . . .	14	F. W. Hostmann.	. . . . . .	A. Wildeboer en F. W. Hostmann seqq.	C. H. Becker.
	Loefbeek . . .		B. J. Wolff.	. . . : . .	Q. van La Parra.	. F. Wolff, (opzigter).
	Klein l'Espérance		K. C. Eijkenboom.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Discordia . . .		C. H. Bossé (permit. van het Gouvernem.)	. . . . . .	De eigenaar.	F. A. Loxwoud
	La Prospérité. .	66	B. J. Eijken Sluijters.	J. van Halmael en C^o^.	J. F. Roux, J. F. Betten en F. J. Eijken Sluijters.	C. H. Sussenbach
	De vier Kinderen	69	L. A. en J. J. de Mesquita.	. . . . . .	De eigenaren.	H. von Bancels.
	Ephraïms-zegen .		Wed. J. Sanches.	. . . . . .	M. D. Sanches.	Polak (huurder).
Verlengd pad van Wanica.	Nieuw Wêergevonden . . .	73	J. H. van Herwaarden.	. . . . . .	De eigenaar.	H. H. Timmer.
	Nieuwzorg. . .	74	C. G. Zandvoort.	. . . . . .	C. Stein.	W. Zandvoort Stein.
	Frederikshoop .	76	C. Louiszoon.	. . . . .	De eigenaar.	W. Zandvoort Stein (opzigter)
	Abigaëlshoop. .	78	C. J. Hering.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Abigaëlslust . .	79	S. F. Pohl.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Anna's-lust : .	80	C. H. van Gerholdt.	. . . . . .	De eigenaar.	N. P. Tdlohleg.
	Bleijenhoop . .		S. M. L. Beerta 1/4, Johanna Vogt enz.	. . . . . .	S. M. L. Beerta, C. H. Boschman, enz.	H. W. Boschman, S. C. Franckeen Barkhuijzen. (bewoners).

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
5136	Hout	. . . .	3	95	103	198	6	5	11	209	Onder sequestratie der P. W. I. Bank. Hier is vroeger indigo en tabak geplant.
2500	Kostgrond	. . . .	1	. .	. .	. .	3	. .	3	3	
300	Kostgrond	. . . .	6	. .	. .	. .	2	3	5	5	
1175	Kostgrond	. . . .	4	. .	. .	. .	. .	. .	. .	.	
3200	Hout	. . . .	2	91	100	191	. .	. .	. .	191	
6960	Hout	. . . .	2	117	87	204	. .	. .	. .	204	
600	Kostgrond	. . . .	. .	4	1	5	. .	. .	. .	5	Vroeger eene militaire post.
550	Kostgrond	. . . .	5	. .	. .	. .	5	4	9	9	
250	Kostgrond	. . . .	3	. .	. .	. .	1	2	3	3	
250	Kostgrond	. . . .	1	. .	. .	. .	5	2	7	7	
250	Kostgrond	. . . .	3	. .	. .	. .	4	3	7	7	
250	Kostgrond	. . . .	2	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	
500	Kostgrond	. . . .	2	. .	. .	. .	1	1	2	2	
398	Kostgrond	. . . .	18	. .	. .	. .	1	. .	1	1	

RECAPITULATIE DER DIVISIE PARA. Litt. B.

Het aantal plantages en gronden, waarvan opgave is gedaan in deze divisie, is 47 (waaronder *Adrichem* is begrepen).

Van deze zijn: 9 suikerplantages, als:

3 met stoommachines.
5 〃 waterrad en
1 〃 paarden.

3 koffijplantages,
2 koffij- en cacaoplantages,
10 houtplantages,
19 kostgronden en
3 kweekgronden.

Op *Adrichem* wordt geen voortbrengsel meer geteeld; de slaven werken op *Waterland*.

Op *Beekhuizen* wordt vee gekweekt; hier is tevens de centrale school der Moravische broeders gevestigd.

Het aantal vrije bewoners is 193, waarvan 122 van het mannelijk- en 71 van het vrouwelijk geslacht.

Het aantal plantageslaven is 2965, waarvan 1435 van het mannelijk- en 1530 van het vrouwelijk geslacht.

Het aantal privéslaven is 516, waarvan 251 van het mannelijk- en 265 van het vrouwelijk geslacht.

Het geheele bedrag der niet-vrije bewoners in deze divisie is dus 3481, waarvan 1686 van het mannelijk- en 1795 van het vrouwelijk geslacht.

DIVISIE BOVEN-COMMEWIJNE. Litt. C.

Heemraad, de Edel Groot Achtb. Heer C. Barends, Ridder van de orde van den Nederl. leeuw, te *Paramaribo*.

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
D. M. Uhlenkamp, ... Plant. *Vossenburg*.

1e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
P. Ringeling, ... 〃 *Nieuwzorg*.

2e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
P. Maij, ... 〃 *Cannawappibo*.

2e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
J. C. Ellis, ... 〃 *Goudmijn*.

〃De divisie *Boven-Commewijne*, Litt. C, zal een' aanvang nemen bij de zamenloop der rivieren *Commewijne* en *Cottica*; zich aan den linkeroever eerst uitstrekken, langs den regteroever der *Commewijne*, met insluiting der *Commetewanekreek*, en boven deze kreek langs beide oevers voortloopen tot en eindigen bij het voormalig kordon van binnenlandsche defensie.〃

〃Tot deze divisie zullen ook behooren:

1. de doorsnede der *Commewijne*,
2. de *Commetewanekreek*,
3. de zuidelijke helft der *Craskreek*,
4. de *Caramaccakreek*,

en 5. de *Cassewinicakreek*.〃

(Zie vorenverm. Reglem. art. 8.)

In deze divisie ligt de militaire post *l'Espérance*, bezet door 1 officier en 20 man.

Op de plantage *Bergerac* is het geneeskundig etablissement van den Divisie-heelmeester H. H. Geveke gevestigd.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	DIRECTEUREN.
Beide oevers der Commetewanekreek.	Sinabo en Gelre .	1	Erven B. C. de Lange en M. Broen Mzn.	Broen en C°.	H. G. Roux en B. C. van den Ende.	H. A. van den Ham.
	De Dageraad .	2	Fonds van negotiatie onder R. en Ch. le Chevalier.	R. en Ch. le Chevalier qq.	H. A. Tirion en D.W. Croockewit.	S. van Lierop (opzigter).
	Nieuwzorg. . .	3	Erven de la Jaille, Bl. Gerdeman, C. A. de Vismes en Wed. Vereul en Zn.	G. C. Bosch Reitz en C.A. de Vismes.	H. G. en J. F. Roux, F. L. Pichot, E. van Emden, A.F. Heijdt, J. H. Geursman, C. J. en P. S. Leijssner.	P. Ringeling.
	't Fortuin . . .	4	Wed. J. Muijsken, Gez. Brandt en Bl. J. H. Brandt.	. . . . . .	H. G. Roux.	H. Gilhuijs Gzn.
	Slootwijk . . .	6	R. le Chevalier en Mr. W. Sautijn Kluit.	. . . . . .	H. A. Tirion en D.W. Croockewit.	S. van Lierop.
Beide oevers van de rivier Boven-Commewijne.	Vossenburg . .	8	Mr. H. J. Op ten Noort en Mr. J. P. F. F. Bon Brantzen van Rederoord.	Broen en C°.	H. G. Roux en D. M. Uhlenkamp.	D.M. Uhlenkamp.
	Fairfield . . .	10	H. Kamerling.	. . . . . .	De eigenaar.	E. J. H. van Kempen.
	Breukelerwaard .	11	Erven J. Raije, Erven Wed. Mr. H. Z. Couderc, Wed. J. Virulij en Bl. G. C. Bosch Reitz.	G. C. Bosch Reitz en Rothuijs en C°.	H. A. Tirion, A. Kennedij, F. L. Pichot, A. F. Heijdt, Mr. G. J. A. Bosch Reitz, F. D. Daij en A. F. Lissonne.	A. F. Lissonne.
	Cannawappibo .	12	Erven Wilkens.	U. Wilkens en C°.	F. L. Pichot en P. Maij.	P. Maij.
	La Jalousie . .	13	Erven Mevr. Bar. van Lijnden.	G. C. Bosch Reitz.	F. L. Pichot en J. A. Serquet.	G. M. Meijer.
	Goudmijn . . .	14	J. C. Ellis.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Nieuwhoop . .	16	Wed. M. A. Salomons.	. . . . . .	A. Wildeboer, M. D. Huidekoper en A. Salomons.	E. Lionarons.
	Rosenburg. . .	17	Erven J. A. van Sandick.	L. Bienfait en Zn.	J. Frouin en J. C. van Weede.	G. A. Dandlau.
	Potribo. . . .	18	Fonds Wed. J. S. van de Poll.	Wed. J. S. van de Poll en C°.	J. Frouin en W. Humphreijs.	G. P. Schultz.
	Arendsrust . .	21	R. le Chevalier.	R. le Chevalier,	H. A. Tirion.	F. d'Aquin.

COMMEWIJNE.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
3248	Suiker	Stoom	2	39	47	86	..	..	..	86	
1600	Suiker	Water-werk	2	40	50	90	14	11	25	115	Vroeger *de Eendragt*, onlangs verkocht aan den Heer R. LE CHEVALIER.
3220	Suiker	Water-werk	10	137	165	302	..	..	..	302	
1625	Suiker	Water-werk	2	11	11	22	..	..	..	22	De negers van *Reijnsdorp* (*Matappica*), zijnde 100 hoofden, werken hier.
1310	Suiker	Water-werk	2	58	58	116	..	..	..	116	
2900	Suiker	Water-werk	3	109	136	245	..	..	..	245	
2415	Suiker	Stoom	1	17	41	58	16	7	23	81	
1400	Suiker	Water-werk	7	67	54	121	..	..	..	121	
2070	Suiker	Stoom	6	69	73	142	..	..	..	142	De magt van *Lustrijk* is sedert dien tijd hier overgebragt.
2100	Suiker	Water-werk	2	69	68	137	1	..	1	138	De Administr. SERQUET is sedert dien tijd overleden. De Directeur is vervangen.
5580	Suiker	Stoom	3	47	58	105	18	11	29	134	
1950	Suiker	Stoom	3	92	99	191	..	..	..	191	Onder sequestratie der P. W. I. bank.
1057	Suiker	Water-werk	2	65	62	127	..	..	..	127	De negers van *Monbijou* in de *Boven-Cottica*, zijn hier overgebragt.
1500	Suiker	Water-werk	3	54	58	112	1	..	1	113	
5129	Suiker	Stoom	2	75	74	149	..	..	..	149	Is sedert dien tijd verlaten, de Directeur met de negers zijn te *Rust-en-Werk*.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	DIRECTEUREN.
Beide oevers der Boven-Commewijne.	Berkshoven . .	22	Erven A. Pannekoek 1/4, Erven P. C. Nobel 1/4, J. G. Kruimel 1/4 en G. Schimmelpenninck en Zn. 1/4.	R. le Chevalier en P. C. Gulcher.	J. F. Werges, C. A. Moll en D. W. Croockewit.	N. Kroon.
	Hazard. . . .	26	Fonds Wed. J. S. van de Poll.	Wed. J. S. van de Poll en C°.	J. Frouin en W. Humphreijs.	J. A. Serquet.
	Concordia. . .	27	S. de la Parra en Bl. S. H. de la Parra.	. . . . .	S. de la Parra.	M. S. F. Wijngaard.
	Destombesburg .	29	J. Frouin.	. . . . .	De eigenaar.	H. G. Buddenberg.
Cassewinica.	Quapibo . . .		Erven S. da Silva en Bl. A. G. Fonseca.	. . . . .	J. C. Nassij en J. J. B. de Mesquita.	J. Arrias.
	Kopie		Erven D. Juda Jr.	. . . . .	M. Oliveira Jr., M. J. de Mesa en Wed. Pisenski.	M. Oliveira Jr.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ				
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	
2058	Suiker	Waterwerk	2	46	45	91	. .	. .	. .	91	
1800	Suiker	Waterwerk	2	87	70	157	. .	. .	. .	157	De Directeur SERQUET is sedert dien tijd overleden.
4000	Suiker	Waterwerk	2	57	59	116	. .	. .	. .	116	
1800	Kostgrond (rijst)	. . . .	1	33	44	77	. .	. .	. .	77	Een rijstpelmolen met waterwerk.
6000	Hout	. . . .	5	32	34	66	. .	. .	. .	66	Eenige slaven zijn als huisbedienden te *Paramaribo* verhuurd.
1000	Hout	. . . .	2	17	23	40	11	7	18	58	

RECAPITULATIE DER DIVISIE BOVEN-COMMEWIJNE. Litt. C.

Het aantal plantages en gronden, waarvan in deze divisie opgave is gedaan, is 21.

Van deze zijn 18 suikerplantages, als:

6 met stoommachines
en 12 met waterwerk,
2 houtplantages,
en 1 kostgrond (rijst- zijnde Destombesburg).

Het getal vrije bewoners is 64, waarvan 50 van het mannelijk- en 14 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 2550, waarvan 1221 van het mannelijk- en 1329 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 97, waarvan 61 van het mannelijk- en 36 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele aantal der niet-vrije bewoners in deze divisie is dus 2647, waarvan 1282 van het mannelijk- en 1365 van het vrouwelijke geslacht.

DIVISIE BOVEN-COTTICA EN PERICA. Litt^{r}. D.

Heemraad, de Edel Groot Achtbare Heer PAUL R. PLANTEAU, te *Paramaribo*.

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
W. VAN THOL, Jr. . . . . . Plant. *Munnickendam.*

1^{e} Luitenant, de edele manhafte Heer
W. C. LIMES . . . . 〃 *de Alijda.*

2^{e} Luitenant, 〃 〃 〃 〃
W. VAN DER HEIJDEN . . . . . . 〃 *Mon Sort.*

2^{e} Luitenant, 〃 〃 〃 〃
M. P. HACK . . . . 〃 *Perou.*

„Deze divisie, zich uitstrekkende langs beide oevers der *Boven-Cottica* zal aan den regteroever, een' aanvang nemen met de plantage *Oud-Bellevue*, en, met insluiting der *Mot-* en *Oranjekreeken*, eindigen bij het piket van den militairen post *Vredenburg*, en aan den linkeroever, beginnende bij den mond der *Craskreek*. de rivier *Perica*, met alle de daaraan gelegene plantages en de daartoe behoorende takken en kreeken bevatten, en bij het kordon eindigen.„

(Zie vorenverm. Reglement, art. 9.)

In deze divisie ligt de militaire post *Monbijou* aan de *Boven-Cottica*, bezet door 1 Officier en 23 soldaten, waaronder de piketten en posten *Vredenburg* in de *Oranjekreek*, bezet door 1 onder-officier en 7 soldaten.

Belair in de *Perica*, bezet door 1 onder-officier en 6 soldaten, en

Brandwacht in de *Motkreek*, bezet door 1 onder-officier en 14 soldaten. Deze laatste post toont de vlag voor de binnenkomende schepen.

De Divisie-heelmeester H. N. W. REIJKE is gevestigd op de verlatene plantage *Elk 't zijn*.

Ligging.	NAMEN.	Divisie nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEURE
Aan beide oevers der rivier Cottica (Boven-).	Nieuw Klarenbeek	1	Fonds Fraissinet en van Baak en Goll en Comp.	De eigenaren.	J. Frouin en C. Barends.	A. J. Janssen
	Sardam. . . .	3	Erven M. M. de Hart Jr.	. . . . .	J. F. Roux en N. Nieison.	H. Pollatschek
	Munnickendam .	7	Bl. E. en C. Reijns.	. . . . .	H. G. Roux.	W. van Thol, J
	Brunswijk . . .	8	C. J. Otto.	. . . . .	J. Frouin en J. A. Mertens.	J. A. Mertens
	De Alijda en Karelsburg. . .	11	Fonds W. G. Deutz, Mr. A. Mosman, Erven Wed. J. F. Roux, J J. Bronovo en Mr. G. A. Entinck.	De eigenaren in Nederland.	J. F. Roux, H. G. Roux, E. van Emden en P. May.	W. C. Limes
	Vlugt en Trouw.	14	Joseph Robinson.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Zeldenrust en Welgelegen . .	15	Mevr. N. J. de Vismes geb. Vereul.	C. A. de Vismes.	A. F. Heijdt en J. H. Geursman.	J. Lohr.
	Groot Cuijlenburg	18	Erven Nobel.	J. J. Poncelet en Zn.	H. A. Tirion, D. W. Croockewit, N. J. C. Baars, C. N. van Enspeijck Kleijnhoff en B. C. van den Ende.	G. Hondius, Lzi
	Anna'sburg . .	24	Fonds Luden en van Geuns.	De eigenaren.	J. F. en H. G. Roux.	P. G. J. du Poi Noordbeek.
	Louisenburg . .		Bl. J. Caddell.	. . . . .	A. Mac-Intosch, seq.	W. J. van Niehof (Opzigter).
	Lunenburg . .	25	Levi Bixby.	. . . . .	De eigenaar.	F. Wilkinso.
	Manheim en Elk 't zijn	28	Dezelfde eigenaar.	. . . . .	De eigenaar.	F. Wilkinso, (Opzigter).
	De Vrede. . .	32	Erven M. T. M. van Berck en Vrouwe A. M. E. ter Smitsen.	. . . . .	J. Frouin en J. H. Bernhardt.	C. D. L. Gaddm
	Groot Marseille.	33	B. J. Rothuis Hzn.	. . . . .	J. F. Roux en G. L. Köperhoff.	H. Hensen.
	Mon Sort. . .	34	Fds Broen en Comp.	Broen en C°.	H. A. Tirion en H. G. Roux.	W. van der Heijden.
	La Paix . . .	37	Fds W. G. Deutz.	J. en Th. van Marselis.	E. van Emden, H. G. Roux en P. May.	S. G. Klein.
	Monbijou . . .	39	Erven van Sandick.	L. Bienfait en Zn.	J. Frouin en J. C. van Weede.	C. L. Reniers

N PERICA.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS — VAN PLANTAGE — Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	PRIVÉ — Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	Aanmerkingen.
625	Koffij	....	2	45	61	106	..	..	..	106	
1619	Suiker	Stoom	3	42	53	95	48	32	80	175	
3000	Suiker	Stoom	7	155	189	344	12	8	20	364	Hier is de Divisie-heelmeester C. Büchlein.
358	Koffij	....	2	30	23	53	..	..	..	53	
1300	Suiker	Water-werk	2	45	53	98	..	..	..	98	
900	Koffij	....	2	10	17	27	1	1	2	29	De slaven van *Sara-Maria* in de *Saramacca* zijn sedert dien tijd hier overgebragt.
1250	Koffij	....	2	94	121	215	..	..	..	215	
750	Koffij	....	1	41	58	99	..	..	..	99	
650	Koffij	....	1	39	37	76	..	..	..	76	
1000	Kostgrond	....	1	2	2	4	6	5	11	15	
1120	Suiker	Water-werk	8	33	36	69	..	..	..	69	
600	Koffij	....		24	28	52	..	..	..	52	De slaven werken ook op *Lunenburg*.
1200	Koffij	....	6	61	102	163	1	..	1	164	
1000	Suiker	Water-werk	4	39	37	76	1	..	1	77	
1760	Koffij	....	2	68	80	148	..	..	..	148	
1760	Suiker	Stoom	2	66	58	124	1	1	2	126	
550	Koffij	....	1	38	40	78	..	..	..	78	Deze plantage is sedert dien tijd verlaten, en de negers zijn overgebragt op *Rozenburg* in de *Boven-Commewijne*.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEURE
Cottica.	Perou	42	Erven du Peyrou.	. . . . .	A. Kennedy en J. Frouin, seq.	K. van Thol
	Libanon . . .	46	Dezelfde eigenaren.	. . . . .	Dezelfde administr.	G. P. Schult
Perica.	Onvergenoegd .	51	C. J. Otto.	De eigenaar.	J. Frouin en J. A. Mertens.	J. A. Merten (Opzigter).
	Rustenburg . .	52	Sal^n de la Parra en Bl. S. H. de la Parra.	. . . . .	A, Wildeboer en S. de la Parra, seq.	P. Wijngaard
	Kocqswoud . .	57	Bl. J. C. Stuger $^5/_{12}$, Erven Boom $^{11}/_{30}$ en G. A. Cramer $^{13}/_{60}$	. . . . .	H. G. Roux, E. J. S. Stuger en A. Kennedy.	P. P. Spillena
	De Eendragt. .	58	Rod° le Chevalier.	De eigenaar.	H. A. Tirion en D. W. Croockewit.	M. P. A. Yve
	Poelwijk en nieuw Altona . . .	65	Erven E. F. Becker.	. . . . .	F. L. Pichot en J. J. Spiering.	C. H. Bilgen
	Wolff's Capourica.	66	Bl. C. en E. Reijns.	. . . . .	H. G. Roux.	J. K. Romeij
	Le Mât-rouge .	70	J. Noordbergh.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
Waijamoekreek.	Waijamoe. . .	71	Fonds W. G. Deutz.	J. en Th. van Marselis.	E. van Emden, H. G. Roux en P. May.	P. H. Arland
	Scheveningen en IJver'shoop . .	72	Erven U. H. Wilkens.	U. Wilkens.	F. L. Pichot en P. May.	F.W.Spillenaa
	Halle in Saxen .	78	Erven Nobel.	J. J. Poncelet en Zn.	H. J. Blancke, H. A. Tirion, D.W. Croockewit, N. J. C. Baars, B. C. van den Ende en C. N. van Enspeijck Kleijnhoff.	R. de Haas.
Motkreek.	De Dageraad en de Dankbaarheid.	105	Erven D. M. Sanches.	. . . . .	S. Soesman, Senior.	J. van Beeren stijn.
	Zeezigt en Eindperk	106	R. Cook.	Insinger en C°.	J. F. Roux en W. Maynard.	W. Maynard.
Vredenburgerkreek.	Harmonie . .	109	Bl. J. Caddell.	. . . . .	A. Kennedy en A. Mac-Intosh, seq.	W. J. van Niehoff.
	De zwarigheid.	112	J. D. Case, $^1/_2$, Bl. J. Cadell, $^1/_2$.	J D. Case.	A. Mac-Intosh, A. Kennedy en W. E. Kühmann, seq.	J. Laurie.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
890	Suiker	Waterwerk	2	34	46	80	. .	. .	. .	80	De Directeur VAN THOL is sedert dien tijd vervangen door M. P. HACK.
1500	Suiker	Waterwerk	2	39	54	93	. .	. .	. .	93	De Directeur is sedert dien tijd vervangen door LOUIS.
568	Koffij	. . . .	3	16	21	37	. .	. .	. .	37	
2880	Suiker	Stoom	2	65	72	137	4	6	10	147	Onder sequestratie der P. W. I. Bank.
165	Koffij	. . . .	1	23	10	33	. .	. .	. .	33	
1475	Suiker	Waterwerk	3	37	35	72	30	22	52	124	
1295	Suiker	Stoom	3	73	80	153	85	59	144	297	
2142	Suiker	Waterwerk	2	79	67	146	. .	. .	. .	146	De plantage *Timotibo*, hieronder begrepen, is verhuurd aan WOLFF's CAPOURICA, en behoort voor de helft aan de Wed. HAMILTON en WEINERS.
2506	Suiker	Stoom	10	43	59	102	. .	. .	. .	102	
832	Koffij	. . . .	3	50	55	105	. .	. .	. .	105	
873	Koffij	. . . .	2	33	38	71	. .	. .	. .	71	
1389	Koffij	. . . .	2	64	70	134	. .	. .	. .	134	
481	Katoen	. . . .	5	133	148	281	11	15	26	307	
1684	Katoen	. . . .	5	182	242	424	. .	. .	. .	424	
1000	Katoen	Stoom	1	21	24	45	. .	. .	. .	45	
2000	Katoen	. . . .	3	62	79	141	. .	. .	. .	141	

RECAPITULATIE DER DIVISIE BOVEN-COTTICA EN PERICA. Litt[a]. D.

Het aantal plantages en gronden, waarvan in deze divisie opgave is gedaan, is 33, van welke *Monbijou* sedert dien tijd verlaten is.

Van deze zijn 13 suikerplantages, als:

6 met stoommachines
en 7 met waterrad,
15 koffijplantages,
4 katoenplantages,
1 kostgrond (*Louisenburg*).

Het getal vrije bewoners is 95, waarvan 71 van het mannelijk- en 24 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 3881, waarvan 1786 van het mannelijk- en 2095 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 349, waarvan 200 van het mannelijk- en 149 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele aantal der niet-vrije bevolking in deze divisie is dus 4230, waarvan 1986 van het mannelijk- en 2244 van het vrouwelijke geslacht.

DIVISIE BENEDEN-COMMEWIJNE. Litt. E.

Heemraad, de Edel Groot Achtbare Heer J. F. Roux te *Paramaribo.*

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
B. W. van der Vlugt, ... Plant. *Geertruidenberg.*

1^e Luitenant, ... vacant.

2^e Luitenant, de edele manhafte Heer
B. Heibbron, ... 〃 *Marienburg.*

2^e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
J. Reinking, ... 〃 *Schoonoord.*

〃De divisie *Beneden-Commewijne*, aan den linkeroever der rivier *Commewijne* gelegen, zal een' aanvang nemen met de plantage *Zoelen* en eindigen met de plantage *Hooijland.*〃

〃Deze divisie zal alzoo in zich sluiten de *Orelana-* of *Orleanskreek.*〃

(Zie vorenverm. Reglem. art. 5.)

Behalve de plantages en gronden, waarvan opgave gedaan is, en die hier vermeld zijn, bevat deze divisie nog eenige kleine kostgronden, voornamelijk in de *Orelanakreek*, door vrijlieden bewerkt. Op de plantage *Montrésor* bevindt zich nog het geneeskundig etablissement van den Divisie-heelmeester E. A. Cabell. De gronden van *Montrésor*, behoorende aan de Wed. J. Bromet geb. Sanches, worden sedert dien tijd bewerkt door de negers van plantage *Landlust.*

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN
Rivier Beneden-Commewijne links in 't afvaren.	Zoelen	1	G. C. Bosch Reitz.	De eigenaar.	Mr. G. J. A. Bosch Reitz en A. F. Heijdt.	H. J. Bruininga.
	A la bonne heure	2	H. F. Franke en A. Wildeboer.	. . . . .	A. Wildeboer.	L. H. van Gardo.
	Geertruidenberg .	3	Vrouwe G. E. Bosch Reitz, geb. Kuvel.	G. C. Bosch Reitz.	Mr. G. J. A. Bosch Reitz en A. F. Heijdt.	B. W. van der Vlugt.
	Marienburg . .	4	Fonds Fraissinet en van Baak en J. Mojet.	De eigenaren.	H. A. Tirion en J. Frouin.	B. Heilbron.
	Ellen	5	N. en E. Herbert.	. . . . .	N. Herbert.	N. Herbert.
	Leliendaal. . .	6	A. Mac Intosh.	. . . . .	De eigenaar.	J. M. Vieira.
	Visser's zorg . .	7	Erven Vr. R. M. E. Repelaer van Spijkenisse, geb. Meurs.	v. Heukelom en Vollenhoven en P. J. Faucheij.	J. F. Roux, P. R. Planteau en B. C. van den Ende.	J. Kracht.
	Sorgvliet . . .	8	Erven Vr. M. E. van Werven.	. . . . .	J. F. Roux en J. F. Werges.	L. A. van Gent.
	Alkmaar . . .	9	Wed. T. B. Parrij en Wed. A. Ferrier.	. . . . .	H. Wright, Th. Green en Ch. Mac Intyre.	Ch. Mac Intyre.
	Nijd en Spijt . .	10	Erven Pichot Du Plessis.	Boissevain en Kooij en F. N. L. Aberson.	F. L. Pichot.	J. E. Dyon Barends.
	Katwijk . . .	13	Fonds W. G. Deutz.	J. en Th. van Marselis.	E. van Emden, H. G. Roux en P. Maij.	J. H. Beudeker.
	Wederzorg . .	14	Insinger en C°.	De eigenaar.	J. F. Roux en W. Maijnard.	A. Maijnard.
	Vriendsbeleid en Ouderszorg . .	15	Vrouwe N. J. de Vismes, geb. Vereul.	C. A. de Vismes.	A. F. Heijdt en J. H. Geursman.	J. H. Geursman.
	Spieringshoek en Thijronne . .	16	J. Frouin en Th. Braij.	. . . . .	J. Frouin.	Th. Braij.
Orelana-kreek.	St. Germain .	22	A. van Velzen.	. . . . .	De eigenaar.	C. Turpia.
	La Campagne.		H. B. Gerritsen.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
Rivier Commewijne links in 't afvaren.	Weltevreden . .	37	C. G. L. Kühn.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	De Nieuwgrond .	39	Insinger en C°. privé en qq. en J. J. van de Poll qq.	Insinger en C°.	J. F. Roux.	J. L. Guicherit.
	Nieuw Roeland .	43	Erven Gebr. Reijns.	Bimge en C°. en C. L. G. Linckers.	H. G. Roux.	J. G. Kählcke.
	Schoonoord . .	44	Vr. N. J. de Vismes geb. Vereul $^2/_3$, Bl. A. F. Gerdeman $^1/_3$.	. . . . .	A. F. Heijdt en J. H. Geursman $^2/_3$. C. J. en P. Leijssner $^1/_3$.	J. Reinking.
	Lustrijk . . .	45	Erven U. H. Wilkens.	. . . . .	F. L. Pichot en P. Maij.	F. D. van Eijck.
	Hooijland . . .		H. Wright.		De eigenaar.	J. G. O'Ferral.

COMMEWIJNE.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS — VAN PLANTAGE — Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	PRIVÉ — Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	Aanmerkingen.
1117	Suiker	Stoom	3	73	60	133	72	64	136	269	
500	Kost-grond	....	6	19	34	53	3	..	3	56	Vroeger eene indigoplantage.
1000	Koffij	....	1	37	43	80	..	..	..	80	
1000	Koffij	....	2	41	53	94	..	..	..	94	
1000	Suiker	Stoom	6	63	42	105	22	19	41	146	
1000	Koffij	....	3	53	47	100	43	41	84	184	Hier is eene kerk der Moravische broedergemeente.
1000	Suiker	Water-werk	3	145	160	305	11	5	16	321	De Directeur KRACHT, naar *Nederland* vertrokken, is vervangen door C. A. DE SANDERS. Ook is hier een centrifugaal toestel.
1000	Koffij	....	1	46	42	88	..	..	..	88	
1496	Suiker	Stoom 2 machines	5	135	144	279	171	149	320	599	De Directeur MAC INTYRE is sedert dien tijd overleden en vervangen door A. RICKETTS.
1000	Koffij	....	2	57	60	117	..	..	..	117	
709	Koffij	....	1	66	73	139	..	..	..	139	Deze plantage is sedert dien tijd verkocht aan den Heer L. BIXBY en de negers zijn overgebragt op *Johannesburg*. Er zijn nu 66 Portugezen van *Madeira* werkzaam.
790	Koffij	....	2	72	72	144	..	..	..	144	Hier is suikerriet geplant.
1000	Koffij	....	2	69	45	114	6	8	14	128	Ook hier is suikerriet geplant.
1100	Koffij	....	4	40	58	98	..	..	..	98	
600	Koffij	....	1	37	29	66	..	..	..	66	De Directeur is sedert dien tijd vervangen door LEFÈVRE.
332	Koffij	....	4	29	24	53	..	..	..	53	
500	Kost-grond	....	2	1	3	4	4	2	6	10	
563	Koffij	....	2	53	43	96	..	..	..	96	
880	Kost-grond	....	2	..	..	..	..	..	..	..	Kostgrond van plantage *Munnickendam*.
2038	Suiker	Water-werk	4	100	99	199	15	24	39	238	
500	....	....	2	43	38	81	..	..	..	81	De slaven zijn sedert dien tijd overgebragt op *Cannawappibo*.
2170	Suiker	Water-werk	2	95	85	180	..	..	..	180	Hier werken de negers van *Nieuw-Acconoribo*.

RECAPITULATIE DER DIVISIE BENEDEN-COMMEWIJNE. Litt. E.

Het aantal plantages en gronden, waarvan in deze divisie opgave is gedaan, is 22.

Van deze zijn 6 suikerplantages, als:
3 met stoommachines
en 3 met waterwerk,
12 koffijplantages,
3 kostgronden,
en *Lustrijk*, dat sedert dien tijd verlaten is.

Het aantal vrije bewoners is 60, waarvan 43 van het mannelijk- en 17 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 2528 waarvan 1274 van het mannelijk- en 1254 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 658, waarvan 346 van het mannelijk- en 312 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele aantal der niet-vrije bewoners in deze divisie is dus 3186, waarvan 1620 van het mannelijk- en 1566 van het vrouwelijke geslacht.

DIVISIE BENEDEN-COTTICA. Litt. F.

Heemraad, de Edel Groot Achtbare Heer J. F. ROUX, te *Paramaribo.*

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
A. J. VAN SITTEREN, ... Plant. *Bentshope.*

1e Luitenant, de edele manhafte Heer
J. D. HORSTMAN, ... „ *Brouwerslust.*

2e Luitenant, de edele manhafte Heer
N. M. J. VALCKENAAR, ... „ *Johan en Margaretha.*

„De divisie *Beneden-Cottica*, zal beginnen met de plantage *Pomona* in de *Jonkermanskreek*, en zich uitstrekkende langs den regteroever der rivier *Commewijne*, in het afvaren mede die plantages bevatten, welke ter regterhand of aan de noordzijde van *Groot-Matappica* zijn gelegen, en eindigen met de laatste plantage der *Warappakreek*, aan zee.„

„Deze divisie bevat alzoo in zich, de *Jonkermanskreek*, der helft der *Matappicakreek* of zoogenaamd *Groot-Matappica*, en de geheele *Warappakreek.*„

(zie vorenverm. Reglem. art. 6.)

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Rivier Beneden-Commewijne regts in 't afvaren.	Pomona . . .	1	P. van Châtillon.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	de Resolutie . .	2	G. L. Röperhoff en Bijlaart.	. . . . . .	De eigenaren.	J.F.H.Schorpion.
	Pieterszorg . .	5	Bl. A. W. White, E. Wijlde n. ux. en J.C.Haijward n. ux.	. . . . . .	W. E. Kühmann, H. J. Blancke en C. Lionarons seq.	W. Wilmans.
	Eijndlust, — Lust-tot-Rust, — en Rust-en-Werk	6 7 8	Erven P. C. Nobel.	R. le Chevalier en P. C. Gulcher.	H. A. Tirion en J. F. Werges.	F. d'Aquin.
	Johannesburg. .	9	Fonds W. G. Deutz.	J. en Th. van Marselis.	E. van Emden, H.G. Roux en P. May.	M. Wesenhagen.
	Maasstroom . .	10	Wed. A.Hamilton en Meijners.	De eigenaren.	B. C. van den Ende en Mr. H. Heijlidij.	R.C. Gollenstede.
	Berlijn	11	Erven Mr. D. Deutz.	R.le Chevalier.	H. A. Tirion en J. F. Werges.	J. E. Schmid.
	Elizabeth's hoop.	12	F. S. Verschuur.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Johan en Margaretha en Buitenrust	13 14	Erven Broen en C.	De eigenaren.	B. C. van den Ende en H. G. Roux.	N. M. J. Valckenaar.
	Centraalfabrick .		Bl. W. Jackson.	. . . . . .	B. C. van den Ende en B. E. Colaço Delmonte.	Th. P. Ferrier.
	Frederiksdorp .	15	Bl. F. B. Parry en B. A. Ferrier.	. . . . . .	H. Wright en Th. Green.	A. O. Kaijser.
	Guadeloupe . .	16	Erven Q. G. Pichot, geb. Spiering en vrouwe J. C. de Meij van Streefkerk.	. . . . . .	F. L. Pichot en Mr. G. J. A. Bosch Reitz.	J. G. M. Köli.
	Marienbosch . .	17	G. van Hoogstraten en Zoon en Erven F. van der Schoor.	. . . . . .	J. F. en H. G. Roux.	J. Lesvie de Rochemont.
	Schaapstede . .	19	F. en J. Holliday.	. . . . . .	De eigenaren.	J. Hollidaij.
	Kroonenburg . .	21	P. Arthur 2/3, A. C. Beagly 1/3.	. . . . . .	De eigenaren.	P. Arthur.

BENEDEN-COTTICA.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS. VAN PLANTAGE Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	PRIVÉ Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	Aanmerkingen.
500	Koffij	. . . .	5	41	76	117	1	. .	1	118	In de *Jonkermanskreek.*
1029	Suiker	Stoom	5	136	174	310	54	36	90	400	Aan de *Suriname.*
916	Suiker	Stoom	4	42	30	72	34	33	67	139	
2087	Koffij	. . . .	5	127	151	278	. .	. .	. .	278	In plaats van koffij is grootendeels suiker geplant. De stoommachine van *Arendsrust* wordt hier opgezet, terwijl de negers reeds overgebragt zijn. Er staat ook eene kerk der Moravische broeders.
750	Koffij	. . . .	2	52	40	92	1	1	2	94	De negers van *Katwijk* in de *Beneden-Commewijne* zijn sedert dien tijd hier overgebragt.
725	Suiker	. . . .	2	56	47	103	2	8	10	113	Het suikerriet wordt afgemalen, bij vast contract, in de centraalfabriek op *Buitenrust.*
773	Suiker	. . . .	7	45	69	114	. .	. .	. .	114	Hier wordt suikerriet geplant.
725	Koffij	. . . .	8	37	40	77	. .	. .	. .	77	
725	Koffij	. . . .	3	94	107	201	. .	. .	. .	201	Het ook hier geplante suikerriet wordt afgemalen op de centraalfabriek; voor een gedeelte wordt geen koffij meer geplant; de negers van *Clifford-Kocqshoven* zijn hier overgebragt. Er is eene school der Moravische broeders.
15	Suiker	Stoom	3	21	24	45	. .	. .	. .	45	Een gedeelte van *Buitenrust* (15 akkers) is hiertoe afgestaan.
725	Koffij	. . . .	2	48	62	110	1	3	4	114	De Directeur is sedert dien tijd vervangen.
725	Koffij	. . . .	2	71	75	146	. .	. .	. .	146	De Directeur is sedert dien tijd vervangen. Eenig suikerriet is geplant.
1229	Koffij	. . . .	2	52	49	101	. .	. .	. .	101	Ook hier is suikerriet geplant.
265	Koffij	. . . .	2	8	7	15	4	1	5	20	
900	Suiker	Stoom	2	72	46	118	6	5	11	129	

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Ben.-Commewijne regts in 't afvaren.	Brouwerslust .	22	C. J. van West.	De eigenaar.	S. J. van West en J. F. Roux.	J. D. Horstmann.
	Nut en Schadelijk	23				
	Killenstein. . .	24	Erven G. C. Hampe.	. . . . .	Mw. J. W. Sevenoaks.	N. J. Bisschop.
	Monsouci . . .	25	Wed. M. J. Robles, geb. Louzada.	. . . . .	De eigenares.	A. C. Limes.
	't Vertrouwen .	26	Fonds onder directie van Mr. D. Taunay.	Mr. D. Taunay.	D. W. Croockewit en F. Taunaij Fzn.	W. van der Vinne.
	Hecht-en-Sterk .	29	Bl. B. J. Stolkert $^2/_3$, F. E. Stolkert $^1/_3$.	Dezelfde.		W. C. Vosmaer.
	Zorg-en-Hoop .	31	Fonds wed. J. S. van de Poll.	A. J. van de Poll en J. Amersfoordt.	J. Frouin en W. Humphreys.	C. P. Bijl de Vroe.
	Picardie . . .	32	W. Christie.	. . . . .	A. Christie en A. Mac Intosh.	P. F. Brouwer.
Groot-Matappica.	Constantia . .	38	J. J. Charmes n. ux.	. . . . .	J. J. Charmes.	F. W. IJvel.
	Nieuw-Meerzorg.	39	Bl. G. Jacobs.	. . . . .	C. Lionarons en A. S. van Coerland.	C. F. van Elmpt.
	Bruinendaal . .	40	Bl. J. Pardo.	. . . . .	J. F. Roux en S. J. van West.	J. A. Gaddum.
	Reijnsdorp. . .		Wed. J. Muijsken $^2/_3$, gezusters Brandt $^5/_{16}$. Bl. J. H. Brandt $^1/_{48}$	. . . . .	H. G. Roux.	H. Gilhuis Gzn. (opzigter).
	Kerkshoven . .	45	C. P. Slaap.	E. G. Veldwijk.	H. A. Tirion.	D. Coenders.
Beide oevers der Warappakreek.	Ponthieu . . .	46	B. J. Rothuijs en C°.	De eigenaren.	J. F. Roux en G. L. Röperhoff.	C. S. Erpenbeek.
	Clifford-Kocqshoven	47	Wed. Cramer.	Broen en C.	H. G. Roux.	Malmberg.
	Bent'shope . .	48	Bl. J. Bent.	. . . . .	A. Wildeboer, Th. Green, W. P. Austin en A. Hewitz, seqq.	A. J. van Sitteren.
	Barbados . . .	49	Insinger en C°.	De eigenaar.	E. F. L. Mollinger.	F. Sevenoaks.
	Anna'szorg . .		Moravische broedergemeente.	. . . . .	Kersten en C°.	F. Jansa.
	Maria Petronella en Jahanna Maria	50	Erven J. D. J. Thijm.	J. A. de Bie Luden.	J. F. Roux en P. R. Planteau.	C. A. de Sanders.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS — VAN PLANTAGE — Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	PRIVÉ — Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	Aanmerkingen.
725	Suiker	Stoom	3	77	75	152	. .	. .	. .	152	
725	Koffij	. . . .	4	33	44	77	. .	. .	. .	77	
825	Koffij	. . . .	3	48	41	89	13	12	25	114	
725	Suiker	Water-werk	3	100	90	190	2	. .	2	192	De Directeur is vervangen door K. VAN THOL.
2175	Suiker	Stoom	4	206	225	431	. .	. .	. .	431	Hieronder behooren de gronden van *Frederiksburg* en *Campenburg*.
1000	Koffij	. . . .	2	60	62	122	. .	. .	. .	122	De Directeur is vervangen door LOURENS.
1000	Suiker	Stoom	4	102	99	201	5	1	6	207	Hier is eene kerk der Moravische broeders.
1000	Suiker	Stoom	7	41	38	79	. .	. .	. .	79	
796	Koffij	. . . .	3	32	39	71	15	18	33	104	
800	Koffij	. . . .	3	132	117	249	. .	. .	. .	249	
700	Koffij	. . . .	2	51	56	107	4	4	8	115	
1000	Kost-grond	. . . .	2	52	48	100	. .	. .	. .	100	Deze negers werken op *Fortuin* in de *Commetewanekreek*. Hier is de kostgrond, ook voor die plantage.
500	Koffij	. . . .	6	64	77	141	. .	. .	. .	141	De tegenwoordige eigenaar is de heer VISSER. De Directeur COENDERS is sedert dien tijd vervangen door P. J. NUIJZEL.
1000	Koffij	. . . .	3	50	48	98	. .	. .	. .	98	Hier is suikerriet geplant, dat op *Bentshope* wordt afgemalen.
480	Koffij	. . . .	4	58	64	122	. .	. .	. .	122	Sedert dien tijd zijn de negers overgebragt op *Johan* en *Margaretha*. De grond is verhuurd aan B.C. VAN DEN ENDE, de Directeur is sedert dien tijd vervangen.
1000	Suiker	Stoom	3	78	87	165	. .	. .	. .	165	Onder sequestratie der P. W. I. Bank.
500	Koffij	. . . .	2	103	103	206	. .	. .	. .	206	Hiertoe behooren ook de gronden van *Kuhlenkampsspruit*.
12	. . . .	. . . .	3	. .	. .	. .	1	2	3	3	Hier is eene kerk gebouwd.
1228	Koffij	. . . .	2	47	52	99	. .	. .	. .	99	Hier is suikerriet geplant, dat op *Bentshope* wordt afgemalen. De Directeur is naar *Visserszorg* vertrokken, en vervangen door J. M. BOELE VAN HENSBROEK.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Beide oevers der Warappakreek.	Moed en Kommer	53	P. J. en F. J. Kerkhoven.	De eigenaren.	N. Box en S. Soesman Jr.	F. Fomm.
	Badenstein . .	55	F. G. Vogt.	. . . . .	C. Barends.	H. L. G. Kleine.
	Frederikslust . .	58	A. Mac Intosh, J.C. Haijward, E. Wijlde n. ux. en J. F. A. H. Wiltens.	. . . . .	A. Mac Intosh, G. Nicholson, W. E. Rühmann, H. J. Blancke seq.	H. van Ree.
	Broedershoop. .	62	Wed. J. Bromet, geb. Sanches.	. . . . .	S. Soesman Jr.	J. C. Haverkamp
	Waterloo . . .	63	Wed. A. Cameron.	. . . . .	A. Kennedy en Wed. A. Cameron seq.	C. M. Faerber.
	Esthersrust . .	64	A. H. en A. G. Bots.	. . . . .	J. J. Haase.	Noordberg van Brandwijk.
	Alsimo	65	B. C. van den Ende $^5/_6$, minderjarige P. E. White $^1/_6$.	. . . . .	B. C. van den Ende $^5/_6$, H. J. Blancke $^1/_6$.	C. M. Faerber (opzigter).

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS: VAN PLANTAGE: Manne-lijk.	NIET VRIJE BEWONERS: VAN PLANTAGE: Vrouwe-lijk.	NIET VRIJE BEWONERS: VAN PLANTAGE: TOTAAL.	NIET VRIJE BEWONERS: PRIVÉ: Manne-lijk.	NIET VRIJE BEWONERS: PRIVÉ: Vrouwe-lijk.	NIET VRIJE BEWONERS: PRIVÉ: TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
750	Katoen	. . . .	2	48	51	99	. .	. .	. .	99	
2000	Katoen	. . . .	4	149	180	329	. .	. .	. .	329	Onder deze concessie is *Klein-Limenburg* begrepen.
1087	Katoen	. . . .	1	103	105	208	. .	. .	.	208	
1495	Katoen	. . . .	3	108	94	202	7	3	10	212	Onder deze concessie is de *Herstelling* begrepen, alwaar eene stoomkatoenmolen staat.
250	Katoen	Stoom	2	4	3	7	65	58	123	130	
850	Katoen	. . . .	2	92	71	163	. .	. .	. .	163	
627	Katoen	. . . .	3	63	56	119	. .	. .	. .	119	

RECAPITULATIE DER DIVISIE BENEDEN-COTTICA. Litt. F.

Het aantal plantages en gronden, waarvan in deze divisie opgave is gedaan, is 40.

Van deze zijn 12 suikerplantages, als:

9 met stoommachines,
1 met waterrad en
2 zonder molen (*Maasstroom en Berlijn*), waarvan het riet op de centraalfabriek wordt afgemalen.

20 koffijplantages,
7 katoenplantages en
1 kostgrond (*Reijnsdorp*).

Het aantal vrije bewoners is 134, waarvan 108 van het mannelijk- en 26 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 5725, waarvan 2803 van het mannelijk- en 2922 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 400, waarvan 215 van het mannelijk- en 185 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele aantal der niet-vrije bewoners is dus 6125, waarvan 3018 van het mannelijk- en 3107 van het vrouwelijke geslacht.

DIVISIE MATAPPICA. Litt. G.

Heemraad, de Edel Groot Achtb. Heer Paul R. Plantea, te *Paramaribo.*

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
J. Visser, Jr, ... Plant. *l'Aventure.*

1e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
E. F. L. Mollinger, ... 〃 *Anna Catharina.*

2e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
J. J. Schottelink, ... 〃 *Vaderszorg.*

2e Luitenant, 〃 〃 〃 〃
E. J. Johanns, ... 〃 *Somerszorg.*

〃Deze divisie zal een' aanvang nemen met den geheelen regteroever of zuidzijde van *Groot-Matappica*, voorts zal zij, met insluiting van geheel *Klein-Matappica*, de *Tapoeripa-* en *Cabbeskreeken*, zich langs den regter *Commewijne*-oever uitstrekken van en met de plantage *Sporksgift* tot en met de plantage de *Eendragt;* en langs den linkeroever der rivier *Cottica*, van en met het etablissement *Sommelsdijk*, tot aan de *Craskreek.*〃

〃Deze divisie zal, behalve de reeds opgenoemde, nog bevatten: de *Paramaricakreek* en eene helft of noordzijde der *Craskreek.*〃

(Zie vorenverm. Reglem. art. 8.)

In deze divisie ligt het etablissement *Sommelsdijk*, ingerigt voor de bezettingen der posten in de *Cottica*, de *Boven-Commewijne*, enz. Het is bezet door 1 onderofficier en 10 man.

Op *Johanna-Charlotte*, verlatene plantage behoorende aan de eigenaren van *George Hendrik*, was het geneeskundig etablissement van den Divisie-heelmeester J. J. Bruijning, die sedert dien tijd overleden is.

Rotterdam, vroeger een dergelijk etablissement van den Divisie-heelmeester H. N. W. Reijke, is nu verlaten; deze is thans gevestigd op de verlatene plantage *Elk 't zijn*, in de *Boven-Cottica.*

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Matappicakreek links in 't opvaren.	Goosen . . .	2	Erven Wed. F. Tayspil.	L. Bienfait en Zn.	J. Frouin en J. C. van Weede.	M. P. Hack.
	Landlust en Twistrust . .	3	Wed. J. Bromet, geb. Sanches.	. . . . . .	S. Soesman, Jr.	J. J. Beck.
	Adrichem . .	5	Gebr. Kerkhoven.	Kerkhoven en Coutinho.	N. Box, S. Soesman Jr. en M. Kerster.	M. Kerster.
	Livonia . . .	6	H. Wright.	. . . . . .	De eigenaar.	A. E. Soesman (Opzigter).
	Vaderszorg en Karelsdeel .	8	Minderjarige kinderen van P. F. de Frederici.		E. van Emden, J. H. de Frederici en J. J. Schottelink.	J. J. Schottelink.
Matappicakreek regts in 't opvaren.	Anna Catharina	14	Insinger en Comp.	De eigenaar.	J. F. Roux en E. F. L. Mollinger.	E. F. L. Mollinger.
	George Hendrik. . . .	15	F. G. Vogt en G. C. Henkel, geb. Vogt.	. . . . . .	F. G. Henkel.	F. G Henkel.
	Leijdenshoop en Jacobslust.	20	Bl. Hartog Jacobs.	. . . . . .	G. Jacobs, B. Ezechiels en A. Kennedy.	B. Ezechiels.
	Johanneszoon.	25	A. E. J. Schwenderen, We H. Spalinger.	. . . . . .	De eigenares.	De eigenares.
Tapoeri-kakreek.	Driesveld . .	47	Firma Ferrand, Whaley en J. Hudig.	. . . . . .	H. G. Roux.	A. Frezie.
	Somerszorg .	50	Dezelfde eigenaren.	. . . . . .	Dezelfde.	E. F. Johanns.
Groot Matappica regts in 't opvaren.	Kortenvreugd .	52	Erven N. M. Klein.	Broen en Co.	H. G. Roux en J. A. W. Rivoire.	J. H. van Thol.
	Lodewijksburg	55	Wed. A. Cameron, geb. van Halm.	. . . . . .	A. Wildeboer, A. H. F. J. Kennedy en de Wed. Cameron, seq.	L. P. Geniets.
	Sporksgift . .	56	Dezelfde eigenares.	. . . . . .	Dezelfden.	L. P. Geniets, (Opzigter).
Rivier Cottica regts in 't afvaren.	Nieuw Acconoribo . . .	59	H. Wright.	. . . . . .	De eigenaar.	A. E. Soesman, (Opzigter).
	Nieuw Mocha .	60	J. M. Bles.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Kleinhoop . .	61	Erven R. Austin en Wed. Wentworth.	. . . . . .	Th. Green, W. P. Austin en Ch. MacIntyre, seq.	R. B. Austin.
	Twijfelachtig .	62	E. C. Martzilger.	. . . . . .	De eigenaar.	J. G. E. Th. Rooth.
	L'Aventure .	63	Fonds W. G. Deutz.	J. en Th. van Marsel's.	E. van Emden, H. G. Roux en P. May.	J. Visscher, Jr.
	Nieuwe Levant	64	Erven L. E. Grave de Neale.	v. Heukelom & Vollenhoven.	C. de Jongh en P. R. Planteau.	J. M. Boele van Hensbroek.
	Molhoop . .	70	E. G. Veldwijk.	De eigenaar.	C. de Jongh en F. L. Pichot.	G. A. L. Wolff.
	Charlottenburg		Maatsch. tot uitbreiding v. h. Christend.	De eigenaren.	Kersten en Comp.	E. H. Höpner.
	Rotterdam . .		H. N. W. Reijke.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Ephrata. . .	77	J. J. Godefroy 3/5 en Erven J. J. Eijma 2/5	. . . . . .	G. C. B. Weissenbruch, J. F. en H. G. Roux en P. May.	H. Kettenbeld.

MATAPPICA.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS — VAN PLANTAGE — Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	PRIVÉ — Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	TOTAAL GENERAAL.	Aanmerkingen.
369	Koffij	. . . .	2	37	48	85	. .	. .	. .	85	De Directeur is vervangen door C. L. Reniers.
501	Koffij	. . . .	3	18	15	33	7	15	22	55	De negers zijn sedert dien tijd overgebragt op *Montrésor* (*Beneden-Commewijne*).
500	Koffij	. . . .	2	59	73	132	. .	. .	. .	132	
500	Katoen	. . . .	1	61	78	139	. .	. .	. .	139	De negers werken ook op *Hooijland.*
785	Katoen	. . . .	2	56	57	113	1	. .	1	114	
2600	Katoen	Stoom	4	130	105	235	50	53	103	338	De privéslaven zijn van *Klein Charlottenburg.*
394	Katoen	. . . .	7	7	8	15	72	68	140	155	
1006	Katoen	. . . .	2	66	75	141	. .	. .	. .	141	
500	. . . .	. . . .	1	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	
800	Katoen	. . . .	1	52	53	105	. .	. .	. .	105	De Directeur is vervangen door J. H. van Thol.
400	Koffij	. . . .	1	14	18	32	17	16	33	65	
1114	. . . .	. . . .	5	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	Ligt aan de *Cabbeskreek* en is sedert dien tijd geheel verlaten.
500	Suiker	Stoom	2	28	10	38	46	32	78	116	Is onder sequestratie der P. W. I. Bank.
500	Koffij	. . . .	1	49	58	107	4	4	8	115	
2000	. . . .	. . . .	. .	1	. .	1	. .	. .	. .	1	
683	Koffij	. . . .	1	11	11	22	. .	. .	. .	22	
1051	Suiker	Stoom	6	43	63	106	10	17	27	133	De Heer Mac-Intyre is sedert dien tijd overleden.
1000	Koffij	. . . .	2	30	35	65	. .	. .	. .	65	
852	Koffij	. . . .	2	41	53	94	. .	. .	. .	94	
1500	Koffij	. . . .	2	32	50	82	9	18	27	109	Is sedert dien tijd verlaten; de negers zijn overgebragt op *La Rencontre.*
1476	Suiker	Stoom	4	36	43	79	50	77	127	206	
. . . .	. . . .	. . . .	14	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	Etablissement en kerk der Moravische broeders.
. . . .	. . . .	. . . .	7	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	Geneeskundig etablissement van H. N. W. Reijke, sedert dien tijd verlaten.
2458	Suiker	Waterwerk	2	50	61	111	4	. .	4	115	

RECAPITULATIE DER DIVISIE MATAPPICA. Litt. G.

Het aantal plantages en gronden, in deze divisie nog in bewerking, is 19.

Van deze zijn: 4 suikerplantages, als:
3 met stoommachines
1 met waterrad.

9 koffijplantages
6 katoenplantages

Het aantal vrije bewoners is 73, waarvan 50 van het mannelijk- en 23 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 1374, waarvan 821 van het mannelijk- en 914 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 570, waarvan 270 van het mannelijk- en 300 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele aantal der niet-vrije bewoners in deze divisie is dus 2305, waarvan 1091 van het mannelijk- en 1214 van het vrouwelijke geslacht.

DIVISIE SARAMACCA. Litt. H.

Heemraad, de Edel Groot Achtbare Heer W. Humphreijs te *Paramaribo.*

Burger-Kapitein, de edele manhafte Heer
M. W. van Brugh Duijckinck . Plant. *Broederschap.*

1[e] Luitenant, de edele manhafte Heer
Fergus Carstairs . . . . „ *Caledonia.*

2[e] Luitenant, „ „ „ „
G. Fraser . . . . „ *Sonnette.*

2[e] Luitenant, „ „ „ „
G. J. Halfhide . . . . „ *Monitor.*

„Deze divisie zal de geheele rivier *Saramacca* bevatten, en voorts alle de landen en gronden in zich sluiten, welke langs de kreek van *Wanica* en het gedolven kanaal naar *Saramacca*, tot aan de uitloop in de rivier *Saramacca* zijn gelegen.

„Tot deze divisie behoort ook de *Tawajariekreek.*"

(Zie vorenverm. Reglem. art. 4).

In deze divisie ligt de militaire post *Nassau*, bezet door 1 onderofficier-kommandant en 24 man.

De vroeger bezette posten *Uitkijk*, *Groningen* en *Saron* zijn verlaten. Op *Saron* woont nog de posthouder bij de *Becoe-* en *Moessinga*-boschnegers.

Van eenige kleine gronden, in het kanaal naar *Saramacca*, de *Tawajariekreek* en de *Boven-Saramacca* gelegen, is geene opgave aan het Gouvernement gedaan.

De bewoners, weinig in getal, wonen daar slechts tijdelijk en zijn te *Paramaribo* opgegeven.

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Aan beide oevers der Saramacca-rivier.	Kent	1	Sir W. Young bar.	G. Wittering.	A. Dessé en W. Humphreijs.	R. Herbert.
	Caledonia . . .	2	Fergus Carstairs en J. E. Saltzer.	. . . . .	F. Carstairs, H. J. Blancke en H. G. Roux seq.	F. Carstairs.
	Concordia . . .	3	Bl. W. Elder.	. . . . .	H. J. Blancke, J. Elder, L. Bixbij, F. P. Bongenon seq.	John Elder.
	Kwartlot . . .	3				
	Huwelijkszorg .	5	J. J. en L. A. de Mesquita.	. . . . .	De eigenaren.	J. P. van der Meer.
	Dankbaarheid .	6	M. E. E. A. van Thol en kinderen.	. . . . .	Sal. van Thol.	Sal. van Thol.
	Catharina-Sophia	7	Gouvernement van Suriname.	. . . . .	W. Humphreijs.	W. P. Austin.
	Broederschap. .	11	M. W. van Brugh Duijckinck.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Sara Maria . .	13	J. Robinson.	. . . . .	De eigenaar.	J. Nahar.
	Morgenster . .	18	J. P. L. Weimann en F. Boeddinghaus.	. . . . .	De eigenaren.	F. Boeddinghaus.
	Johanna Catharina	19	Erven Pepin.	. . . . .	D. Danjon.	J. A. Muller.
	De Herstelling .	25	C. J. Wolff Juliaans.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Margaretha's gift	27	J. F. Meijer.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Friderici's gift .	28	P. W. Werlé n. ux.	. . . . .	P. W. Werlé.	P. W. Werlé.
	De goede hoop .	31				
	Monitor . . .	33	G. J. Halfhide.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	La Poule . . .		Bl. M. A. Thurkow.	. . . . .	W. Humphreijs en Mr. A. W. Thurkow.	M. Montecattini Jr.
	Wilhelmina Catharina Frederika en Nieuwhoop	36 en 38	J. J. en L. A. de Mesquita.	. . . . .	De eigenaren.	H. U. Ohlsen.
	Sonnette . . .		G. Fraser.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	De vier Hendrikken	45	J. P. Emmanuels.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Hamburg . . .	47	G. Jones privé en qq.	. . . . .	W. E. Ruhmann en C. Busch.	G. von Behmen.
	La Ressource .	50	Esther Lijons geb. Noble.	. . . . .	M. L. Finzij.	M. Robles Azn.
Kanaal.	Onverwacht en Duisburg . .	78	F. J. L. Rens van Onna.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.

SARAMACCA.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS: Van plantage: Mannelijk.	Van plantage: Vrouwelijk.	Van plantage: Totaal.	Privé: Mannelijk.	Privé: Vrouwelijk.	Privé: Totaal.	Totaal generaal.	*Aanmerkingen.*
1000	Suiker	Stoom	4	115	120	235	5	2	7	242	Hier bestaat een centrifugaal toestel.
1725	Koffij en cacao	....	4	36	31	67	3	10	13	80	
750	Koffij en cacao	....	4	45	40	85	..	..	..	85	Deze twee plantages behooren bij elkander.
125	Koffij en cacao	....	..	7	7	14	..	..	..	14	
1000	Koffij en cacao	....	2	32	21	53	55	42	97	150	De privéslaven zijn sedert dien tijd verkocht.
1000	Cacao	....	3	1	..	1	5	7	12	13	
1000	Suiker	Stoom	7	261	282	543	..	..	..	543	Hier is de Medecinae Doctor C. N. VAN ENSPIJCK KLEIJNHOFF.
1000	Koffij en cacao	....	2	22	25	47	1	..	1	48	De nabijgelegene plantages *Anna Maria* en *Mijn vermaak* eigendom der P. W. I. Bank. zijn verlaten en de slaven zijn hier werkzaam. Die van de houtvelling *Andresa* in de *Coppename* zijn in 1851 hier gebragt. Een aanwezig suikertoestel van DEROSNE en CAIL is niet in werking.
1000	....	....	2	21	35	56	..	..	..	56	De slaven zijn sedert dien tijd overgebragt op *Vlugt en Trouw* in de *Boven-Cottica*. Alles is hier nu verlaten.
1000	Koffij en cacao	....	2	39	54	93	..	..	..	93	
1500	Koffij en cacao	....	2	75	73	148	..	..	..	148	
500	Koffij en cacao	....	2	..	..	..	15	12	27	27	
500	Koffij en cacao	....	1	..	..	..	14	12	26	26	
1000	Cacao	....	1	3	2	5	1	1	2	7	Deze plantages behooren bij elkander.
500	Koffij en cacao	....	6	10	1	11	3	1	4	15	
500	Koffij en cacao	....	8	1	1	2	3	..	..	5	
1000	Koffij en cacao	....	2	29	30	59	52	44	96	155	
5250	Hout	....	1	13	7	20	19	6	25	45	
2000	Hout	....	1	9	11	20	..	..	..	20	
2000	Hout	....	4	20	17	37	7	..	7	44	
1595	Suiker	Stoom	7	76	92	168	2	2	4	172	Sedert dien tijd is *Hamburg* verhuurd aan den Heer C. A. WOIS, die nu Administrateur en Directeur is. De Heer W. HUMPHREIJS is Mede-Administrateur.
1000	Hout	....	1	4	3	7	1	..	1	8	
1500	Kostgrond	....	3	2	5	7	..	..	..	7	Deze plantage is gelegen aan het Kanaal naar *Saramacca*.

RECAPITULATIE DER DIVISIE SARAMACCA. Litt. H.

Het aantal plantages en gronden, waarvan opgave is gedaan in deze divisie, is 23, waarvan

3 suikerplantages, allen van stoommachines voorzien,
2 cacaoplantages,
12 koffij- en cacaoplantages,
4 houtgronden en
1 kostgrond.

Éene plantage (*Sara-Maria*) is na de opgaven verlaten, en de negers zijn overgebragt naar *Vlugt-en-trouw*.

Het aantal vrije bewoners is 69, waarvan 49 van het mannelijk- en 20 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 1678, waarvan 821 van het mannelijk- en 857 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 325, waarvan 186 van het mannelijk- en 139 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele bedrag der niet-vrije bewoners in deze divisie is dus 2003, waarvan 1007 van het mannelijk- en 996 van het vrouwelijke geslacht.

DISTRICT CORONIE.

Landdrost, de Hoog Edel Gestr. C. B. KRAIJENHOFF VAN WICKERA, gepensionneerd Majoor, Ridder der M. W. O. 4de klasse, wonende op . . . . . Plant. *Bellevue.*

Hoofdingelanden, de WelEdel Gestr. Heer TH. GRAIJ, ... 〃 *Burnside.*

Hoofdingelanden, 〃 〃 〃 〃 E. RICKETTS, ... 〃 *Moij.*

Hoofdingelanden, 〃 〃 〃 〃 A. ENGENSBERGER.

SCHUTTERIJ.

Kommandant. De Landdrost.

1e Luitenant, de edele manhafte Heer F. W. FAERBER Jr. . . . . Plant. *Hope.*

2e Luitenant, de edele manhafte Heer G. CRUDEN, ... 〃 *Sarah.*

De plantages zijn allen gelegen langs den rijweg, welke evenwijdig aan de zeekust loopt.

De gemeenschap met *Paramaribo* of met andere plaatsen geschiedt alleen met schoeners, die in eenige gegravene kanalen met veel moeite binnenkomen.

De militaire post *Coronie* is bezet door 1 officier en 56 onderofficieren en soldaten (vroeger slechts 38) en door een Officier van Gezondheid 3de klasse.

Hier is eene Roomsch-Kath. kerk, en een etablissement met eene kerk van de Moravische broeders, onder den naam van *Salem* bekend.

Bij publicatie van den 10en October 1851, Gouvern. Blad no. 10, is de vroegere naam van *opperdistrikt Nickerie*, veranderd in *Coronie.*

DISTRICT

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	DIRECTEUREN.
Aan de rijweg langs de zeekust.	Potosie . . . . (Lot 223/225.)	. .	Bl. G. S. Carstairs.	. . . . .	H. G. Roux, A. Kennedij en A. Park seq.	A. Mills.
	Hope . . . . (Lot 209).	. .	F. W. Faerber n. ux.	. . . . .	De eigenaar.	Faerber.
	Burnside . . . (Lot 210 en 211).	. .	Th. Graij.	. . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.
	Sarah . . . . (Lot 212 en 213).	. .	Erven J. Bent.	. . . . .	Th. Green, W. P. Austin, H. J. Blancke, A. Dessé, J. J. Hemith en W. E. Rühmann seq.	G. Cruden.
	Leasowes en Clijde. (Lot 214, 215 en 216).	. .	A. Dessé.	. . . . .	De eigenaar.	A. Ricketts.
	Belladrum . . . (Lot 219).	. .	G. Cruden.	. . . . .	De eigenaar.	W. Matthews.
	Johanna-Maria . (Lot 218).	. .	Erven J. Robertson en J. M. C. van Onna.	. . . . .	H. G. Roux.	A. Waalwijn Jr.
	John en Bantaskine . . . . (Lot 220).	. .	A. Mac Intosh.	. . . . .	De eigenaar.	M. Egan.
	Marij'shope . (Lot 225 en 226).	. .	Bl. E. Conolly $^6/_9$, H. Wright en J. Robinson $^1/_9$, wed. P. Haijnes $^1/_9$ en Th. Green $^1/_9$.	. . . . .	A. Christie $^7/_9$, H. Wright $^1/_9$ en Th. Green $^1/_9$.	Alan Cameron.
	Bellevue . . . (Lot 227).	. .	A. Mac Intosh.	. . . . .	De eigenaar.	J. H. Cumnings.
	Persévérance . (Lot 229).	. .	Erven J. Keen.	. . . . .	Th. Green.	G. Kellij Park.
	Moij. . . . . (Lot 230 en 231).	. .	Erven A. Ferrier.	. . . . .	H. Wright en Th. Green.	E. Ricketts.
	Hamilton . . . (Lot 235).	. .	Mej. M. C. Hamilton.	. . . . .	De eigenaresse.	D. M. Heijmans, (opzigter).
	Inverness . . . (Lot 236).	. .	A. Dessé.	. . . . .	De eigenaar.	D. M. Heijmans.

CORONIE.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	Niet vrije bewoners: van plantage, Manne-lijk.	van plantage, Vrouwe-lijk.	van plantage, Totaal.	privé, Manne-lijk.	privé, Vrouwe-lijk.	privé, Totaal.	Totaal generaal.	Aanmerkingen.
1500	Katoen	. . . .	1	85	71	156	. .	. .	. .	156	
500	Katoen	. . . .	3	37	35	72	19	27	46	118	
1180	Suiker	Stoom	3	163	144	307	47	41	88	395	Hier wordt ook katoen verbouwd.
1000	Katoen	Stoom	3	160	135	295	5	. .	5	300	
1330	Katoen	Stoom	4	162	160	322	. .	. .	. .	322	De directeur is sedert dien tijd naar *Alkmaar* vertrokken.
500	Katoen	. . . .	1	13	9	22	. .	. .	. .	22	
500	Katoen	. . . .	1	28	28	56	7	12	19	75	
1000	Katoen	. . . .	1	46	50	96	7	2	9	105	Tevens een groote kweekgrond met 330 hoornbeesten.
1000	Katoen	. . . .	1	80	71	151	3	. .	3	154	
500	Katoen	. . . .	2	66	51	117	. .	. .	. .	117	
500	Katoen	. . . .	1	18	13	31	1	2	3	34	
1000	Katoen	Stoom	2	61	60	121	. .	. .	. .	121	
500	Katoen	. . . .	7	6	. .	6	10	13	23	29	
1000	Katoen	. . . .	1	35	24	59	. .	. .	. .	59	

RECAPITULATIE VAN HET DISTRICT CORONIE.

Het aantal plantages en gronden in dit district is 14.
Van deze zijn: 1 suikerplantage met stoommachine en
13 katoenplantages, waarvan 3 met stoommachines.

Het aantal vrije bewoners in dit district is 31, waarvan 210 van het mannelijk- en 10 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 1811, waarvan 960 van het mannelijk- en 851 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 196, waarvan 99 van het mannelijk- en 97 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele bedrag der niet-vrije bevolking is dus 2007, waarvan 1059 van het mannelijk- en 948 van het vrouwelijke geslacht.

Na dien tijd zijn ruim 60 negers naar de Britsche kolonien gevlugt.

DISTRICT NICKERIE.

Landdrost, de Wel Edel Gestr. Heer W. H. J. VAN IDSINGA te *Nickeriepunt.*

Hoofdingeland, de Wel Edel Gestr. Heer A. MACDONALD te *Nickeriepunt.*

Hoofdingeland, 〃 〃 〃 〃 〃 A. DESSÉ te *Nickeriepunt.*

Hoofdingeland, 〃 〃 〃 〃 〃 THOMS TIJNDALL, Plant. *Nurserij.*

Landsschrijver, de Wel Edel Gestr. Heer J. F. GORDON.

Hervormd Predikant, H. R. WICHERS.

Te *Nickeriepunt*, de Medicinae Doctoren R. A. BALFOUR en P. VAN THIENEN.

SCHUTTERIJ.

Kapitein-Kommandant, de Landdrost.

1e Luitenant, de edele manhafte Heer A. MACDONALD.

2e 〃 〃 〃 〃 〃 A. DESSÉ.

2e 〃 Adj. 〃 〃 〃 〃 J. F. GORDON.

2e 〃 〃 〃 〃 〃 J. WILSON.

De *Nickeriepunt* of *Nieuw-Rotterdam* ligt op den landhoek, gevormd door de monding van den *Corantijn* op den Nederlandschen oever. De bezetting is sterk 1 Officier en 80 onderofficieren en soldaten, benevens een Officier van gezondheid 1e klasse. De militaire gebouwen, woningen van de ambtenaren, eene Hervormde kerk, met verscheidene particuliere huizen, waarvan vooral in de laatste jaren velen zijn opgebouwd, vormen het vlak. Nabij de plantage *Paradise* staat eene Roomsch-Katholijke kerk.

Een rijweg loopt langs de zeekust, terwijl het district door digte bosschen van *Coronie* gescheiden is. Gemeenschap te land bestaat tusschen beide niet.

De vroegere naam van *Nederdistrict Nickerie* is bij publicatie van 10 October 1851, Gouvern. blad no. 10, veranderd in *Nickerie.*

DISTRICT

Ligging.	NAMEN.	Divisie-nummers.	EIGENAREN.	ADMINISTRATEUREN IN NEDERLAND.	ADMINISTRATEUREN IN SURINAME.	DIRECTEUREN.
Aan de rijweg (zeekust)	Union ²/₃ . . .	. .	Bl. R. A. en J. Cruickshank.	. . . . . .	A. Dessé en A. Macdonald.	A. Macdonald.
	Good-Intent . .	. .	A. Dessé.	. . . . . .	De eigenaar.	T. van Sachten.
	Providence . .	. .	Erven J. Balfour.	. . . . . .	J. J. Hewitt.	. . . .
	Sealand . . .	. .	F. en J. Wijnand.	. . . . . .	De eigenaren.	. . . .
Nickerie-kreek links in 't afvaren.	Waldijk's burg (Lot nº. 4) . .	. .	F. Wijnand.	. . . . . .	De eigenaar.	Th. Lowe.
	Margarethenburg	. .	Erven W. Carbin.	. . . . . .	L. Carbin.	L. Carbin.
	Waterloo . . .	. .	Erven J. Balfour.	. . . . . .	J. J. Hewitt.	M. Hutchison.
	Nurserij. . . .	. .	Wed. J. Tijndall, Bl. S. E., en Dr. S., H., Th., S. R. Tijndall en Wed. Tapin.	. . . . . .	Th, Henry en James Tijndall, en H. J. Blancke.	Th. Tijndall.
	Hazard. . . .	. .	Erven J. Balfour.	. . . . . .	J. J. Hewitt.	G. Macdonald.
	Paradise . . .	. .	Bl. R. A. en J. Cruickshank.	. . . . . .	A. Dessé en A. Macdonald.	W. Shields.
	Hampton Court (Lot nº. 7) . .	. .	G. Nicholson.	. . . . . .	W. E. Ruhmann.	J. Ricketts. (opzigter)
	Krappahoek (Lot nº. 34) . . .	. .	Charbon en Zn.	De eigenaren.	A. Macdonald.	J. Ricketts.
N. kr. regts.	Lª I (Huntley) .	. .	Bl. J. Gordon.	. . . . . .	A. Macdonald.	F. Horstman.
	Botany-bay . .	. .	J. Reach.	. . . . . .	De eigenaar.	De eigenaar.

N I C K E R I E.

Aantal akkers der concessie.	Voortbrengsel.	Soort van molen.	Vrije bewoners.	NIET VRIJE BEWONERS							Aanmerkingen.
				VAN PLANTAGE			PRIVÉ			TOTAAL GENERAAL.	
				Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
$666^2/_3$	Kweek-grond	. . . .	3	. .	. .	. .	4	7	11	11	De negers werken op plantage *Paradise.*
1250	Katoen	. . . .	1	52	54	106	20	15	35	141	Hiertoe behooren de gronden *Union* $^1/_3$, *Plaisance* $^1/_3$ en lotland n°. 36 in de kreek.
500	Kweek-grond	. . . .	. .	. .	. .	. .	1	. .	1	1	
1000	Kweek-grond	. . . .	. .	. .	. .	. .	2	. .	2	2	
500	Kost-grond	. . . .	1	2	. .	2	. .	. .	. .	2	Onlangs nieuw aangelegd.
500	Koffij	. . . .	4	18	15	33	4	9	13	46	
1000	Suiker	Stoom	7	51	88	139	68	59	127	266	
1000	Suiker	Stoom	13	166	182	348	26	25	51	399	
682	Suiker	Stoom	3	64	83	147	8	2	10	157	
1625	Suiker	Stoom	12	158	152	310	. .	. .	. .	310	De negers zijn afkomstig van *Diamond*, *Union* $^1/_3$ en *Paradise.* De Directeur is sedert dien tijd naar *Berlijn* vertrokken en vervangen.
500	Suiker	Stoom	2	29	29	58	57	40	97	155	
500	Koffij	. . . .	3	31	16	47	3	. .	3	50	
500	Koffij	. . . .	1	. .	. .	. .	22	30	52	52	
250	Koffij	. . . .	8	. .	. .	. .	16	11	27	27	

RECAPITULATIE VAN HET DISTRICT NICKERIE.

Het aantal plantages en gronden in dit district is 14; van deze zijn 5 suikerplantages, allen van stoommachines voorzien,

4 koffijplantages,
1 katoenplantage,
1 kostgrond en
3 kweekgronden.

Het aantal vrije bewoners in dit district is 217, waarvan 122 van het mannelijk- en 95 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal plantageslaven is 1190, waarvan 571 van het mannelijk- en 619 van het vrouwelijke geslacht.

Het aantal privéslaven is 429, waarvan 231 van het mannelijk- en 198 van het vrouwelijke geslacht.

Het geheele bedrag der niet-vrije bevolking op de plantages is dus 1619, waarvan 802 van het mannelijk- en 817 van het vrouwelijke geslacht, waarbij nog ongeveer 120 slaven, te *Nickeriepunt* aanwezig, moeten gevoegd worden. Hierdoor wordt het geheele aantal niet-vrije bewoners gebragt op 1739.

Tot de bevolking van *Suriname* rekent men nog:

1°. De bewoners van de forten *Zeelandia* en *Nieuw-Amsterdam*, en van de verschillende posten in de divisien en districten verspreid.

In de opgaven vóór 1850 was hiervoor alleen de sterkte van het garnizoen in rekening gebragt; doch later zijn, behalve de militairen zelve, ook de vrouwen, bedienden enz., daarbij gerekend; zoodat het geheele aantal bewoners op den 1en Januarij van elk jaar was, als volgt:

JAARTAL.	VRIJEN			NIET VRIJEN			TOTAAL GENERAAL.
	Geslacht.			Geslacht.			
	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	
1850	909	103	1012	12	38	50	1062
1851	961	100	1061	64	68	132	1193
1852	899	136	1035	51	53	104	1139
1853	873	105	978	97	65	162	1140

2°. De bewoners der Europesche kolonisatie te *Groningen* aan de *Saramacca*, welke kolonisatie echter opgeheven is, ten gevolge van de Gouvernem. Resolutie van den 28en Mei 1853, n°. 773.

De eerste bewoners van dit etablissement kwamen in Junij 1845 aldaar aan, ten getale van 384. In den volgenden staat is het aantal dier bewoners, op den 1en Januarij van elk jaar, vermeld.

JAARTAL.	GESLACHT.		TOTAAL.	*Aanmerkingen.*
	Mannelijk.	Vrouwelijk.		
1847	90	82	172	Gedurende het jaar 1845 waren reeds 189 kolonisten aan de ziekte bezweken. Later zijn nog eenigen uit Europa aangekomen, doch in gering getal. Velen zijn sedert 1849 van *Groningen* naar *Paramaribo* vertrokken.
1848	93	89	182	
1849	103	95	198	
1850	67	60	127	
1851	63	57	120	
1852	48	50	98	
1853	38	45	83	

3°. De bewoners van het etablissement *Batavia* aan de *Coppename*, bestemd tot verblijf van de melaatschen, alwaar in 1823 de eerste bewoners zijn gebragt. In den volgenden staat is het aantal dier bewoners, op den 1[en] Januarij van elk jaar, vermeld.

JAARTAL.	VRIJEN			NIET VRIJEN.			TOTAAL GENERAAL.	*Aanmerkingen.*
	Geslacht.			Geslacht.				
	Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.	Manne-lijk.	Vrouwe-lijk.	TOTAAL.		
1847	13	0	13	210	211	421	434	Bij de bevolking is begrepen de Directeur VAN DER HOOP met zijn huisgezin, en de Geneesheer D. OOIJKAAS, sedert 1852 aldaar aangekomen. De Geneesheer DEUTSCHBEIN is in 1851 overleden.
1848	18	3	21	219	246	465	485	
1849	17	1	18	200	233	433	451	
1850	19	2	21	214	263	477	498	
1851	17	2	19	207	244	451	470	
1852	17	2	19	202	238	410	459	
1853	21	6	27	194	235	429	456	

Hierbij zij opgemerkt dat, hoewel in het algemeen verslag over 1849 de bevolking van het etablissement *Andresa* aan de *Coppename* is vermeld, die bevolking, uit negers bestaande, later evenwel is overgebragt op de Gouvernements suikerplantage *Catharina Sophia*, en hare sterkte reeds is opgegeven bij het vermelden van de bevolking van die plantage. De gedurige veranderingen door het aankomen en vertrekken van schepen te *Paramaribo*, zijn oorzaak dat de sterkte van de bemanning van de aldaar aanwezige zeemagt en koopvaardijvloot, niet met zekerheid kan worden opgegeven. Zij wordt evenwel geschat te zijn 500 hoofden.

c. Recapitulatie. Uit de vermelde opgaven blijkt, dat de bevolking van *Suriname* den 1[en] Jan. 1853, bestond uit: 51876

hoofden, welke verdeeld waren in *Paramaribo* en in de verschillende divisien, zoo als in den volgenden staat is aangegeven:

WOONPLAATSEN.	BEVOLKING							Aanmer-kingen.
	VRIJE			NIET VRIJE			TOTAAL GENERAAL.	
	Geslacht			Geslacht.				
	Mannelijk.	Vrouwelijk	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
a. De stad Paramaribo met hare buitenwijken . . .	4557	6007	10564	2076	3391	5467	16031	Deze opgaven zijn getrokken uit de wijkregisters en divisiestaten. In de slavenregisters zijn ingeschreven 39309 slaven, dus 619 hoofden meer dan in dezen staat zijn vermeld.
Forten en posten	873	105	978	97	65	162	1140	
Zeemagt en koopvaardijvloot.	500		500				500	
b. *Divisien en districten.* Boven-Suriname en Thorarica	84	20	104	2391	2513	4904	5008	
Para	122	71	193	1682	1799	3481	3674	
Boven-Commewijne . .	50	14	64	1282	1365	2647	2711	
Boven-Cottica en Perica.	71	24	95	1986	2244	4230	4325	
Beneden-Commewijne .	43	17	60	1620	1566	3186	3246	
Beneden-Cottica . . .	108	26	134	3018	3107	6125	6259	
Matappica	50	23	73	1087	1214	2301	2374	
Saramacca	49	20	69	1007	996	2003	2072	
Coronie	21	10	31	1059	948	2007	2938	
Nickerie	122	95	217	863	879	1742	1959	
Etablissement Groningen .	38	45	83				83	
„ Batavia . .	21	6	27	194	235	429	456	
TOTAAL . . .	6709	6483	13192	18362	20322	38684	51876	

De gegevens, omtrent de bevolking der kolonie in vroegere jaren, zijn onvoldoende. Uit de weinige berigten, welke daarvan nog voorhanden zijn, vermeent men te mogen afleiden, dat de sterkte der bevolking van vroegere jaren niet aanzienlijk grooter is geweest dan die, welke thans wordt opgegeven.

Hoewel, door aanhoudenden aanvoer uit *Afrika*, de sterkte der slavenbevolking in vroegere jaren aanmerkelijk vermeerderde, was daarentegen de sterfte toen veel meer dan thans (1), en waren epidemien van pokken, het wegloopen der negers in grooten getale, enz. onder andere, oorzaken, welke de vermeerdering der bevolking toen belette.

(1) Zie hierover: *Overzigt eener epidemie van gele koorts in de kolonie Suriname*, door F. A. C. Dumontier, in het *Nederl. Lancet*, 1852.

Een belangrijk verschil in de verhouding tusschen het aantal der vrije en niet-vrije bewoners, in vroegeren en lateren tijd, kan opgemerkt worden, uit den volgenden staat, waarin eenige mededeelingen omtrent de sterkte der bevolking van *Suriname* op verschillende tijden zijn opgenomen.

Jaartal.	Vrije bewoners. Geslacht.			Niet-vrije bewoners. Geslacht.			Totaal generaal der bevolking.	Aanmerkingen.
	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.		
1790	. .	. .	5000	. . . .	. . . .	53000	58000	*Surin. Almanak* van C. BROUWN, 1791.
1805	. .	. .	6075	. . . .	. . . .	58527	64602	Zie v. SACK, II, bl. 153.
1811	. .	. .	5345	. . . .	. . . .	54108	59453	
1831	. .	. .	8478	. . . .	. . . .	53033	61511	Zie TEENSTRA, *de Landbouw*, II, bl. 204.
1839	4242	4561	8893	24857	24966	49823	58716	Op 1 Jan. Zie *de Kolonist*, I, bl. 157. Bij velen dezer vroegere opgaven zijn ook Indianen en boschnegers begrepen.
1847	5850	4732	10582	18587	19782	38369	48951	Uit de wijkregisters en divisiestaten. Den 1 Jan.
1848	6198	5666	11864	19066	20673	39739	51603	
1849	6281	5619	11900	19410	21284	40694	52594	
1850	5931	5929	11860	19190	21121	40311	52171	Den 1en Jan van elk jaar. Getrokken uit de wijkregisters en divisiestaten en opgenomen in de koloniale verslagen.
1851	6181	6220	12401	19238	20441	39679	52080	
1852	6531	6351	12882	18609	20548	39157	52039	
1853	6709	6483	13192	18362	20322	38684	51876	

Voorts zijn in den *Moniteur des Indes* van 1846—1847, bl. 134, nog uitvoerige mededeelingen, omtrent de bevolking van 1835—1844 gedaan, en in het werk *Emancipatie door centralisatie*, bl. 141—143, zeer belangrijke bijzonderheden, omtrent de slavenbevolking van de jaren 1840—1845 medegedeeld.

Bij het inzien van den staat, vallen reeds dadelijk de groote verschillen, die er in de getalsterkten der bevolking bestaan, in het oog. Eerst na het jaar 1847 zijn die opgaven met elkander meer overeenstemmend, en meer met

de waarheid overeenkomstig, hetgeen veroorzaakt is door de nieuwe voorschriften, welke in het jaar 1847, betrekkelijk het mededeelen der noodige opgaven daartoe, zijn gegeven geworden, en niettemin blijft een aanmerkelijk verschil bestaan tusschen de, in den hierbij gevoegden staat opgegeven geheele getalsterkten en die, welke worden verkregen uit de registers van hoofdgelden en de slavenregisters. Om dit door een voorbeeld aan te toonen, merke men op, dat volgens de bedoelde registers de geheele bevolking der kolonie sterk zou zijn geweest, in 1847, 52,265 en in 1848, 52,039 inwoners; hetwelk, in vergelijking met de hiervoren vermelde getallen, een verschil geeft: in 1847 van 3314 en in 1848 van 436 inwoners.

De opgave omtrent de bevolking der kolonie, medegedeeld in het *verslag* van het jaar 1847, is dus zeer onnaauwkeurig. Telken jare zijn die opgaven evenwel naauwkeuriger kunnen gegeven worden, en die, welke thans worden vermeld, kunnen als genoegzaam naauwkeurig worden aangemerkt.

d. Krijgswezen. Het krijgswezen in *Suriname* bestaat uit de drie volgende gedeelten, als:

1. *De Zeemagt.*
2. *De Landmagt.*
3. *De Schutterij.*

Aan den Gouverneur-Generaal is het opperbevel over het geheele krijgswezen opgedragen.

1. *De Zeemagt.* Het eskader, in de West-Indiën gestationeerd en thans gekommandeerd door den Kapitein-ter-Zee W. Stort, bestond den 1[en] Januarij 1853 uit de navermelde oorlogsschepen, als:

Z. M. korvet *de Heldin*, Kapitein-ter-zee W. Stort, gewapend met 20 stukken geschut à 30 ℔ en bemand met 160 koppen.

Z. M. brik *de Koerier*, Kapitein-Luitenant W. H.

Dittlof Tjassens, gewapend met 18 stukken à 30 ℔ en bemand met 115 koppen.

Z. M. brik *de Arend*, Kapitein-Luitenant J. R. Cambier (sedert dien tijd overleden), gewapend met 12 stukken à 24 ℔, en bemand met 60 koppen.

Z. M. schoener *de Schorpioen*, Kapitein-Luitenant A. van Wachendorff van Rijn, gewapend met 3 stukken geschut à 30 ℔ en bemand met 40 koppen.

Z. M. schoener *de Wesp*, Luitenant-ter-Zee 1ste klasse R. C. Sloos, gewapend met 5 stukken geschut à 30 ℔ en bemand met 40 koppen.

Z. M. stoomschip *Curaçao*, Luitenant-ter-Zee 1ste kl. G. Faber Huijs, gewapend met 2 stukken geschut à 30 ℔ en bemand met 66 koppen. (Deze bodem is na dien tijd naar *Nederland* vertrokken en vervangen door Z. M. stoomschip *Sindoro*, gekommandeerd door den Luitenant-ter-Zee 1ste klasse J. J. Westerouen van Meeteren).

Van deze vaartuigen blijven de korvet *de Heldin* en het stoomschip in *Suriname* gestationeerd.

De andere schepen, brikken en schoeners bevinden zich bij afwisseling in *Suriname*, *Curaçao* of bij de overige eilanden.

Behalve de vermelde bodems zijn nog voor de dienst in de kolonie bestemd:

Twee kanonneerbooten; *de Nickerie*, gestationeerd op de plaats van dien naam, en *de Coppename*, die nog in aanbouw is;

Twee koloniale schoeners, genaamd de *Henriette-Elisabeth* en de *Curaçaonaar;* de laatstvermelde wordt gebruikt tot het brengen en halen der mailpaketten naar- en van *Demerarij*, en is daardoor steeds in de vaart. De *Henriette-Elisabeth* wordt tot alle andere voorkomende diensten gebruikt en ligt nu meestal gestationeerd op de kust vóór *Coronie*, om het ontvlugten der negers te beletten.

2. *De landmagt.* Deze bestaat ingevolge de organisatie, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 14en Februarij 1846, n°. 69, uit:

3 kompagnien van het bataillon Jagers n°. 27, met den staf in garnizoen te *Paramaribo*,

1 kompagnie van het 1e bataillon Veld-artillerie,

allen bekend onder den naam van het *Europeesch garnizoen* (1).

Hoewel bij de weder-inbezitneming der kolonie in het jaar 1816 het voornemen bestond, om deze troepen slechts tijdelijk in die kolonie te doen blijven, zijn zij evenwel daar altijd gebleven en zijn niet als een deel van het leger in *Nederland* beschouwd geworden.

Als *koloniale* troepen behoort bij het garnizoen van *Suriname* ook de *kompagnie Guides* of negersoldaten, zijnde een overblijfsel van de vroeger vermelde vrijkorpsen. Het peloton *Invaliden*, hoewel nog bestaande, wordt niet meer aangevuld, en zal alzoo spoedig niet meer bestaan.

De sterkte en het emplacement van de landmagt in *Suriname* was den 1en Januarij 1853 (2) als volgt:

---

(1) De namen der bataillons zijn sedert hun vertrek uit *Nederland*, in het jaar 1816 onveranderd gebleven.

(2) Den 1en September 1853 was de landmagt sterk 34 Officieren en 790 onderofficieren en soldaten.

Kommandement.	EMPLACEMENT.	Bataill. jagers. Officieren.	Bataill. jagers. Onderofficieren en soldaten.	Komp. artillerie Officieren.	Komp. artillerie Onderofficieren en soldaten.	Komp. guides. Officieren.	Komp. guides. Onderofficieren en soldaten.	Invaliden.	Officieren van den geneeskund. dienst.	TOTAAL. Officieren.	TOTAAL. Onderofficieren en soldaten.	*Aanmerkingen.*
Paramaribo.	Fort Zeelandia . .	6	255	1	23	1	4	4	8	16	286	
	Etabl. Oldenburg .	. .	4	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	4	Dient tot tijdelijke afzondering van melaatschen.
	Post Poelepantje .	. .	1	. .	. .	1	44	7	. .	1	52	
	Fort N.-Amsterdam.	. .	. .	3	112	. .	7	2	1	4	121	
	Etabl. Sommelsdijck.	. .	7	. .	. .	. .	4	. .	. .	. .	11	
	Seinpost Jagtlust .	. .	. .	. .	2	. .	. .	. .	. .	. .	2	
Post Monbijou.	Post Monbijou . .	1	18	.	. .	. .	5	. .	. .	1	23	
	Piket Vreedenburg .	. .	8	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	8	
	„ Belair . .	. .	5	. .	. .	. .	2	. .	. .	. .	7	
	„ Brandwacht .	. .	5	. .	. .	. .	4	6	. .	. .	15	Dient tot het toonen van de vlag aan binnenkomende schepen.
Geïsoleerde posten.	Post l'Espérance. .	1	16	. .	. .	. .	4	. .	. .	1	20	
	„ Republick . .	1	20	.	. .	. .	4	. .	. .	1	24	
	„ Gelderland . .	1	18	. .	. .	. .	6	. .	. .	1	24	
	„ Nassau . . .	. .	9	. .	1	. .	3	. .	. .	. .	13	
	„ Nickerie. . .	1	69	. .	4	. .	1	1	1	2	75	
	„ Coronie . . .	1	32	. .	4	. .	. .	2	1	2	38	Is sedert aanzienlijk versterkt.
Ziek in het hospitaal .		. .	19	. .	1	. .	. .	1	. .	. .	21	
Met verlof of in commissie.		3	3	1	1	. .	. .	. .	1	5	4	
Voor den krijgsraad .		. .	3	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	3	
In subsistentie		1	1	. .	. .	. .	. .	. .	. .	1	1	
		16	493	5	148	2	88	23	12	35	752	
Mankeert tot kompleet .		2	59	. .	20	2	24	. .	1	5	103	
Moet zijn tot kompleet .		17	550	4	168	4	108	. .	13	38	826	Ingevolge de organisatie van 1846.
Overkompleet en in subsistentie		1	2	1	. .	. .	4	23	. .	2	29	

Door transporten uit *Nederland*, en door reëngagementen in *Suriname*, wordt het Europeesch garnizoen voltallig gehouden; terwijl de guides, bij gebrek aan toevoer van Afrikanen, dagelijks in aantal verminderen. Zij worden thans voornamelijk tot roeijers op de buitenposten gebruikt.

In den hierna vermelden staat zijn de gemiddelde getallen van sterkte en sterfte van het garnizoen, sedert de wederinbezitneming der kolonie in het jaar 1816, tot het jaar 1853 medegedeeld.

Jaartal.	Gemiddelde sterkte.	Sterfte.	*Aanmerkingen.*	Jaartal.	Gemiddelde sterkte.	Sterfte.	*Aanmerkingen.*
1816	658	22	1 van de 29.90	1836	659	94	1 van de 7.00 Epidemie van gele koorts.
1817	732	42	1 „ „ 17.40				
1818	686	32	1 „ „ 21.40	1837	657	34	1 „ „ 19.32
1819	677	25	1 „ „ 27.00	1838	640	25	1 „ „ 25.60
1820	586	52	1 „ „ 11.27	1839	707	35	1 „ „ 20.20
1821	972	33	1 „ „ 29.45	1840	649	26	1 „ „ 24.96
1822	782	40	1 „ „ 19.55	1841	522	56	1 „ „ 9.32 Epidemie van gele koorts.
1823	816	60	1 „ „ 13.60	1842	567	51	1 „ „ 11.11
1824	745	61	1 „ „ 12.20	1843	637	27	1 „ „ 23.96
1825	733	42	1 „ „ 17.45	1844	616	18	1 „ „ 34.22
1826	689	29	1 „ „ 23.75	1845	696	37	1 „ „ 18.80
1827	644	24	1 „ „ 26.80	1846	679	13	1 „ „ 52.23
1828	590	28	1 „ „ 21.07	1847	683	28	1 „ „ 24.38
1829	543	12	1 „ „ 45.25	1848	644	16	1 „ „ 40.25
1830	532	33	1 „ „ 16.12	1849	647	16	1 „ „ 40.43
1831	574	39	1 „ „ 14.70	1850	675	17	1 „ „ 39.70
1832	537	34	1 „ „ 15.79	1851	700	166	1 „ „ 4.21 Gele koorts.
1833	484	30	1 „ „ 16.13				
1834	642	20	1 „ „ 32.10	1852	655	27	1 „ „ 24.30
1835	653	47	1 „ „ 13.89				

Daaruit blijkt alzoo, dat de gemiddelde sterkte van 1816—1852 jaarlijks is geweest 654, en dat de gemiddelde sterfte van 1816—1852 jaarlijks 37, of ruim 5.5 ten honderd van de sterkte, heeft bedragen.

De militaire geneeskundige dienst in *Suriname* bestaat uit 1 Officier van gezondheid 1ᵉ klasse (chef), 8 Officieren van gezondheid 2ᵉ en 3ᵉ klasse, en 3 Apothekers.

In het Militair Hospitaal worden buiten de militairen ook de matrozen van 's Rijks zeemagt en van de koopvaardijvloot en onvermogende burger personen verpleegd.

Eene apotheek is aan het Militair Hospitaal verbonden, en te fort *Nieuw-Amsterdam*, post *Sommelsdijk*, *Nickerie* en *Coronie*, zijn infirmerien.

De magazijnen van kleeding en wapening, geweermakerswinkel, enz. zijn rondom of in het fort *Zeelandia* gevestigd, en in het fort *Nieuw-Amsterdam* is een groot buskruidmagazijn, een constructiewinkel en eene smederij.

3. *De Schutterij.* Deze is te *Paramaribo* opgerigt en bij het Koninklijk besluit van den 27en April 1850, *Staatsbl.* n°. 65 (1), zijn alle vroeger gemaakte bepalingen omtrent hare zamenstelling vernietigd, en is die zamenstelling, even als het benoemen van officieren enz., aan den Gouverneur opgedragen.

Zij was den 1en Januarij 1853 sterk 5 kompagnien, te zamen 28 officieren en 501 onderofficieren en schutters.

In de divisien en districten is eene landelijke schutterij of gewapende burgermagt opgerigt, waarvan de sterkte moeijelijk te bepalen is. In de districten *Nickerie* en *Coronie* bedroeg zij den 1en Januarij 1853, 5 officieren en 76 onderofficieren en schutters.

e. Boschnegers, Indianen en wegloopers. Bij de bevolking der kolonie *Suriname*, waaromtrent hiervoren de opgaven zijn gedaan, zijn deze drie volksstammen niet opgenomen.

Omtrent elk dezer stammen zal hier, voor zooveel het bestek van dit werk toelaat, kortelijk eene beschrijving worden medegedeeld (2).

I. *De Boschnegers.* In het eerste hoofdstuk van dit werk is de oorsprong van dit volk reeds opgegeven, en daarin is melding gemaakt van de op verschillende tijden met hen geslotene vrede; ten gevolge waarvan zij verdeeld zijn in drie stammen, en als onafhankelijke, onder zekere bepalingen met ons in vrede levende volken, zijn erkend geworden. Deze drie stammen zijn:

1°. de *Aucaners*, die zeer hoog aan den *Marowijne*, aan de *Jokakreek*, gedeeltelijk ook aan de *Sarakreek* wonen.

Deze, de meest beschaafde en werkzaamste stam, is het eerst in 1761 bevredigd.

---

(1) Zie het *Gouvernements-blad* 1850, n°. 8, en Publicatie van den 1en Julij 1850, *G. B.* n°. 13.

(2) Men vergelijke het *Koloniaal Verslag* over het jaar 1850, blz. 3—5.

Het grootste gedeelte woont in zestien dorpen (loo's), eenigen in de *Sarakreek* (onder den Kapitein BRETAN) en anderen in de *Boven-Cottica* en *Coermotibokreek*.

2°. de *Saramaccaners*, die aan den *Boven-Suriname* wonen, en waarmede in 1762 de vrede is gesloten. Zij doen zich kennen als een sluw, wantrouwend en lui volk, en bewonen 21 dorpen.

3°. de *Becoe* en *Moessinga* of *Matuarienegers*, die aan de *Boven-Suriname* wonen. Deze, de minst beschaafde en ook de laatst bevredigde stam, bewoont slechts 6 dorpen.

De woonplaatsen dezer drie stammen zijn zeer moeijelijk te bereiken, doordien het vaarwater in de bovenrivieren zoodanig met klippen en ondiepten is bezet, dat zij zelve meestal niet dan met levensgevaar, in uitgeholde boomstammen (corjalen), die rivieren kunnen bevaren. Men schat den afstand van hun land tot aan zee, hemelsbreedte ongeveer op 50 uren gaans.

Over ieder dorp voert een Kapitein, door eenen stok, ringkraag en gegalonneerden hoed onderscheiden, het bevel, terwijl iedere stam onder het beheer staat van een grootopperhoofd (graman).

Deze, door eene generaalsuniform, (1) stok met vergulden knop en ringkraag kenbaar, heeft echter zeer weinig invloed op hen.

Bij de Aucaners heet het groot-opperhoofd — *Bijman*, bij de Saramaccaners — *Abraham*, bij de Becoe- en Moessinga-negers — *Afiti;* deze is onlangs overleden.

Bij de Aucaners vooral is eene vermeerdering van behoeften merkbaar. Zij verwerken hout en rijst, verkoopen dit en voldoen daarmede in die behoeften, waarvan een geweer en kruid als eerste kunnen genoemd worden. Hunne godsdienst is grootendeels gegrond op bijgeloovige en heiden-

(1) Het grootopperhoofd der Aucaners BIJMAN, droeg onlangs op eenen generaalsrok, de epauletten van 1ste Luitenant der schutterij.

sche overleveringen. De Aucaners hebben volstandig geweigerd zendelingen der Moravische broeders bij zich toe te laten. Alleen bij de Saramaccaners is sedert eenige jaren weder eene oude zendelingspost, *Nieuw-Bambeij*, door de weduwe Hartmann bewoond, wier groote zelfsopoffering niet naar waarde beloond kan worden door de weinige medewerking, die van dit volk wordt ondervonden.

Bij iederen stam is een ambtenaar geplaatst, Posthouder genaamd, die hunne passen afteekent en voor het nakomen van alle bestaande bepalingen zorg draagt. Bij de Aucaners is bovendien nog een adsistent, *Bijlegger* genaamd. Zooveel mogelijk gaan deze ambtenaren die bevolking in hare bijzonderheden na. Volgens de opgaven, welke betrekkelijk die volken door hen zijn medegedeeld, zouden de Aucaners 3300, de Saramaccaners 4300, de Becae- en Moessinganegers 400, en alzoo de drie volkeren slechts 8000 menschen sterk zijn.

Hoewel het niet mogelijk is juiste opgaven hieromtrent mede te deelen, zoo blijkt het evenwel, dat die sterkte jaarlijks vermindert, waarvan de oorzaak moet worden toegeschreven aan eenige bij hen algemeen heerschende ziekten.

Het uitdeelen van geschenken aan de boschnegers, waartoe het Nederlandsche gouvernement, ten gevolge van de bij vroegere vredes-contracten gemaakte bepalingen, verpligt is, heeft nog plaats gehad in het jaar 1850, hoewel, ten gevolge van die bepalingen, reeds moeijelijkheden met betrekking tot het uitleggen der contracten waren ontstaan, en in het jaar 1836 met alle stammen der Boschnegers nieuwe verbindtenissen zijn gesloten geworden.

II. *De Indianen.* Dit volk, het overblijfsel der vroegere bevolking van *Guiana*, leidt een zwervend en zorgeloos leven. De zucht tot misbruik van geestrijke dranken bestaat in zoo hooge mate bij dat volk, zelfs bij vrouwen en kinderen, dat daarin wel de voornaamste reden van zijnen

achteruitgang moet worden gezocht. In de eerste jaren, nadat de kusten door Europeanen zijn bevolkt geworden, hadden deze aan de Indianen gevaarlijke vijanden, en zij moesten onophoudelijk tegen hunne invallen waken. Eerst door den Gouverneur van Aerssen werd een einde aan deze oorlogen gemaakt, en door hem de vrijheid en onafhankelijkheid der Indiaansche stammen erkend. Het verbond, hetwelk hij met die stammen sloot, is sedert dien tijd trouw nagekomen, en Indiaansche slaven kent men thans niet meer, terwijl zij overal als weêrlooze en onschadelijke wezens toegelaten, en zelfs geholpen worden. De Indianen zijn in verscheidene stammen verdeeld, waarvan de *Warrauw's* of *Guarano's*, *de Caraïben* of *Caribisi* en de *Arrowakka's* of *Arawaak's*, in *Suriname* leven. Aan de oevers der *Marowijne*, *Boven-Suriname*, *Saramacca*, *Coppename* en *Waijombo* vindt men de meesten in kleine groepen bij elkander.

In de *Tibitie* worden nog andere bewoners, van Caraïbischen oorsprong, *Karboeger-* (1) *Indianen* genaamd, aangetroffen, die donkerder gekleurd dan de Indianen, en van deze zeer te onderscheiden zijn.

De arbeid der Indianen bepaalt zich uitsluitend tot jagen, visschen, het planten van de tot hun gebruik noodige cassave, en het maken van pijlen, bogen, mandjes en waterkannen.

Zij zijn verder onbeschrijflijk lui en onverschillig, brengen hun leven in de hangmat door, en hebben slechts *ééne* hartstogt, namelijk de zucht naar *sterken drank*. De Indianen aan de *Nickerie* zijn hiervan uitgezonderd; deze zijn vrij geregeld werkzaam, en staan onder het opzigt van eenen Posthouder.

De Godsdienst bestaat bij hen alleen daarin, dat zij geloof

(1) *Karboeger*, noemt men in *Suriname* den persoon, wiens vader *mulat* en wiens moeder *negerin* is.

Mulat is de afstammeling van eenen *blanken* vader en eene *negerin*, terwijl de ligtere kleuren *Mesties*, *Casties* en *Poesties* worden genoemd.

hechten aan eenvoudige, bij hen bestaande overleveringen.

Vroeger, sedert 1731, waren de Moravische broeders bij den stam der *Arrowakken* met vrij goed gevolg werkzaam. Later zijn de inrigtingen verwoest, en is alle spoor van vroegere bekeering verdwenen. Eenige opperhoofden van hen voeren den titel van Kapitein, doch zij staan, met de boschnegers, onder het toezigt van den Kommissaris der Inlandsche bevolking, welke betrekking aan den Gouvernements-Secretaris is opgedragen. Het aantal nog in *Suriname* aanwezige Indianen wordt op 1000 begroot, en men vermeent dat dit getal als het hoogste moet worden aangemerkt.

De *Caraïben* worden in de oudste berigten als de oorspronkelijke bewoners der kusten genoemd. Dit, toen ruw en oorlogzuchtig volk, voerde onophoudelijk krijg met hunne naburen, en hebben zelfs over *Trinidad* hunne wapens in de West-Indische eilanden geducht gemaakt, vele rooftogten gedaan en vestigingen daargesteld.

De *Arrowakka's* daarentegen zijn een zachtaardig volk, terwijl de *Warrauw's* meer aanleg tot beschaving en werkzaamheid aan den dag leggen.

III. *De wegloopers.* Wegloopers zijn slaven, die zich op onderscheidene tijden van de plantages hebben verwijderd, en die verspreid zijn in de bosschen, alwaar zij leven.

Hoewel met een groot aantal van hen in vroegere jaren, als boschnegers, de vrede gesloten is, heeft evenwel een ander gedeelte van dat volk de gelegenheid of wil ontbroken in die gunst te deelen. Vooral aan de *Boven-Coppename* hadden zich van die benden gevestigd; doch in de laatste jaren is van hun bestaan niets meer gebleken.

De afstammelingen van de wegloopers van vroegeren tijd, *marrous* genaamd, zijn over de geheele kolonie verspreid in de onmetelijke en ondoordringbare bosschen, en hun aantal wordt van tijd tot tijd vergroot door de negers, welke de plantages ontvlugten. In vergelijking met vroegere jaren is dit aantal zeer gering.

Is het moeijelijk het aantal Boschnegers en Indianen naar waarheid op te geven, nog veel moeijelijker is dit voor zoo veel aangaat de wegloopers, daar er, zoo als uit den aard der zaak volgt, sedert meer dan honderd jaren geen omgang met de oude wegloopers bestaat.

Alleen betrekkelijk de wegloopers van lateren tijd zijn aangiften gedaan, en uit de berigten van enkele teruggekomen negers blijkt het, dat het leven in de bosschen, vol armoede en gebrek, eenen zeer nadeeligen invloed op hen uitoefent. Door sommige schrijvers wordt het getal wegloopers op 800 —, volgens het koloniaal Verslag van het jaar 1849 op 744 begroot.

f. Kolonisatie. Het is eene ontegenzeggelijke waarheid, dat sedert geruimen tijd het aantal werkers in de kolonie *Suriname* jaarlijks vermindert: zoodat zich de behoefte aan handen om den arbeid te verrigten, al meer en meer doet gevoelen.

De reden van deze vermindering moet vooral daaraan worden toegeschreven, dat in *Suriname* ongelukkigerwijze het groote vooroordeel heerscht, dat werken eene schande is voor vrije lieden — een vooroordeel, waardoor zelfs het *vrij verklaren* en *niet doen werken*, als uitdrukkingen van dezelfde beteekenis worden beschouwd.

Vooral ten opzigte van den landbouw heerscht dit vooroordeel zeer sterk, en hoewel vele pogingen zijn aangewend om de vrees voor schande te verminderen, zoo is dit niet mogen gelukken, en op den geregelden arbeid van vrijgegevene slaven kan ook thans nog geen staat worden gemaakt.

Het vrijgeven, hetgeen jaarlijks meer en meer toeneemt, waardoor de niet vrije bevolking jaarlijks in getalsterkte vermindert, oefent dan ook eenen zeer nadeeligen invloed uit op den landbouw.

De slavenhandel, die vroeger in de behoeften aan handen om te werken voorzag, werd, bij de teruggaaf der kolonie

in het jaar 1816, door de Engelschen verboden, en later geheel afgeschaft bij Koninklijk besluit van den 17en September 1818, hetwelk den 28en December van dat jaar te *Suriname* werd afgekondigd. Later mogen, zoo als sommigen beweren, nog wel eens, ter sluiks, slaven de kolonie zijn ingevoerd (1), maar thans heeft deze invoer geheel opgehouden.

Om in de bestaande behoefte aan handen, geschikt tot den arbeid, te voorzien, vestigde men het oog op eene kolonisatie met Europeanen. Men beschouwde dit als het beste middel om het doel te bereiken, en een ontwerp daartoe werd bij het Koninklijk besluit van den 25en Januarij 1843 nº. 77 en 78 goedgekeurd.

Reeds twee malen was in de geschiedenis van de kolonie moeten worden opgeteekend den noodlottigen afloop van de proeven, welke betrekkelijk eene dergelijke kolonisatie waren genomen geworden. De eerste proef had plaats gehad in het jaar 1684 met volgelingen van DE LABADIE aan de *Boven-Suriname* — de tweede proef was genomen met Paltzerboeren aan het *Oranjepad* in het jaar 1747 en beiden waren zeer spoedig door eene geheele ontbinding der kolonisatie gevolgd geworden.

Ook in de Fransche bezittingen van *Guiana* waren verscheidene malen dergelijke proeven genomen, die evenmin aan de gunstige verwachting, welke men daarvan had, hebben beantwoord. De kolonisatie met Franschen aan de *Kourou*, in het jaar 1763, kostte aan 14000 menschen het leven, en aan het land 30 millioen francs (2).

De kolonisatie met Europeanen, bedoeld in het vermeld besluit van den 25en Januarij 1843, zou toen worden beproefd te *Groningen* aan de *Saramacca*. Het is te bejamme-

(1) Sommige schrijvers begrooten het getal ter sluiks ingevoerde slaven, na het jaar 1818, op 10000.

(2) Men zie over deze hoogst merkwaardige doch noodlottige onderneming het werk: *Précis historique de l'expédition du Kourou*, Paris, Imp. Royale, 8º.

ren dat ook deze proef is mislukt, en dat de vele pogingen, welke tot het goed gelukken zijn in het werk gesteld, en de groote opofferingen, welke door het Gouvernement daartoe zijn gedaan, door eenen noodlottigen zamenloop van omstandigheden zijn verijdeld geworden. Tien jaren nadat de vestiging te *Groningen* plaats had, werd zij weder ontbonden, en bij Gouvernements resolutie van den 28en Mei 1853 n°. 773 geheel opgeheven.

Omtrent die proeven van kolonisatie zij het volgende, als bevattende de hoofdtrekken, nog hierbij vermeld (1).

De voorbereidende maatregelen te nemen om de voorgenomene kolonisatie te doen plaats hebben, en om alles in gereedheid te brengen tot de ontvangst van 50 huisgezinnen, welke uit het moederland daartoe zouden vertrekken, waren opgedragen aan den Predikant J. H. Betting, die tot medebestuurder van die kolonisatie was aangesteld geworden.

Met twee landbouwers kwam hij in Mei 1843 te *Paramaribo* aan, en na een daarvoor ingesteld onderzoek, werd de plaats *Groningen* aan de *Saramacca* gekozen, en tot vestiging der kolonisatie aangewezen. Eerst in Mei 1844 begon men met het nemen van maatregelen tot de ontvangst der kolonisten en in Junij 1845, toen de bestuurders A. van den Brandhoff, Ezn. en D. Copijn met 384 mannen, vrouwen en kinderen in *Suriname* aankwamen, was slechts een klein gedeelte van het noodig aantal woningen tot ontvangst van hen gereed. Deze bittere teleurstelling was het begin der tegenspoeden, die zij zouden ondervinden; eene epidemische ziekte brak onder hen met woede uit, en duurde voort tot de maand Januarij 1846, toen zij reeds 189 kolonisten, waaronder de bestuurder D. Copijn, ten grave had gesleept.

---

(1) Men leze de bijzonderheden daaromtrent in het koloniaal Verslag van het jaar 1849, blz. 70—76, waarin eene zeer belangrijke beschrijving omtrent die kolonisatie is medegedeeld.

De algemeene verslagenheid, welke hierdoor werd veroorzaakt, werd nog grooter toen de eerste aanplantingen, ten gevolge der buitengewoon langdurige droogte, mislukten. In den loop van hetzelfde jaar kreeg alles een meer bemoedigend aanzien en de kolonisten, in de dagen van tegenspoed met weldaden overladen zijnde, konden nu reeds eenigzins meer aan hunne eigene krachten worden overgelaten. Hun gezondheidstoestand werd zeer bevredigend, en in het jaar 1846 waren slechts 5 hunner overleden; terwijl zij op den 1en Januarij 1847, 168 hoofden sterk waren.

Intusschen waren èn door de bezoldigingen van de leden van het bestuur, èn door de uitdeelingen en ondersteuningen aan de kolonisten, de uitgaven zóó hoog opgevoerd, dat er naar middelen moest worden omgezien om daarin aanzienlijke besparingen te maken; ten gevolge daarvan kon in het jaar 1848 niet meer die ondersteuning worden verleend, welke vroeger was gegeven. Hierdoor ontstond algemeen misnoegen, hetwelk tot de geheele opheffing der kolonisatie voortduurde en oorzaak was dat vele kolonisten *Groningen* verlieten. Een groot gedeelte van deze, en meestal de werkzaamsten, vestigden zich bij *Paramaribo*, en trachtten hun bestaan in de veeteelt te vinden.

De vermindering der bevolking te *Groningen* nam langzamerhand zóó toe, dat eindelijk daarvan niets meer over was dan het bezoldigde bestuur en eenige ouderlooze kinderen.

Het oogenblik, tot het ontbinden en opheffen der beproefde kolonisatie, was dus gekomen, en nadat zulks was verordend, zijn de meeste gebouwen gesloopt; thans zijn er geene of zeer weinig sporen van deze kostbare onderneming meer over.

Voor zoo veel betreft de groote uitgaven, welke deze, uit *Nederland* met zoo veel geldelijke opofferingen en goeden wil ondersteunde proeve van kolonisatie heeft veroorzaakt, zij hierbij nog opgemerkt, dat die vooral daaraan moeten

worden toegeschreven, dat, in vergelijking van het gering aantal kolonisten, een zeer talrijk en ruim bezoldigd personeel van ambtenaren is toegevoegd geworden, waardoor alleen aan die bezoldigingen eene uitgaaf van ruim *f* 18,000 jaarlijks werd vereischt.

Niettegenstaande de ongunstige uitslag, welke door de kolonisatie aan de *Saramacca* is verkregen geworden, is het Nederlandsche Gouvernement steeds met ijver bedacht op de middelen om de vermeerdering der bevolking van *Suriname* bevorderlijk te zijn door het stichten van kolonisatien.

Het is ten gevolge van die inzigten, dat thans eene *Duitsche* Commissie van vier leden, de Heeren Prof. P. DUTTENHOFER, J. SCHUNK, C. T. NOACK en Dr. F. VOLTY, sedert een jaar in *Suriname* zich onledig houdt, om na te gaan in hoe verre dat land voor eene kolonisatie met *Duitschers* geschikt zou zijn, en welk gedeelte van de kolonie zou kunnen worden aangewezen, om met goeden uitslag eene dergelijke vestiging tot stand te brengen.

Ook eene uit *Surinaamsche* ingezetenen benoemde Commissie-van-kolonisatie heeft reeds aan het Gouvernement een uitvoerig verslag ingediend, betrekkelijk een door haar gedaan onderzoek naar gronden, geschikt geoordeeld tot het daarop vestigen van eene kolonisatie van Zwitsersche landverhuizers; en volgens dat verslag zou de grond tusschen de *Saramacca* en de *Coppename* daartoe geschikt bevonden zijn. Eindelijk zijn op last van het Gouvernement eenige Chinezen uit *Neêrlands-Indië* in *Suriname* aangebragt, om als suikerkokers en landbouwers op de Gouvernements plantage *Catharina-Sophia* werkzaam te zijn.

Het groot belang, hetwelk er in gelegen is om het verzenden van landbouwers naar *Suriname* te bevorderen, wordt ook daar thans algemeen erkend, al moge er verschil van inzigten bestaan omtrent de keuze, ten opzigte van den landaard dier personen, of omtrent de al of niet geschiktheid

van Europeanen om in *Guiana door den landbouw* in hun bestaan te voorzien.

Van vele zijden worden tot het bevorderen daarvan, door de ingezetenen der kolonie, pogingen aangewend, en door eenigen is reeds aan het Gouvernement verzocht de vergunning om Chinezen of andere landbouwers, onder zekere voorwaarden, naar *Suriname* over te brengen.

Ook in de *Marowijne* is onlangs eene belangrijke onderneming door bijzondere personen tot stand gebragt. De Heer Kappler namelijk, Assistent-Posthouder bij de Aucaner-boschnegers, die reeds sedert eenige jaren met den Heer Montecattini aldaar woonachtig is, is thans met 21 Wurtembergers, waaronder 5 vrouwen en 4 kinderen, op het établissement *Albina* (5° 28′ N. B.) gevestigd, tot het doen herleven van den houthandel aldaar: eene onderneming die veel belooft, en door den gunstigen toestand van de gezondheid der kolonisten, gedurende de vier eerste maanden, dat zij aldaar verblijf hebben gehouden, in groote mate ondersteund wordt.

Van den goeden wil der planters, om nieuw aangekomene arbeiders voor den landbouw aan het werk te stellen, en dit te doen zelfs met geldelijke opofferingen, worden dikwijls de bewijzen aangetroffen. Vele der van *Groningen* afkomstige kolonisten zijn in dienst genomen van bijzondere personen te *Paramaribo* of op de plantages, en ook op de plantages *Katwijk*, *Suzanna's dal* en *Boxel* hebben 124 Portugezen hun bestaan in den arbeid gevonden, onverwijld na hunne aankomst met een schip, dat hen van *Madeira* naar *Suriname* had overgebragt.

Men mag zich overtuigd houden, dat wanneer dergelijke arbeiders naar de kolonie werden gezonden, deze dadelijk na hunne aankomst in de gelegenheid zouden zijn, om door geregelden arbeid in hunne behoeften te voorzien.

Uit hetgeen hiervoren is medegedeeld, zal men ontwaren de gelukkige strekking van de ingezetenen der kolonie om

bij de behoefte, die aan handen om den arbeid te verrigten, bestaat, den arbeid al meer en meer door de vrije bevolking te doen verrigten, waardoor op eene krachtige wijze het welzijn van de kolonie voor het vervolg zal worden bevorderd.

g. *Taal.* De taal, welke door de negers in *Suriname* wordt gesproken, is de zoogenaamde *Neger-Engelsche*, eene verbastering van de Engelsche, Nederlandsche, Afrikaansche, Portugesche en andere talen, waardoor die taal moeijelijk is. In alle geschriften wordt gebruik gemaakt van de Nederlandsche taal, hoewel de kerk- en leerboeken van de Moravische broeders in het Neger-Engelsch zijn gedrukt. Die taal wordt ook gesproken door de boschnegers, hoewel eenigzins gewijzigd, en de Saramaccanen alleen hebben eenen afzonderlijken tongval, eene verbastering van het Neger-Engelsch door vele Portugeesche woorden, hetgeen veroorzaakt wordt door hunne afstamming van de Portugeesche Joden, die vroeger eigenaars in de *Boven-Suriname* waren.

Met de taal der Indianen zijn slechts zeer weinig personen bekend. Iedere stam heeft hare afzonderlijke taal, zoodat zij elkander moeïjelijk verstaan; slechts eenige woorden hebben deze afzonderlijke talen met elkander gemeen. De taal der *Arrowakka's* schijnt de meest bekende en meest welluidende te zijn.

Het leeren van die taal is echter zeer moeijelijk; een bijbel is daarin gedrukt en uitgegeven door de vroeger aldaar werkzame Moravische zendelingen.

Alle Indianen hebben zich echter het Neger-Engelsch eigen gemaakt.

h. *Statistisch overzigt.* De sterkte der bevolking van *Suriname* kan, naar aanleiding van het hiervoren daaromtrent medegedeelde op 52000, en die van *Paramaribo* op 16000 inwoners gesteld worden.

Van de geheele bevolking zijn ongeveer 13000 vrije- en 39000 niet-vrije personen, zoodat slechts één vierde der bevolking vrij is.

1. *Vrijen.* Omtrent de vrije bevolking zijn de volgende bijzonderheden grootendeels verkregen door eene, daarvan door den Officier van gezondheid 2e klasse F. A. C. Dumontier opgemaakte statistiek.

Het aantal gehuwde paren bedroeg den 1en Januarij 1850 377

In het jaar 1851 werden 34

en in 〃 〃 1852 〃 39

huwelijken gesloten.

Het aantal geborenen bedroeg gedurende het jaar 1852 377, en gemiddeld over de laatste tien jaren jaarlijks 334; terwijl gemiddeld tegen 100 van het vrouwelijke geslacht, 107 van het mannelijk geslacht werden geboren.

Het aantal gestorvenen bedroeg gedurende het jaar 1852 390, waarvan 293 in de kolonie waren geboren.

Over de laatste tien jaren genomen, stierven er gemiddeld jaarlijks 424, en van deze waren er 265 (gemiddeld) in de kolonie geboren.

Het aantal vertrokken en aangekomen personen is in de laatste jaren genoegzaam aan elkander gelijk gebleven, en dit bedraagt in de laatste tien jaren gemiddeld 200 jaarlijks.

De gemiddelde levensduur der vrije bevolking, in de kolonie *Suriname* gevestigd, valt tusschen 28 en 29 jaar, terwijl de gemiddelde jaarlijksche sterfte moet gerekend worden op 1 van de 37 of 38 inwoners.

2. *Niet-vrijen.* De opgaven der sterften en geboorten van de niet-vrije bevolking zijn moeijelijk met naauwkeurigheid te verkrijgen. Sedert de notificatie van 17 Januarij 1848, Gouvern. blad n°. 2, wordt er eerst aanteekening gehouden van het geboortejaar. Hierdoor is de ouderdom van het

grootste gedeelte der niet-vrije bevolking onbekend. Toen de invoer van Afrikanen (1) nog plaats had, kon dit jaartal dan ook nimmer vermeld worden.

In het werk „*Emancipatie door centralisatie*” komt op bl. 142 eene uitvoerige berekening voor, waaruit de gemiddelde geboorte en sterfte over zes jaren, van 1840—1845, van de niet-vrije bevolking wordt afgeleid te zijn:

de geboorte, 1 op de 36.3 of 2.75 %,
de sterfte, 1 op de 21.9 of 4.56 %,

zoodat de jaarlijksche vermindering door sterfte, over die zes jaren gemiddeld genomen, bedraagt: 1.81 %.

Zoo wordt dan ook in de meeste opgaven de jaarlijksche vermindering der slavenbevolking op 2 % gesteld, eene vermindering, die in vroegere jaren te klein, doch in de laatste jaren zeker te groot is geweest.

In het algemeen verslag over 1848 wordt de vermindering door sterfte, sedert de invoering der slavenregisters in 1826—1848, dus gedurende 22 jaren, op ruim 15000 gesteld, dus gemiddeld 682 per jaar, gelijkstaande met $1\frac{1}{4}$ %.

Eene officiële opname der geboorten en sterften over een twaalftal jaren (1841—1852), zooveel de omstandigheden zulks hebben toegelaten naauwkeurig, geeft gemiddeld 648 geborenen en 969 gestorvenen voor ieder jaar, dus eene jaarlijksche vermindering van 321 hoofden of 1.26 %.

Hoewel nu wel eens beweerd wordt, dat in de latere jaren, door de betere voeding en behandeling der negers, eene gunstiger verhouding tusschen de geboorten en sterften wordt opgemerkt, is toch uit de opgaven af te leiden, dat die jaarlijksche vermindering door sterfte steeds blijft bestaan en op ruim 1 % moet gesteld worden.

(1) In *Suriname* onderscheidt men de nog aanwezige, oorspronkelijke Afrikanen, door den naam van *Zoutwater-negers*, ter onderscheiding van de in de kolonie geborene negers, aldaar *Creolen* genoemd.

HOOFDSTUK IV.

WIJZE VAN BEHEER (1).

---

a. Regering. De hoogste magt in de kolonie wordt in naam des Konings uitgeoefend door eenen, door den Koning benoemden Gouverneur, volgens de bepalingen van het Reglement op het beleid der regering in *Suriname*, vastgesteld bij Kon. besluit van den 9^{en} Aug. 1832, n°. 89, Gouvern. Blad 1832, n°. 13, gewijzigd en aangevuld, in verband tot de administratieve afscheiding der kolonie *Suriname* van de overige Nederlandsche West-Indische bezittingen, en naar aanleiding van de bepalingen, vervat in het Kon. besluit van 14 Mei 1845, n°. 43, Gouvern. Blad 1845, n°. 11 (2).

De Gouverneur ontvangt de bevelen des Konings door tusschenkomst van den Minister van Kolonien, aan wien hij van al zijne handelingen afzonderlijk, zoowel als van het verhandelde in elke zitting van den kolonialen raad, telken drie maanden, of naar gelang van omstandigheden,

---

(1) In de Bijlagen IV en V zijn vermeld de namen van alle Gouverneurs en van de ambtenaren en collegien in de kolonie *Suriname*, op den 1^{en} October 1853.

(2) Vermits reeds een geheel nieuw Reglement door de Regering bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend, hetwelk weldra te gemoet mag gezien worden, en het ontwerp daarvan aanmerkelijk afwijkt van het tegenwoordige, zoo worden van het nog bestaande, slechts de hoofdbepalingen kortelijk vermeld.

tusschentijds en met spoed, mededeeling doet. Hij mag geene administratien of commissien waarnemen, geen handel drijven, en geen aandeel hebben in reederijen van- of op *Suriname* varende. Hij is bevelhebber der zee- en landmagt in de kolonie aanwezig, en van de gewapende burgermagt (1). Hij vervult alle openvallende ambten, waaromtrent geene andere bepalingen zijn gemaakt, dan onder nadere goedkeuring des Konings, is bevoegd verlof te verleenen tot het doen van buitenlandsche reizen aan burger en militaire ambtenaren, kan ambtenaren in hunne bedieningen schorsen en personen, wier verblijf in de kolonie hij schadelijk acht, onder toezigt stellen of doen vertrekken, en is bevoegd keuren en verordeningen van politie vast te stellen, zonder dat die aan 's Konings goedkeuring behoeven te worden onderworpen, mits de straffen niet te boven gaan die van *f* 8.00 geldboete en acht dagen gevangenisstraf. De wetten, reglementen en bepalingen door hem vastgesteld, gevallen van dringenden aard nogthans uitgezonderd, moeten, alvorens zij van kracht kunnen zijn, door of van wege den Koning worden goedgekeurd. Hij heeft voorts het regt van gratie, tot schorsing van de uitvoering van een vonnis, of van den loop van een regtsgeding, tot het verleenen van surcéance van betaling, tot onteigening van onroerend goed in het belang van de openbare dienst, tegen schadevergoeding onverwijld te betalen, enz.

Aan den Gouverneur is toegevoegd een koloniale raad, ingesteld alleen om hem te dienen van raad, waar hij zulks noodig mogt achten, bestaande uit:

Den Procureur-Generaal, den Administrateur van Financien en zes van de aanzienlijkste ingezetenen der kolonie, gedeeltelijk grondbezitters in de kolonie woonachtig, en gedeeltelijk vertegenwoordigers van afwezige grondbezitters;

---

(1) Volgens het bepaalde bij Kon. besluit van den 20 Nov. 1833, n°. 86, Gouvernm. Blad 1834, n°. 4.

welke zes leden gewoonlijk het Heemraadschap in de 8 divisien buiten *Paramaribo* waarnemen.

Het lidmaatschap in den kolonialen raad is eene onbezoldigde betrekking.

In de 8 buitendivisien voert de Gouverneur het beheer door tusschenkomst en met medewerking van Heemraden, wier werkkring is bepaald bij het *Reglement op de verdeeling der kolonie* Suriname *in divisien*, *en ter verzekering der publieke rust en veiligheid in dezelve.* Gouvern. blad, 1842, n°. 3.

De twee districten *Nickerie* en *Coronie* worden bestuurd door Landdrosten, volgens het Reglement vervat in het Gouvern. blad van 1836, n°. 2.

Onder de Heemraden staat in de 8 divisien de Burgerkapitein, aan het hoofd der gewapende burgermagt; hij is meer uitsluitend belast met de handhaving der politie, en oefent daarenboven het gezag uit, zooals zulks is bepaald in het vermelde Reglement (Gouvern. blad 1842 n°. 3).

In de districten *Nickerie* en *Coronie* is den landdrosten toegevoegd een Raad van Hoofdingelanden, bestaande uit drie leden, met regterlijk en administratief gezag, volgens het bepaalde bij het vermeld Reglement (Gouvern. blad, 1836, n°. 2).

b. Regtswezen en politie. In aanmerking nemende dat de invoering der Nederlandsche wetten voor *Suriname*, tot welker zamenstelling eene Staats-Commissie ts *'s Gravenhage* is werkzaam geweest, waarschijnlijk spoedig zal plaats hebben, wordt omtrent de nog in *Suriname* in werking zijnde wetten en bepalingen slechts het volgende vermeld.

De nog in *Suriname* in werking zijnde wetten en bepalingen zijn gedeeltelijk vóór het jaar 1816 vastgesteld en zijn besluiten van de hoven van *politie en criminele justitie*, twee collegien, waarvan toen de Gouverneur de voorzitter was.

Deze besluiten, in de kolonie afgekondigd, hebben kracht van wet.

De wettelijke verordeningen voor *Suriname*, welke na het jaar 1816 zijn afgekondigd, zijn afkomstig:

1°. Van het hof van politie (Febr. 1816—Julij 1828).

2°. Van den hoogen Raad der Ned. West-Indische bezittingen (Julij 1828—1 Januarij 1833).

3°. Van den Gouverneur, na den kolonialen Raad te hebben gehoord, van 1833 tot op dezen tijd.

Deze laatsten bestaan uit:

Notificatien, in zaken van eenvoudige politie, waartoe de goedkeuring des Konings niet wordt vereischt, en

Publicatien, onderworpen aan de goedkeuring des Konings, alvorens zij kracht van wet kunnen hebben.

In *Suriname* is nog geldig het oud-Hollandsch regt, behoudens de wijzigingen door de Staten, door de verschillende authoriteiten, bij welke de wetgevende magt berustte, en door gebruiken en gewoonten daaraan toegebragt.

Het strafregt is het oud-Hollandsche, zijnde de voornaamste strafwet de *Carolina*.

Voorts oude plakaten der Staten van *Holland* en *West-Friesland*, en het Romeinsche regt, waarbij nog vele koloniale verordeningen worden toegepast.

Voor de regtsvordering bij het geregtshof wordt gevolgd de praktijk, vroeger bij het hof van *Holland* in gebruik, met eenige wijzigingen; terwijl voor de strafvordering gevolgd wordt de stijl van procederen van Philips, Koning van *Spanje*. Wijzigingen zijn daarin gebragt door een reglement van 10 October 1798, Publicatie van 30 October 1827, n°. 5.

Bij het collegie van kleine zaken wordt de wijze van procederen gevolgd, voorgeschreven bij de Publicatie van 24 Julij 1828, Gouvern. blad n°. 3.

De Nederlandsche militaire wetgeving wordt ook in *Suri-*

name toegepast, en voor de hierin niet voorziene gevallen het oud-Hollandsch strafregt.

De regtspleging wordt uitgeoefend door:

het geregtshof van Suriname, welks instructie, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 26en Februarij 1833, n°. 104, *gedeeltelijk* is afgekondigd bij Publicatie van den 21/22en Mei 1833, Gouvern. blad n°. 10, en *in haar geheel* bij Publicatie van den 22en Maart 1843, Gouvern. blad n°. 2, gewijzigd bij Publicatie van den 21en Junij 1847, Gouvern. blad n°. 9. Van de vonnissen van dit hof, in burgerlijke zaken, wordt geappelleerd voor den Hoogen raad, volgens het reglement vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 11en Januarij 1840, n°. 116, afgekondigd in *Suriname* den 31en Maart 1840, Gouvern. blad n°. 2;

het collegie van kleine zaken, van welks vonnissen men bij het geregtshof van *Suriname* in hooger beroep kan komen;

de regtbanken van gedelegeerde heemraden, voor zoo ver in bijzondere gevallen, bij oproerige bewegingen in de buiten-districten, Heemraden door den Gouverneur daartoe worden benoemd. Deze regtbanken zijn bevoegd tot het opleggen van straffen, gelijk aan die, welke door het collegie van kleine zaken kunnen worden bevolen;

de regtbanken van Hoofdingelanden in Nickerie en Coronie. Van alle vonnissen van deze regtbanken kan voor het collegie van kleine zaken worden geappelleerd;

het collegie van Kommissarissen voor het departement der onbeheerde boedels. Door dit collegie wordt uitspraak gedaan over de deugdelijkheid der vorderingen van schuldeischers, hunne rangregeling en over reclames, behoudens reauditie bij het Geregtshof;

het Militair Geregtshof, aan hetwelk ook alle vonnissen uit de andere Nederlandsche West-Indische kolonien, hetzij in hooger beroep, hetzij ter goedkeuring, onderworpen zijn;

de krijgsraden.

Ten gevolge der plaats gehad hebbende ontbinding van

de kolonisatie te *Groningen* aan de *Saramacca*, worden hier geene bijzonderheden over de regtspraak aldaar medegedeeld.

De Procureur-Generaal (1) neemt het publiek ministerie waar bij het Geregtshof, het collegie van kleine zaken en de regtbanken van gedelegeerde Heemraden. Bij het Militair Geregtshof voert hij den titel van Advocaat-Fiscaal.

De Procureur-Generaal is tevens geplaatst aan het hoofd der politie, en wordt als zoodanig bijgestaan door een' Luitenant van politie en 17 agenten.

Als hoofd der administratieve politie is de Procureur-Generaal belast met het toezigt en het onderhoud der wegen en straten te *Paramaribo*, en in de omstreken.

Uitoefening van meerder gezag door den Procureur-Generaal, geschiedt volgens het bepaalde bij onderscheidene verordeningen.

De Gouverneur is Voorzitter en de Procureur-Generaal en de Administrateur van financien zijn leden van den Pupillairen raad, wiens werkkring is voorgeschreven in de tweede afdeeling van het Koninklijk Besluit van den 8en October 1835, nº. 3, afgekondigd den 8en Februarij 1836, Gouvern. blad 1836, nº. 1.

c. Eeredienst. De belijders van elke godsdienst hebben in *Suriname* gelijke regten en aanspraak op bescherming. Elke gezindheid heeft in *Paramaribo* hare kerk. Hoewel nog zeer vele niet vrije bewoners aan de Afrikaansche afgodendienst gehecht zijn, wordt dit aantal jaarlijks minder.

Bij de boschnegers is deze afgodendienst, met uitzondering van de bewoners van *Nieuw-Bambeij* in de *Boven-Suriname*, algemeen. De Indianen, in zeer groote mate onverschillig,

(1) Blijkens de Publicatie van 21 Junij 1847, Gouvern. blad nº. 9, zal de betrekking van *Procureur-Generaal* vervangen worden door die van *Procureur des Konings*.

hebben eene natuurgodsdienst, gesterkt door bijgeloovige overleveringen. Christenen worden onder hen niet gevonden.

De erkende eerediensten zijn de hierna vermelde, als

De *Hervormde* eeredienst te *Paramaribo.* Hierbij zijn twee Leeraren, en volgens de opgaven bevat zij ruim 3600 belijders, waarvan 1800 ledematen. Gedurende de laatste jaren zijn daarbij aangenomen en gedoopt:

JAARTAL.	AANGENOMEN.	GEDOOPT		AANTAL CATHECHISANTEN.			*Aanmerkingen.*
		Kinderen.	Bejaarden.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	
1850	143	104	3				Volgens de opgaven in de koloniale verslagen.
1851	77	207	6				
1852	91	196	3	120	135	255	

Het bestuur van die eeredienst is tegenwoordig opgedragen aan eene kerkelijke commissie, die met den kerkenraad en het armbestuur, hare belangen behartigt.

De *Nickeriepunt* heeft eene hervormde kerk, alwaar de dienst wordt verrigt door een geordend prediker.

Vroeger waren nog in de *Commewijne* en in de *Perica* afzonderlijke hervormde eerediensten, met hare kerkgebouwen en Leeraren gevestigd. Ook is te *Paramaribo* eene *Waalsche* eeredienst geweest.

De *Evangelisch-Luthersche* eeredienst, waarvoor een afzonderlijk kerkgebouw en bestuur is. Deze bevat ruim 600 ledematen en ongeveer 2000 belijders. Gedurende de laatste jaren zijn bij die eeredienst aangenomen en gedoopt:

JAARTAL.	AANGENOMEN.	GEDOOPT		AANTAL CATHECHISANTEN.			*Aanmerkingen.*
		Kinderen.	Bejaarden.	Mannelijk.	Vrouwelijk.	TOTAAL.	
1850	28	108	2				Uit de koloniale verslagen.
1851	26	88	1				
1852	33	100	3	. .	. .	198	

De *Luthersche* eeredienst. Deze werd reeds in 1742 te *Paramaribo* beleden, en als de eerste Leeraar daarvan wordt genoemd JOHAN PHAFFIUS (PHAFF).

De *Moravische Broeder-gemeente.* Deze telt in *Suriname* verreweg het grootste aantal ledematen. Door alle divisien, veelal ook op de plantages verspreid, worden de ledematen daarvan in de geheele kolonie aangetroffen, en een aantal kerken en scholen, tot die gemeente behoorende, zijn in de onderscheidene divisien.

In 1831 was het aantal ledematen slechts 2182; doch dit getal groeide in de jaren:

1848	tot	15530
1849	"	17361
1850	"	17933
1851	"	18831
1852	"	18972 leden aan.

Onder het, voor 1852 vermelde aantal leden (18972) zijn slechts 1100 vrije personen: zoodat bijna 18000 slaven deze godsdienst belijden.

Uit deze opgave blijkt alzoo dat het aantal ledematen jaarlijks aanzienlijk vermeerdert.

Volgens een officieel berigt, voorkomende in het Surinaamsch Weekblad van den 4[en] September 1853, was het aantal ledematen over de geheele kolonie den 1[en] Januarij 1853, aldus verspreid:

DISTRICTEN EN ETABLISSEMENTEN.	Daartoe behoorende plantages.	Gedoopten.	Ongedoopten.	Uitgeslotenen.	TOTAAL getal zielen.	*Aanmerkingen.*
Paramaribo en omtrek.	6	3562	1089	300	4951	
Districten *Suriname* en *Para*	31	1057	1786	75	2918	
District *Saramacca*. .	14	674	650	64	1388	
Etabliss. *Charlottenburg* (*Cottica*)	82	1762	3922	136	5820	Behoort aan de maatschappij tot uitbreiding enz.
Etablissem. *Anna'szorg* (*Warappakreek*). .	13	361	679	32	1072	Onlangs gebouwd en ingewijd.
Etabliss. *Rust-en-Werk* (*Bened-Commewijne*).	7	193	306	14	512	
Etablissem. *Leliëndaal* (*Bened.-Commewijne*).	10	664	587	36	1287	
Etabl. *Salem* (*Coronie*).	10	649	188	41	878	
Etabl. *Nieuw Bambeij* (*Boven-Suriname*) .	. .	116	24	5	145	Bij de Saramaccaner boschnegers.
TOTAAL . . .	173	9038	9231	703	18972	

en toen waren 27 mannen en 23 vrouwen, als Zendelingen der Broeder-gemeente, in *Suriname* werkzaam.

In het eerste hoofdstuk is reeds vermeld de wijze op welke, in het begin der 18e eeuw, de zendelingen bij de Indianen werkzaam waren, en hoe later hun werkkring eerst te *Paramaribo*, en in 1779 op de plantages uitgebreid werd. Daar toen, om verschillende redenen, het zendelingswerk niet die uitbreiding toeliet, welke nu daaraan is gegeven, vermeerderde het aantal ledematen slechts langzaam. Door de stichting der *„Maatschappij tot uitbreiding van het Christendom onder de slaven en verdere heidensche bevolking in de kolonie Suriname"* in 1828, verkregen de Moravische zendelingen groote ondersteuning en werd aan hunnen werkkring eene groote uitbreiding gegeven. Hoewel dit in de eerste jaren daarna minder merkbaar was, is die uitbreiding

evenwel thans zeer belangrijk vooruit gegaan. De vermeerdering van het aantal ledematen en van de etablissementen, kerken en scholen levert daarvan het bewijs (1).

De *Roomsch-Katholijke eeredienst.* Deze bevat in *Suriname* ruim 7000 belijders, waarvan ruim 3000 ledematen. Het grootste gedeelte van deze is te *Paramaribo* gevestigd. Te *Batavia* aan de *Coppename* is eene R.-K. kerk, toegewijd aan St. Roch, alwaar de dienst door eenen aldaar gevestigden priester wordt verrigt. Het grootste gedeelte der ongelukkige bewoners van dit etablissement belijden die eeredienst.

Ook te *Coronie* en *Nickerie* zijn R.-K. kerken gebouwd, terwijl op eenige plantages van tijd tot tijd de dienst wordt verrigt.

Het aantal belijders bedroeg, volgens de opgaven:

Op 1 Jan.	1849 . . .	3900	waarvan 2500 leden.
"	1850 . . .	6370	
"	1851 . . .	6740	
"	1852 . . .	6852	
"	1853 . . .	7128	

In 1785 was door den Gouverneur Wichers, voor het eerst, het vormen eener R.-K. gemeente te *Paramaribo* toegestaan, en in 1787 werd de nieuw gebouwde kerk ingewijd.

De Gouverneur de Friderici, de openbare godsdienstoefening aldaar in December 1791 verboden hebbende, werd de kerk gesloten; doch de Gouverneur Berranger trok dit verbod gedurende zijn kortstondig bestuur, in het jaar 1804, weder in.

De *Israëlitische* eeredienst. Deze is in *Suriname* afgescheiden in eene *Portugeesche-* en in eene *Hoogduitsche-* of

(1) Men zie verder over de handelingen der Moravische zendelingen: *De berigten uit de Heidenwereld* en de *Jaarlijksche verslagen der Maatschappij.*

Nederlandsch-Israëlitische eeredienst, die elk afzonderlijk bestuurd worden en een afzonderlijk kerkgebouw hebben.

Bij de Portugeesche eeredienst was de gemeente vroeger, vooral aan de *Joden-Savanna*, zeer welvarend en rijk, en had haar afzonderlijk gerigt en hare vrijheden.

Op de *Joden-Savanna*, nu nagenoeg geheel vervallen, wordt de dienst nog door eenen voorbidder waargenomen.

De Israëlitische eeredienst bevat te zamen ongeveer 1500 ledematen.

Naar aanleiding van hetgeen in de vorige bladzijden is vermeld, zou de sterkte der belijders van de onderscheidene godsdiensten in het jaar 1853 zijn, zoo als in het volgende tafeltje is vermeld.

GODSDIENST.	Ledematen.	Gedoopten.	Ongedoopten.	Uitgeslotenen.	Vrije personen.	Slaven.	Totaal der belijders.	*Aanmerkingen.*
Hervormden . . .	1800	. .	. .	. .	1100	1500	3600	Deze opgaven zijn zoo naauwkeurig mogelijk genomen uit de gegevens, die niet volledig zijn (1).
Evang. Lutherschen	600	. .	. .	. .	600	. . .	2000	
Morav. Broeder-gem.	. .	9038	9231	703	1100	17900	18972	
R.-Katholijken . .	3000	. .	. .	. .	2000	5000	7000	
Israëliten	1500	. .	. .	. .	1500	. . .	1500	
	. .	. .	. .	. .	6300	24400	33072	

Volgens deze opgave is dus een derde gedeelte van de slavenbevolking te *Suriname* van het godsdienstig onderwijs verstoken, en is het aantal leden der Moravische broedergemeente veel grooter dan dat van elke andere gemeente.

d. Onderwijs. Het toezigt over het lager onderwijs in *Suriname* wordt gehouden door eene commissie te *Paramaribo* gevestigd.

(1) De onvolledigheid en onnaauwkeurigheid der opgaven blijkt uit dezen staat. Alleen door de Moravische broeders is eene zeer naauwkeurige opgave bekend gemaakt.

Op deze commissie rust de verpligting, om ten minste viermaal 's jaars de bestaande scholen te bezoeken. De examens en prijsuitdeelingen worden ook door haar afgenomen en bestuurd.

Omdat tot het ontvangen van middelbaar en hooger onderwijs de kinderen der gegoede inwoners meestal naar *Europa* worden gezonden, zou men mogen onderstellen dat het onderwijs, hetwelk in de kolonie gegeven wordt, niet aan de behoeften, die men daaraan heeft, voldoet. In de laatste jaren evenwel is eene verbetering daaraan merkbaar: het aantal scholen en vooral het aantal leerlingen is aanzienlijk vermeerderd, en de vruchten van het verbeterd onderwijs worden dan ook duidelijk opgemerkt.

Het Gouvernement verschaft aan een belangrijk aantal leerlingen kosteloos onderwijs, en door de Surinaamsche Maatschappij van weldadigheid worden ongeveer 50 kinderen op verschillende scholen besteed.

In den hierbijgevoegden staat worden die vermeerderingen van 1848—1853 door getallen aangeduid.

Jaartal.	PARAMARIBO. Aantal scholen.			NICKERIE.	Aantal leerlingen.	Waarvan op kosten van het Gouvernement.	*Aanmerkingen.*
	Hoofdschool.	Stads-armen-scholen.	Particuliere.	School.			
1848	1	· 2	8	1	909	200	
1849	1	2	9	1	1049	354	Volgens het verslag der prijsuitdeeling in dat jaar.
1850	1	2	11	1	1101	424	
1851	1	2	11	1	1243	426	
1852	1	2	12	1	1214	394	Volgens het verslag der prijsuitdeeling, waaronder 45 leerlingen op kosten der Maatschappij van weldadigheid.

Behalve aan deze leerlingen, die op de geregelde scholen zijn geplaatst, wordt nog aan vele anderen godsdienstig

onderwijs, vooral door de Moravische broeders, gegeven, en deze zendelingen geven daarenboven nog aan ruim 500 kinderen onderwijs in het lezen.

e. Instellingen van liefdadigheid. De instelling, die door het groote nut, hetwelk zij verspreidt, het eerst moet worden genoemd, is de *Surinaamsche Maatschappij van weldadigheid.* Zij werd in het jaar 1827 opgerigt met het schoone doel om bij te dragen tot algemeen volksgeluk. Den 28[en] November 1852 vierde zij haar 25jarig bestaan, en mogt toen reeds het voorregt genieten op belangrijke uitkomsten te kunnen wijzen (1), als:

het verleenen van kosteloos onderwijs aan een vijftigtal behoeftige kinderen, aan wie tevens kleedingstukken uitgereikt en geneeskundige hulp verleend werden.

het verleenen van geneeskundige hulp aan een aantal armen.

het onderhouden van eenige zeer behoeftige personen.

het oprigten van eene spaarbank, eene instelling die van zoo groot nut reeds is geweest.

Ziedaar de loffelijke verrigtingen van deze Maatschappij.

Eene *Maatschappij tot onderlinge welvaart*, later opgerigt, heeft eene soortgelijke strekking.

De *Maatschappij tot nut van 't algemeen* heeft ook eene afdeeling te *Paramaribo* gevestigd, die vroeger, vooral door het verspreiden van hare geschriften, veel nut gesticht heeft; het is te bejammeren dat hare werkzaamheden reeds in het jaar 1847 zijn geëindigd geworden.

Onlangs is ook nog in de kolonie eene *Ziekenbus* opgerigt, waarvan het nut wel door niemand in twijfel zal worden getrokken.

Tot de instellingen, waarvan de oprigting in de kolonie *Suriname* als hoogst wenschelijk wordt beschouwd, behooren

---

(1) Men zie in bijzonderheden hierover het Verslag daaromtrent uitgebragt door den Heer J. C. Muller.

in de eerste plaats, een weeshuis, een krankzinnigengesticht en een goed ingerigt établissement voor de melaatschen.

Het vroeger bestaan hebbende weeshuis is in het jaar 1821 verbrand, en sedert dien tijd worden de weezen, ruim 350 in getal, te *Paramaribo* bij bijzondere personen besteed. De behoefte aan eene inrigting tot het afzonderen en verplegen van krankzinnigen is groot; en voor zoo veel de melaatschen betreft, deze worden, om ze af te zonderen van de andere leden der maatschappij, naar *Batavia* gezonden. Aldaar zijn mannen, vrouwen, kinderen (waaronder velen uiterlijk gezond) te zamen vereenigd.

De door die vreesselijke ziekte besmette vrije-personen hebben de vrijheid in hunne woningen te *Paramaribo* te blijven, mits zij zich niet in het openbaar vertoonen; zoodat er zeer weinige, en slechts bij uitzondering, vrije-personen te *Batavia* zijn opgenomen.

Het oprigten van een voldoend, voor mannen en vrouwen afzonderlijk ingerigt, établissement tot het verplegen en tevens afzonderen der melaatschen, is voor de kolonie *Suriname* eene zaak van groot belang, waarvan de wenschelijkheid al meer en meer wordt beseft. Jammer is het dat de zeer groote kosten, welke daartoe noodig zijn, waarschijnlijk het oprigten van een dergelijk établissement nog langen tijd zullen tegenhouden: maar wordt het tot stand gebragt, dan is het te wenschen dat de maatregel tot het afzonderen der besmette personen op allen, zonder uitzondering, worde toegepast, al moge het aantal lijders daar te verzorgen ook daardoor aanmerkelijk vermeerderen. Het is toch eene bekende waarheid dat deze vreesselijke ziekte in de laatste jaren aanmerkelijk is toegenomen, en dat het aantal lijders te *Paramaribo*, vooral in de buitenwijken, zeer groot is.

f. Geneeskundige dienst. De commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in *Suriname* is belast met het toezigt en de regeling van al hetgeen met de geneeskunde in

betrekking staat. De zorg voor de koepok-inenting, de toelating van geneeskundigen tot het uitoefenen hunner betrekking, het onderzoeken van hospitalen en apotheken, en het afnemen van examens enz. behooren tot hare voornaamste verrigtingen. De stads-geneesheer en de stads-heelmeester zijn vaste leden van deze commissie.

Eene andere geneeskundige commissie is nog ingesteld, tot het doen van onderzoek naar de melaatschheid of *lepra*, (in *Suriname boasie* genaamd) en de besmettelijke Elephantiasis. De moeijelijke taak aan haar opgedragen, met het doel om zoo mogelijk den snellen voortgang dezer ziekten te stuiten, waarin zij wordt bijgestaan door de politie, bestaat voornamelijk in het doen van onderzoek der verdachte personen en het doen van uitspraak omtrent hunne al- of niet-besmetting.

Om op de scholen te kunnen worden toegelaten wordt van de kinderen een certificaat van die Commissie omtrent hunne gezondheid vereischt.

De behandeling van burger-personen in het Militair hospitaal, tevens tot burgergasthuis dienende, geschiedt door de militaire geneeskundigen.

Het toezigt over de quarantaine maatregelen wordt door het bestuur, in vereeniging met de geneeskundige Commissie, geregeld, en sedert dat het vroeger bestaan hebbende quarantaine etablissement is afgebroken, is de behoefte aan eene dergelijke inrigting in *Suriname* zeer groot.

g. Geldelijk beheer. Onder het oppertoezigt van den Gouverneur is dit beheer opgedragen aan eenen Administrateur van Finantien. Eene jaarlijksche begrooting door dezen ontworpen, wordt met het advies van den kolonialen-raad aan den Minister van Kolonien gezonden, ten einde, goedgekeurd zijnde, door een Koninklijk besluit te worden bekrachtigd. Zoolang zij niet bij een besluit is goedgekeurd, wordt de begrooting van het vorige jaar gevolgd.

Op de begrooting voor de kolonie *Suriname* wordt een subsidie uit de Oost-Indische geldmiddelen aangetroffen, tot het dekken van een steeds bestaand te kort tusschen de uitgaven en inkomsten der kolonie.

In het jaar 1852 werd voor het bedoelde subsidie toegestaan *f* 100,000, vroeger was het *f* 150,000, en daarenboven betaalt het Nederlandsche gouvernement nog de kosten betrekkelijk de kolonisatie door Europeanen en het verwisselen van het bankpapier tegen muntspecien.

De inkomsten der kolonie worden verkregen door het uitschrijven van belastingen volgens de daaromtrent bestaande wettelijke verordeningen door den Koning goedgekeurd.

De soorten van die belastingen en de opbrengsten daarvan in de laatste jaren zijn hierna vermeld. Daarbij moet evenwel worden opgemerkt dat in de opgaaf der opbrengsten in het jaar 1852 alleen zijn begrepen die, welke zijn ontvangen vóór den 1en Januarij 1853 en dus niet die, welke na dien dag zijn ingevorderd. Om die reden is het bedrag der ontvangsten in 1852, hiërbij medegedeeld, veel minder dan dat in de overige jaren.

Sedert een nieuwe regel in het geldelijk beheer is ingevoerd, zijn nog vele achterstallige belastingen betaald, zoodat daardoor nog aanzienlijke sommen in de koloniale kas zijn gestort geworden.

De inkomsten worden verkregen door:

Het hoofdgeld, zijnde de voornaamste opbrengst voor de koloniale kas, en bestaande uit eene belasting van *vijf* gulden jaarlijks, te betalen door elken bewoner der kolonie, die zich op den 1en Januarij van elk jaar aldaar bevindt.

De militairen met hunne familien, vreemdelingen, nog geen jaar en zes weken in de kolonie woonachtig, en behoeftigen zijn alleen van het betalen daarvan vrijgesteld.

Sedert den 1en Januarij 1851 zijn bij Publicatie van den 14en October 1850, Gouvern. blad no. 15, de hoofdgelden voor de vrije bevolking afgeschaft, en in de plaats daarvan

is toen eene personele belasting, voor alle meerderjarige vrije personen ingevoerd. Deze belasting is verdeeld in tien klassen, van *f* 120 tot *f* 5 jaarlijks te betalen.

Van het betalen van deze belasting zijn ook de militairen, enz. vrijgesteld, even als zulks heeft plaats gehad met betrekking tot het hoofdgeld.

De opbrengsten dezer belastingen hebben bedragen:

de hoofdgelden in	1846 . . .	*f* 211.329,75^5
〃	1847 . . .	216.232,42^5
〃	1748 . . .	189.220,25^5
〃	1849 . . .	202.362,30
〃	1850 . . .	197.790,87^5 en sedert

dat de personele belasting is ingevoerd:

De hoofdgelden		De personele belasting	
in 1851 . .	*f* 160.153,08^5	in 1851 . .	*f* 20.164,37
〃 1852 . .	125.998,98^5	〃 1852 . .	19.311,26

2. *De Quota van suikerplantages en houtgronden*, bestaande:

1°. in eene belasting van 6 % der verkochte dram en melassie van de suikerplantages, na aftrek van 14 % van het bruto bedrag, gelijkstaande met $5^1/_6$ % van de brutowaarde.

2°. In eene belasting van 8 % van de opbrengst der verkochte houtwaren van die gronden, na aftrek van 20 % van het bruto bedrag, gelijkstaande met $6^2/_5$ % van dat brutobedrag.

Deze belasting heeft opgebragt:

in 1846 . . .	*f* 20.556,42
〃 1847 . . .	17.798,55
〃 1848 . . .	19.686,04^5
〃 1849 . . .	18.389,82
〃 1850 . . .	15.339,02
〃 1851 . . .	15.717,13^5
〃 1852 . . .	10.331,08

3°. *De landtaxen of akkergelden*, bestaande:

a. In 4 cent van iederen akker gronds, uitgegeven na het jaar 1847, en gelegen achter de eerst bewerkte gronden en als *achterlanden* bekend.

b. In 8 cent per akker van de na het jaar 1849 aan de oevers der rivieren of kreeken uitgegevene gronden.

c. in 20 cent per akker in de eerste 12 jaren na de uitgifte, en daarna 10 cent per akker van alle gronden, uitgegeven na de Publicatie van den 2^{en} Julij 1835, Gouvern. blad n°. 11.

De opbrengst van deze belasting is geweest:

in 1846 . . .	*f* 10.587,95^5
〃 1847	8.915,33^5
〃 1848	8.673,66^5
〃 1849	8.037,80
〃 1850	7.957,99
〃 1851	7.948,36^5
〃 1852	6.423,35^5

4. *De erfpachten*, van eenige te *Paramaribo* gelegene erven. Deze erfpachten worden van tijd tot tijd afgekocht tegen betaling van het bedrag der belasting over 10 jaren in eens.

De opbrengst daarvan is geweest:

in 1846	*f* 553,19
〃 1847	527,79
〃 1848	407,88
〃 1849	885,28
〃 1850	675,13
〃 1851	749,15
〃 1852	721,41

5. *De huurwaarde van huizen*, staande binnen *Paramaribo;* voor deze belasting moet van die huizen worden be-

taald 4 % der huurwaarde, na aftrek van $^1/_6$ gedeelte daarvan voor kosten van herstel.

Deze belasting heeft opgebragt:

in 1846 . . .	*f* 18.250,10^5
〃 1847 . . .	18.761,20
〃 1848 . . .	17.774,26^5
〃 1849 . . .	20.065,78
〃 1850 . . .	16.596,44
〃 1851 . . .	16.415,91^5
〃 1852 . . .	12.221,68

6. *De brug- en wegengelden*, welke geheven worden van de gronden groot 50 akkers of meer, gelegen beoosten *Paramaribo* tot een bedrag van *f* 6, en gelegen bewesten de stad van *f* 12.

De opbrengst van die gelden heeft bedragen:

in 1846	*f* 222
〃 1847	320
〃 1848	440
〃 1849	522
〃 1850	364
〃 1851	342
〃 1852	322

7. *De paarden- en rijtuiggelden*, welke bedragen:

voor een paard	*f* 12
voor een rijtuig met vier wielen	20
voor een rijtuig met twee wielen	15.

Deze belasting heeft opgebragt:

in 1846	*f* 423
〃 1847	381
〃 1848	340
〃 1849	309
〃 1850	177
〃 1851	194
〃 1852	227

8. *Het patentregt*, hetwelk wordt geheven, volgens de bestaande wettelijke verordeningen:

De opbrengst daarvan is geweest:

in 1846	. . .	ƒ29.920,89
〃 1847	. . .	40.786,33⁵
〃 1848	. . .	38.197,50
〃 1849	. . .	33.310,01⁵
〃 1850	. . .	23.653,76⁵
〃 1851	. . .	21.377,54⁵
〃 1852	. . .	13.493,42

9. *Het zegelregt*, dat geheven wordt volgens de ordonnantie op het klein zegel, van den 12en November 1830, Gouvern. blad n°. 16 en dat heeft opgebragt:

in 1846	. . .	ƒ66.750,61
〃 1847	. . .	66.564,89
〃 1848	. . .	58.998,39⁵
〃 1849	. . .	50.911,07
〃 1850	. . .	46.670,52
〃 1851	. . .	41.832,25
〃 1852	. . .	39.777,75

10. *Inkomende-, uitgaande- en entrepôtregten.*

De invoerregten worden geheven ingevolge een daarvan bestaand tarief, vastgesteld bij Koninklijk besluit van den 17en December 1847, n°. 83, en afgekondigd in *Suriname* den 20en April 1848 (zie Gouvern. blad n°. 5).

Volgens dit tarief, hetwelk in werking is gekomen den 1en Mei 1848, zijn verscheidene daarbij bepaalde artikelen vrijgesteld van inkomende regten.

De aan die regten onderhevige artikelen kunnen ook in het entrepôt worden bewaard, en bij den weder uitvoer moeten daarvan alleen de kosten voor het entrepôt worden betaald.

Voor alle uit te voeren artikelen, met uitzondering van

het hout, moeten uitgaande regten worden betaald, die bij het voren aangehaalde tarief zijn bepaald:

Op 5 % voor den uitvoer naar *Nederland* of Nederlandsche kolonien onder Nederlandsche vlag;

Op 7½ % voor den uitvoer naar vreemde plaatsen, met Nederlandsche schepen;

En op 10 % voor den uitvoer met vreemde schepen.

De waarde van alle voortbrengselen, waarnaar dit bedrag wordt geheven, wordt voor ieder kwartaal door eene Commissie van ingezetenen, onder voorzitterschap van den Administrateur van Finantien, geregeld.

Deze regten hebben gezamenlijk opgebragt:

in 1846 . . .	*f* 192.014,26[5]
〃 1847 . . .	212.669,23[5]
〃 1848 . . .	234.472,74[5]
〃 1849 . . .	238.705,46
〃 1850 . . .	255.252,94
〃 1851 . . .	227.739,83
〃 1852 . . .	219.883,91

11. *Het lastgeld der schepen*, hetwelk geheven wordt van alle vaartuigen, zonder onderscheid, tot een bedrag van *f* 3 per last.

De opbrengst daarvan is geweest:

in 1846 . . .	*f* 33.805,50
〃 1847 . . .	35.438,50
〃 1848 . . .	40.047,00
〃 1849 . . .	38.823,00
〃 1850 . . .	35.703,00
〃 1851 . . .	32.358,50
〃 1852 . . .	36.278,50

12. *De baak-, los- en steigergelden*, bestaande in een regt van *f* 10 van alle vaartuigen, minder dan 50 lasten metende, en van *f* 20 van alle grootere schepen.

De opbrengsten van deze belasting waren:

in 1846	. . .	ƒ 3.790,00
〃 1847	. . .	2.960,00
〃 1848	. . .	2.980,00
〃 1849	. . .	2.755,00
〃 1850	. . .	2.405,00
〃 1851	. . .	1.985,00
〃 1852	. . .	2.150,00

13. *Vendu-regten.*

De openbare venduën worden door vendu-meesters, in tegenwoordigheid van eenen gezworen klerk, gehouden, zooals dit is bepaald in het reglement, voorkomende in het Gouvern. blad 1828, n°. 20.

Om tot den verkoop van slaven te kunnen overgaan, moet aan den vendu-meester het bewijs zijn overgelegd, dat zij in de slavenregisters zijn ingeschreven.

Scheiding van moeders en kinderen mag noch door verkoop, noch door ruiling, noch door schenking geschieden; alleen is het geoorloofd de moeders van kinders te scheiden, wanneer daardoor de vrijdom wordt geschonken.

De regten bedragen:

Voor alle onroerende goederen 3 % van den koopschat, en 1 % collectief zegel, te betalen door den kooper;

Voor alle onroerende goederen 3 % van den koopschat, te betalen door de verkoopers, en 5 % van den koopschat, met 1 % collectief zegel, te betalen door de koopers.

Deze belasting heeft opgebragt:

in 1846	. . .	ƒ 28.270,01
〃 1847	. . .	16.696,05
〃 1848	. . .	21.579,17⁵
〃 1849	. . .	17.864,16
〃 1850	. . .	14.453,53⁵
〃 1851	. . .	9.615,28⁵
〃 1852	. . .	6.103,87

14. *De transportregten*, die worden geheven tot een bedrag van 3 % van de verkoopprijzen, of de te regelen waarde, bij elken overgang van eigendom van vaste goederen.

De opbrengst van die regten is geweest:

in	1846	. . .	*f* 10.914,16
〃	1847	. . .	17.548,15
〃	1848	. . .	13.854,62
〃	1849	. . .	12.914,55
〃	1850	. . .	6.890,30
〃	1851	. . .	12.826,63
〃	1852	. . .	6.620,87

15. *De collaterale successie- en overgangsregten.* Het successieregt wordt geheven tot een bedrag van 4 % tot 10 % (naarmate de graad van verwantschap bestaat), van de zuivere opbrengst van alle erfopvolgingen, ten gevolge van het overlijden van een, in de Ned. West-Indische bezittingen gevestigd geweest persoon, na aftrek der schulden.

Van erfenissen in de regte lijn en van die, welke minder dan *f* 300 bedragen, worden geene successieregten betaald. Het regt van overgang wordt geheven van de onzuivere waarde van alle goederen, gelegen binnen eene der genoemde kolonien, en nagelaten door iemand daar buiten overleden.

Voor het regt van overgang wordt betaald, in de regte lijn: 1 % voor eigendom
en $2^1/_2$ % voor vruchtgebruik.

De opbrengst daarvan is geweest:

in	1846	. . .	*f* 12.436,62
〃	1847	. . .	13.756,21^5
〃	1848	. . .	34.648,10
〃	1849	. . .	12.127,85^5
〃	1850	. . .	5.671,41^5
〃	1851	. . .	4.405,93
〃	1852	. . .	2.944,15^5

16. *De waag- en rooigelden*, die worden geheven van alle ter waag gewogene voortbrengselen en goederen, en voor het rooijen der melassievaten, ingevolge de bestaande tarieven.

Deze belasting heeft opgebragt:

in 1846	. . . .	*f* 5.293,83
〃 1847	. . . .	6.258,84
〃 1848	. . . .	8.675,28
〃 1849	. . . .	5.674,23
〃 1850	. . . .	$9.636,06^5$
〃 1851	. . . .	8.597,97
〃 1852	. . . .	5.784,74

17. *De begraafplaats- en kerkhofsregten*, geheven volgens een tarief, hebben opgebragt:

in 1846	. . . . .	*f* 2.935
〃 1847	. . . . .	3.790
〃 1848	. . . . .	2.023
〃 1849	. . . . .	1.737
〃 1850	. . . . .	3.523
〃 1851	. . . . .	3.331
〃 1852	. . . . .	2.005

18. *De opbrengsten van de particuliere West-Indische Bank*, bedragen jaarlijks *f* 60,000.

19. *De opbrengsten van de Gouvernements-plantage Catharina Sophia*, voortspruitende uit den verkoop van suiker en rum, van deze plantage verkregen. Alle Gouvernement-slaven zijn aldaar overgebragt, nadat de plantage *Mijnvermaak* en de houtvelling *Andresa* verlaten zijn.

In vorige jaren heeft het bedrag van de uitgaven dat der inkomsten belangrijk overtroffen, doch in het laatste jaar had het omgekeerde plaats, zoodat in het jaar 1852 door die plantage een aanzienlijk voordeelig saldo in de koloniale kas is gestort kunnen worden.

Behalve de opbrengsten van de hier medegedeelde soorten van belastingen, zijn er ook nog eenige anderen, als: die van achterstallige belastingen, de geregtsboeten, de brievenposten, de provisiegelden der wees- en curatelekamer, de kortingen voor pensioenen en andere toevallige baten, welke hebben bedragen:

in 1846	. . . *f*	31.675,97
〃 1847	. . .	48.765,45
〃 1848	. . .	39.293,73
〃 1849	. . .	100.164,25^5
〃 1850	. . .	157.075,43
〃 1851	. . .	61.742,49^5
〃 1852	. . .	53.017,26

De renten van het vroeger bestaan hebbende pensioenfonds der West-Indische ambtenaren, de kortingen op hunne bezoldigingen en het subsidie uit Nederland, ofschoon hier niet onder de inkomsten vermeld, komen evenwel als zoodanig op de begrooting voor.

De uitgaven geschieden allen ingevolge de begrooting, die voor het dienstjaar 1852, bij Koninklijk besluit van den 29^{en} Februarij 1852 n°. 4, vastgesteld, en voor het dienstjaar 1853 aangenomen is.

BEGROOTING *voor de kolonie Suriname, voor de dienstjaren* 1852 *en* 1853, *vastgesteld bij Koninklijk besluit van den* 29ᵉⁿ *Februarij* 1852, nº. 4.

BRONNEN VAN INKOMST.	GERAAMD BEDRAG.	HOOFDSTUKKEN VAN UITGAAF.	GERAAMD BEDRAG.
Hoofdgeld	*f* 195.000	I. Kosten van het algemeen bestuur	*f* 54.342,67
Personele belasting	20.000	II. Kosten der politie	83.189,00
Quota van suikerplantages en houtgronden	17.000	III. Administratie van finantien	119.573,01
Landtaxen of akkergelden	8.000	IV. Departement der onbeheerde boedels en wegen	17.400,00
Erfpachten	600		
Huurwaarde van huizen	17.000	V. Kosten van den eeredienst en het lager onderwijs	42.500,00
Brug- en wegengelden	300		
Paarden- en rijtuiggelden	300	VI. Plaatselijke en huishoudelijke kosten	49.337,00
Patentregt	31.000	VII. Kosten der bevredigde boschnegers en vrije Indianen	12.592,00
Zegelregt	52.000		
Inkomende, uitgaande en entrepôtregten	242.000	VIII. Landsgebouwen en publieke werken	32.000,00
Lastgeld der schepen	37.000	IX. Kosten van den Geneeskundigen dienst.	70.258,77
Baak-, los- en steigergelden	3.000	X. Militaire kosten	305 311,66[a]
Vendu-regten	18.000	XI. Kosten der genie, fortificatien en verdere middelen van defensie.	56.703,06[a]
Transport-regten	11.000		
Collaterale-, successie- en overgangsregten	15.000	XII. Koloniale vaartuigen en het loodswezen.	25.373,20
Waag- en rooigelden	8.000	XIII. Buitengewone uitgaven en onvoorziene tegenspoeden.	91.049,62
Diverse inkomsten.	50.000		
Begraafplaats- en kerkhofsregten.	2.000	XIV. Kosten voor de P. W. I. Bank.	. . . . . .
Kortingen op de inkomsten der Ambtenaren.	25.000	XV. „ „ „ Gouvernementsplantage	51.520,00
Subsidie uit Nederland	100.000		
Renten van het voormalig pensioenfonds der West-Indische Ambtenaren.	10.950		
Opbrengsten van de P. W. I. Bank	60.000		
„ „ „ Gouvernementsplantage.	88.000		
Geraamd bedrag der inkomsten	*f* 1.011,150	Geraamd bedrag der uitgaven	*f* 1.011.150,00

Uit die begrooting mag men besluiten tot de bewering, dat de uitgaven en de opbrengsten in de kolonie *Suriname* buitengewoon groot zijn, want van de bevolking van 50000 personen zijn er slechts ruim 10000 vrijen: zoodat zeker niet de helft der bevolking in de belastingen bijdraagt.

Het is niet juist als men beweert, zoo als zulks in vele geschriften in den laatsten tijd is gedaan, dat de kolonie *Suriname* eene *lastpost* is voor het moederland: immers de invoerregten der voortbrengselen in *Nederland*, waarvan daarenboven het grootste gedeelte der waarde aldaar wordt verteerd, de handel en de scheepvaart op *Suriname*, de pensioenen, die in *Nederland* worden uitbetaald, behooren te worden gerangschikt onder zoodanige indirecte voordeelen, welke door het bezit der kolonie aan het moederland worden geschonken, en die welligt meer waarde hebben dan het bedrag van het subsidie, hetwelk jaarlijks aan de kolonie *Suriname* wordt toegekend.

HOOFDSTUK V.

LANDBOUW EN NIJVERHEID.

---

a. Landbouw. De kolonie *Suriname* is steeds aan den landbouw welvaart en bloei verschuldigd geweest. De suiker- en koffijteelt vooral mogen als de grondslagen van dien bloei worden aangemerkt. De ongemeene vruchtbaarheid van den bodem doet, vooral in de lage moerassige gronden, zeer voordeelige uitkomsten door den landbouw verkrijgen.

Deze wordt nagenoeg uitsluitend door de negerslaven uitgeoefend. Onder het beheer van eenen *Directeur* zijn deze negers op de plantages, tot het voortbrengen van stapelproducten, werkzaam.

De Directeur wordt hierin bijgestaan door zoogenaamde *blank-officiers.* Voor 100—200 negers moet één blank-officier zijn, en voor elke 100 negers meer, wordt er weder één vereischt.

De arbeid der slaven wordt geregeld bij het reglement op het onderhoud, den arbeid, de huisvesting en de tucht der slaven op de plantages en gronden in de kolonie *Suriname*, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van den 6en Februarij 1851, n°. 67, voorkomende in het Gouvernem. blad van 1851, n°. 4. Ook de voeding, kleeding, straffen en andere aangelegenheden zijn daarin geregeld, terwijl bij datzelfde besluit een afzonderlijk reglement voor de behandeling der slaven te *Paramaribo* is vastgesteld.

De geschiedenis der eerste vestiging van Europeanen op

de kusten op *Guiana* toont ons, dat in de meer hooge streken het eerst door MARÉCHAL tabak werd geplant; later werden door de Engelschen, onder WILLOUGHBY, suikerplantingen aangelegd.

De eerste ontginningen werden uitsluitend in de bovenlanden, en wel aan de *Suriname*, *Maréchalskreek*, *Boven-Commewijne*, *Boven-Cottica*, *Tempatie-* en *Mapanakreeken*, gedaan. Aan de vrees voor invallen van buitenlandsche vijanden, aan de ongezondheid der toen nog geheel met moerassen en wouden overdekte lage kustlanden, maar vooral aan de meer gemakkelijke bewerking dezer bovenlanden, waar geene bedelving noodig was, moet deze keuze worden toegeschreven.

Door de aanvallen van Indianen, later van weggeloopen negers, werden de toen bestaande plantages, waar uitsluitend suiker of hout werd bewerkt, verontrust en soms verwoest.

Toen door het wegloopen van vele negers in de bosschen, in de bovenlanden destijds algemeen, deze toestand nog verergerde, schijnen de planters het eerst tot het aanleggen van plantages in de lage kustlanden te zijn overgegaan.

Groote bezwaren waren aan het aanleggen van de inpoldering verbonden, doch de aangeslibde lage gronden, mits men door loostrenzen, dammen en sluizen in staat wierd gesteld, het brakke rivierwater buiten te houden, en het overtollige boschwater te loozen, bleken buitengewoon vruchtbaar te zijn. Vooral toen de geschiktheid dezer lage landen voor de kultuur der hoofdvoortbrengselen en banannen algemeen is erkend, zijn vele der hooger gelegene plantages van lieverlede verlaten, en, sedert de boschneger-oorlogen, ligt het grootste gedeelte der toen bestaande aanplantingen onbebouwd.

In het laatst der XVIIIe eeuw zijn de lage en bijzonder vruchtbare oevers der *Saramacca*-rivier voor het eerst in bebouwing gebragt. Tot deze ontginning droeg de Gouverneur DE FRIDERICI, door zijne ondersteuning en medewerking, veel bij.

Onder zijn bestuur werd:

het *Nickerie*-district het eerst bebouwd en aldaar in 1797 op de plantages *Paradise* en *Plaisance* de eerste ontginning begonnen. Op deze plantages, toen het eigendom van den Gouverneur DE FRIDERICI, werd katoen geplant;

het district *Coronie* het eerst in 1808 bebouwd; zijnde Lot n°. 210 (nu plantage *Burnside*) de aldaar eerst aangelegde plaats. De eigenaar, A. CAMERON, plantte daar het eerst katoen.

Sedert is het verlaten van weinig winstgevende plantages, en het overbrengen der negers, veelal op groote suikerstaten, in *Suriname* algemeen geworden.

Door dit zamentrekken van negermagten, waardoor vooral de hooger gelegene plantages verlaten worden, en de bevolking zich meer om de hoofdplaats vestigt, wordt jaarlijks het aantal nog in bewerking zijnde plantages en gronden kleiner, doch tevens de bevolking der nog overblijvende grooter.

Door de belangrijke uitbreiding van de suikerkultuur zijn vele der overgebragte negers, oorspronkelijk van koffijplantages afkomstig, nu op suikerstaten werkzaam. Ook daardoor geschiedt dit overbrengen van negermagten veelal met weerzin door de negers. Dit overbrengen en sloopen wordt door vele planters als een groot nadeel voor de kolonie beschouwd.

Van de andere zijde zijn de kleine plantages zelden voortbrengend, door het gering aantal werkbare handen, in vergelijking van het onderhoud en de daaraan verbondene kosten.

Vooral in de laatste jaren hebben deze zamentrekkingen van negermagten in grooten getale plaats gevonden, en zijn somtijds met kracht doorgezet.

Toen het aantal suikerplantages is vermeerderd, is in de laatste jaren het aantal koffijstaten belangrijk verminderd. De geringe opbrengst en de lage prijs van de koffij moeten als de voornaamste redenen worden aangemerkt, dat op de nog bestaande koffijplantages dit voortbrengsel veelal wordt

vervangen door plantingen van suikerriet, cacao en bananen. Ook het aantal plantages, die banannen voortbrengen, of zoogenaamde *kostgronden*, is in de laatste jaren belangrijk grooter geworden. Door deze en door de koffijplantages worden zoowel de stad, als zooveel noodig de suiker- en katoenplantages van dit geliefkoosde voedsel der negers voorzien (1).

In de divisie-staten (Hoofdstuk III) zijn alleen de nog in bebouwing zijnde plantages en gronden opgenomen, waarvan de opgave aan het Gouvernement is gedaan. Eenige onbelangrijke, niet opgegevene gedeelten gronds, en de *verlatene* plantages zijn dus daarin niet begrepen.

Bij het jaarlijks kleiner wordende aantal bebouwde plantages vermindert toch tevens het belang, dat de verlatene gronden nog konden opleveren. Aan het Gouvernement worden ook geene opgaven meer betrekkelijk deze verlatene gronden ingediend.

Daar nu in de Surinaamsche almanakken van 1830—1847 opgenomen zijn alle sedert 1791 verlatene plantages, en voor deze opgave meestal gevolgd is de kaart van MOSEBERG, wordt voor nadere bijzonderheden der verlatene gronden daarnaar verwezen.

De namen, door de negers aan de plantages gegeven, meestal afgeleid van de namen der vroegere eigenaren, zijn ook in de laatste almanakken vermeld (2).

Aan iedere plantage is in eigendom uitgegeven een zeker

(1) De voeding der negers bestaat nagenoeg uitsluitend uit banannen en *bakkeljaauw*, zijnde gezouten visch, die uit *Noord-Amerika* wordt aangebragt. Rijst en aardvruchten zijn, vooral bij schaarschte der banannen, de overige voedingsmiddelen, zie Hoofdstuk II, *e*.

(2) De andere namen der plantages zijn veelal afgeleid van Europesche plaatsen of zijn toevallig daaraan gegeven. Die op *ibo* uitgaande zijn allen van Indiaanschen oorsprong, als: *Matuaribo*, *Carawassibo*, *Potribo*, *Siparipabo*, enz. Andere zijn van Gouverneurs ontleend, als: *Vredenburg*, *Sporksgift*, *Friderici'sgift*, *Crommelin'sgift*, enz. Zoo vindt men nog *Sommelsdijksche kreek*, *Vredenburger kreek*, post *Hughesburg*, *Nepveu's burg*, post *Vredenburg*, post *Sommelsdijk*, enz. Ook *Wichers-*, *Nepveu-*, *Friderici-*straten, enz.

aantal akkers (1) grond. In de divisie-staten zijn de grootten der concessien, volgens de door de plantages aan het Gouvernement gedane opgaven, vermeld; deze komen echter dikwijls niet geheel met andere opgaven, b. v. met die op de kaart van MOSEBERG, overeen.

Vele plantages hebben, door vereeniging met verlatene gronden, een grooter aantal akkers opgegeven dan de oorspronkelijke concessie bedraagt. Vooral de houtgronden werken veelal in wijduitgestrekte en verspreide aan hen behoorende, doch niet allen op de divisie-staten voorkomende concessien. Het is dien ten gevolge niet mogelijk eene geheel juiste opgave te leveren van het uitgegeven aantal akkers.

Als eene benadering, zoo naauwkeurig als immer noodig kan zijn bij de geringe bebouwing der kolonie, kan worden aangegeven, dat *aan 263 nog in bewerking zijnde plantages en gronden* is uitgegeven ongeveer 400.000 akkers, waarvan hoogstens 125.000 akkers in bebouwing zijn gebragt.

Den 1[en] September 1853 waren de navermelde plantages en gronden nog in bewerking.

DIVISIEN EN DISTRICTEN.	SUIKER-PLANTAGES.					Koffij.	Koffij en cacao.	Cacao.	Katoen.	Hout.	Kost.	Kweek.	TOTAAL.	*Aanmerkingen.*
	Stoom.	Waterrad.	Paardenmolen.	Zonder molen.	TOTAAL.									
Boven-Suriname en Thorarica.	13	6	1	1	21	1	..	..	..	6	5	..	33	Getrokken uit de divisie-staten.
Para	3	5	1	..	9	3	2	..	..	10	19	3	46	
Boven-Commewijne.	6	12	..	..	18	..	..	..	..	2	1	..	21	
Boven-Cottica en Perica.	6	7	..	..	13	15	..	..	4	..	1	..	33	
Beneden-Commewijne	3	3	..	..	6	12	..	..	..	..	3	..	21	
Beneden-Cottica	9	1	..	2	12	20	..	..	7	..	1	..	40	
Matappica	3	1	..	..	4	9	..	..	6	..	..	..	19	
Saramacca	3	..	..	..	3	..	12	2	..	4	1	..	22	
Coronie	1	..	..	..	1	..	..	..	13	..	..	..	14	
Nickerie	5	..	..	..	5	4	..	..	1	..	1	3	14	
TOTAAL	52	35	2	3	92	64	14	2	31	22	32	6	263	

(1) Akker is de algemeen gebezigd wordende vlaktemaat in *Suriname*; akker = 0.43 Ned. bunder, zie Hoofdstuk II, *n*.

Wanneer men de vroegere opgaven met de nu verkregene vergelijkt, dan ontwaart men hoe aanzienlijk de vermindering van het aantal plantages, die in bewerking zijn, is.

Zoo meldt de Surinaamsche almanak van Brouwn van 1793, dat in 1791 slechts 591 plantages in bewerking waren. Volgens von Sack waren er in 1800 nog 641.

In *„de landbouw van Suriname”* van Teenstra, II, bl. 6—91, komt eene uitvoerige lijst voor der nog bewoonde plantages, waaruit blijkt dat er den 1en Januarij 1832 nog 451 waren, waarvan 108 suikerplantages,

170	koffij	„
65	katoen	„
5	indigo	„
22	kost	„
81	hout	„

Er waren nog in 1833, 430 plantages,

„	1836,	420	„
„	1840,	383	„
„	1848,	284	„
en „	1850,	273	„

in bewerking.

Hoe ook het aantal plantages verminderd, en het aantal werkbare handen door afschaffing van den slavenhandel sterfte en manumissie kleiner geworden zij, de opbrengst, vooral van suiker, is grooter geworden. Dit komt voornamelijk doordien verreweg de grootste en meest bevolkte plantages nu suikerstaten zijn.

Von Sack vermeldt, dat in het jaar 1800 de plantage *Visserszorg*, met 230 à 250 negers, de grootste was, terwijl men nu suikerplantages heeft met nagenoeg 600 negers.

Op de 92 suikerplantages zijn nu 17340 negers werkzaam, zoodat de gemiddelde bevolking der suikerstaten thans ruim 188 hoofden bedraagt. De overige 171 plantages en gronden hebben te zamen ongeveer 15200 negers en dus

slechts eene gemiddelde bevolking van 88 hoofden. Van deze 171 plantages hebben eenige katoen-, koffij- en hout-plantages nog eene aanzienlijke bevolking, terwijl de kostgronden allen onder dit gemiddeld getal blijven. De verhouding met vroegere jaren blijkt uit den volgenden staat

Jaartal.	SLAVENBEVOLKING werkzaam			AANTAL PLANTAGES			Gemiddelde BEVOLKING der		Aanmerkingen.
	op de suiker-plantages.	op de andere plantages.	TOTAAL.	suiker.	andere.	TOTAAL.	suiker-plantages.	andere plantages.	
1833	16725	25547	42272	105	325	430	159	78	Voorkomende bij Lans.
1836	17659	22077	39736	105	315	420	168	70	
1840	....	....	36209	106	277	383	...	..	
1853	17340	15200	32540	92	171	263	188	88	

De slavenbevolking is verder op de grootere en kleinere plantages verdeeld, zooals in den volgenden staat is vermeld:

MET EENE BEVOLKING VAN:	AANTAL PLANTAGES.	AANTAL SUIKER-PLANTAGES.	*Aanmerkingen.*
Beneden de 100 negers.	119	12	Anders kleine koffijplantages, kost- en kweekgronden.
Van 100—200 „	99	51	
„ 200—300 „	25	16	
„ 300—400 „	14	8	
„ 400—500 „	4	3	
„ 500—600 „	2	2	*Catharina Sophia* en *Alkmaar.*
	263	92	

De voortbrengselen van de 263 nog bewerkte plantages en gronden bestaan dus uit de vier stapelproducten, suiker, koffij, cacao en katoen, terwijl nog voor een groot gedeelte de voedingsmiddelen voor de bewoners der kolonie, voornamelijk banannen, aldaar worden verkregen. Ook wordt nog op eenige plantages hout bewerkt.

Suikerriet, (*saccharum officinale L.*) het belangrijkste der Surinaamsche voortbrengselen, wordt, zooals is vermeld, op 92 plantages geplant, fabriekmatig verwerkt, en daarna als suiker, rum, dram of melassie afgeleverd en uitgevoerd.

Het riet wordt gewoonlijk van 12 tot 18 maanden oud gekapt, en naar den molen gebragt. Deze molen bestaat uit drie, meestal liggende cilindervormige rollen, waartusschen het riet gestoken en uitgeperst wordt. Dit uitgeperste rietsap (*lika*) wordt verzameld in eenen vierkanten bak (*sisser*) en *onmiddellijk* daarna gekookt; welk koken geschiedt in ketels of zoogenaamde suikertesten, gemetseld boven eenen doorloopenden vuurgang.

Door bijvoeging van ongebluschte kalk en onophoudelijk afschuimen, wordt het rietsap bij de koking gezuiverd.

Na den afloop van deze koking wordt het genoegzaam gezuiverde en verdikte rietsap in koelbakken gebragt, alwaar het tot *suiker* kristalliseert. Na voldoende afkoeling wordt de suiker in vaten gedaan, welke van 1200 tot 2000 Amst. ponden kunnen bevatten.

Deze vaten zijn op eenen planken vloer (barbacot) geplaatst, ten einde de daaruitloopende niet kristalliseerbare suiker (melassie) te doen vloeijen en te verzamelen.

Deze vaten worden daarna met zoogenaamde matrozenponten van de plantages naar de hoofdplaats gebragt, om afgescheept te worden.

Het uitgeperste riet (*tras*, van het Engelsch *trash*,) wordt gebragt in daartoe bestemde loodsen en later als brandstof onder de ketels gebezigd.

De melassie wordt veelal naar *Noord-Amerika* afgescheept.

Van het, bij het koken en zuiveren van het rietsap verzamelde schuim, wordt na genoegzame gisting onder anderen een vocht gedistilleerd, dat *dram* genoemd en door de negers gedronken of ook in den handel gebragt wordt. Door eene meer zuivere overhaling wordt de *rum* verkregen, die thans ook van *Suriname* wordt uitgevoerd.

De nijverheid in *Suriname* bepaalt zich nagenoeg uitsluitend tot het bewerken der voortbrengselen, vooral van de suiker. Deze bewerking, over het algemeen nog zeer gebrekkig geschiedende, zou voor groote verbetering vatbaar zijn.

De molens, waarin het riet wordt uitgeperst, kunnen op verscheidene wijzen in beweging worden gebragt. Vroeger geschiedde dit meestal door de kracht van water op een groot, zwaar rad, wordende het rivierwater in de gedolven kanalen daartoe met springtijen ingenomen: terwijl op enkele plantages door paarden of ezels de molen werd bewogen. Na de uitvinding der stoomwerktuigen werden ook deze hierop toegepast, en jaarlijks vermeerdert het aantal door stoom gedreven wordende molens.

In 1832 waren reeds van de 108 toen werkende suikerplantages 30 van stoomwerktuigen voorzien, terwijl nog 70 door waterraderen en 8 door paarden werden gedreven.

Den 1^en^ Januarij 1853 vond men reeds van de 92 werkende suikerplantages, 52 met stoomwerktuigen voorzien, terwijl nog verscheidene andere die spoedig zullen bekomen. Van de overige worden nog 35 door waterraderen en 2 door paarden in beweging gebragt. Van deze laatste is reeds *Bleijendal* van een stoomwerktuig voorzien, zoodat alleen nog de molen van *Livorno* door paarden wordt gedreven.

Van de 3 plantages, vermeld zonder molens te zijn, wordt het suikerriet afgemalen op eene naburige plantage of op de centralisatiefabriek.

Onder de vele plannen tot centralisatie der suikerbereiding en tot geheele afscheiding der bebouwing van de verdere

afwerking van het suikerriet, is nog slechts ééne op zich zelve staande fabriek met afzonderlijk werkvolk tot stand gekomen en in werking gebleven. De Ingenieur W. Jackson heeft, op een door de plantage *Johan en Margaretha* afgestaan gedeelte der gronden van *Buitenrust*, eene fabriek opgerigt, alwaar nu de plantages *Johan en Margaretha* en *Maasstroom*, sedert October 1850, het geplante suikerriet, ingevolge contract doen afmalen.

Het onverwacht overlijden van den heer Jackson in Februarij 1850, nog vóór de voltooijing der fabriek, heeft aan de voorgestelde uitbreiding van deze zaak een belangrijk nadeel toegebragt.

Op de plantage *Maagdenburg* wordt ook bij vast contract het riet van de naastbijgelegene plantage *Merveille*, afgemalen.

Dergelijke overeenkomst is mede gesloten op de suikerplantage *Bentshope*, met de nabijgelegene plantages *Maria Petronella* en *Ponthieu*.

De aangewende pogingen, om het suikerfabrikaat te verbeteren, zijn met geene gunstige uitkomsten bekroond.

Zoo is op de Gouvernementsplantage *Catharina Sophia* met groote kosten een toestel van Derosne en Cail opgezet, doch na mislukte pogingen, om dien te gebruiken, is men tot de oude wijze van suikerbereiding moeten terugkeeren. Een ander toestel, op de *Resolutie* aangebragt, gaf mede geene goede uitkomsten, evenmin als de centrifugaaltoestellen, tot droogen van de suiker.

Bij al deze teleurstellingen, en vooral bij den onzekeren toestand, waarin *Suriname* verkeert, is het niet te verwonderen dat de eigenaren der suikerplantages zich bepalen tot de oude wijze, en huiverig zijn belangrijke kapitalen aan onzekere winsten te wagen.

Van de andere zijde zou door eene betere suikerbereiding belangrijk veel kunnen worden uitgewonnen, daar nu veel door de zoo gebrekkige bereiding verloren gaat.

Het verlies aan melassie, die nu gedurende de zeereis moet worden uitgepompt, bedraagt zeker $^1/_{10}$ van het ruwe gewigt der suiker. Door eene betere bereiding zou veel minder melassie verkregen, en door de drooging van de suiker, de nu weggepompte melassie, verzameld kunnen worden.

Koffij (Coffea Arabica, L.), vroeger het hoofdvoortbrengsel van *Suriname*, wordt nu in slechts betrekkelijk geringe hoeveelheid verkregen. De koffijplantages leveren thans ook zeer veel banannen, terwijl op vele nog cacao wordt geplant. Het aantal koffijplantages bedraagt nu 64, terwijl dit in 1832 nog 170 bedroeg. Aan de buitengewoon lage prijzen der koffij, in vergelijking der vroeger daarvoor verkregene, schijnt men de voornaamste oorzaak van de vermindering van deze kultuur in *Suriname* te moeten toeschrijven (1).

De *cacao* (Theobroma cacao, L.) wordt thans, vooral aan de *Saramacca*, op vele plantages geplant, en hoewel aan het verkrijgen der vruchtdragende boomen vele moeijelijkheden en jaren lang zorg zijn verbonden, leveren de eenvoudige bereiding en het gemakkelijke onderhoud daarvoor ruimschoots vergoeding.

Op 14 plantages, waarvan 12 aan de *Saramacca* liggen, wordt koffij en cacao bewerkt; op 2 plantages, mede aan deze rivier gelegen, wordt uitsluitend cacao geplant.

Katoen komt veelsoortig in *Suriname* voor, (Gossypium vitififolium, G. Barbadense enz.) en wordt nagenoeg uitsluitend aan de kustlanden geteeld, alwaar het omstreeks 1752 voor het eerst is geplant.

De geplukte katoen wordt op de meeste plantages van de pitten gezuiverd door eenen handmolen. Slechts op 6 katoenplantages, van de 31 bestaande, geschiedt dit door een stoomwerktuig.

---

(1) Zie over het invoeren der eerste koffij en cacao in *Suriname*, Hoofdstuk I.

In 1832 waren nog 65 katoenplantages aanwezig. De onzekerheid van de katoenoogst heeft veel tot die vermindering bijgedragen.

De koffij, cacao en het katoen worden meestal in balen gepakt, en aldus afgescheept. Bij het katoen geschiedt dit grootendeels door middel van eene pers, waardoor ongeveer 300 Amsterdamsche ponden in een klein bestek worden te zamen gebragt (1).

Een aantal eigenaren, vooral van de groote en rentgevende plantages in *Suriname*, zijn in *Nederland* gevestigd, terwijl hunne belangen in de kolonie worden behartigd door *administrateurs.*

Het aantal uitlandige eigenaars is in de laatste jaren echter verminderd, doordien vele plantages sedert verkocht en het eigendom van in de kolonie gevestigde personen geworden zijn.

b. Veeteelt. Op de meeste plantages is eenig hoornvee; buitendien zijn nog kweekgronden opgegeven, alwaar uitsluitend vee wordt aangefokt; vooral rondom *Paramaribo* zijn nu verscheidene boeren van *Groningen* gevestigd, die zich op de veeteelt toeleggen. De algemeene toestand van het rundvee is, naar het uiterlijk beoordeeld, ongunstig. Dit is grootendeels toe te schrijven aan de weinige zorg, welke in

(1) Omdat van deze Surinaamsche hoofdvoortbrengselen ter deze plaatse slechts weinig kan worden medegedeeld, verwijst men voor meer bijzonderheden omtrent den landbouw in *Suriname*, onder vele andere, naar de navermelde werken:

A. Blom, *Verhandeling van den landbouw in Suriname*, 1787, met een vervolg.

Verhandelingen van het landbouwk. genootschap de Eensgezindheid, 1804.

De landbouw tusschen de keerkringen enz., van Richardson Porter, uit het Engelsch vertaald door W. L. de Sturler, Groningen 1845.

W. J. Evans, *The sugar's planters manuel.*

L. Wray, *The practical sugarplanter.*

W. H. Lans, 1842 en M. D. Teenstra, *de landbouw in de kolonie Suriname*, 2 dl. 1835.

Suriname tot het verkrijgen van goede weilanden wordt besteed.

De varkens worden vooral op de koffij- en banannen-plantages in groote hoeveelheid aangekweekt. Door de goede voeding met banannen is hun toestand dan ook veelal zeer goed. Schapen worden met goed gevolg te *Nickerie*, *Coronie* en langs de geheele kust geteeld.

De veestapel in *Suriname* bedroeg in de jaren:

Jaren.	Rundvee.	Paarden.	Muilezels.	Ezels.	Varkens.	Schapen.	Geiten.	*Aanmerkingen.*
1848	5839	191	66	99	5553	3424	926	Getrokken uit de koloniale verslagen.
1849	5813	182	71	112	5022	3295	703	
1850	5564	168	59	118	4664	3115	454	
1851	6396	180	71	195	4202	2671	542	
1852	5701	196	61	148	3992	2974	520	

c. Voortbrengselen. Behalve de stapelproducten, waarvan hiervoren melding is gemaakt, levert *Suriname*, deze zoo rijke kolonie, nog eene menigte andere bronnen van welvaart op.

Onder deze moet het eerst genoemd worden het uitmuntende Surinaamsch timmerhout, waarvan slechts zeer weinig wordt uitgevoerd, niettegenstaande deze uitvoer vrij van regten kan geschieden.

Het gebrek aan werkbare handen oefent op den prijs van het hout eenen nadeeligen invloed uit. Op de divisie-lijsten worden nog 22 houtgronden vermeld, welke meestal aan de *Boven-Suriname*, *Boven-Saramacca* of *Para* gelegen zijn. Deze houtgronden verwerken thans grootendeels planken en cingels (1), welke uitsluitend in de kolonie voor huisbouw worden gebezigd.

(1) Zijnde plankjes waarmede de huizen worden gedekt. In het midden der stad is het gebruik daarvan, uit vrees voor brand, verboden.

Buiten deze houtgronden brengen de boschnegers nog eene belangrijke hoeveelheid hout aan, alles aan balken en blokken, die ook grootendeels in de kolonie worden gebruikt; zijnde de uitvoer tot nog toe zeer gering.

Het ware te wenschen dat aan deze uitmuntende houtsoorten een uitgestrekt gebruik in *Europa* werd verzekerd; dit zou voor de kolonie, maar ook tevens door de groote duurzaamheid voor den gebruiker groote voordeelen opleveren.

Greenenhout, zoo als planken, wordt meestal uit *Noord-Amerika* in *Suriname* ingevoerd, dewijl de prijs, aldaar geleverd, minder bedraagt dan die, welke voor het hooge arbeidsloon alleen in *Suriname* moet worden besteed. Vooral het zaagloon is hoog, en daarentegen hebben die boomen zelve, hoewel van de edelste houtsoorten, op de plaats geene waarde, door het gebrek aan werkbare handen.

De onuitputtelijke, oorspronkelijke bosschen van *Suriname* (forêts vierges), waarvan nog slechts een zeer klein gedeelte, meestal langs de oevers der rivieren, is bezocht, bevatten honderde soorten van het edelste en deugdzaamste timmerhout. Van deze is nog maar een beperkt aantal bekend, terwijl vele anderen slechts ter loops worden genoemd en weinig voorkomen.

In de naburige kolonien *Engelsch-* en *Fransch-Guiana* komen veelal dezelfde soorten als in *Suriname* voor.

Onder vele andere kunnen als de beste en meest in *Suriname* voorkomende soorten genoemd worden:

Bruinhart (eene Andira-soort),
Groenhart (Bignonia Leucoxylon L.),
Geelhart (Nectandra Rodiaei Benth.)
Purperhart (Copaïfera pubiflora en C. bracteata Benth.),
Locus (Hymenaea Courbaril L.),
Bolletrie of *Boerowé* (Lucuma mammosa),
Ceder (Cedrela odorata L.),
Peto (Mora excelsa Benth.),
Wane (Determa),

Krapa (Carapa Guianensis Aubl.),
Bijlhout of *Wallaba* (Eperva falcata Aubl.),
Kopie (Goupia tomentosa en G. glabra Aubl.), enz.

Tot meubelhout zijn ook vele uitmuntend geschikt, zoo als:

IJzerhart (Robinia Panacoco Aubl.),
Letterhout (Piratinera Guianensis Aubl.),
Boschtamarinde (eene Mimosa-soort),
Coenatepie
Salie,
Slangenhout, en vele anderen (1).

De groote afmetingen van deze boomen maken het vellen en ook het vervoer moeijelijk.

Door het groote soortelijk gewigt der meeste houtsoorten zijn zelfs aan het vervoer te water vele bezwaren verbonden.

Behalve het hout leveren deze boomen nog vele nuttige voortbrengselen op, die slechts in geringe hoeveelheid en nagenoeg nimmer als handelsartikel uit *Suriname* voorkomen.

De copal-, de anime- of simiri-, de elemi-harsen, de balsem copaïve (hoepelbalsem), de caoutchouc, de vanille, de tonkaboonen enz., worden in groote hoeveelheden in de Surinaamsche bosschen gevonden, doch blijven door gebrek aan werkvolk ongebruikt liggen.

Alle beschikbare negers worden gebezigd tot het verkrijgen der stapelproducten; al het andere wordt als bijzaak beschouwd. Zoo ziet men dan ook in *Suriname* het onbegrijpelijke verschijnsel dat de balsem copaïve, de oleum ricini (krapatolie), en vele andere geneesmiddelen uit *Nederland* hier worden ingevoerd, terwijl zij in menigte in de bosschen, door gebrek aan arbeiders, blijven liggen.

(1) Het bestek van dit werk laat niet toe over dit onderwerp, hoe belangrijk ook, breeder uit te weiden. Zie verder hierover „*het Surinaamsch hout enz.*" door den Schrijver dezes, *Breda* 1851, bl. 10—17, terwijl andere mededeelingen over het Surinaamsch hout nog in een spoedig te verschijnen tijdschrift zullen geplaatst worden.

Ook vele soorten van goede looistof bevattende basten, verwhout, geneeskrachtige planten en basten als: sarsaparille, sassafras, guaijac, quassiehout, simaruba, wormbast en vele anderen, komen in menigte voor, maar worden ook zeer weinig verzameld. Van de palmen, in groote menigte voorkomende, en waarvan nu zeer weinig partij wordt getrokken, zouden ook nog vele nuttige voortbrengselen kunnen worden verkregen. Arrowroot wordt nu slechts in geringe hoeveelheid uitgevoerd, doch, wanneer eene goede fabriekmatige bereiding, de nu hoogst gebrekkige verving, zou dit artikel belangrijke voordeelen kunnen opleveren. Ook bereiding van potasch en soda, in het groot, zou als middel van bestaan in *Suriname* kunnen aangewend worden. Tabak en indigo (1) zijn vroeger in vrij groote hoeveelheid in *Suriname* verkregen, en zouden zeker nog kunnen worden aangeplant. Evenzoo zouden rocou of orleans (*Bixa orellana*), gember (*zingiber officinale L.*), curcuma (*curcuma zerumbeth Rxb.*), bromelia-vlas, vele soorten van oliezaden, en zeer vele andere voortbrengselen van *Suriname*, ook in het groot, goede uitkomsten opleveren (2).

De voedingsmiddelen, hoofdzakelijk voor de negers banannen, worden wel aangeplant en verkregen, maar de rijstkultuur vooral zou belangrijk kunnen worden uitgebreid. De nu verkregen wordende rijst, tot nog toe hoog in prijs, is van de beste soort, terwijl ook de maïs ruim de moeite van den arbeid beloont.

Cassave, het hoofdvoedsel van de Indianen, aardvruchten, als taijers, patatten, yams, napi's enz. worden nog tot gebruik aangeplant, doch niet uitgevoerd.

Van de menigvuldig in *Suriname* voorkomende dieren zouden ook belangrijke voordeelen getrokken kunnen worden. Onder vele andere voorbeelden kan worden aangegeven

(1) Eene tabak- en eenige indigo-aanplantingen, vroeger in *Suriname* aanwezig, zijn nu allen verlaten.

(2) Zie Hoofdstuk II, *e*.

dat de *geelbagger*, eene veel voorkomende vischsoort, zeer veel goede vischlijm bevat.

Het nog weinig onderzochte delfstoffelijk rijk zou ook, zoo niet door edele metalen, dan toch door andere voortbrengselen de moeite en de kosten van eene ontginning goedmaken. Vele soorten van ijzerhoudende ertsen, uitmuntend kwartszand voor glasblazerijen, sieniet enz., worden in menigte in de bezochte bovenlanden aangetroffen.

d. Handel en scheepvaart. Bij het octrooi van 23 September 1682 was reeds bepaald, dat de handel op- en naar *Suriname* alleen kon geschieden naar *Nederland* en wel alleen met Nederlandsche schepen (1). Bij de resolutie der Algemeene Staten van 20 Februarij 1767 werd deze bepaling niet alleen gehandhaafd, maar daarbij werd zelfs vastgesteld, dat de schepen in *Nederland* gebouwd en met Nederlandsche victualie moesten zijn voorzien, terwijl op de overtreding van deze wet eene boete van *f* 6000 werd gesteld. Bij het regerings-reglement voor *Suriname*, vastgesteld den 21[en] Julij 1828, n°. 222, en later nog werd deze bepaling omtrent den handel gehandhaafd, en alleen aan de Noord-Amerikanen en aan de bewoners der Nederl. West-Indische eilanden, onder zekere bepalingen het drijven van handel toegestaan.

Bij Koninklijk Besluit van 17 December 1847, n°. 83 werden alle vroegere regelingen ingetrokken en bepaald: dat de handel en scheepvaart op de kolonie *Suriname* is opengesteld voor alle volken, met welke het Koningrijk der *Nederlanden* in vriendschap leeft.

Bij deze nieuwe regeling, ingevoerd den 1[en] Mei 1848, is voor grondslag aangenomen, dat de vreemde schepen met de dubbele regten, voor de Nederlandsche schepen bepaald, zijn belast.

---

(1) Zie Hartsinck, II, bl. 864.

De Nederlandsche schepen, op *Suriname* varende, doen gewoonlijk twee heen- en terugreizen 's jaars, terwijl de Noord-Amerikanen veelal drie reizen in dezen tijd kunnen afleggen.

Uit officiële opgaven blijkt dat in de laatste jaren zijn in- en uitgeklaard het aantal schepen in den volgenden staat vermeld.

Gedurende het jaar	INGEKLAARD.								UITGEKLAARD.								Aanmerkingen.
	Nederlandsche.		Noord-Amerik.		Andere vreemde.		TOTAAL.		Nederlandsche.		Noord-Amerik.		Andere vreemde.		TOTAAL.		
	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	Aantal schepen.	Aantal lasten.	
1845	73	9214	27	2835½	37	762	137	12811½	72	8894	26	3182	33	696	131	12772	Uit den *Moniteur des Indes.*
1846	59	7407	33	2978	107	2022	199	12407	58	7295	33	2913½	107	2148	198	12356½	
1847	62	7378	28	2667½	53	952	143	10997½	67	8057	29	2766	58	1106	154	11929	
1848	81	9733	35	3430	61	1278	177	14441	79	9079	33	3273	61	1288	173	13640	De andere vreemde schepen zijn voor een groot gedeelte kustvaarders onder Nederl., Engelsche en Fransche vlag.
1849	61	7098	30	2871	79	1961	170	11930	72	8290	32	3101	78	1701½	182	13092½	
1850	91	. . .	28	. . .	127	. . .	246	12594	95	. . .	26	. . .	124	. . .	245	12542½	
1851	65	6409½	27	2585½	96	2219	188	11214	70	6744½	29	2741½	93	2095	192	11581	
1852	60	7397	33	3315½	19	2344½	172	13057	60	7202	33	3342½	96	2587½	189	13132	

De staat van uitvoer sedert 1816, hierachter medegedeeld, toont het aantal schepen aan, waarmede die uitvoer naar *Nederland* en *Noord-Amerika* heeft plaats gehad.

Dat dit aantal niet met dat, in dezen staat medegedeeld, overeenkomt, ontstaat daardoor dewijl de kustvaart niet in dien staat is begrepen.

Het aantal schepen vertrokken uit *Suriname* van 1790—1794, van 1804—1811, en van 1811—1813 wordt ons door von Sack gemeld, deel II, bl. 124. Daaruit blijkt hoe ongeregeld de vaart toen was, terwijl in nog vroegeren tijd de vaart geheel en al ongeregeld, door de toen heerschende oorlogen, meest bij konvooien moest geschieden.

In	1791	vertrokken	slechts 5,
〃	1794	〃	daarentegen 75,
〃	1811	〃	155,
en 〃	1812	〃	94 schepen.

Van 1804—1811 bedroeg het aantal lasten der uitgeklaarde schepen gemiddeld bijna 10000 per jaar; zoodat de scheepvaart sedert niet belangrijk is vermeerderd of verminderd.

In 1829 werden uitgeklaard:

naar *Nederland*	74	schepen	met	10001	last,
〃 *Noord-Amerika*	29	〃	〃	2562½	〃
Totaal	103	schepen	met	12573½	last.

In 1838 was het aantal schepen:

aangekomen		vertrokken	
uit *Nederland*	59	naar *Nederland*	71
〃 *Noord-Amerika*	28	〃 *Noord-Amerika*	34
	87		105

In het havenreglement en in dat op de scheepvaart en het in- en uitklaren der schepen, zijn alle bepalingen en regelingen dienaangaande opgenomen. De last-, los-, baak- en steigergelden worden geheven ingevolge de bepalingen, (zie Hoofdstuk IV *g. geldelijk beheer* 12 en 13).

c. In- en uitvoer. In de bijbladen der *Nederlandsche*

Staats-Courant worden jaarlijks de koloniale verslagen opgenomen, en daarin komen naauwkeurige opgaven van den in- en uitvoer der kolonie *Suriname* voor. (1) De invoer bestaat hoofdzakelijk uit goederen, die in *Suriname* verbruikt worden, terwijl een gering gedeelte in het entrepôt gedeponeerd en weder uitgevoerd wordt. De invoer, gedurende 1852, is vermeld in den volgenden staat.

STAAT *van den invoer in de kolonie Suriname gedurende het jaar* 1852.

INGEVOERDE ARTIKELEN.	Uit Nederl. voor eene waarde van:	Uit N.-Amerika voor eene waarde van:	Uit andere vreemde plaatsen voor eene waarde van:	TOTAAL voor eene waarde van:
Manufacturen	*f* 256.423,55	*f* 4.086,69	*f* 10.690,24	*f* 271.200,48
Huisraad	7.174,85	11.518,20	2.315,00	21.008,05
Kleederen	89.808,30	1.022,50	15.208,00	106.038,80
Kramerijen	14.971,94	. . . . .	2.139,90	17.111,84
Lederwerk	9.790,00	155,72	136,85	10.082,57
Parfumerien	5.706,25	. . . . .	449.35	6.155,60
Schrijfbehoeften	11.032,49	46,25	188,00	11.266.74
Diverse artikelen	11.979,00	923,66	348,67	13.251,33
Aard- en porceleinwerk	33.224,87	10.029,99	12.674,00	55.928,86
Diverse provisien	67.307,80	11.159,94	5.521,25	83.988,99
Kaarsen en lampolie	32.137,74	31.997,75	2.144,00	66.279,49
Boter	75.676,50	1.986,40	125,00	77.787,90
Kaas	34.018,40	86,00	. . . .	34.104,40
Tabak en snuif	27.849,05	30.540,82	3.122,20	61.512,07
Zeep	2.298,00	4.653,51	5.535,12	12.486,63
Bier	12.110,50	. . . . . .	6.134,00	18.244,50
Genever en andere sterke dranken	38.327,12	453,73	4.330,00	43.110,85
Wijnen	23.901,29	658,50	8.376,80	32.936,59
Bouwstoffen	27.931,26	1.864,81	4.580,82	34.376,89
Kalk	17.889,50	699,00	1.638,50	20.227,00
Cement	9.505,00	225,00	182,50	9.912,50
Timmerhout (planken)	11.276,82	27.114,51	13.926,61	52.317,94
Verfwaren	36.681,55	2.578,59	1.117,25	40.377,39
Gereedschappen en werktuigen	76.590,60	3.261,84	15.411,22	95.263,66
Hoepels	16.396,30	. . . . .	1.616,50	18.012,80
Touwwerk	11.426,70	9.207,12	291,75	20.925,57
Vee	. . . . .	(paarden.) 14.700,00	(hoornvee.) 1.620,00	16.320,00
Confituren	7.353,50	582,56	645,32	8.581,38
Blom	90,00	96.903,00	24.747,00	121.740,00
Rijst	8.616,00	. . . . .	99.673,50	108.289,50
Rijtuigen en tuigen	952,00	2.630,00	1.801,00	5.483,00
Steenkolen	19.866,75	. . . . .	1.442,00	21.308,75
Thee	2.743,00	611,25	545,00	3.899,25
Gezouten visch	1.680,50	152.470,59	46.236,60	200.387,69
„ vleesch	3.841,50	48.736,67	3.276,00	55.854,17
„ spek	9.822,50	39.414,00	8.280,00	57.516,50
Zout	1.827,00	474,65	2.398,00	4.699,65
Geneesmiddelen	14.063,49	1.612,83	595,00	16.271,32
Suiker	8.124,50	. . . . . .	262,50	8.387,00
TOTAAL	*f* 1.040.416,12	*f* 512.406,08	*f* 309.725,45	*f* 1.862.547,65

(1) Ook in den *Moniteur des Indes* komen zeer uitvoerige staten voor van dien in- en uitvoer over de jaren 1845, 1846 en 1847.

Hiervan was voor rekening van het Gouvernement ingevoerd:

Uit	*Nederland*	voor *f*	45.410,63
〃	*N.-Amerika*	〃 〃	75.160,24
Van andere vreemde plaatsen		〃 〃	100,00
	Totaal .	. *f*	120.670,87

Door het entrepôt is in 1852 in de kolonie gevoerd voor *f* 12.169,51, bestaande voor het grootste gedeelte uit dranken.

In de vorige jaren bedroeg deze invoer aan geldswaarde:

Gedurende het jaar.	Uit Nederland aan geldswaarde.	Uit N.-Amerika aan geldswaarde.	Uit andere vreemde plaatsen aan geldswaarde.	TOTAAL aan geldswaarde.	*Aanmerkingen.*
1845	*f* 1.035.652,12	*f* 457.174,95	*f* 105.157,20	*f* 1.597.984,27	
1846	928.779,75	502.309,12	326.066,50	1.757.155,37	Uit den *Moniteur des Indes.*
1847	949.697,75	472.779,83	92.401,55	1.514.879,13	
1848	. . . . .	. . . .	. . . . .	1.813.112,94	
1849	1.073.617,02	587.746,00	236.813,00	1.898.176,02	Uit de *koloniale Verslagen.*
1850	1.236.499,10^{6}	648.966,12^{5}	202.096,67	2.087.561,90	
1851	1.024.338,13	540.806,34^{5}	315.999,56^{5}	1.881.144,04	
1852	1.040.416,12	512.406,08	309.725,45	1.862.547,65	

De uitvoer bestaat hoofdzakelijk uit de voortbrengselen van landbouw, en is, in vergelijking van de bevolking en van den invoer, zeer belangrijk.

De uitvoer gedurende het jaar 1852, is vermeld in den volgenden staat.

STAAT *van den uitvoer*

ARTIKELEN.	NAAR NEDERLAND.		NAAR NOORD-
	Hoeveelheid in Amst. ℔, de Rum in gallons.	Geldswaarde.	Hoeveelheid in Amst. ℔, Rum en Melassie in gallons.
Suiker	25.702.499	*f* 1.517.930,38	5.309.049
Melassie	......	......	652.148
Rum en dram	45.175	25.444,65	......
Koffij	1.092.096	254.629,60	23.415
Katoen	815.460	210.824,40	......
Cacao	......	......	177.800
Huiden	840	109,20	......
Arrowroot	16.621	1.662,10	1.548
Hout	......	3.746,50	......
Oud koper, lood en tin	......	3.231,80	......
Verschillende voortbrengselen	......	186,75	......
Genever en andere sterke dranken	......	......	......
Maïs	......	23,29	......
Rijst	......	......	......
Banannen	......	......	......
Visch	......	......	......
Vleesch	......	......	......
Quassiehout	24.525	265,25	......
Confituren	......	......	......
Kaarsen en olie	......	......	......
Manufacturen	......	......	......
Bouwstoffen	......	......	......
Diverse provisien	......	......	......
Zout	......	......	......
Diverse goederen	......	......	......
Vee	......	......	......
Aard- en porceleinwerk	......	......	......
Bier	......	......	......
Boter	......	......	......
Kaas	......	......	......
Gereedschappen	......	......	......
Hoepels	......	......	......
Kleederen	......	......	......
TOTAAL	......	2.018.053,92	......

gedurende het jaar 1852.

AMERIKA.	NAAR ANDERE VREEMDE PLAATSEN.		TOTAAL BEDRAG VAN DEN UITVOER.	
Geldswaarde.	Hoeveelheid in Amst. ℔, Rum en Melassie in gallons.	Geldswaarde.	Hoeveelheid in Amst. ℔, Rum en Melassie in gallons.	Geldswaarde.
ƒ 312.634,90^5	1.411.036	ƒ 84.168,95^5	32.422.584	ƒ 1.914.734,24
130.429,60	118.864	32.772,80	771.012	154.202,40
. . . . . .	35.642	18.986,35	80.817	44.431,00
5.071,45	15.992	3.519,74	1.131.503	263.220,79
. . . . . .	367.555	93.406,80	1.183.015	304.231,20
30.226,00	1.300	221,00	179.100	30.447,00
. . . . . .	26.949	3.503,37	27.789	3.612.57
154,80	1.269	126,90	19.438	1.943,80
. . . . . .	. . . . . .	12.015,25	. . . . . .	15.761,75
3.825,40	. . . . . .	162,00	. . . . . .	7.219,20
96,00	. . . . . .	434,48	. . . . . .	717,23
208,00	. . . . . .	2.441,00	. . . . . .	2.649,00
. . . . . .	. . . . . .	868,60	. . . . . .	891,89
. . . . . .	. . . . . .	11.664.00	. . . . . .	11.664,00
52,50	. . . . . .	87,50	. . . . . .	140,00
. . . . . .	. . . . . .	5.486,00	. . . . . .	5.486,00
. . . . . .	. . . . . .	220,00	. . . . . .	220,00
. . . . . .	. . . . . .	. . . . . .	24.525	265,25
78,00	. . . . . .	502,00	. . . . . .	580,00
. . . . . .	. . . . . .	686,00	. . . . . .	686,00
. . . . . .	. . . . . .	90,00	. . . . . .	90,00
. . . . . .	. . . . . .	1.910,00	. . . . . .	1.910,00
. . . . . .	. . . . . .	1.614,50	. . . . . .	1.614,50
. . . . . .	. . . . . .	25,00	. . . . . .	25,00
. . . . . .	. . . . . .	1.856,00	. . . . . .	1.856,00
. . . . . .	. . . . . .	1.597,00	. . . . . .	1.597,00
. . . . . .	. . . . . .	896,00	. . . . . .	896,00
. . . . . .	. . . . . .	519,00	. . . . . .	519,00
. . . . . .	. . . . . .	975,00	. . . . . .	975,00
. . . . . .	. . . . . .	4.115,00	. . . . . .	4.115,00
. . . . . .	. . . . . .	396,00	. . . . . .	396,00
. . . . . .	. . . . . .	25,60	. . . . . .	25,60
. . . . . .	. . . . . .	540,00	. . . . . .	540,00
ƒ 482.776,65^5	. . . . . .	276.831,84^5	. . . . . .	ƒ 2.777.662,42

Daarbij zijn de prijzen van de hoofd-voortbrengselen berekend naar de gemiddelde waarde, gedurende het jaar 1852, en wel: Suiker à 6.55 ct. het Amst. pond.

Melassie à 0.20 ct. de gallon.

Rum en dram gemiddeld van 60—55 ct. de gallon.

Koffij, de heele van 22—24 ct. het Amst. pond

〃 de gebrokene van 15—16 ct. het Amst. pond.

Katoen, de schoone van 25—27 〃 〃 〃 〃

〃 de vuile van 12—14 〃 〃 〃 〃

Cacao à 17 ct. het Amst. pond.

Voor rekening van het Gouvernement is daarvan uitgevoerd tot een bedrag van *f* 50.285,29[5].

Door het entrepôt is in 1852 uitgevoerd:

Naar *Noord-Amerika*	voor	*f* 2.852,67
〃 andere vreemde plaatsen	〃	〃 4.728,13
	Totaal . .	*f* 7.580,80

waarvan alleen aan dranken voor *f* 7.382,30.

Uit de beschouwing van dezen staat van uitvoer blijkt de aanzienlijke opbrengst door den landbouw verkregen, daar toch verreweg het grootste gedeelte van dien uitvoer uit de hoofdvoortbrengselen van landbouw bestaat.

In de laatste jaren was het geldswaardig bedrag van den uitvoer in het geheel, en van dat van de hoofdvoortbrengselen in het bijzonder, zoo als het in den volgenden staat is vermeld.

Jaren.	Geldswaardig bedrag van den geheelen uitvoer.	Geldswaardig bedrag van de uitgevoerde hoofdvoortbrengselen van den landbouw.
1845	*f* 3.437.247,68	*f* 3.112.874,51[5]
1846	2.498.570,19	2.388.673,11
1847	3.271.147,97	3.118.614,43
1848	3.142.867.37	2.817.740,50
1849	2.684.921,68[5]	2.562.094,95
1850	2.877.101,59[5]	2.835.259,64[5]
1851	2.493.379,33[5]	2.448.816,93[5]
1852	2.777.662,42	2.727.028,38

Belangrijk is het den uitvoer in de vroegere jaren na te gaan; hierdoor komt men tot de overtuiging dat, niettegenstaande de aanzienlijke vermindering van werkbare handen, deze uitvoer en dus de opbrengst van de kolonie, veel gewijzigd, doch niet veel verminderd is.

In de *Essai historique* van NASSY, Dl. II, komt eene uitvoerige opgave voor, van den invoer van 1700—1784. Deze staat is overgenomen bij VON SACK, Dl. II, 116 enz. en aldaar vervolgd van 1790—1794, van 1804—1811 en van 1811—1812. In de *„Opmerkingen omtrent den Afrikaanschen slavenhandel"* komt eene uitvoerige staat voor van den uitvoer der hoofdvoortbrengselen van 1816—1846; deze lijst kan door de opgaven uit de *Koloniale verslagen* en uit den *Moniteur des Indes* van 1846—1852 worden aangevuld, welke beide laatste bronnen niet alleen den uitvoer der hoofdvoortbrengselen, maar ook de naauwkeurigste bijzonderheden vermelden. Ten einde niet te wijdloopig te worden, is in het volgende overzigt, alleen de uitvoer om de 5 jaren vermeld, wordende voor de tusschengelegene jaren naar de vermelde bronnen verwezen; terwijl de hier opgegevene bijzonderheden voor een globaal overzigt, toch voldoende zijn.

Jaartal.	Suiker in Amst. ℔.	Koffij in Amst. ℔.	Katoen in Amst. ℔.	Cacao in Amst. ℔.	*Aanmerkingen.*
1700	10.500.000	. . . . .	. . . . .	. . . .	Nog 2300 ℔ letterhout.
1705	12.860.000	. . . . .	. . . . .	. . . .	Nog 8700 ℔ id.
1710	15.661.000	. . . . .	1.543	. . . .	150 ℔ indigo en 2000 ℔ letterhout.
1715	19.532.000	. . . . .	1.780	400	4429 ℔ rocou- en 65,000 ℔ letterhout.
1720	19.480.000	. . . . .	1.550	. . . .	1000 ℔ rocou.
1725	22.190.000	46.086	865	390	
1730	27.100.000	503.667	. . . . .	. . . .	
1735	17.170.000	1.376.335	316	3.875	
1740	24.228.000	4.971.246	3.834	77.853	
1745	22.853.000	7.592.779	528	674.744	7500 ℔ letterhout.
1750	20.755.000	3.536.339	114	338.884	1988 ℔ tabak.
1755	16.417.000	2.872.562	1.803	85.332	1420 ℔ tabak en 1475 gallons copal.
1760	21.014.000	10.206.487	1.292	128.482	
1765	20.121.000	160.530	. . . .	50.780	
1770	14.730.000	230.547	. . . .	168.260	
1775	20.255.000	13.300.000	144.428	73.338	
1780	15.700.000	11.750.000	650.800	570.350	
1784	14.324.000	12.913.465	1.020.587	560.194	1785 ontbreekt.
1790	21.105.000	14.856.275	943.580	517.464	37,000 ℔ tabak en 41,000 ℔ verfhout.
1794	24.283.000	11.193.690	1.223.170	350.444	1795 ontbreekt.
1805	11.721.000	6.100.755	5.105	273.488	
1810	17.022.000	6.504.596	7.402	88.245	
1816	11.568.483	4.964.541	1.066.937	90.695	1815 ontbreekt.
1820	19.533.905	4.815.037	1.328.243	8.715	
1825	23.815.707	4.196.575	2.329.607	116.105	
1830	33.079.301	6.032.947	2.005.880	18.445	
1835	37.773.861	2.152.550	1.040.307	31.070	
1840	34.313.897	3.461.902	1.993.256	182.984	
1845	29.787.267	1.708.479	840.505	104.295	
1850	31.130.447	753.963	906.740	165.021	

In de oorspronkelijke opgaven vóór 1816 is de hoeveelheid suiker vermeld door het aantal okshoofden of vaten. Om die te kunnen vergelijken met de hoeveelheid na 1816, in Amsterdamsche ponden opgegeven, is het vat hier gerekend op 1000 Amst. ponden.

Hierdoor toch blijft, bij den eersten oogopslag, het aantal vaten ook aangegeven, terwijl daardoor het aantal ponden zeker grooter wordt dan het werkelijk was.

In de opgave van Hartsinck, omtrent de brandschatting van Cassard, komt voor een okshoofd suiker, berekend tegen

650 ℔ netto, à 1½ stuiver het Amst. ℔, dus *f* 48,75 voor een okshoofd.

Bij een plakkaat van 6 Maart 1693, vernieuwd den 16en Mei 1760, (1) werd de maat voor de suikerwaren bepaald, zoodanig, dat zij ruim 800 ℔ netto konden inhouden. De belastingen werden in vroegere jaren met suiker betaald, en daarbij meestal aangenomen de waarde van 1 stuiver of 5 centen het Amst. ℔.

Berigten omtrent den uitvoer der hoofdvoortbrengselen vóór 1700 ontbreken geheel, doch reeds vroeg schijnt veel suiker te zijn gemaakt. Men leest toch bij Hartsinck, Dl. II, 585, dat de Engelsche inwoners van *Suriname*, in 1667, bij de inname door den Admiraal Krijnssen, terstond 100.000 ponden suiker aan hem moesten opbrengen. De suikervoortbrenging is, volgens den medegedeelden staat, in de laatste eeuw aanmerkelijk grooter geworden, terwijl vermeld is dat in het jaar 1835 eene opbrengst van bijna 38 millioen ponden (als het grootste getal in een jaar) is verkregen. De prijs is niet aanmerkelijk veranderd, en daardoor vooral bedraagt de geldswaarde van den uitvoer van suiker in de laatste jaren veel meer dan in de vroegere eeuw.

Rum, dram en melassie komen in vroegeren tijd niet onder den uitvoer voor. Het eerst vermeldt von Sack de melassie en de rum in 1804, als uitgevoerde voortbrengselen. Belangrijk mag de vermeerdering vån den uitvoer van deze artikelen, in de laatste jaren genoemd worden.

Koffij komt het eerst als uitgevoerd voor in 1724, ten bedrage van 5627 ℔. Zeer spoedig werd de opbrengst van koffij grooter, tot dat men in 1775 reeds ruim 13 millioen ponden uitvoerde. Van toen af tot aan het laatst der 18e eeuw bleef *Suriname* die buitengewoon groote hoeveelheid koffij voortbrengen, en zelfs steeg de uitvoer in 1790 tot bijna 15 millioen ponden. Deze groote hoeveelheid voort-

(1) Zie Hartsinck, Dl. II, 888.

gebragte koffij verminderde in 1816 en 1817 reeds tot 8 millioen, en stijgt nu niet meer boven 1½ millioen ponden.

Buitendien was de koffij toen oneindig hooger in prijs dan thans, en waren daardoor de opbrengsten en de inkomsten der plantages zoo buitengewoon groot.

Katoen werd voor het eerst uitgevoerd in 1706, tot een bedrag van 600 ℔. Ook omstreeks 1775 steeg het aantal uitgevoerde ponden katoen aanmerkelijk, en bedroeg in 1784 ruim 1 millioen ponden. De opbrengst is sedert dien tijd vermeerderd, en bedroeg in 1821 bijna 3 millioen ponden; daarna echter weder verminderd zijnde, bedroeg zij later meestal slechts 1 millioen ponden, welk aantal in het laatste jaar ook is uitgevoerd.

Cacao is ook in 1706 voor het eerst uitgevoerd, tot een bedrag van 900 ℔. In 1777 werd het meeste cacao (720.000 ℔) uitgevoerd. Sedert 1816 was de uitvoer van cacao het grootst in 1840, als wanneer zij 183.000 ℔ bedroeg. Het laat zich echter aanzien, dat in de volgende jaren deze voortbrenging aanmerkelijk zal vermeerderen.

De andere geringe voortbrengselen, die nog op de lijst voorkomen, als rocou, tabak, indigo enz. vindt men na dien tijd niet meer; terwijl de andere uitgevoerde voortbrengselen in den staat van uitvoer van 1850 kunnen worden nagegaan.

Het zal niet ondienstig zijn ten slotte hier te laten volgen eenen naauwkeurigen staat, waarin vermeld is de uitvoer der hoofdvoortbrengselen van *Suriname* van 1816—1852.

STAAT *waarin is vermeld de uitvoer der voornaamst*

Jaartal.	Aantal schepen.	SUIKER in Amst. Pd.	KOFFIJ, in Amst. Ponden.			KATOEN
			Heele.	Gebrokene.	TOTAAL.	Schoone.
1816	78	11.568 483	. . . . .	. . . .	4.964.541	. . . . .
1817	106	13.468.964	. . . . .	. . . .	8.452.144	. . . . .
1818	124	18.874.267	. . . . .	. . . .	8.422.178	. . . . .
1819	101	15.409.004	. . . . .	. . . .	5.590.175	. . . . .
1820	107	19 533.905	. . . . .	. . . .	4.815 037	. . . . .
1821	130	21.275.276	. . . . .	. . . .	4.598.732	. . . . .
1822	122	10.086.477	. . . . .	. . . .	4.548.975	. . . . .
1823	112	20.905 945	. . . . .	. . . .	6.847.631	. . . . .
1824	130	22.864 433	. . . . .	. . . .	6.291 207	. . . . .
1825	117	23.815 707	. . . . .	. . . .	4.196.575	. . . . .
1826	95	21 927 145	. . . . .	. . . .	3.842.667½	. . . . .
1827	114	25 884 245	2.813.471	301.836	3.115.307	2.568.579
1828	114	27.219.778	4.643.070	914.531	5.557.601	1 500.321
1829	107	29.567 291	2 577.175	378.983	2.956.158	1.494.466
1830	121	33.079.301	5 307.748	725 199	6.032.947	1 896.880
1831	113	28 891.706	2.574.326	406.344	2.980.670	1.367.148
1832	102	26 837.125	2.135.333	331.571	2.466.904	1.040.378
1833	105	26.714.661	2.766.957	370.414	3.137.371	1.282.751
1834	111	29.602.095	1.979.862	211.367	2.191.229	1.483.885
1835	136	37.773.861	1.861.722	290.828	2.152.550	981.127
1836	142	36.801.252	2.964.806	325.184	3.289.990	1.192.319
1837	113	25.001.701	2 279.012	371 803	2.650.815	1.055.715
1838	105	29.938.534	1.689.188	200.671	1.889.859	1.876.039
1839	119	32.591.885	2.080.589	281.990	2.362.579	1.519.916
1840	125	34.313.897	3.060.128	401.774	3.461.902	1.852.776
1841	116	31.386.646	1.699.885	238.955	1.938.840	1.381.365
1842	114	33.167.957	1.429.395	152.674	1.582.069	1.378.994
1843	109	32.163.616	2.327.888	295.999	2.623.887	847 641
1844	123	35.413.280	1.725.512	233.797	1.959.309	1.043.394
1845	105	29.787.267	1.531.619	176.860	1.708 479	807.052
1846	89	24.267.284	262.214	37.469	299 683	333.985
1847	154	30 086.197	608.641	98.172	706 813	979 563
1848	173	34 207.442	1.288 380	135.531	1.423.911	713.170
1849	182	31.121.202	546.027	71.371	617.398	709.830
1850	245	31 130.447	. . . . .	. . . .	753 963	. . . . .
1851	192	26.280 441	. . . . .	. . . .	52.225	. . . . .
1852	189	32.422.584	1.068.009	63.494	1.131.503	1.167 885

Surinaamsche voortbrengselen van 1816—1852.

in Amst. ponden.		CACAO, in Amst. ponden.	INDIGO, in Amst. ponden.	RUM, in gallons en vaten.	MELASSIE, in gallons.	*Aanmerkingen.*
Vuile.	TOTAAL.					
. . .	1.066.937	90.695	. . .	. . . . . .	372.138	
. . .	1.434.122	113 454	. . .	. . . . . .	563.045	
. . .	1.339.615	97.489	. . .	. . . . . .	576.551	
. . .	1.275.457	34 301	. . .	. . . . . .	529.033	
. . .	1.328 243	8 715	. . .	. . . . . .	611.088	
. . .	2.719.063	10.556	. . .	. . . . . .	747.232	
. . .	2.525.198	60.086	. . .	. . . . . .	808.695	
. . .	1.889.402	68.960	. . .	. . . . . .	724.119	
. . .	2 452 682	71.380	. . .	. . . . . .	879 051	
. . .	2.329.607	116.105	. . .	2.278 gallons.	855 626	
. . .	1.547.700	15 960	. . .	575 „	844.750	
105.600	2.674.170	46.445	1.908	. . . . . .	905.508	De opgaven van 1816—1846 komen voor in de Opmerk. omtrent den Afrikaanschen slavenhandel enz. bl. 110 en 111.
86.130	1.586.451	129.254	514	. . . . . .	800.486	
74.975	1.569.441	94.885	1.270	2.200 gallons.	698.118	
109.000	2.005.880	18.445	9 341	17.029 „	752.342	
63.370	1.430.518	45.801	4.645	52.247 „	733.296	
75.350	1.115.728	23 210	3.714	75 „	739.195	
56 390	1.339.141	15.865	3.614	. . . . . .	815.014	
99.190	1.583 075	7 735	1.374	64 vaten.	795.034	
59.280	1.040.307	31 070	1.058	69.588 gallons.	975.022	
81.250	1.273.569	128.225	612	15.773 „	964.804	
52.015	1.107.730	84.538	783	3.057 „	559.396	
61.240	1.137.279	157.083	1.410	183 vaten.	744.946	
55.334	1.575.250	54.765	1.752	242 „	705.447	
140.480	1.993.256	182.984	1.436	65.905 gallons.	931.150	
85.705	1.467.070	86.445	638	78.624 „	995.893	
55.705	1.434.699	116.245	1.188	78.029 „	804.652	
49.716	897.357	123.093	717	28.833 „	965.400	
77.945	1.121.339	72.616	. . .	30.754 „	1.073.777	
33.453	840.505	104.295	167½	20.356 „	1.027.133	
16.875	350.860	18 465	. . .	4.121 „	672.078	De opgaven van 1846—1852 zijn genomen uit de koloniale verslagen.
19.250	998 813	82.714	. . .	55.921 „	881.425	
44.115	757.285	151.254	. . .	73 496 „	961.758	
15.845	725 675	118.495	. . .	75.263 „	841.847	
. . .	906 740	165.021	. . .	79.275 „	773.648	
. . .	965.537	109.146	. . .	65.082 „	718.634	
14 130	1.183.015	179.100	. . .	80.817 „	771.012	

BIJLAGEN.

BIJLAGE I.

IETS OVER CORNELIS VAN AERSSEN, VAN SOMMELSDIJK.

CORNELIS VAN AERSSEN, Heer van *Sommelsdijk*, *Plaat*, *Bommel* en *Spijk*, Sire en Marquis van *Châtillon*, Baron van *Bernière* in *Basois*, Kolonel van een regiment ruiterij, Gouverneur van *Suriname*, enz., enz., was uit een zeer oud, adelijk geslacht gesproten. Zijn vader, CORNELIS VAN AERSSEN, Heer van *Sommelsdijk*, enz., Lid van de Ridderschap van *Holland*, Kolonel der ruiterij, Gouverneur van *Nijmegen*, enz., enz., voerde in 1650, met de Graven WILLEM VAN NASSAU en VAN DONA, het bevel over de troepen, die den aanslag op *Amsterdam*, onder den Stadhouder WILLEM II, deden. Deze CORNELIS stierf in 1662, en werd voor den rijksten ingezetene van geheel *Nederland* gehouden.

Zijne moeder was LUCIA of LUTZ VAN WALTHA (1), eenige dochter van PIETER, eigenaar van het beroemde slot *Thetinga* of *Waltha-huis*, later de eigendom der Nassau's en zetel der Labadisten.

De Gouverneur VAN SOMMELSDIJK was de kleinzoon van den beroemden Staatsman FRANÇOIS VAN AERSSEN, Ridder van St. MICHIEL, Ambassadeur te *Parijs*, enz., en van PETRONELLA VAN BORRE, eene om hare schoonheid beroemde vrouw.

In zijne jeugd opgevoed als page aan het hof van Prins

(1) Zie over haar en haar geslacht: *de Labadie en de Labadisten*, door H. VAN BERKUM. *Sneek* 1851, II, bl. 43 enz.

Willem II, was van Aerssen de speelmakker van Prins Willem III, die steeds veel vriendschap voor hem koesterde, en hem zelfs sterk afraadde naar *Suriname* te vertrekken.

In 1683, door koop, voor één derde eigenaar van *Suriname* geworden, verbond hij zich om derwaarts als Gouverneur te vertrekken, met bepaling dat de opvolgers in het bestuur van *Suriname*, bij voorkeur uit zijne afstammelingen zouden worden gekozen.

In den veldtogt van 1672 voerde hij het bevel over eene kompagnie ruiterij, in bezetting te *Maastricht*, en onderscheidde zich toen ook in verschillende moeijelijke zendingen.

Hij was gehuwd met Margaretha du Puy de St. André-Montbrun, dochter van Alexandre, Marquis de *St. André-Montbrun* (den beroemden verdediger van *Candia*), en van Louise Madelaine de la Tin Salin, dame de *la Noile*.

Men vindt in de meeste werken over *Suriname* aangeteekend, dat de Gouverneur van Aerssen, om een einde te maken aan de voortdurende oorlogen met de Indianen, een verbond met hen sluitende, ter verzegeling eene Indiaansche Prinses ten huwelijk nam, die, in hoogen ouderdom, in 1750 nog in leven moet zijn geweest. Deze bewering is onjuist, daar zijne echtgenoote Margaretha du Puy de St. André-Montbrun eerst in het jaar 1693, dus vijf jaren na zijnen dood, overleed.

De Heer van Sommelsdijk liet vijf kinderen na, waarvan de oudste, François, Heer van *Châtillon*, na den dood zijns vaders Heer van *Sommelsdijk* enz. werd.

Deze François van Aerssen, in 1688 Luitenant ter zee bij de Admiraliteit van *Amsterdam*, vertrok naar *Suriname* om de nalatenschap zijns vaders te regelen, en had bedankt voor de hem aangebodene betrekking van Gouverneur der kolonie. Hij werd reeds in 1712 tot Vice-Admiraal van *Holland* benoemd, en overleed te *'s Hage* den 19en Julij 1740. Hij was gehuwd met zijne nicht Maria van Aerssen van Warnhout, dochter van Cornelis van Aerssen en van Elizabeth Havius.

Drie ongehuwde zusters van den Gouverneur VAN SOMMELSDIJK, met name ANNA, MARIA en LUCIA, kwamen in 1684 met een aantal volgelingen van de *Labadie* in *Suriname* aan, alwaar zij zich vestigden aan de *Boven-Suriname*, en de plantage *la Providence* aanlegden. Deze nederzetting, op de toen hoogst bewoonde plaats aan de *Suriname*, had veel te lijden van de aanvallen van oorlogzuchtige Indianen. Deze en andere oorzaken bragten eene moedeloosheid te weeg, die spoedig de geheele ontbinding dezer allereerste Europesche kolonisatie ten gevolge had. De lotgevallen dezer mislukte onderneming zijn uitvoerig beschreven in het aangehaalde werk: „*de Labadie en de Labadisten*," II, bl. 132 en vervolg.

Sommige geschiedschrijvers verhalen dat deze drie Jonkvrouwen VAN SOMMELSDIJK in het geheim gehuwd waren met de drie hoofden der secte, DE LABADIE, YVON en DU LIGNON. Dit is echter niet zoo, en het schijnt dat men op deze Jonkvrouwen het voorgevallene met de drie Jufvrouwen VAN DER HAER heeft toegepast.

De andere zusters van den Gouverneur VAN AERSSEN, waren:

PETRONELLA, gehuwd met JOHAN VAN WEVOORT, Heer van *Ossenberg*,

ISABELLA, gemalin van HENDRIK, Graaf van *Nassau*,

en HENRIETTE, gehuwd met FRANÇOIS DE ZOETE DE LAEKE VAN VILLERS.

Zijn eenige broeder FRANÇOIS VAN AERSSEN, Heer van *de Plaat*, verdronk in 1659, na lang door *Europa* te hebben gereisd, bij den terugkeer uit *Engeland*. Hij was ongehuwd en schrijver van het werk: *Voyage d'Espagne, curieux, historique et politique, fait en* 1655.

Zie verder over dit beroemde geslacht, SCHELTEMA, *Staatkundig Nederland*, en KOK, *Vaderlandsch Woordenboek*, art. AARSSEN of AERSSENS.

BIJLAGE II.

MISSIVEN VAN DE RADEN VAN POLITIE EN JUSTITIE VAN SURINAME AAN DE ALGEMEENE STATEN, EN AAN MEVROUW VAN AERSSEN.

Hooge ende Mogende Heeren!

Wij en kunnen volgens onze schuldige pligt niet naerlaten U H. Mog. te informeeren het droevige ongeluck dat ons alhier is overcomen, door het massacreren van den Heere VAN SOMMELSDIJK, onsen Heer Gouverneur, die op den 19en deser maent des morgens omtrent acht uijren door de rebellerende soldaten, welke hem gesamentlijck met de wapenen hebben overvallen ende door ses en veertigh wonden gedoot, alsmede de Heer Commandeur VERBOOM dodelijck gequest, die mede van die quetsure op gisteren overleden is; naer welcke moort zij haar ten eersten hebben meester gemaekt van het fort alwaer zij de andere soldaten, die niet mede onder den troup geweest waeren, hebben gedwongen in de wapenen te comen, de burgheren eer sij daerop verdacht waren alle haer geweer uijt de huijsen wegh genomen ende de Officieren en verdere societeijtsbedienders in heghtenis gezet; daer wij dan van deze zaecke kennisse bekomen hebbende, hebben niet ledigh willen staen om met onse burgereij die gruwelijcke moort te wreecken, gelijck ook op den 27en dezes is gesuccedeert, daartoe emploijerende ende bemannende vier schepen: ondertusschen hadden de

rebellerende soldaten, honderd sterck zijnde, haar geëmbarqueerd in het schip *den Salamander*, met intentie, soo sij voorgaven, om naar het Vaderlandt te vertrecken, dogh wij hebben haer door de medewerckende hant Godts en getrouwe diensten van onse burghers met de voorgemelde vier schepen geattacqueert ende sonder eenige resistentie in ons gewelt becomen, zoodat wij nu besigh sijn met haer ter examinatie tot exempel van anderen rigoureuselijck te straffen. De redenen die zij voorgeven te hebben om dit exploict te doen, is omdat zij haer volle rantsoen niet en kreegen en daerenboven dagelijcx in societeijtsdienst om te werken geëmploijeert wierden; wat dit aengaet zal naerder ondersocht conne worde. Ondertusschen zullen wij op alles goede sorge draegen om voor te comen dat sulcke ofte diergelijcke oploope niet meer en magh comen te gebeuren, ende ons in alles bethoonen als getrouwe en gehoorsame onderdanen van UE. H. M. waarmede Hooge ende Mogende Heeren, UE. H. M. in de genadige protectie des Alderhooghstens bevelende, Godt biddende Hij haere H. M. regeringe meer ende meer gelieft te segenen en blijve:

UEd. H. M. onderdanigste dienaars,
De Raden van Politie en Justitie over de
provintie van *Suriname*.

Suriname, den 29en Julij 1688.

Aan de Algemeene Staten.

Hoog Edel Gebore Vrouwe!

Het is ons leet U H. Edel Gebore bij deze occasie te schrijven het welcke mogelijck niet en soude sijn geschiet, indien het droevigh ongeluck U Hoog Ed. gemael onsen Heer Gouverneur niet en was overcomen, de omstandigheden van de saecke U Hoog Ed. te verhaelen is ons be-

dunckens onnodigh, alzoo hetzelve haere Hoog Ed. wel te weten zal comen en er bovendien, om sulx te doen ons voor jegenwoordigh ongunstigh. Alleenlijck zullen wij tot onser aller leetwesen seggen dat H. gemelde onsen Heer Gouverneur op den 19^{en} deser, zijnde Maandagh morgen omtrent acht uijren door een deel rebellerende soldaten met 46 wonden is gedoot ende de Heer Commandeur VERBOOM dodelijck gequest, waarvan hij op gisteren meede deser werelt is comen te overlijden. Wij hebben goedgedacht tot bevorderinge van particuliere affaires onsen Heer Gouverneur concernerende, aan te stellen de persoonen van ADRIAAN DE GRAAFF als Secretaris van den Heere VAN SOMMELSDIJCK zaliger, ARNOLDUS COUPER als een oud domesticq en den Commies CIPRIANUS CIPRIANIJ alsmede kennisse van sijne saecke hebbende, door welckers bequaemheijt wij niet en twijffelen off haere Hoogh. Ed. zal door haer in alles wel gedient ende geinformeert werden, ende indien UE. Hoog E. verder onsen dienst mochte van node hebben, zullen niet mancqueren alles te contribueren hetgeene in onse macht is te kunnen doen, waarmede, Hoogh Edel Geboren Vrouw! U Hoog Edel Geboren in de genadige protextie des Alderhooghsten bevelende, verblijve naest presentatie van onsen dienst,

U Hoog Edel Geboren gants genegene dienaars,
De Raden van Politie en Justitie over de
provintie van *Suriname.*

Suriname, den 29^{en} Julij 1688.

Aan Mevrouw van Aerssen
van Sommelsdijck.

BIJLAGE III.

PUBLICATIE VAN DEN 30en JUNIJ 1687.

WIJ CORNELIS AERSSEN VAN SOMMELSDIJK, *Heere van Sommelsdijk, Spijck, Plate, Bommel, Siere* en *Marquis de Chatillon,* Baron *de Bernière* in *Basois*, mitsgaders *Gouverneur-Generaal van de kolonie Suriname*, *Rivieren en de districten van dien.*

Allen dengeenen die deesen zullen zien ofte hooren lesen saluijt; doen te weten dat wij om eenige redenen van meijningen ende intentie zijn te repratieren ende ons alvorens willende bevrijden van de calomnieuse achterclap ende lasteringe waervan wij bij experientie bevonden hebben deze colonie vergiftigt te zijn, zoo willen wij dese alomme doen publiceeren en afigeeren, opdat soo dan iemant vermeijnt eenige redenen te hebben van over ons quaat gouvernement en dirrectie in de Court der colonie van *Zuriname* gepleeght, geledeert ofte geinteresseert te zijn geweest, sij haer tusschen dit en de naaste court, als op de daeraanvolgende die wesen sal in de maent van October toekomende, sullen hebben aen te geven, als wanneer wij bereijt zijn met kennisse en ten overstaan van 't hoff aan iedereen volkomen contentement ende satisfactie te doen, in welckens vergaderinge wij ons als een particulier, maar niet als Gouverneur sullen doen considereren, ende sullende van de andere sijde alle swijgens die haer naermaals naar ons vertrek in eenige lasteringe zoude mogen komen te openbaeren, houden voor quaatspreeckers

en lasteraars, die haer uit vrese om van ons overtuijght te werden, op de gestelden tijde, niet hebben durven vertoonen, gelijck wij ook doen voor sulk en extinueren diegeene die van ons voor defensie calomnieux of geseght of geschreven zouden mogen hebben, zoo sij haer seggen ende geschreijven niet en komen gestant doen en van haer geledene ongelijck geene vergoedinghe komen te pretendeeren onse goede ende oprechte meijninge en intentie deze satisfactie van ons vereijschende, tot convictie van sodanige ende andere onse vijanden: aldus gedaan in *Paramaribo* den 30^{en} Junij 1687.

Was geteijkt,

C. van Aerssen van Sommelsdijck,

sedert de Blanc-seings,

Lagerstont ter ordonnantie van Zijn Ex^{tie}

J. D. Graaff.

BIJLAGE IV.

LIJST DER GOUVERNEURS VAN SURINAME, GERANGSCHIKT NAAR JAREN VAN OPVOLGING.

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
Sir FRANCIS WILLOUGHBY, *Graaf van Parham*, bezet *Suriname* 1650, wordt *eigenaar* 2 Junij 1662.					
De *Zeeuwen* onder A. KRIJNSSEN nemen *Suriname* 28 Febr. 1667.					
1. MAURITS DE RAMA. Kapitein-Luitenant. 22 October 1667.	1667 Maart 5 door KRIJNSSEN.	1667 Maart 5	1667 Oct. 18	. . .	Wordt ook VAN ROMEN genoemd. Door KRIJNSSEN achtergelaten, als *bevelhebber van Paramaribo.* Gevangen naar *Barbadoz* gevoerd.
De Engelschen onder S. HERMANS nemen *Suriname* 18 October 1667.					
De Zeeuwen onder A. KRIJNSSEN hernemen *Suriname* 1668.					
a. i. ABRAHAM KRIJNSSEN. Kommandeur van Suriname, enz.	1668	1668	1669 Febr. 16	. . .	Vertrekt met zijn eskader in 1669. NB. De waarnemende Gouverneurs zijn door *a. i.* onderscheiden.
2. PHILIP JULIUS LICHTENBERG. Kapitein, Luitenant-Kolonel. 22 October 1667.	1668 Nov. 26 bij Resol. der algemeene Staten.	1669 Febr. 16 beëedigd.	1671 Januarij.	. . .	Vertrekt naar *Nederland* in Januarij 1671, en was in dit jaar bevelhebber van *de Klundert.*

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
a. i. PIETER VERSTERRE. Kapitein van eene komp. voetknechten, Kommandeur 1668.	. . .	1671 Januarij.	1677 Maart 22	1677 Maart 22 te *Paramaribo.*	Ook VERSTEGE en VAN DER STERRE genoemd. Beide voerden den titel van Luitenant-Gouverneur der provincie van *Suriname*, etc.
a. i. ABEL THISSO. Raad van Politie.	. . .	1677 Maart 22	1677 Dec. 22	. . .	PIERRE DUMOULIN, Secretaris van den PRINS VAN ORANJE, werd nog den 6en Maart 1676 tot Gouverneur van *Suriname* benoemd.
3. TOBIAS ADRIAENSSEN. Kapitein van eene kompagnie.	. . .	1677 Dec. 22	1678 Maart 15	. . .	Is in *Nederland* aangesteld tot Kapitein, Kommandeur der provincie *Suriname*, etc.; vertrekt weder naar *Nederland.*
a. i. ABEL THISSO.	. . .	1678 Maart 15	1678 Decemb.	. . .	
4. JOHANNES HEINSIUS. Oud-Secretaris van den raad van Justitie in *Brazilie* (1653).	1678 Sept. 9 Resolutie algemeene Staten.	1678 Decemb.	1680 April.	1680 April te *Paramaribo.*	
a. i. EVERARD VAN HEMERT. Kommandeur.	. . .	1680 April.	1680 Septemb.	1680 Septemb. te *Paramaribo.*	Kapitein van eene kompagnie knechten.
a. i. LAURENS VERBOOM. Kommandeur 1680.	. . .	1680 Septemb.	1683 Nov. 26	1688 Julij 28 te *Paramaribo.*	Volgt als Kommandeur den Heer E. VAN HEMERT op.
5. CORNELIS VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK. (zie Bijlage I) voor $^1/_3$ eigenaar der kolonie.	1683 Mei 21 voor $^1/_3$ eigenaar. 1683 Julij 20 Gouvern.	1683 Nov. 28	1688 Julij 19	1688 Julij 19 te *Paramaribo.*	

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
a. i. ABRAHAM VAN VREDENBURGH. Kapitein en Raad van politie 3 Julij 1685, Kommandeur 3 September 1688 tot 2 Julij 1698.	. . .	1688 Julij 28	1689 Maart 12	. . .	Nam met de leden van den raad van politie het bestuur waar, daar de Gouverneur VERBOOM 28 Julij 1688 overleed. — Vertrekt naar *Nederland* in 1703.
6. JOHAN VAN SCHARPHUIZEN. Raad van politie en Heemraad van *Thorarica* in 1677.	1688 was toen in *Nederland.*	1689 Maart 12	1696 Mei 14	. . .	Is naar *Nederland* terug geroepen; — wordt veelal VAN SCHERPENHUIZEN genoemd.
7. Mr. PAULUS VAN DER VEEN.	1695 Oct. 20	1696 Mei 14	1707 Maart 2	. . .	Op verzoek eervol ontslagen 20 Oct. 1706; vertrekt naar *Nederland.*
8. Mr. WILLEM DE GRUIJTER.	1706 Oct. 20	1707 Maart 2	1707 Sept. 27	1707 Sept. 27 te *Paramaribo.*	Wordt door anderen WILLEM DE GOIJER genoemd.
a. i. FRANÇOIS ANTHONY DE RAYNEVAL. Kommandeur 1703 November 3.	. . .	1707 Sept. 27	1710 Jan. 19	. . .	
9. JOHAN DE GOIJER.	. . .	1710 Jan. 19	1715 Julij 28	1715 Julij 28 te *Paramaribo.*	Is 1 Aug. plegtig in het fort *Zeelandia* begraven.
a. i. F. A. DE RAYNEVAL. Kommandeur met 2 raden van politie.	. . .	1715 Julij 28	1716 Jan. 22	. . .	
10. JOHAN MAHONY.	. . .	1716 Jan. 22	1717 Oct. 4	1717 Oct. 4 te *Paramaribo.*	
a. i. F. A. DE RAYNEVAL met 2 raden van politie.	. . .	1717 Oct. 4	1718 Maart 2	. . .	

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
11. Jan Coutier.	1717 Nov. 15	1718 Maart 2	1721 Sept. 2	1721 Sept. 2 te *Paramaribo.*	
a. i. F. A. de Rayneval met P. Lemmers en A. Wiltens.	. . .	1721 Sept. 2	1722 Maart 1	. . .	
12. Mr. Hendrik Temminck.	1721 Oct. 1	1722 Maart 1	1727 Sept. 17	1727 Sept. 17 te *Paramaribo.*	
a. i. F. A. de Rayneval met 2 raden van politie.	. . .	1727 Sept. 17	1728 Nov. 9	. . .	
13. Mr. Karel Emilius Henry de Cheusses.	1728 Julij 26	1728 Nov. 9	1734 Jan. 26	1734 Jan. 26 te *Paramaribo.*	
a. i. Johan Frederik Cornelis de Vries. Kommandeur 12 Aug. 1730 met 2 raden van politie.	. . .	1734 Jan. 26	1734 Dec. 11	. . .	
14. Jacob Alexander Henry de Cheusses.	1734 Julij 9	1734 Dec. 11	1735 Jan. 26	1735 Jan. 26 te *Paramaribo.*	
a. i. J. F. C. de Vries met 2 raden van politie.	. . .	1735 Jan. 26	1735 Maart 4	1735 Maart 4 te *Paramaribo.*	
a. i. . . . . 2 raden van politie.	. . .	1735 Maart 4	1735 Dec. 22	. . .	De Kapitein en Kommandeur *a. i.* S. Bleij protesteert tegen de waarneming van het bestuur door de 2 raden van politie, den 10en Maart 1735.
15. Mr. Joan Raye.	1735 Julij 6	1735 Dec. 22	1737 Aug. 11	1737 Aug. 11 te *Paramaribo.*	Had zijn ontslag gevraagd, dat na zijn' dood (op 4 Nov. 1737) aankomt.

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
16. GERARD VAN DE SCHEPPER. Kommandeur 6 Julij 1735.	1735 Aug. 2 provision. Gouvern. door de Societeit van *Suriname.*	1737 Aug. 11 provision. 1737 Nov. 4 *a. i.* 1738 April 1 effectief.	1742 Oct. 15	. . .	Was in *Nederland* aangesteld tot provisioneel Gouvern., werd *ontslagen* in 1742, ten gevolge van ingekomene beschuldigingen; voerde het eerst den titel van *Gouverneur-Generaal.*
17. Mr. JOHAN JACOB MAURICIUS.	1742 Febr. 7	1742 Oct. 15	1751 April 23 met verlof.	1768 Maart 21 in *Oost-Indië.*	Eervol ontslagen in *Nederland* den 1e Augustus 1753.
a. i. H. E. baron VAN SPÖRCHE. Generaal-Majoor, Eerste Commissaris en opperbevelhebber.	1751 April 10 door de Commissarissen.	1751 April 23	1752 Sept. 7	1752 Sept. 7 te *Paramaribo.*	De baron VAN SPÖRCKE kwam 14 Dec. 1750 in *Suriname* met de commissarissen Mr. KAREL BOSSCHAERT en JERONIMO DE SWART STEENIS.
a.i. WIGBOLD CROMMELIN. Kommandeur 9 Oct. 1748.	. . .	1752 Sept. 7	1754 Oct. 22	. . .	
18. PIETER ALBERT VAN DER MEER.	1754 Maart 6	1754 Oct. 22	1756 Aug. 24	1756 Aug. 24 te *Paramaribo.*	Was Majoor in het Regiment van den Paltzgraaf VAN BIRKENFELD.
a. i. JAN NEPVEU. 2e Fiskaal 1754, Secretaris 1745 prov. 1751 effect.	. . .	1756 Aug. 24	1757 Jan. 21	. . .	Trad als Gouverneur op, daar de Kommandeur CROMMELIN eene reis naar *Nederland* deed.
19. WIGBOLD CROMMELIN.	1757 Maart 2	1757 Jan. 21 *a. i.* 1757 Sept. 26 effectief.	1768 Nov. 22 met verlof.	. . .	Vertrok naar *Nederland* met buitenlandsch verlof, bij Resol. 8 Junij 1768 toegestaan. Op verzoek eerv. ontslagen 27 October 1769.
20. JAN NEPVEU.	1769 Oct. 27	1768 Nov. 22 *a. i.* 1770 Febr. 5 effectief.	1779 Febr. 27	1779 Febr. 27 te *Paramaribo.*	Was sedert 1734 in *Suriname.*

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
21. BERNARD TEXIER. Kommandeur 1772 Mei 6, en 2e Raad Fiskaal 1764 Aug. 7.	1772 Junij 6	1779 Febr. 27 *a. i.* 1780 Febr. 3 effectief	1783 Sept. 23	1783 Sept. 23 te *Paramaribo.*	
a. i. Mr. WOLPHERT JACOB BEELDSNIJDER MATROOS. Boekhouder-Gener., Secretaris, 1772.	. . .	1783 Sept. 23	1784 Dec. 23	1793 Sept. 14 te *'s Hage.*	Neemt het bestuur waar, bij afwezigheid van den Fiskaal WICHERS.
22. Mr. JAN GERHARD WICHERS. Fiskaal, 1771 Nov. 19.	1784	1784 Dec. 24	1790 Junij 15	. . .	Voert de titels van Gouverneur-Gener. en Generaal-Majoor, gaat met verlof naar *Nederland.* Op verzoek eervol ontslagen.
23. JURRIAAN FRANÇOIS DE FRIDERICI. Kommandeur 1790 Mei 17. Kolonel der militie en eerste Raad.	. . .	1790 Junij 15 *a. i.* 1792 Aug. 24 effectief. 1799 Aug. 17 bij capitulatie bevestigd door GEORGE III, Protector van *Suriname.*	1802 Dec. 4 gesuspendeerd.	1812 Oct. 11 te *Paramaribo.*	Werd in 1792 benoemd tot Gouverneur-Generaal van *Suriname* en Generaal-Majoor der infanterie.
a. i. W. O. BLOIS VAN TRESLONG. Kapitein ter zee, met de Raden van politie W. H. VAN OMMEREN en D. BREDERODE.	. . .	1802 Dec. 4 *a. i.*	1803 Dec. 9	. . .	Nemen de kolonie, 23 Nov. 1802, over van den Engelschen Admiraal CAMPBELL, ingevolge den vrede van *Amiens.*
24. PIERRE BERRANGER. Commiss.-Generaal, Secretaris in 1793.	1803	1803 Dec. 9	1804 Mei 9	. . .	Geeft bij verdrag van 28 April 1804 de kolonie aan de Engelschen over.

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
Suriname, eene Engelsche bezitting, 28 April 1804.					
25. Sir CHARLES GREEN. Generaal-Majoor en Kommandant van Z. M. landmagt, Gouverneur-Generaal van *Suriname*.	. . .	1804 Mei 9	1805 April 15	. . .	Vertrekt naar *Engeland*.
26. WILLIAM CARLYON HUGHES. Luiten.-Gouverneur van *Suriname*.	. . .	1805 April 15	1808 Sept. 27	1808 Sept. 27 te *Paramaribo*.	
a. i. Sir JOHN WARDLAU. Bar. Luitenant-Generaal, Kommandant der troepen, funger. Luiten.-Gouverneur.	. . .	1808 Sept. 27	1809 Mei 4	. . .	
27. CHARLES, Graaf BENTINCK. Kapitein-Generaal en Vice-Admiraal, Gouverneur en Kommandant en Chef over *Suriname*, enz.	. . .	1809 Mei 4	1811 Nov. 8	1811 Nov. 8 te *Para. maribo*.	
a. i. PINSON BONHAM.	. . .	1811 Nov. 8	1816 Febr. 27	. . .	Geeft de kolonie over aan VAN PANHUIJS, vertrekt naar *Engeland*.
Suriname, eene Nederlandsche bezitting, 27 Februarij 1816.					
28. WILLEM BENJAMIN VAN PANHUIJS. Generaal-Majoor, Ridder M.W.O. 3e kl. en Roode Adelaar 2e klasse.	. . .	1816 Febr. 27	1816 Julij 19	1816 Julij 19 te *Paramaribo*.	Voert den titel van Gouverneur-Gener. van *Suriname*, Admiraal en Generaal en Chef enz.
a. i. Mr. CORNELIS REINHARD VAILLANT Fiskaal, Ridder der Orde Ned. Leeuw.	. . .	1816 Julij 19	1822 April 1	1849 Jan. 10 te *'s Hage*, 68 jaren.	Gouverneur-Gener. ad interim. Eervol ontslagen 1821 October 26.

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
29. Abraham de Veer. Generaal-Majoor, Ridder der Orde Ned. Leeuw en Legioen van eer, Gouverneur van *St. Eustatius*, *Saba* en *St. Martin.*	1821 Oct. 21	1822 April 1	1828 Mei 20	1838 Febr. 2 te *Paramaribo.*	Wordt Gouverneur van *Suriname*, Opperbevelhebber der land- en zeemagt. Eervol ontslagen 1828 Mei 17.
Johannes van den Bosch. Gener.-Majoor, enz.	. . .	. . .	. . .	. . .	Commissaris-Gener. 1827—1828.
30. Paulus Roelof Cantz'laar. Schout-bij-Nacht, Gouverneur van *Curaçao*, Kommandeur van de Orde Ned. Leeuw.	1828 Mei 17 door den Commiss.-Generaal.	1828 Mei 20	1831 Dec. 15	1831 Dec. 15 te *Paramaribo.*	Wordt Gouverneur-Generaal der Ned. W. I. Bezittingen en Opperbevelhebber der land- en zeemagt.
31. Mr. Evert Ludolph Baron van Heeckeren. Procureur-Generaal, Lid van de Ridderschap van *Gelderland*, Kommandeur der Orde Ned. Leeuw.	1832 Maart 6	1831 Dec. 19 *a. i.* 1832 Mei 6 effectief.	1838 Junij 5 met verlof.	1838 Junij 15 te *Curaçao.*	Wordt ook Generaal-Majoor 1832 Maart 6. Verlof toegestaan voor één jaar bij Kon. besluit 1837 Julij 16.
a. i. Mr. Philippus de Kanter. Procureur-Generaal, K. B. 1832 Maart 6.	. . .	1838 Junij 5	1839 Julij 16	. . .	
32. Julius Constantijn Rijk. Schout-bij-Nacht, Ridder der Orde van den Ned. Leeuw, enz.	1838 Nov. 27	1839 Julij 16	1842 Maart 31	. . .	Wordt bij Kon. Besl. 1841 October 23, benoemd tot Directeur-Generaal van Marine, later Vice-Admiraal, Minister, Ridder, Grootkruis van verscheidene orden, Lid van de 2e Kamer der Staten-Generaal.
a. i. Mr. P. de Kanter.	. . .	1842 Maart 31	1842 Nov. 15	. . .	

NAMEN.	Dagteekening van aanstelling.	Dagteekening van aanvaarding.	Dagteekening van aftreding.	Dagteekening van overlijden.	*Aanmerkingen.*
33. BURCHARD JEAN ELIAS. Ridder der Orde Ned. Leeuw, Secretaris-Generaal van het Ministerie van Kolonien.	1842 Julij 16 Kon. Besl.	1842 Nov. 15	1845 Julij 16	. . .	Was de laatste Gouverneur-Gener. der N.W. I. Bezittingen. Op verzoek eervol ontslagen bij Kon. Besl. 1845 April 21.
a. i. Mr. P. DE KANTER.	. . .	1845 Julij 16	1845 Oct. 13	. . .	
34. REINIER FREDERIK Baron VAN RADERS. Ridder der Orde Ned. Leeuw, Kolonel, Gouverneur van *Curaçao*.	1845 April 21 Kon. Besl.	1845 Oct. 13	1852 Maart 1	. . .	Wordt Gouverneur van *Suriname*, Generaal-Majoor 6 Dec. 1847, en Officier van het Legioen van eer. Eervol ontslagen bij Kon. Besl. 29 Dec. 1851. Vertrekt naar *Nederland* 8 April 1852 met Z. M. brik *de Sperwer*.
a. i. Mr. PH. DE KANTER. Ridder der Orde Ned. Leeuw, Kommandeur der Orde van de Eikenkroon.	. . .	1852 Maart 1	1852 Junij 14	1852 Junij 14 te *Paramaribo*.	
a. i. C. BARENDS. Lid van den Kolonialen Raad, Ridder der Orde Ned. Leeuw.	. . .	1852 Junij 14	1852 Junij 22	. . .	
35. Jonkheer JOHAN GEORGE OTTO STUART VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT. Ridder der Orden van den Ned. Leeuw en M. W. O. 4e klasse, Resident van *Baglen* op *Java*.	1852 Febr. 19 Kon. Besl.	1852 Junij 22	. . .	. . .	Komt den 18en Junij 1852 te *Suriname* aan, met het schip *Cortgene*.

BIJLAGE V.

NAAMLIJST VAN DE AMBTENAREN IN DE KOLONIE SURINAME, OP DEN 1en OCTOBER 1853.

Z. E. Jhr. J. G. O. S. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, (✱ 4e kl.) (✱ R.) (xv) (J), Gouverneur van Suriname, Opperbevelhebber der Land- en Zeemagt.

Adjudanten van den Gouverneur.

Jhr. C. A. VAN SIJPESTEIJN, 1e Luitenant der Artillerie.

A. J. DE VEER, P. F. KAMERLING, } 2e Luitenants bij de Schutterij.

Mr. J. Æ. LISMAN, (✱ R.) Procureur-Generaal.

A. A. T. DE MAN, Administrateur van Finantien.

Mr. A. KIKKERT SCHOTBORGH, (✱ R.) Gouvernements-Secretaris, tevens Ambtenaar van den Burgerlijken Stand.

Koloniale Raad.

Z. E. de Gouverneur, President.

De Procureur-Generaal.

De Administrateur van Finantien.

Mr. G. J. A. Bosch Reitz	Leden en Heemraden der divisien:		*Para.*
F. L. Pichot			*Boven-Suriname en Thorarica.*
W. Humphreijs . . .			*Saramacca.*
J. F. Roux			*Beneden-Commewijne en Beneden-Cottica.*
P. R. Planteau . . .			*Boven-Cottica en Perica en Matappica.*
C. Barends (✠ R.) . .			*Boven-Commewijne.*

Mr. A. Kikkert Schotborgh, Secretaris.

GEREGTSHOF.

Mr. F. M. C. Pels Rijcken, (benoemd) President.
„ J. C. Palthe Wesenhagen, ✠ fungerend President.
„ G. de Meinertzhagen, Lid.
„ E. A. van Emden, gequalificeerd Lid.
„ J. M. J. Eijken Sluijters, provisioneel Lid.
Jhr. Mr. J. M. A. Martini van Geffen, waarn. Griffier.
W. C. Grunberg, 1e Kommies.
D. Juda, gequalificeerd Deurwaarder.

Collegie van kleine zaken.

Mr. H. C. Focke, ✠ President.
Mr. A. F. Kruijthoff, } Assessoren.
A. Wildeboer, ✠ }
J. Ellis, plaatsvervangend Assessor.
E. J. van Wijhe, Griffier.
H. T. Hart, Kommies.
A. M. Fernandes, } Deurwaarders.
A. Fernandes Jr. }

Advocaten.	*Procureurs.*
Mr. C. Heilbron.	H. F. Wesenhagen.
„ Barnet Lyon.	B. E. Colaço Belmonte.
„ A. W. Thurkou.	S. van Praag.
	N. T. A. Arland.

Gezworen Klerken (Notarissen).

S. H. DE GRANADA.
M. L. GOEDE en
R. J. GOLLENSTEDE.

S. ABENDANON Szn., Exploiteur.
J. A. A. SALOMONS en } Substituut-exploiteurs.
N. A. VAN AMSON, }

PARTICULIERE WEST-INDISCHE BANK.

Hoofddirectie.

Z. E. de Gouverneur, President.
De Procureur-Generaal } Leden.
Administrateur van Finantien }
A. WILDEBOER, Commissaris en Secretaris.
P. F. KAMERLING, Klerk.
J. J. OOIJKAAS, Kamerbewaarder.

Pupillaire Raad.

Z. E. de Gouverneur, President.
De Procureur-Generaal } Leden.
De Administrateur van Finantien }
J. E. WESENHAGEN, Secretaris.

COLLEGIE VAN COMMISSARISSEN VAN HET DEPARTEMENT DER ONBEHEERDE BOEDELS.

Mr. A. KIKKERT SCHOTBORGH, President.
Mr. E. A. VAN EMDEN, Lid.
J. ELLIS, Plaatsvervangend Lid en Secretaris.
M. J. LIONAROUS, Bode.

MILITAIRWEZEN IN SURINAME.

Militair Geregtshof.

Mr. F. M. C. Pels Rijcken, (benoemd) President.

Mr. J. C. Palthe Wesenhagen, (fungerend) President.

Mr. G. de Meinertzhagen.	Leden.
H. Schorrenberg, Offic. van Gezondh. 1e klasse (✱ ✠R)	
S. Bronner, Kapitein, Bat. Jagers n°. 27	
Jhr. C. A. van Sijpesteijn, 1e Luitenant der Artillerie	
N. Nielson, 2e Luitenant, Bat. Jagers n°. 27	

Mr. J. Æ. Lisman, Advocaat-Fiskaal.

Mr. E. A. van Emden, Auditeur-militair.

Jhr. Mr. J. M. A. Martini van Geffen, waarn. Griffier.

SCHUTTERIJ VAN PARAMARIBO (1).

Schuttersraad.

J. Ellis, Kapitein, President.

S. H. de Granada, 1e Luitenant,	Leden.
F. P. Bourguenon, 2e Luitenant,	
S. C. Nassy, Sergeant-Majoor,	
C. W. Knauf, Sergeant,	
F. T. Day, Korporaal,	
J. van Luijk, Schutter,	
S. M. Bromet, 1e Luitenant-Kwartiermeester,	

Staf.

D. Benjamins, (xxv) Kapitein, fungerend Kommandant.

E. J. Halfhide, (xxv) Kapitein, Officier van kleeding en wapening.

C. E. Hoemann, 1e Luitenant, Inspecteur van het Militair hospitaal.

---

(1) De namen van de Officieren der landelijke Schutterij zijn vermeld in de Divisie-staten.

S. M. Bromet, (xx) 1e Luitenant-Kwartiermeester.
B. E. Colaço Belmonte, 2e Luitenant-Adjudant.
A. J. de Veer, } 2e Luitenants, Adjudanten van den
P. F. Kamerling, } Gouverneur.
A. A. Samuels, (xxv) Sergeant-Majoor Kapelmeester.
S. H. Boas, (xx) Tamboer-Majoor en Bode.

Kapiteins.

J. Ellis (xx).
H. S. Abendanon (xxv).
C. J. Leijssner (xv).
S. B. de Mesquita (xx).

1e *Luitenants.*

J. E. Wesenhagen (xx).
S. H. de Granada (xv).
F. C. Kuster (xv).
Mr. A. T. Kruijthoff.
W. Benjamins (xv)

2e *Luitenants.*

F. P. Bourgeunon (xx).
P. Taerber (xx).
J. A. de Vries (xvv).
H. Goudman.
J. J. Zaal.
J. G. Kramer.
S. Abendanon Szn. (xv).
E. G. Brink.
J. A. Maij (xx)
J. van Gelder.

Opperbrandmeester.

H. G. Roux.
H. J. Blancke, Adsistent.

EUROPEESCH GARNIZOEN.

Bataillon Jagers, nº. 27.

J. C. DE NORMANDIE 's JACOB, (✠ 4ᵉ kl.) ✠ (xxx). Buitengewoon Adjudant van Z. M., Majoor, Kommandant van het garnizoen en der troepen, plaatselijk Kommandant van *Paramaribo*.

A. A. MELMER, 2ᵉ Luitenant-Adjudant, tevens plaatselijk Adjudant.

N. NIELSON, Luitenant-Kwartiermeester.

Kapiteins.

D. A. DU CLOUX (xxv).
J. BRONNER (xx).
E. J. SLENGARDE (R. ✠) (xx).

1ᵉ *Luitenants.*

H. L. DE VILLENEUVE (xv).
J. A. VAN DER MEULEN, (met verlof).

2ᵉ *Luitenants.*

J. J. SCHEEK.
J. N. WESTERBORG.
H. KNOCH.
M. RÖMER PRICE.
J. F. VAN ROSEVELT.
J. W. O. VAN DIJCK.
C. W. SCHOTBORGH.
K. SCHOTBORGH.

Artillerie.

C. JANSE, (xv) Kapitein.
H. BOER, (xv) Kapitein, (bestemd voor *Curaçao*).

Jhr. C. A. VAN SIJPESTEIJN, 1e Luitenant à la suite, Adjudant van den Gouverneur, belast met het Genie-departement, (tijdelijk gedetacheerd).

. . REINALDA, (XV) 1e Luitenant, (tijdelijk gedetacheerd).

N. A. ROST VAN TONNINGEN, (met verlof), } 2e Luitenants.
J. LEIJNTJES, }

GENEESKUNDIGE DIENST.

Officier van Gezondheid 1e klasse.

H. SCHORRENBERG, (R. ✠) ✠ (XXXV) Chef.

Officieren van Gezondheid 2e klasse.

T. W. L. TYDEDAN, (R. ✠) (met verlof).
F. A. C. DUMONTIER.
N. ANSLIJN.
E. C. H. L. H. FLUGUEL.

Officieren van Gezondheid 3e klasse.

C. M. SCHEEK.
A. L. A. STOCK.
E. G. M. L. TEN KATE VAN LOO.

Apotheker.

J. LIONARONS.

Inspecteur.

C. E. HOEMANN, } van het Militair Hospitaal.

Directeur.

J. A. VAN DOORN (XV) gepensionneerd 1e Luitenant, } van het Militair Hospitaal.

KOLONIALE TROEPEN.

Kompagnie guides.

J. A. Scheiderman, 1e Luitenant, Kommandant.

A D. Charlouis, 2e Luitenant, Administrateur van kleeding en wapening.

H. A. Monsanto fils, (xv) Officier van Gezondheid 3e kl.

J. Brouwer, (xv) 1e Luitenant, Magazijnmeester der Artillerie en Genie.

Genie-Departement.

Jhr. C. A. van Sijpesteijn, 1e Luitenant der Artillerie.

J. L. van Hoek, Klerk.

J. de Vries Robbé, ✠, Opzigter (met verlof).

GOUVERNEMENTS-SECRETARIE.

J. E. Wesenhagen, Hoofd-Kommies.

H. J. Raatgever, Adjunct-Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, P. Faerber,	1e Kommiezen.
C. L. G. van Amson, J. S. Burne, belast met de Posterij. J. C. Nassy, „ „ „ registratie der slaven,	2e Kommiezen.
A. F. van Amson, J. F. Saile Vanier, B. J. Greeve, J. H. Flu, E. F. van Bommel, E. C. Wesenhagen, H. van Meerten, A. J. de Veer, ter beschikking van Z. E.	Klerken.

M. F. Wessels, Kamerbewaarder bij den kolonialen Raad.

M. H. Nahar, Bode.

Commissariaat der inlandsche bevolking.

De Gouvernements-Secretaris, Commissaris.
H. C. J. Slengarde, Assistent.

Ambtenaren bij de bevredigde Boschnegers en Indianen.

C. L. d'Hondt, Posthouder bij de Aucaners.
P. F. Corsten, Id. bij de Becoe en Moessinga's.
C. H. Hiemcke, Id. bij de Saramaccaners.
C. A. Dorwart, Id. bij de Indianen van Maratakka.
A. Kappler, Assistent-Posthouder bij de Aucaners.

Etablissement Batavia.

De Gouvernements-Secretaris, Administrateur.
H. J. Raatgever, Assistent.
J. K. Ooykaas, M. D. Geneesheer.
G. M. van der Hoop, Directeur.

BUREAU VAN DEN PROCUREUR-GENERAAL EN PARKET VAN HET PUBLIEK MINISTERIE.

a. *Regterlijke Politie.*

J. van Lier, 1e Assistent.
J. J. Ooykaas Jr., Assistent.
A. Litwack, Luitenant van politie.

b. *Administrative Politie.*

J. F. Favereij Jr., } Klerken.
J. M. Ballin, }
H. Schenkel, Directeur van 's Lands grond *Boniface.*
B. F. A. Fränckel, Cipier in het fort *Zeelandia.*

ADMINISTRATIE VAN FINANTIEN.

C. H. HOEMANN, Hoofd-Kommies.

C. RENS, 1e Kommies, belast met de recherche.

J. RENNO, (met verlof), G. PLUNKET,	2e Kommiezen.
P. G. LABADIE, P. N. GREEBER, J. VAN VULPEN, J. W. ENGELBRECHT,	Klerken.

H. VAN GENDEREN, ✠, Ambtenaar op wachtgeld à la suite.

Bureau van den Ontvanger.

A. WILDEBOER, Koloniale Ontvanger en Betaalmeester.

J. ELLIS, Hoofd-Assistent.

G. F. WESENHAGEN, 1e Assistent.

J. A. VALLÉ, 2e idem.

R. M. ALVARES, idem.

E. G. BRINK, idem.

C. WILDEBOER, Klerk.

Lands Magazijn.

Mr. A. T. KRUIJTHOFF, Magazijnmeester.

W. H. VAN KRUIJNE, 2e Kommies.

J. C. KOSTERMAN, J. H. FERRIER,	Klerken.

Lands Waag.

A. E. HALFHIDE, Waagmeester.

C. W. KNAUF, Assistent.

M. C. NASSY, Meter der sterke dranken.

P. C. VAN DE VREUGD, Rooimeester der melassievaten.

D. J. LOTH, IJkmeester.

Vendumeesters.

A. SALOMONS, J. F. FAVEREIJ, J. C. GOMPERTS.

WEESKAMER.

Ch. Lionarons, Curator en Weesmeester.
C. Kaersenhout, 1e Kommies.

M. N. Arlaud, H. S. Abendanon,	2e Kommiezen.
D. M. Fernandes, J. E. F. Pottendorf, C. W. Oehlers, A. B. Fredrik,	Klerken.

J. A. Voigt, Stads-architect.
Mr. A. W. Thurkow (met verlof), Gouvernements-solliciteur.
G. Duijckinck, Havenmeester.

COMMISSIE VOOR GENEESKUNDIG ONDERZOEK EN TOEVOORZIGT.

De Gouvernements-Secretaris, President.

J. A. Muller Jzn., Med. et art. obst. Doct. Stadsgeneesheer. B. Weijl, Chirurgijn, Stadsheelmeester. J. J. Juda, Med. Chir. et art. obstr. Doct. N. M. Bender, Apotheker.	Leden.

B. Lugard, Apotheker, plaatsvervanger,
H. Rojer, Med. Chir. et art. obst. Doct. plaatsverv. lid.

Joh. Abrahamsz, Apotheker, scriba.
J. P. Nassy, Kamerbewaarder.
Jac. Nassy, Adjunct.

COMMISSIE TOT ONDERZOEK NAAR DE ZIEKTE DER MELAATSCHHEID.

De Gouvernements-Secretaris, President.
De Stadsgeneesheer.

De Stadsheelmeester.
Dr. J. J. JUDA.
Dr. J. R. ARRIAS.

MEDICINAE, CHIRURGIAE ET ART. OBSTR. DOCTORES.

F. W. CRAGIN, Med. Chir. et art. obstr. Doct.
J. R. ARRIAS, Med. et art. obstr. Doct.
J. A. MULLER Jzn., Med. et art. obstr. Doct. Stadsgeneesheer.
H. ROJER, Med. Chir. et art. obstr. Doct.
C. LANDRÉ, Med. Doct. en stedelijk Heelmeester.
J. J. JUDA, Med. Chir. et art. obstr. Doct.
J. DELMONTE LYON, Med. Chir. et art. obstr. Doct. Stadsvroedmeester.
B. WEIJL, Stedelijk Heel- en vroedmeester, Stadsheelmeester.

EEREDIENST.

a. *Hervormde.*

J. H. BETTING, } Predikanten.
C. VAN SCHAICK, (✠ R.) }

Ouderlingen.

C. A. BATENBURG, (Br. ✠).
H. DEGENHARD.
J. FROUIN
H. J. RAATGEVER, Scriba en Kassier.
JOH. ABRAHAMSZ'.
H. G. ROUX.

Diakenen.

A. CHRISTIE.
A. MAC-INTOSH.
J ELLIS.

H. F. WESENHAGEN.
A. KENNEDY.
Jhr. Mr. J. M. A. MARTINI VAN GEFFEN.

Kerkelijke Commissie.

Mr. J. C. PALTHE WESENHAGEN, President.
B. C. VAN DEN ENDE, Lid en Secretaris.
P. R. PLANTEAU, Lid en Thesaurier.
N. M. BENDER, Lid.

J. C. KOSTERMAN, Voorzanger.
T. P. KAERSSENHOUT, Koster.

b. *Evangelisch Luthersche.*

C. M. MOES, Predikant.

Ouderlingen.

C. REELFS, Kerkmeester.
Mr. H. C. FOCKE.
A. WILDEBOER.
J. C. TELTING, J. Gzn.
F. C. KUSTER.

Diakenen.

J. VOET.
J. M. A. NEUMANN.
J. A. MULLER Jzn.
E. KÖLLE.
D. W. CROOCKEWIT.
M. S. GOEDE.
Mr. J. M. J. EIJKEN SLUIJTERS.
H. GOUDMAN.

J. L. TREURNIET, Voorzanger en Koster.

c. *Evangelische broedergemeente.*

Zendelingen-bestuurders.

H. R. WULLSCHLAEGEL.
H. W. PFENNIGER.

C. Döhrmann.
H. J. Bleichen.
J. G. Wunsche.
C. F. Kranz.

d. *Roomsch-Katholieke.*

G. Schepers (met verlof), Bisschop van Melipotamos i. p. i.

Kapellanen en Roomsch-Katholieke Priesters.

P. Donders, te Paramaribo.
C. Magné, te Batavia.
F. Kempkes, te Coronie.
J. A. H. Meurkens, te Nickerie.

Kerkbestuur.

G. Schepers (met verlof), President.
P. Donders, fungerend thesaurier.
C. Magné.
L. D. J. van Bommel.
F. F. J. Bothe.
J. P. Haase Jr.
J. van Bommel.
C. de Jongh.
R. O. Ferral.
J. M. Bernhard, Koster.

e. *Nederlandsch-Portugesche Israëlieten.*

D. Coronel,
J. R. Arrias,
S. Abendanon Szn.,
S. C. Nassy,
} Parnassijns.

J. J. B. de Mesquita, corresp. Lid.
M. C. Nassy, Secretaris.
J. de Capadose, Ontvanger.

Voorbidders.

D. VIEIRA, M. M. MORPURGO, te Paramaribo.
J. J. FERNANDES, op de Savanna.
D. J. LOBO, Koster te Paramaribo.
M. DA FONSECA, Koster op de Savanna.

f. *Nederlandsche Israëlieten.*

A. W. OPPENHEIMER, B. WEIJL, S. A. SAMUELS,	Parnassijns.

J. J. RIES, Secretaris en Ontvanger.

M. J. KEIJSER, S. J. LEVIE,	Voorbidders.
M. BAREND Jr., A. A. SAMUELS,	Kosters.

SCHOOLWEZEN.

Commissie van Onderwijs.

Mr. J. A. E. LISMAN, President.
Mr. BARNET LYON, Lid en Secretaris.

Mr. H. C. FOCKE, H. J. BLANCKE, Jhr. Mr. J. M. A. MARTINI VAN GEFFEN,	Leden.

C. A. BATENBURG, (Br.) Hoofd-schoolonderwijzer, honorair lid der Commissie.
A. LIONARONS, Stads-schoolonderwijzer.
Mejufvrouw A. LOTH, Stads-schoolonderwijzeres.

De ambtenaren te *Nickerie* en *Coronie* zijn in de divisielijsten van die districten vermeld.

Alle ambtenaren worden door den Gouverneur, onder nadere goedkeuring des Konings, benoemd en ontslagen.

De pensioenen worden aan de ambtenaren verleend, volgens

de bepalingen van het pensioen-reglement, voorkomende in het Gouvernementsblad van 1848, n°. 3.

Bij Kon^e. besluiten van 25 Maart en 20 Mei 1850, n°. 75 en n°. 43, zijn in dit reglement eenige wijzigingen gebragt; beide besluiten zijn vermeld in het Gouvern. blad 1850, n°. 7 en 14.

De officieren der landmagt worden door den Koning benoemd en ontslagen.

De pensioenen voor alle militairen benevens voor hunne weduwen en weezen worden, volgens het bestaande reglement, toegekend uit de koloniale kas, tot een gelijk bedrag als dat, hetwelk de, in Oost-Indie dienende militairen, uit 's lands kas genieten.

BIJLAGE VI.

LIJST DER BOEKWERKEN, PLANS EN KAARTEN BETREKKELIJK SURINAME, WELKE VOOR HET GROOTSTE GEDEELTE TOT HET ZAMENSTELLEN VAN DEZE BESCHRIJVING ZIJN GERAADPLEEGD GEWORDEN.

SANFORD, *Surinam's justice.* London, 1662, in 4°.

Waerachtigh verhael van de heerlijcke overwinninge van Pirmeriba ende de riviere Seraname, nevens 't weder veroveren van Ysequepue, Bouwerona en Tabago, onder den Commandeur Crijnssen. 's Gravenhage, 1667, in 4°.

G. WARREN, *An impartial description of Surinam upon the continent of America, with an history of several strange birds, beasts, fishes, serpents, insects and customs of that colony.* London, 1667, in 4°.

Dit werk is in het Nederduitsch vertaald onder den titel:

——————*Beschrijvingen van Suriname, overgeset uyt het Engelsch.* Amsterdam, 1669, in 4°.

Gründlicher Bericht des in America zwischen dem Rio-Orinoco und Rio-de-las-Amazonas sich erstreckenden Strich Landes, welches die West-Indische Compagnie, dem Grafen Friedrich Casimir zu Hanau überlassen hat. Francfort, *Küchenbecker*, 1669, in 4°.

Beschrijving van Suriname, gelegen op het vaste landt van Guijana, in America. Amsterdam, 1671, in 4°. — Herdruk. Amsterdam, 1676, in 4°.

OTTO KEYEN, *Kurtzer Entwurf von New-York, New-Niederland und Guajana, aus dem Holländischen.* Leipzig, 1672, in 4°.

Ausführliche Beschreibung der Insel Surinam, 1672, in 12°.

SIMON VAN BEAUMONT, *Pertinente beschrijvinge van Guiana, gelegen aan de vaste kust van America.* Amst., 1676, in 4°.

Een groot gedeelte van dit werk is in het laatst der 17e eeuw afzonderlijk uitgegeven onder den titel:

Beschrijvinge van het heerlijck ende gezegende landt Guajana, waarin gelegen is de zeer voorname landstreke Serranamene.

Accoord met de Staten van Zeeland aangegaan, wegens de koop ende overneminge van de colonie van Suriname, mitsgaders het octrooij van haar Hoog Mogende, conditien tusschen de drie respective leden, en andere stukken, de societeit van Suriname concernerende. Amsterdam, bij de erven *Lescailje* en *D. Rank*, 1 dl. kl. 4°.

Surinaamsch placcaatboek, in folio.

Octrooij betreffende Suriname. 's Gravenhage, 1682, in 4°.

Consideratien over de directie van der colonie van Surinam ende het Gouvernement van den Heer Sommelsdijck aldaar. 1687, in folio.

ADRIAAN VAN BERKEL, *Amerikaansche voijagien, behelzende een reis na Rio-de-Berbice, enz., en na de colonie van Suriname*, met gekleurde platen. Amsterdam, *Johan ten Hoorn*, 1695, 1 dl. in 4°.

Dit werk is vertaald in het Hoogduitsch en uitgegeven onder den titel:

A. VAN BERKEL, *Beschreibung seiner Reisen nach Rio-de-Berbice und Surinam, aus dem Holländischen.* Memmingen, *Seijler*, 1789, in 8°.

Een gedrukt *rapport van Jan van Scherpenhuijzen*, geteekend te 's Hage, 11 Mei 1697. Amsterdam bij *Pieter Sceperus.*

De beschuldigingen tegen hem ingebragt, zijn ook gedrukt en uitgegeven onder den titel:

Punten en articulen. Amsterdam bij de Wed. *Aart Dirksz. Oossaan*, 1697.

Zijn antwoord daarop is ter zelfder plaatse uitgegeven in 1697, onder den titel:

Bericht en antwoord:

J. D. HERLEIN, *Beschrijvinge van de volkplantinge Zuriname*, verrijkt met landkaart en koperen platen, door

J. D. HL. 2ᵉ druk, Leeuwaarden, bij *Meindert Injema*, 1718, 1 dl. in 4°.

Dit werk is opgedragen aan den oud-Gouverneur van Suriname, Mr. *Paul van der Veen.*

MARIE SYBILLE DE MÉRIAN, *Dissertation sur la génération et la transformation des insectes de Surinam.* La Haye, 1726, gr. folio.

Vertaald uit het Latijn en uitgegeven onder den titel:

Metamorphosis insectorum Surinamensium. Amsterdam, 1705, gr. folio.

Grieven, gedaen maken en de H. M. Heeren Staten-Generaal overgegeven, enz. concernerende het poinct van het onderhout der fortificatien, en het maken van nieuwe of meerdere versterkingen, geth. door *Anth. van Wesele*, 1733, 1 deel in folio, bevattende buiten dit adres, eene menigte bijlagen van het allerhoogste belang, zijnde afdrukken van alle merkwaardige brieven en notulen, de oude geschiedenis van Suriname betreffende.

EDWARD BANCROFT, *Beschrijving van Guiana, in brieven.* Amsteldam bij *G. Roos*, 1744, in 8°.

——————— *An essay of natural history of Guiana in South-America, in several letters from a gentleman in the medical faculty.* London, *Th. Becket* en *P. A. de Hondt*, 1749, in 8°. — 2ᵉ druk, London, 1769, in 8°.

Dit werk is in het Hoogduitsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

——————— *Naturgeschichte von Guyana.* Francfort und Leipzig, 1769, in 12°.

Ook in het Nederduitsch, onder den titel:

——————— esq., *Proeve over de natuurlijke gesteldheid van Guijana, uit het Engelsch*, met aanteekeningen. Utrecht bij *A. van Paddenburg* en *J. M. van Vloten*, 1782, 1 dl. in 8o.

Recueil van echte stukken en bewijzen, door Salomon Duplessis en anderen, tegen Mr. *Jan Jacob Mauricius, Gouverneur-Generaal der kolonie Suriname, enz., alsmede door de societeit*

van Suriname en den Gouverneur Mauricius tegen den gemelden Duplessis en anderen, enz. 1752, 4 dln. in folio.

TH. PISTORIUS, *Korte en zakelijke beschrijving van de kolonie Suriname*, met platen. Te Amsterdam bij *Theodorus Craijenschot*, 1763, 1 dl. in 4°.

PHILIPPE FERMIN, Med. Doct. *Traité des maladies fréquentes à Surinam, avec une dissertation sur le fameux crapaud de Surinam, nommé Pipa.* Maestricht, 1764, en Amsterdam, 1765, in 12°.

——————— *Histoire naturelle de la Hollande équinoxiale, ou description des plantes, fruits, etc. à Surinam.* Amsterdam, chez *M. Magerus*, 1765, 1 dl. in 8°.

——————— *Description générale, historique, géographique et physique de la colonie de Surinam, etc. enrichie d'une carte topographique du païs et de figures.* Amsterdam chez *E. van Harreveld*, 1769, 2 dln. in 8°.

Dit werk is in het Nederduitsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

——————— *Nieuwe algemeene beschrijving der kolonie Suriname*, enz. Harlingen bij *V. van der Plaats*, Januarij 1770.

En in het Hoogduitsch, onder den titel:

——————— *Beschreibung der Colonie Surinam, aus dem Französischen durch W. Martini.* Berlin, *Pauli*, 1775, 2 dln in 8°.

Nog komt van dezen schrijver voor:

——————— *Tableau historique et politique de l'état ancien et actuel de la colonie de Surinam.* Maestricht, *Dufour* et *Roux*, 1778, 1 dl. gr. 8°.

In het Engelsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

——————— *An historical and political view of the present and ancient state of the colony of Surinam in South-America, with the settlements of Demerary and Essequebo, by a person who lived there ten years.* London, 1781, in 8°.

In het Hoogduitsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

PHILIPPE FERMIN, *Historische und politische Uebersicht des gegenwärtigen und ehemaligen Zustandes der Colonie Surinam, in Sud-America, aus dem Englischen von G. Canzler.* Göttingen, *Bossiegel*, 1788, in 8°.

Kerkelijke resolutien, opgesteld en goedgekeurd door den Kerkeraad der Evangelische gemeente in de colonie van Suriname, enz. Amsterdam, 1767, 1 dl. 4°.

Remarques sur le tableau historique et politique de Surinam de Mr. *Fermin.* Amsterdam, 1779, 1 dl. in 8°.

MR. JAN JACOB HARTSINCK, *Beschrijving van Guiana, of de wilde kust in Zuid-Amerika, enz.* Amsterdam bij *Gerrit Tielenburg*, 1770 (Nov.), 2 dln. gr. 4°. met kaarten en platen.

Hiervan is eene Duitsche vertaling van *A. Wittemberg.* Berlin, *Unger*, 1784, in 8°.

(Dit uitmuntende klassieke werk, mag te regt als de grondslag van alle goede berigten over Suriname worden aangemerkt. Ook de geschiedenis van deze en de andere toenmaals Nederlandsche W. I. kolonien, is daarin, uit echte bronnen, zeer goed behandeld. *Hartsinck* was Charter- en requestmeester der admiraliteit te Amsterdam, terwijl zijn' vader *Cornelis Hartsinck* gedurende 25 jaren Directeur der societeit van Suriname is geweest.)

G. W. SCHILLING, *Verhandeling over de melaatschheid, door den Heer Godefriedus Wilhelmus Schilling, wanneer dezelve op Utrechts Hoogeschoole tot Doctor in de geneeskunde bevorderd wierd, den* 11en *Dec.* 1769. Uit het Latijn vertaald. Utrecht bij *J. C. ten Bosch*, 1771.

(Van dezen schrijver komen in tijdschriften nog verhandelingen voor over de lepra- en yawsziekten.)

L'Abbé RAYNAL, *Histoire philosophique et politique des établissements et du commerce des Européens dans les deux Indes.* La Haie, 1774, 8 vol. in 8°. In het 4e deel wordt over Suriname gehandeld.

Van dit werk bestaan vele uitgaven, onder anderen eene in het Nederduitsch.

De eerste uitgaaf in het Fransch kwam zonder naam des schrijvers in 1770, in 8°, uit. Is herdrukt te Amsterdam, 1772, 6 dln. in 8°. De eerste, door den schrijver erkende, druk is te Genève in 1780 uitgegeven, 5 dln. in 4°. 1 deel met kaarten.

Roefpraatje over den tegenwoordigen toestand van Suriname, enz., in 9 hoofdstukken. Amsteldam bij *Harmanus Selleger*, 1774, 1 dl. in 8°.

V. P. MALOUET, *Collection de mémoires et de correspondances officielles sur l'administration des colonies, et notamment sur les Guianes Française et Hollandaise par Boudouin.* An V, 5 vol. in 8°.

Het meest belangrijke over Suriname, is te vinden in het 3e deel, getiteld:

Compte rendu de mon voyage de Surinam (1776) *et observations sur cette colonie.*

Van dezen schrijver bestaat nog:

——————— *Voyage dans les fôrets et les rivières de la Guyane.* Paris, 1803.

Vertaald in het Hoogduitsch en uitgegeven onder den titel:

——————— *Reise nach Guyane.* Weimar, 1804, in 8°.

DE SALONTHA, Luit. Kolonel, *Précis de deux lettres au Colonel des mariniers de Fourgeoud à Surinam, avec une réflexion générale sur l'état de cette colonie.* Nimègue chez *Isaac van Campen*, 1 dl. 8°. 1778.

(De brieven zijn geschreven uit Nijmegen, 15 April 1776 en 21 Julij 1778.)

P. F. ROOS, *Eerstelingen van Surinaamsche mengelpoëzij*, 3 dln. in 8°. Amsterdam bij *Hendrik Gartman*, 1789. 2e druk te Amsterdam, 1804.

——————— *Surinaamsche buurtpraatjes.* Gedrukt te Paramaribo, 8°.

——————— *Eene redevoering over het verval van Suriname en de middelen van opbeuring.* Amsterdam bij *Gartman*, 1784, 1 dl. in 8°.

——————— *Verzameling van alle losse stukjes, in de Suri-*

naamsche couranten, enz. verschenen, betreffende het verschil tusschen de Heeren P. F. Roos en J. C. Windhorst, enz. door van Engalen en Embricqs. Paramaribo, 1801.

ANTONIJ BLOM, *Verhandeling over den landbouw in de colonie Suriname, volgens eene 19jarige ondervinding zamengesteld door A. Blom, in orde gebragt en met ophelderingen en bewijsredenen voorzien door Floris Visscher Heshuijsen*, enz. Haarlem bij *Cornelis van der Aa*, 1786, 1 dl. in 8°.

——————— *Verhandeling van den landbouw in Suriname.* Amsterdam bij *J. W. Smit*, 1787, 1 dl. in 8°.

——————— *Vervolg van den Surinaamschen landman.* Paramaribo bij *Engelbrecht en C°.*, 1801, 1 dl. in 8°.

Jubelfeest. Beschrijving van de plegtigheden, enz. op het eerste jubelfeest van de synagoge der Portugeesche gemeente op de Savana in Suriname, 12 October 1784. Amsterdam bij *H. W. en C. Dronsberg*, 1786, 1 dl. gr. 8°.

DAVID D. J. C. NASSY, *Essai historique sur la colonie de Surinam, etc., mis en ordre par les régents de la nation juive Portugaise.* Paramaribo, 1788, 2 dln. in 8°.

Dit werk is vertaald en uitgegeven onder den titel:

——————— *Geschiedenis der kolonie Suriname, etc., door een gezelschap geleerde Joodsche mannen aldaar.* Amsterdam en Harlingen bij *Allart* en *van der Plaats*, 1791, 2 dln. in ééne band, in 8°.

——————— *Lettre politico-theologico-morale sur les juifs, etc.* (In de Fransche en Hollandsche talen.) Paramaribo, *Soulage Jr.*, 1798, 1 dl. in 8°.

Surinaamen ontmaskerd, door de Advocaten Mrs. *C. Rappard en J. W. D. de Man.*

J. VAN VOEGEN VAN ENGELEN, Med. en A. Ob. Doctor, *De Surinaamsche artz.* Paramaribo bij *W. H. Poppelman*, 1788, 1 dl. 8°.

JOHANN FRIEDRICH LUDWIG, *Neueste Nachrichten von Surinam: herausgegeben mit Anmerkungen, von P. F. Binder*, Jena, 1788, 1 dl. in 8°.

B. M. PETERS, *Merkwürdige Reise von Amsterdam nach*

Surinam, and zuruck nach Bremen, in den jahren 1783 *und* 1784. Bremen, 1788, 1 dl. in 8°.

N. Bondt, *Verhandeling over de uitmnntende eigenschappen van den bast der Surinaamsche Geoffraea in de geneeskunde, met verscheidene waarnemingen en aanmerkingen van voorname geleerden.* Vertaald en vermeerderd door *H. A. Bake.* Leijden, *Honkoop*, 1790.

A. F. Luder, *Statistische Beschreibung der Besitzungen der Holländer in America.* Braunschweig, 1792, 1 dl. in 8°.

John Gabriel Stedman, *Narrative of a five years expedition, against the revolted negroes of Surinam, etc.* (1772—1777) *illustrated with* 80 *elegant engravings from drawings made by the author.* London printed for *J. Johnson*, St. Paulus Churchyard, and *J. Edwards*, Pall-Mall, 1796, 2 dln. in 4°. Tweede druk in 1813, bij *Johnson* te Londen, 2 dln. in 8°.

Dit werk is in de meeste talen overgezet; onder anderen, in het Nederduitsch uitgegeven onder den titel:

———————— *Reize naar Suriname en door de binnenste gedeelten van Guyana*, met platen en kaarten, naar het Engelsch. Amsterdam bij *Johannes Allart*, 1799, 4 dln. in 8°.

(Verkort vertaald door J. D. Pasteur. Leijden, 1800, 2 dln. in 8°.)

———————— *Voyage à Surinam et dans l'intérieur de la Guyane, traduit de l'Anglais, par* Henry. Paris, *Buisson*, An VII, 4 vol. in 8°; waarbij als bijvoegsels: *Supplément au voyage de Surinam, observations sur ce voyage par* Lescallier; *correspondance entre un Hollandais et un Français sur le sol de la Guyane; tableau de la colonie de Cayenne, par* P. F. Henry.

(Eene andere uitgave is van 1799, 3 dln. in 8°.)

———————— *Nachricht von Surinam, und von seiner Expedition gegen die rebellische Neger in dieser Colonie.* Hamburg, *Hoffman*, 1797, in 8°. Halle, 1797, in 8°.

P. Poolman, *Verhandeling over de negerziekten.* Paramaribo, 1798, 1 dl. in 8°.

J. A. Riemer, *Missionsreisen nach Surinam und Berbice.* Zittau, *Schöps*, 1801, 1 dl. klein 8°.

Verzameling van uitgezochte verhandelingen, betreffende den landbouw in Suriname, door het landbouwkundig Genootschap: *de Eensgezindheid* in Matappica. Amsterdam bij *H. Gartman* en *P. J. Uijlenbroek*, 1804, 1 dl. gr. 8°.

J. D. Kunitz, *Surinam und seine Bewohner, etc.* Erfurt, *Beijer* und *Maring*, 1805, in klein 8°.

C. Quandt, *Nachricht von Surinam und seine Einwohner, sonderlich der Arrawacken, Warauen und Karaïben.* Görlitz, 1808, in kl. 8°.

Dit werk is grootendeels een verslag van de zendelingen der Moravische broedergemeente.

A. von Sack, *Narrative of a voyage to Surinam, and a residence there, during* 1805, 1806 *and* 1807. London, *W. Balmer* en C°., 1810, 1 dl. in 4°.

——————— *Reisen nach Surinam, etc.* Berlin, *Hande*, 1821, 2 dln. in 8°.

Dit werk, behelzende het verhaal van het tweede verblijf van den schrijver in Suriname, is vertaald onder den titel:

Reizen naar Suriname, verblijf aldaar, etc., door den baron Albert von Sack, Kamerheer van den Koning van Pruissen, ridder van de St. Jansorde. Uit het Hoogduitsch vertaald. Haarlem bij de erven *François Bohn*, 1821, 3 dln. gr. 8°.

Request over de Surinaamsche aangelegenheden, aan de Staten-Generaal, ingediend door *W.* en *J. Willink* c. s.

Johannes van den Bosch, *Nederlandsche bezittingen in Azië, Amerika en Afrika, in derzelver toestand voor dit Rijk, wijsgeerig, staatshuishoudkundig en geographisch beschouwd*, met tabellen en een atlas. 's Gravenhage en te Amsterdam, bij de Gebroeders *van Cleef*, 1818, 2 dln. gr. 8°.

J. A. WALTER, *A voyage to the West-Indies with some notices of the city of Paramaribo in Surinam.* London, 1820, in 8°.

E. BEIJER, *Beitrage zur Kentniss des gegenwärtigen zustande van Surinam.* Nürnberg, *Schrage*, 1821, in 8°.

——— *Suriname, in deszelfs tegenwoordigen toestand, door eenen inwoner aldaar.* Amsterdam bij *C. G. Sulpke*, 1823, 1 dl. gr. 8°.

Mr. A. F. LAMMENS, *Redevoering over den brand te Paramaribo.* Amsterdam bij *Leeneman* en *van der Kroe*, 1821, in 8°.

——— *Redevoering over de oorzaken der sterften onder de negerslaven, en bedenkingen op het 7de deel van de bijdragen van den Graaf* VAN HOGENDORP. Amsterdam bij *Leeneman* en *van der Kroe*, 1823 en 1824, in 8°.

N. (UDEN) MASMAN, *Verslag van den zwaren brand te Paramaribo, met eene redevoering uitgesproken op* 28 *Januarij* 1821. Amsterdam bij *Leeneman* en *van der Kroe*, 1821, in 8°.

G. (K.) GRAVE VAN HOGENDORP, *Bijdragen tot de huishouding van staat.* 's Gravenhage bij de Wed. *Joh. Allart* en C°., 1823, gr. 8°.

Het 7de deel bevat iets over Suriname, waarop een tegenschrift in het licht kwam onder den titel:

Aanmerkingen op de bijdragen, enz. Amsterdam bij *F. B. Groebe*, 1824, 1 dl. gr. 8°.

Een „*Antwoord op deze aanmerkingen, enz. door* C....", werd uitgegeven te 's Gravenhage bij de Gebroeders *Giunta d'Albani*, 1824, 1 dl. gr. 8°.

LESCHENAULT DE LA TOUR, *Extrait d'un voyage à Surinam par* M. DE LA TOUR, *en mission dans les colonies de l'Ouest, à la fin de l'année* 1823, *et au commencement de* 1824. Cayenne, imprimerie du Roi, 1 dl. in 4°.

H. HAGEN DIEPERINK, *Voorlezing over de bewaring der gezondheid in de kolonie Suriname. etc.*, met weerkundige en land-

bouwkundige berigten. Hoorn, *L. J Schuts*, 1825. Gedrukt te Amsterdam bij *J. C. van Kesteren*, 1 dl. in 8°.

Aanteekeningen betrekkelijk de kolonie Suriname, met 2 kaartjes. Arnhem bij *C. A. Thieme*, 1826, 1 dl. gr. 8°.

Mr. C. E. Lefroy, *Outalissi, a tale of Dutch Guiana.* London, 1826, 1 dl. in 12°.

J. G. Ringeling, *Twee requesten, ingezonden aan Z. M. den Koning op* 31 *October en* 27 *November* 1827. 's Gravenhage, 1827, 1 dl. gr. 8°.

F. A. Kühn. M. D. *Beschouwing van den toestand der Surinaamsche plantageslaven.* Amsterdam bij *C. G. Sulpke*, 1828, 1 dl. gr. 8°.

Natuurlijke historie van Surinaamsche vlinders. Amsterdam, bij *J. C. Seppen en Zoon*, begonnen met afleveringen in 1828. De tekst is in het Fransch en Nederduitsch.

25 afleveringen met 100 platen zijn in het licht verschenen en het werk zou in 35 of 40 afleveringen kompleet zijn.

W. H. Lans, *Proeve over de oorzaken van verval en de middelen tot herstel der Surinaamsche plantaadjen.* 's Gravenhage en Amsterdam bij de Gebroeders *van Cleef*, 1829, 1 dl. gr. 8°.

——— *Bijdrage tot de kennis der kolonie Suriname.* 's Gravenhage, Maatschappij van Schoone Kunsten, 1842, 1 dl. gr. 8°.

G. B. Bosch, *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Noord- en Zuid-Amerika.* Utrecht bij *N. van der Monde*, 1829, 2 dln. in 8°.

Bedenkingen wegens de nieuwe reglementen, onlangs ingevoerd in de kolonie Suriname. Groot 8°. 1830.

M. D. Teenstra, *Vruchten mijner werkzaamheden.* Groningen bij *H. Eekhoff Hzn.*, 1830, 1 dl. in 8°.

——— *Bijzonderheden betrekkelijk den brand te Paramaribo, in den nacht van den* 3^en^ *op den* 4^en^ *September* 1832. Paramaribo bij *J. J. Engelbrecht*, 1832.

M. D. Teenstra, *De Nederlandsche West-Indische eilanden, in derzelver tegenwoordigen toestand.* Amsterdam bij *C. G. Sulpke*, 1836.

——————— *De landbouw in de kolonie Suriname*, enz., 2 dln. met kaarten en platen. Groningen bij *H. Eekhoff Hzn.*, 1835, in gr. 8°.

——————— *De negerslaven in de kolonie Suriname.* Dordrecht bij *H. Lagerweij*, 1 dl. met plaat, 1842, in 8°.

——————— *Bijdragen tot de ware beschouwing van de zoo hooggeroemde uitbreiding des Christendoms, onder de Heidenen in de kolonie Suriname.* Amsterdam bij *M. H. Binger*, 1844, 1 dl. in 8°.

——————— *Beknopte beschrijving van de Nederlandsche Overzeesche bezittingen*, enz. met een kaartje en eene plaat. Groningen bij *J. Oomkens Jzn.*, 1852, 3 dln. in kl. 8°.

Verslag van den staat van het Surinaamsch landbouwkundig genootschap, onder de zinspreuk: *Prodesse conamur.* Paramaribo bij *Engelbrecht*, 1832, in 8°.

Jhr. G. P. C. van Breugel, *Aansporing ter bevordering van het godsdienstig onderwijs der slaven, enz., bijzonder gerigt aan de eigenaars van plantaadjen in de kolonie Suriname.* Haarlem bij *J. B. van Logchem*, 1834, in 8°.

————————— *Dagverhaal van eene reis naar Paramaribo en verdere omstreken in de kolonie Suriname.* Amsterdam bij *C. G. Sulpke*, 1842, 1 dl. in 8°.

A. van Hasselaar, *Beschrijving der, in de kolonie Suriname voorkomende, Elephantiasis en Lepra.* Amsterdam, 1835, in 8°.

Inwijding der nieuwe synagoge Newé-sjalom te Suriname, 5 Mei 1837. Paramaribo bij *Boon* en C°., 1837, in 8°.

A. Halberstadt, *Vrijmoedige gedachten over de oorzaken van den tegenwoordigen staat van verval der kolonie Suriname*, enz., 1838.

Hoewel dit werk in twee octavo deelen was aangekondigd, is alleen de inleiding in het licht gekomen.

BENOIT, *Voyage à Surinam.* Paris, 1839, illustré par *Madou* et *Wauters*, 2e Ed. La Haye, 1841, 1 vol. folio.

De verdienste van dit prachtwerk, bestaat in de vele, keurig uitgevoerde steendrukplaten.

J. H. N., (Luitenant bij het bataillon Jagers, n°. 27), *Suriname, in losse tafereelen en schetsen.* Rotterdam bij de Wed. *Locke en Zoon*, 1840, 1 dl. in 8°.

J. P. TER BEEK, *Diss. de Elephantiasi Surinamensi.* Lugd. Bat. 1841.

Mr. J. DE NEUFVILLE AZN. *De vrijlating der slaven en hare gevolgen, enz.* Amsterdam bij *D. Groebe*, 1841, in 8°.

Hierop is een tegenschrift:

Een woord ter wederlegging van Mr. J. DE NEUFVILLE'*s vrijlating der slaven, enz.*, door een' Kolonist. Amsterdam, Gebr. *Diederichs*, 1842, in 8°.

J. VAN OUWERKERK DE VRIES, *Het godsdienstig onderwijs der negerslaven en de bloei der kolonie Suriname in groot gevaar.* Amsterdam bij *Ten Brink* en *de Vries*, 1841, in 8°.

J. J. DE MESQUITA, *Ontwerp tot verbetering van den finantiëlen toestand der kolonie Suriname,* Uitgegeven door Mr. *J. W. Tijdeman.* Amsterdam bij *Bakels* en *Kröber*, 1842, 1 dl. in 8°.

CH. DE ROSNE en CAIL, *Over de suikerfabrikage in de kolonien*, enz.

F. A. W. MIQUEL, *Sertum exoticum, contenant des figures et descriptions de plantes nouvelles ou peu connues.* Rotterdam, *H. A. Kramers*, 1843, in 4°. (In afleveringen).

——————— *Stirpes Surinamenses selectae, cum tabb.* 65. Leijden bij *Arnz en C°.*, 1850, in 4°.

Komt ook voor in de verhandelingen der Holl. Maatsch. te Haarlem.

Mr. H. HEIJLIDIJ, *Pleitrede over den graad van preferentie der particuliere W. I. bank ten aanzien van de, bij*

dezelve beleende effecten, uitgesproken voor het Geregtshof der kolonie Suriname, den 29en November 1843, *met het daarop gevolgde arrest en bijlagen.* Utrecht bij *N. van der Monde*, 1844.

Gedachten over de emancipatie der negerslaven en de afschaffing van den slavenhandel, waardoor jaarlijks een aantal negers worden vervoerd uit Afrika naar Amerika. 's Gravenhage, *W. P. van Stockum*, 1844, 1 dl. in 8°.

J. J. PENNINK, *Gedachten en wenken over de kolonisatie, en ter bevordering van de kultuur in de Nederlandsche West-Indiën.* Arnhem bij *G. van Eldik Thieme*, 1845, 1 dl. in 8°.

Verzameling van stukken aangaande de Surinaamsche aangelegenheden, thans aanhangig bij de 2e Kamer der Staten-Generaal. 's Gravenhage bij de Gebr. *Belinfante*, in 8°. 1e gedeelte 1845, 2e gedeelte 1846.

Suriname en de regering, korte vertoogen over het vraagstuk van den dag. Amsterdam bij *C. J. Borleffs*, (30 April) 1845, 1 dl. in 8°.

Beschouwing van het adres, ingediend door G. C. Bosch Reitz c. s. aan de 2e Kamer der Staten-Generaal op 21 *Februarij* 1845, door eenige ingezetenen der kolonie Suriname. Amsterdam bij *J. C. Spijker Az.*, 1845, 1 dl. in 8°.

Redevoering van Z. E. den Minister van Kolonien, van 14 *Maart* 1845, *over de Surinaamsche aangelegenheden.* Amsterdam bij *A. Zweesaardt en Zn.*, 1845, in 8°.

Voorwaarden van inschrijving in de negotiatie van 5 *millioen, ter oprigting der Surinaamsche maatschappij tot opbeuring van landbouw en nijverheid.* Amsterdam, 1846, in 8°.

Jhr. J. E. W. F. VAN RADERS en D. L. WOLFSON, *Verslag eener reis naar Demerary, Granada en Guadeloupe, gedaan op last van den Gouverneur van Suriname, in* 1845. Paramaribo bij *C. J. Muller Az.*, 1846, 1 dl. in 8°.

O. G. HELDRING, *Binnen- en buitenlandsche kolonisatie, in betrekking tot de armoede.* Amsterdam bij *G. J. A. Beijerinck*, 1846, 1 dl. in 8°.

Mr. L. PH. C. VAN DEN BERGH, *Gedachten over armoede*,

overbevolking en kolonisatie. Leijden, 1847, 1 dl. in 8°.

Emancipatie door centralisatie, schets van een ontwerp tot behoud van Suriname, met 6 gekleurde planteekeningen. 's Gravenhage bij *P. H. Noordendorp*, 1847, 1 dl. in 8°.

H. C. M., *Mag de Christen eigenaar van slaven zijn? Beantwoord tegen het Algemeen Handelsblad van* 3 *Dec.* 1847. Amsterdam bij *J. C. Loman Jr.*, 1847, in 8°.

Hierop is een antwoord, getiteld:

P. M. N., *Gedachten ten gunste der planters en landsambtenaren te Suriname, enz.* 's Gravenhage bij de Erven *Doorman*, 1848, in 8°.

H. C. MILLIES, *De inhuldiging en een wapenschild, eene nabeschouwing.* Amsterdam, 1849, in 8°.

Prof. G. J. MULDER, *De voeding van den neger in Suriname.* Rotterdam bij *H. A. Kramers*, 1847, in 8°.

——————— *Over de Behen-olie.*

Prof. W. H. DE VRIESE, *De palmen van Suriname, beschouwd in betrekking tot derzelver kruidkundige kenmerken, kultuur en nut voor nijverheid en handel.* Leijden bij *J. G. La Lau*, 1848, in 4°.

(Dit werk, opgedragen aan Mr. H. C. FOCKE te *Paramaribo*, komt ook voor in de jaarboeken der Kon. Maatsch. tot aanmoediging van den tuinbouw, 1847—48.)

C. M. MOES, V. D. M., *Feestrede, bij het godsdienstig vieren van het* 100*jarig bestaan der Evang. Luthersche kerk te Paramaribo, den* 13en *April* 1847. Zutphen bij *W. C. Wansleven*, 1847, 1 dl. in 8°.

Opmerkingen omtrent den Afrikaanschen slavenhandel en de emancipatie in de Britsche kolonien, enz. 's Gravenhage bij de Gebr. *Belinfante*, 1848, 1 dl. in 8°.

(Dit werk is in het Fransch vertaald en verschenen in den *Moniteur des Indes* van 1847—48, n°. 5, 6, 8, 9 en 10.)

J. DE NIEFELD, *Verslag over de cône de Lembecq in Berbice.* Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, 1848.

E. VAN EMDEN, *c. s. Onderzoek der circulaire van den Heer* OTTO TANCK, *hoofdvoorstander der Evangel. Broederge-*

meente in Suriname, geschreven uit Zeist, Maart 1848. Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, 1848, in 8°.

Schets om te strekken ten betooge, dat de vrijstelling der slaven in de kolonie Suriname, kan worden tot stand gebragt, zonder geldelijke opoffering, zonder verkorting van eigendomsregten, zonder verstoring van hetgeen bestaat, enz. Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, Dec. 1843.

Eenige woorden ter aanprijzing van den maïsbouw in de kolonie Suriname. Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, 1849.

Mr. J. A. E. Lisman, *Verslag van het onderzoek naar den tegenwoordigen toestand van het établissement der Europesche kolonisatie te Groningen aan de Saramacca, op* 18 *Julij* 1848, enz. Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, 1848.

——————— *Verslag van eene reis naar de rivier Marowijne en naar het établissement Mana in Fransch Guyana*, den 16en Maart 1849. Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, 1849.

J. van der Smissen, *Beschouwingen over de kolonie Suriname, enz.* Amsterdam bij *C. Weddepohl*, 1849, 2 dln. gr. 8°.

Mr. J. C. Palthe Wesenhagen, *Beschouwingen betreffende de vrijverklaring der slaven in de kolonie Suriname.* Amsterdam, 1849, 1 dl. in 8°.

Th. Bray, 25 *Surinaamsche schetsen en typen.* Paramaribo, Lith. *Petit*, 1850.

Jhr. W. van Raders, *Verslag eener reis naar Barbadoz en Berbice, ter onderzoeking van de wijze van suikerbereiding met de Gadesden en Evanspan.* Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*, 1851.

F. W. Hostmann, M. D., *Over de bescherming der negers in Amerika door kolonisatie met Europeanen.* Amsterdam bij *J. C. A. Sulpke*, 1850, 2 dln. in gr. 8°.

Jhr. C. A. van Sijpesteijn, *Het Surinaamsch hout bruikbaar en voordeelig bij den aanleg van spoorwegen, enz.* Breda bij *Broese en Comp.*, 1851, in 8°.

Verslagen over de Lepra te Suriname, ingediend aan het Departement van Kolonien, den 16en December 1847 *en den* 5en *Maart* 1851, *door de* 1e *klasse van het Koninklijk Ned. Instituut.* Amsterdam bij *Londonck*, 1851.

Deze verslagen komen ook voor in het Tijdschrift voor wis- en natuurk. D. IV, bl. 240.

Le Chevalier PH. VON ROESGEN VON FLOSS, *Considérations sur la traite et l'émancipation des esclaves aux Indes-Occidentales.* Delft chez *A. Verbeek*, 1852, in kl. 8°.

H. DE BRUIJN, *Plan eener trapsgewijze emancipatie der slaven in de Ned. W. I. kolonien.* Zalt-Bommel bij *J. Noman en Zn.*, 1852, 1 dl. in 8°.

E. VAN EMDEN, c. s. *Adres aan de* 2e *Kamer der Staten-Generaal* (23 Julij 1852), *betreffende het ontwerp-regerings-reglement, met gewijzigd ontwerp en memorie van toelichting.* Paramaribo, 1852.

H. ROJER, c. s. *Een adres over hetzelfde onderwerp uit Paramaribo, Mei* 1852. Amsterdam, 1852.

H. W. R. ELLIS, *Chronologie der geschiedenis van Suriname, enz.* Paramaribo, *J. Morpurgo*, 1853.

R. F. Baron VAN RADERS, *Memorie aan den Koning ingediend* 3 *Julij* 1852, *rakende zijn ontslag als Gouverneur van Suriname, enz.*, met bijlagen. 's Gravenhage bij de Erven *Doorman*, 2 dln. in 8°.

Behalve in deze, bijzonder over *Suriname* handelende geschriften, komen nog in de aardrijkskundige werken van ZIMMERMAN, MALTEBRUN, BALBI, LAUTS, VAN WIJK RZN. en anderen, min of meer naauwkeurige berigten over deze kolonie voor, terwijl in vele geschiedkundige en andere werken, merkwaardige bijzonderheden over *Suriname* zijn opgeteekend. Van deze werken kunnen de navermelde als de meest belangrijke worden aangegeven:

Reizen van VAN DER AA, *van* 1601—1606.

D. P. DE VRIES, *Reizen in Amerika*, in 1734 en 1735. Hoorn.

JOHANNES DE LAET, *De nieuwe wereld, of beschrijving van West-Indien.* 1e druk 1626. 2e vermeerderde druk. Leijden, 1630, in folio.

Dit beroemde werk is in het Latijn vertaald en in 1633 uitgegeven onder den titel van:

——————— *Novus orbis, seu descriptionis Indiae Occidental.* Libri XVIII. 1633.

Ook bestaat hiervan eene Fransche vertaling.

——————— *Historie ofte jaerlyck verhaal van de verrichtingen der geoctroijeerde West-Indische Compagnie, zedert haer begin tot 't eijnde van 't jaer* 1636. Leijden, 1644, in folio.

——————— *Kort verhael van de diensten en nuttigheden die desen Staat bij de West-Indische Compagnie heeft genooten.*

Dit laatste werk, een vervolg op het voorgaande, is door den schrijver opgedragen aan de Staten-Generaal, in zijne betrekking als Directeur der West-Indische Kompagnie.

AITZEMA, *Historie ofte verhael van saken van staat en oorlogh van* 1621—1668. Amsterdam, van 1626—1669, 1e druk in 4°. 2e vermeerderde druk, in 7 dln. in folio.

Dit werk is vervolgd door *Lambertus Sylvius* (van 1669 tot 1697), in 3 dln. in folio.

Hollandse Mercurius, historischewijs vervattende het voornaamste in 't Christenrijk voorgevallen van 1650 tot 1690. Haarlem, 12 dln. in 4°. met platen.

JAN WAGENAAR, *Vaderlandsche historie.* Amsterdam, 1749—1759, 21 dln. in 8°. met platen en portretten.

Dit werk is vervolgd, en uitgegeven onder den titel:

Bijvoegselen en nalezingen op Wagenaar door VAN WIJN, enz., van 1788—1789, in 3 dln. en van 1797—1801, in 7 dln.

Tot 1811 is dit werk vervolgd door *P. Loosjes.*

Er bestaat eene Hoogduitsche vertaling van *Wagenaar.* Leipzig, 1756, in 4°; en eene Fransche vertaling, Paris, 1758—1770, in 4°.

Nederlandsche jaarboeken van 1750 *en* 1751.

De Koopman, of bijdragen ter opbouw van Neêrlands koophandel en zeevaart. Amsterdam bij *Gerrit Bom*, 1770, 6 dln. gr. 8°.

In dit werk komen belangrijke aanteekeningen over Suriname voor.

J. KOK, *Vaderlandsch woordenboek*, 2e druk. Amsterdam, 1785—1800, 35 dln. en 3 vervolgen, in 8°.

ELIAS LUZAC, *Hollands rijkdom.* Leijden, 1780—1783, 4 dln. in 8°.

In 1778 was dit werk reeds verkort te Londen uitgegeven, onder den titel:

La richesse de la Hollande, 2 dln. in 4°.

Dit werk is ook in het Hoogduitsch vertaald door LÜDERS, en uitgegeven onder den titel:

Geschichte des Holländischen Handels. Leipzig, 1788.

Nederlandsche reizen, tot bevordering van den koophandel naar de meest afgelegene gewesten des aardkloots. Amsterdam, 1787, 14 dln. in 8°. met platen.

H. J. KOENEN, *Geschiedenis der Joden in Nederland.*

R. G. BENNET en J. VAN WIJK RZN., *Nederlandsche ontdekkingen in America, Australië, de Indiën en de Poollanden.* Utrecht, 1827, in 8°.

———————————— *Nederlandsche zeereizen.* Amsterdam, 5 dln. in 8°.

N. G. VAN KAMPEN, *Geschiedenis der Nederlanders buiten Europa.* Haarlem bij de Erven *François Bohn*, 1831—1833, 3 dln. in 8°.

Mr. J. C. DE JONGE, *Geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen.* 's Gravenhage en Amsterdam, 1833—1848, bij *de Gebr. van Cleef*, 6 dln. in 8°.

G. van Lennep Coster, *Herinneringen mijner reizen naar onderscheidene werelddeelen*, enz. Amsterdam bij *J. F. Schleijer*, 1836, 2 dln. gr. 8°. met platen.

——————————— *Aanteekeningen gehouden gedurende mijn verblijf in de West-Indien, in de jaren* 1837—1840, met platen. Amsterdam bij *J. F. Schleijer*, 1842, 1 dl. 8°.

A. J. van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden*, Gorinchem, bij *J. Noorduijn en Zn.*, 1844, gr. 8°.

Prof. L. G. Visscher, *Handboek voor de algemeene geschiedenis der Nederlanden en Nederlandsche kolonien.* Utrecht, 1850.

Van dit werk is eene proeve van behandeling uitgekomen, waarin juist een moeijelijk gedeelte der Surinaamsche geschiedenis is behandeld.

H. van Berkum, *De Labadie en de Labadisten*, enz., Sneek bij *van Druten en Bleeker*, 1851, 2 dln. gr. 8°.

P. M. Netscher, *Les Hollandais au Brésil*, *etc. avec portrait*, *facsimilé et carte.* La Haye, *Belinfante frères*, 1853, 1 dl. gr. 8°.

Dit werk is ook gedeeltelijk verschenen in den *Moniteur des Indes* van 1848—1849.

De voornaamste tijdschriften welke hier in aanmerking komen zijn de navermelde, als:

1. *Die welke in Suriname worden uitgegeven:*

De *Surinaamsche almanakken*, welke voor het eerst voorkomen in de jaren 1792—1796, uitgegeven te Paramaribo door *Charles Brouwn*, en daarin vindt men weinig meer dan eene lijst der ambtenaren en der plantages.

Een diergelijke *Surinaamsche almanack op het jaar onzes Heeren Jesu Christi* 1793, bij de *Wed. Beeldsnijder*, komt nog voor, doch deze schijnt niet te zijn vervolgd.

Van 1792—1801 kwam te Paramaribo bij *van Woenzel* eene almanak in 12° uit, onder den naam van *de Lantaarn.*

Een kleine *Staatkundige Surinaamsche almanak* werd in het jaar 1818 uitgegeven, doch ook deze is niet vervolgd.

In 1820 en 1821 zijn weder *almanakken* uitgegeven bij *E. Beijer* en *C. G. Sulpke*, te Paramaribo en te Amsterdam, welke onderneming in 1821 is gestaakt.

De afdeeling Paramaribo van de Maatschappij tot nut van 't Algemeen, heeft in het jaar 1825 de uitgave der *Surinaamsche almanakken* op zich genomen. Zij werden gedrukt in klein 8°, en bevatteden, buiten de naamlijsten der ambtenaren en plantages, vele wetenswaardige mededeelingen en beschrijvingen; na het jaar 1847 zijn ze niet vervolgd.

Sedert het jaar 1850 is eenigzins in eene behoefte naar almanakken voorzien door de uitgave van eene *Surinaamsche plak-almanak*, bij *J. Morpurgo*, waarin de namen van alle ambtenaren zijn opgenomen.

(In de vroegere almanakken van Britsch Guiana, komen ook nog belangrijke bijdragen voor de geschiedenis van Suriname voor).

De Surinaamsche nieuwsvertelder, bevattende vele berigten omtrent de kolonie, van 1789—1793 in Donderdagsche couranten uitgegeven, en nog in groot en klein formaat aanwezig.

De Kolonist, tijdschrift toegewijd aan de welvaat van Suriname. Paramaribo bij *J. J. Engelbrecht*, 1839. Van dit tijdschrift is niet meer dan ééne jaargang verschenen.

De jaarlijksche Verslagen der Surinaamsche maatschappij van weldadigheid. Paramaribo bij *J. C. Muller Az.*

Overzigt van de werkzaamheden der genoemde Maatschappij, bij haar 25 *jarig bestaan op* 28 *November* 1852. Paramaribo bij *J. A. Muller.*

In vele, in Suriname uitgegevene couranten, zijn statistieke opgaven, wêerkundige waarnemingen en andere belangrijke stukken geplaatst, die, hoewel verspreid en weinig bekend, nog vele bijzonderheden voor de kennis van de kolonie opleveren.

De eerste Surinaamsche courant is uitgegeven te Paramaribo den 10^en^ Augustus 1774, ter Gouvernements drukkerij, onder het opzigt van Mr. W. J. Beeldsnijder Matroos, later Gouverneur.

Tegenwoordig bestaan er 4 Surinaamsche couranten, als:

1°. *De Surinaamsche courant en Gouvernements-Advertentieblad*, bij *J. C. Muller Azn.*

2°. *Het Algemeen nieuws- en advertentieblad*, bij *J. H. G. Muller.*

3°. *Het Surinaamsch weekblad*, bij *A. L. G. de Randamie*, en

4°. *Het Koloniaal nieuwsblad*, bij *J. Morpurgo.*

2°. *Die welke in Nederland worden uitgegeven:*

Tijdschrift voor de wis- en natuurkundige wetenschappen, uitgegeven door de 1e klasse van het Koninklijk Nederl. Instituut. Amsterdam, bij *Londonck.*

Verhandelingen der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen, te Haarlem.

Tijdschrift voor natuurlijke geschiedenis en physiologie, uitgegeven door J. VAN DER HOEVEN en W. H. DE VRIESE. Leijden bij *S. en J. Luchtmans.*

Nederlandsch kruidkundig Archief, door W. H. DE VRIESE, F. DOZY en J. H. MOLKENBOER. Leijden bij *S. en J. Luchtmans.*

Bijdragen tot de natuurkundige wetenschappen, verzameld door VAN HALL, VROLIK en MULDER. Amsterdam bij *Gartman.*

Het Repertorium, tijdschrift voor de geneeskunde.

Het nieuw praktisch tijdschrift voor de geneeskunde.

Het Weekblad voor geneeskundigen.

Het Nederlandsch Lancet.

Hippocrates, Magazijn toegewijd aan de geneeskunde.

Tijdschrift, uitgegeven door het genootschap VIS UNITA FORTIOR.

De bijdragen in deze, en eenige vreemde tijdschriften, handelen uitsluitend over geneeskunde en botanie, en zijn voornamelijk van de *geneeskundigen*: C. DOERFFEL, G. W. SCHILLING, G. C. O. C. WÖLFING, B. MOSELEIJ, F. VAN DER LOTT, H. WILLIAMSON, F. A. KÜHN, C. HERWIG, H. SCHORRENBERG, H. J. HILLE, C. LANDRÉ, J. P. SOMMER, L. L. A. DEUTSCHBEIN, F. A. C. DUMONTIER, J. M. LANSBERG, H. J. VAN WESSEM, enz.

En de *kruidkundigen:* F. A. W. Miquel, W. H. de Vriese, Mr. H. C. Focke, F. L. Splitgerber, H. R. Wullschlaegell, P. J. Bergius, Steudel, enz.

Nog komen in de navermelde tijdschriften, enz. mededeelingen over Suriname voor:

Bijdragen tot de kennis der Nederlandsche en vreemde kolonien, bijzonder betrekkelijk de vrijlating der slaven, onder redactie van den hoogleeraar J. Ackersdijck, enz. Utrecht bij *C. van der Post Jr.*

Le Moniteur des Indes-Orientales et Occidentales, par le baron P. Melvill de Carnbée. 's Gravenhage, Gebr. *Belinfante*, 1846—1849.

(Slechts drie jaargangen van dit belangrijk werk zijn in het licht verschenen).

Gruno, *Tijdschrift*, uitgegeven bij *C. M. van Bolhuis Hoitsema.* Groningen.

Tijdschrift voor staatshuishoudkunde en statistiek, door Mr. B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis. Zwolle bij *W. E. J. Tjeenk Willink.*

De Globe.

Verhandelingen en berigten betrekkelijk het zeewezen, enz. door Jhr. G. A. Tindal en J. Swart. Amsterdam bij de Wed. *G. Hulst van Keulen.*

Tijdschrift toegewijd aan het zeewezen, onder redactie van J. C. Pilaar en J. M. Obreen. Medemblik, Wed. *L. C. Vermande.*

De jaarlijksche verslagen der Handelingen van de Maatschappij ter bevordering van het godsdienstig onderwijs, enz. in de kolonie Suriname. Afdeeling 's Gravenhage bij *H. P. de Swart en Zoon.*

en de:

Berigten uit de heidenwereld. Uitgegeven door het zendeling-genootschap te Zeist.

Verslagen van het beheer en den staat der kolonien sedert

1849, opgenomen in de bijbladen van de *Nederlandsche Staats-Courant.*

En vele anderen.

NB. De archiven van Suriname, waarvan een gedeelte door den brand is vernield, leveren nog veel belangrijks op, en in de kolonie zijn nog eene menigte requesten, memorien, redevoeringen, aanteekeningen, enz. voorhanden, welke nog niet zijn gedrukt en uitgegeven.

Vele instructien, besluiten en wetten zijn gedrukt. De uitgave der *publicatie's* van 1816—1839, in twee deelen, door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Gedrukt bij *C. A. Spin*, te Amsterdam. Sedert zijn de publicatie's van 1839—1847 in de Surinaamsche almanakken opgenomen.

KAARTEN VAN SURINAME.

Gerard van Keulen. *Paskaart van de rivieren Commewini, Suriname, Suramacca, Cupanama en Courantin, vertoonende alle deszelfs plantages, enz.* Zonder jaartal. Waarschijnlijk begin der XVIIIe eeuw.

A. Maars, *Landkanrt van de landstreeken Cotttica, Comowini en Suriname; voorkomende in de beschrijving van Zuriname van J. D. Herlein*, 1718.

Alexander de Lavaux, *Generale caart van de provintie Suriname, rivieren en districten met alle 'd ondeckingen, gecarteerd in* 1737.

Kaart van Suriname.

Deze komt voor in de: *Description générale et historique, etc.* van P. Fermin, 1769.

Caart van Suriname.

Deze komt voor bij Hartsinck, II, door wien nog verscheidene andere kaarten van Guiana zijn uitgegeven.

J. C. Heneman, *Kaart van Suriname, uitgegeven in* 1784 *op last van de bewindhebberen der West-Indische kompagnie.*

Deze uitmuntende kaart is door den Luitenant-Kolonel Ingenieur *Heneman* (1), met de meeste naauwkeurigheid bewerkt.

Van 1774—1784 was hij met 14 landmeters daaraan werkzaam. Op de oorspronkelijke kaart, waarvan nog slechts eenige exemplaren bestaan, zijn de wapens der bewindhebbers geteekend.

Van deze kaart is in 1810 te Londen eene zeer goed uitgevoerde Engelsche uitgave verschenen bij *W. Faden*, *Charing-Cross.*

Jhr. C. A. van Sijpesteijn, *Kaart van Suriname*, naar laatstvermelde, doch verbeterd en gewijzigd, gedrukt op het topographisch-bureau van het Ministerie van Oorlog, en uitgegeven bij de Gebroeders *van Cleef* te Amsterdam en 's Gravenhage. 1850.

J. H. Moseberg, *Nieuwe speciaalkaart van de kolonie Suriname*, *enz.* 1801.

Deze kaart, alleen de oude kolonie bevattende, geeft zeer naauwkeurig de grootte en ligging der concessien van alle plantages aan.

In de *Aanteekeningen over Suriname*, 1826, komt een schetskaartje van Suriname in twee platen voor.

Mabé, *Generale kaart der kolonie Suriname*, *met de bebouwing*, *enz.* Amsterdam bij *Veelwaard*, 1835, voorkomende in: *De landbouw in de kolonie Suriname* van M. D. Teenstra. Groningen, 1835.

P. Baron Melvill van Carnbée, *Carte générale des possessions Néerlandaises*, *aux Indes-Occidentales*, 1846.

(Komt voor in den *Moniteur des Indes.*)

Hiemcke, In eene der *Surinaamsche almanakken* komt

---

(1) Heneman was in 1793 Luitenant-Kolonel der genie in *Suriname*, met verlof in *Nederland.*

In 1776 Kapitein zijnde, woonde hij de boschtogten, door Stedman beschreven, bij.

insgelijks een schetskaartje der kolonie Suriname van den 1[en] Luitenant Ingenieur HIEMCKE, voor.

Plannen van Paramaribo, komen voor:

1. *Bij* HARTSINCK; 2. *op de Engelsche uitgave van de kaart van* HENEMAN, 1811; 3. *op de kaart van* VAN SIJPESTEIJN, 1850; 4. in den *Surinaamschen almanak van* 1821, en 5. afzonderlijk van den landmeter HIEMCKE, 1851.

Onder de zeekaarten van de kust van Guiana vindt men:

Kaart van de kust van Guijana. Amsterdam bij de wed. *van Keulen*, 1824, met beschrijving.

J. VOS, *Kaart van Nederlandsch Guijana, met bijzondere plans van de rivieren Suriname, Corantijn en Nickerie.* Amsterdam bij de wed. *Hulst van Keulen*, 1845, (verbeterd 1847), met eene beschrijving.

Eene andere beschrijving van den Luitenant-ter-Zee 1[e] kl. J. MODERA (1843), ook voorkomende in het tijdschrift voor het zeewezen van TINDAL en SWART, 1844, dl. IV, wordt daarbij veel gebruikt.

Onder de vele belangrijke geschriften, over Guiana in het algemeen, of over Fransch- of Engelsch Guiana in het bijzonder, kunnen de navermelde worden aanbevolen, als:

Sir WALTER RALEIGH, *The discoverie of the empire of Guiana, with a relation of the city of Manoa, which the Spaniards call Eldorado, etc. in* 1595. London, *R. Robinson*, 1596, in 4°., op nieuw uitgegeven in 1848 door Sir *Robert Schomburgk.*

Dit werk is in het latijn vertaald en uitgegeven onder den titel:

Brevis et admiranda descriptio regni Guianae auri abundantissimi in America, seu novo orbe etc. Noribergae, Levini Hulsii, 1599, in 4°.

Het is ook in het Hoogduitsch vertaald en door HULSIUS uitgegeven.

——————— *A relation of the demeanor and knight carriage of Sir Walter Raleigh, knight as well in his voyage as in, and swice his return and of the true motives and induce-*

ment which occasionned his Majesty to proceed in doing justice upon him, as hath bene done. London, 1614, in 4°.

Sir WALTER RALEIGH, *His apology for the voyage (knight) to Guiana.* London, 1650, in 18°.

LAURENCE KEIJMIS, gentl., *A relation of the second voyage to Guyana, performed in the year* 1596. London, *T. Dawson*, 1594, in 4°.

In het Nederduitsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

LORENTZ KEIJMIS, *Reijze naar Guijana.* Amsterdam, 1617, in 4°.

(Deze beide reisbeschrijvingen van RALEIGH en KEIJMIS zijn opgenomen, in het Hoogduitsch en in het Latijn, in de reisbeschrijvingen van DE BRIJ (8e deel), en in het Fransch in het werk:

CORRÉAL, *Recueil de voyages dans l'Amérique-Méridionale, contenant diverses observations remarquables, touchant le Pérou, la Guyane, etc.* Amsterdam chez *Bernard*, 1738, 3 dln., in 12°. 2e druk in 1752.)

JOHN NICHOL, *An hour-glass of Indian news or a discourse showing the miseries and distressed calamities endured by* 67 *Englishmen, which were sent for a supply to the planting in Guiana in the year* 1605. London, 1607, in 4°.

ROBERT HARCOURT, esq. *A relation of a voyage to Guiana describing the climate, situation, fertilitie, provision and commodities of that country, containing seven provincies and other signories within that territory, together with the manners, etc. of the people.* London, 1613, in 4°.

(Dit reisverhaal is opgenomen in de *Mélanges Harleijens*, dl. VI, bl. 449.)

JEAN MOQUET, *Voyage en Afrique, Asie, Indes-Orientales et Occidentales.* Paris, 1616, in 8°.

A publication of Guiana's plantation newly undertaken by the earl of Barkshire and company, etc. London, 1632, in 4°.

Beschrijvinge van Nieuw-Nederland. 's Gravenhage, 1650, in 4°.

Lettres écrites de Cayenne, touchant ce qui s'est passé à la descente des Français, et leur établissement en Amérique. Paris, 1653.

The second part of the tragedy of Amboina, or a relation of the most cruel designs of the Dutch in the New-Netherlands in América. London, 1653, in 4°.

P. Boyer, Sieur de Petit-Puy, *Véritable relation de ce qui s'est fait et passé au voyage que fit* Mr. *de Bretigny en Amérique-Occidentale, avec une description des sauvage, etc.* Paris, 1654, in 12°.

Antoine Biet, (Prêtre). *Voyage de la France équinoxiale en l'ile de Cayenne, entrepris par les Français, en l'an* 1652, *en* 3 *livres.* Paris, *François Clouzier*, 1664, in 4°.

De la Barre, *Description de la France équinoxiale, ci-devant appelée Guyana, et par les Espagnols, Eldorado, remise sous l'autorité du Roi par le sieur de la Barre, son Lieutenant-Général en ce pays.* Paris, *Jean Ribou*, 1666, in 4°.

J. Clodoré, (Secrétaire de vaisseau) *Relation de ce qui s'est passé dans les îles et terre ferme de l'Amérique, pendant la dernière guerre avec l'Angleterre et depuis en exécution du traité de Breda, avec un journal du sieur de la Barre, en la terre ferme et île de Cayenne, etc.* Paris, 1671, 2 dln. in 12°.

P. Barrère, *Essai sur l'histoire naturelle de la France équinoxiale.* Paris, 1711, in 12°.

——————— *Nouvelle relation de la France équinoxiale, contenant la description des côtes de la Guyana, etc. avec des figures dessinées sur les lieux.* Paris, 1743, in 12°.

Le Père Labat, *Voyage du chevalier des Marchais, en Guinée, îles voisines et Cayenne.* Paris, 1730, 4 dln. in 12°.

De la Condamine, *Relation abrégée d'un voyage fait dans l'Amérique-Méridionale, etc.* Paris, 1745, in 8°.

Dit werk is in het Spaansch uitgegeven te Amsterdam, 1747, in 8°, en in het Engelsch te Londen, 1747, ook in 8°.

Don Antonio d'Ulloa, *Voyage historique dans l'Amérique-Méridionale.* Amsterdam chez Arkstée et Merkus, 1752.

J. Bellin, *Description géographique de la Guyane.* Paris chez *Didot*, 1763.

Bajon (Chirurgien), *Mémoires pour servir à l'histoire de la*

Cayenne et de la Guyane Française. Paris, 1777, 2 dln. in 8°. Ook in het Duitsch, uitgegeven te Erfurt, 1780.

FUSSÉE-AUBLET, *Histoire des plantes de la Guyane Française, rangées selon la méthode sexuelle.* Londres et Paris, 1775, 4 dln. in 4°.

Rapport des commissaires de la société royale de Cayenne, sur le mal rouge de Cayenne ou éléphantiasis. Paris, 1785, in 8°.

GILY, *Nachricht von dem land Guyana, dem Oronoco fluss und dem dortigen Wilden, aus dem Italienischen übersetzt von* M. C. SPREUGEL. Hamburg, *Bohn*, 1785, in 8°.

GUISAN (Capitaine d'infanterie), *Traité sur les terres noyées de la Guyane, appelées communément terres basses, etc.* Cayenne, 1788, in 8°.

DANIEL LESCALLIER, *Exposition sur les moyens de mettre en valeur et d'administrer la Guyane.* Paris, 1791, in 8°.

——————— *Notion sur la culture des terres basses, dans la Guyane et sur la cessation de l'esclavage dans ces contrées.* in 8°.

E. K. ROTSCHIEDS, *Medicinische und chirurgische Bemerkungen ueber den Klima, die Lebensweise und Krankheiten der Einwohner der hollandische Colonie Essequebo.* Francfort am Mayn bei *Jaeger*, 1796, in 8°.

L. M. B. (Armateur), *Voyage à la Guyane et à Cayenne, fait en* 1789, *et dans les années suivantes.* Paris, 1798 et 1799, in 8°.

Le Citoyen JACQUEMIN, *Mémoire sur la Guyane Française.* Paris, 1799, in 12°.

Tableau de Cayenne ou de la Guyana Française. Paris, 1799, in 8°.

Journal de l'Adjudant-Général Ramel, l'un des déportés à la Guyane, après le 18 *fructidor.* Londres, 1799, in 12°.

Anecdotes sur le 18 *fructidor, faisant suite au journal de Ramel.* Paris, in 12°.

MONGROLLE, *La France équinoxiale.* Paris, 1802, in 8°.

HENRY BOLINGBROKE, *A voyage to Demerary, containing a statistical account of the settlement there and of those of Esse-*

quebo, the Berbice, and other contiguous rivers of Guyana. London by *Philips*, 1847, in 4°. In het Hoogduitsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

HENRY BOLINGBROKE, *Reise nach Demerary, aus dem englischen.* Leipzig bei *Rein*, 1812, in 8°.

LEBLOND, *Description abrégée de la Guyane Française.* Paris, 1814, in 8°.

Mr. DE PRADT, *Les colonies, etc.* Paris chez *Béchet et Egran.* 1817, 2 dln. in 8°.

De la Guyane Française et du projet de la peupler. Paris, 1822, in 8°.

Mr. DE SAINT-ARMAND, *Des colonies, et particulièrement de la Guyane Française en* 1821. Paris, 1822, in 8°.

VIGNAL, *Coup d'oeil sur Cayenne.* Paris, 1823, in 8°.

M. NOIJER, *Mémoire sur la Guyane Française.* Cayenne, 1824, in 8°.

——— *Forêts vierges de la Guyane Française, considérées sous le rapport des produits qu'on en peut retirer pour les chantiers maritimes de la France.* Paris, 1827, in 8°.

Dr. VOLLMER, *Reisen, enz.* Munchen bei *F. W. Michaëlis*, 1828, in 8°. Vrij vertaald in het Nederduitsch door *J. Olivier, Jz.*, met platen. Utrecht bij *L. E. Bosch*, 1836, in 8°.

AUBERT-AMAND, *Résultat de la liberté des noirs à Cayenne, de* 1794 *à* 1803. *Saint Pierre.* Martinique, *Thounens*, 1837, in 4°.

ALEXANDER VON HUMBOLDT, *Mémoire sur les limites de la Guyane Française*, 1817, (in de „Archives historiques et politiques, etc." de *Schoell*, 1818, dl. I, bl. 48—58.)

——— *Sur quelques points importants de la géographie de la Guyane*, (in „les annales des voyages, de 1837", 2e deel, bl. 137, enz.)

(In het Hoogduitsch komt deze zelfde meesterlijke verhandeling voor als inleiding van de *Reizen van* R. H. SCHOMBURGK.)

Buiten de reisbeschrijvingen en andere over Zuid-Amerika handelende klassieke geschriften van den grooten VON HUMBOLDT, is het noodig hier ter plaatse nog te vermelden:

ALEXANDER VON HUMBOLDT, *Ansichten der Natur*, 1e druk 1800. 2e druk Parijs, 1826. 3e druk Berlijn, 1849.

Dit merkwaardige geschrift is bijna in alle Europesche talen overgezet en uitgegeven. In het Nederduitsch, onder den titel:

———————— *Natuurbeschouwingen met wetenschappelijke ophelderingen, uit het Hoogduitsch*, door E. M. BEIMA. Leiden bij *P. H. van den Heuvell*, 1850, in 8°.

Baron WALKENAER, *Mémoire sur les nouvelles découvertes géographiques faites dans la Guyane Française, etc.*, (in „les annales des voyages, Juillet 1837".)

Sir ROBERT HERMANN SCHOMBURGK, *A description of British Guiana, geographical and statistical, exhibiting his ressources and capabilities.* London, 1840, in 8°.

In het Hoogduitsch vertaald en uitgegeven onder den titel:

———————— *Geographisch-statistische Beschreibung von Guyana.* Magdeburg, 1841, in 8°.

———————— *Twelve views in the interior of Guyana.* London, *Ackerman*, 1841, in folio. Met eene fraaije kaart van *Guijana.*

———————— *Reisen in Guiana und am Orinoko, während der Jähre* 1835—1839, enz., met kaarten en platen. Leipzig, *Georg Wigand*, 1841, in gr. 8°.

RICHARD SCHOMBURGK, *Reisen in British Guiana.* Leipzig, 1847, 2 dln. in gr. 8°.

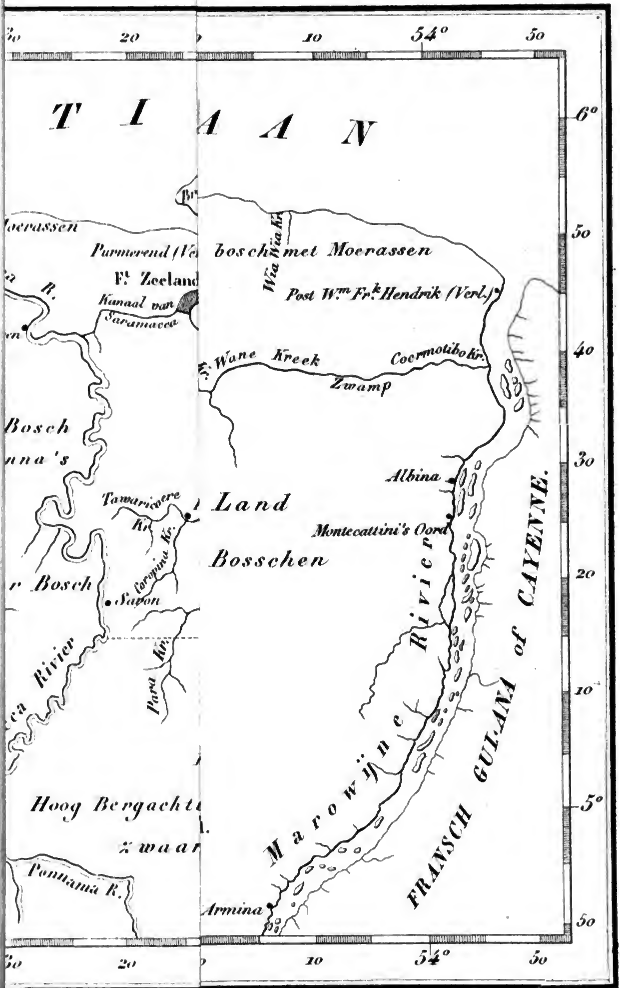
FELIX MILLIROUX, *Emigration à la Guyane Anglaise.* Paris, 1842, in 8°.

Précis historique de l'expédition du Kourou. Paris, Imprimerie royale, 1842, in 8°.

BERNARD, *Mémoire sur les moyens d'appliquer le travail des Européens à la culture des terres de la Guyane Française.* La Rochelle, in 8°.

Notice statistique sur la Guyane Française, avec une carte. Paris, *Firmin Didot frères*, 1843, in 8°.

H. TERNAUX-COMPANS, *Notice historique sur la Guyane Française.* Paris, *Firmin Didot frères*, 1843, in 8°.

Lith. des Konings E. Spanier, 's Gravenhage.